SVERIGES REGERINGSFORMER 1634—1809 SAMT KONUNGAFÖRSÄKRINGAR 1611—1800

UTGIFNA AF **EMIL HILDEBRAND**

STOCKHOLM P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM, 1891 KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken från 1891 digitaliserades i december 2016.

Upplysningar.

Texterna äro jämförda med originalen eller samtida handskrifter.

I stafningen äro några lätt märkbara modifikationer vidtagna.

Anmärkningarna till 1809 års regeringsform afse bl. a. att meddela förändringarna intill men icke till och med den nuvarande lydelsen, och ansluter sig sålunda denna edition af äldre regeringsformer till den af professor Alin senast utgifna upplagan af »Sveriges Grundlagar».

Förkortningar:

RF. betecknar Regeringsform.

KF. » Konungaförsäkran.

RO. > Riksdagsordning.

FSA. - Förenings- och säkerhetsakten.

SO. » Successionsordningen.

RSt. > Riksens ständer,

ib. ibidem (dersammastädes),

si. slutet.

Rättelser.

Sid. 88 rad 23 läs konungsligan » 94 > 3 > Jfr § 15 » 98 » 22 » 45

» 110 saknas efter § 39 hänvisningen till RF. 1719, § 33.

> 218 rad 3 liis § 3 Regeringsform 1634.

Regeringsform

af Iiikets Ständer gillad och daterad Stockholm den 29 juli 1634.')

Vi efterskrefne Sveriges rikes råd och ständer, gref-ver, friherrer, biskoper, ridderskap, adel, clerkeri, krigsbefäl, borgerskap och menige almoge, som till denne beramade och nu väl öfverståndne riksdagen hafve varit kallade och församblade för oss sielfve och fullmechtige giorde af alle landsänder, göre vitterligit, att den tid uti för-ledne år vi här församblade vore, efter fordom den stor-mechtigste furstes och herres herr Gustaf Adolphs den andre och stores, Sveriges, Götes och Vendes konungs etc. etc. lofvärdigst i åminnelse dödelige frånfälle, och bekymb-rade, huruledes högstbemelte h. salige Kongl. Maj:ts elskelige käre och ende dotter, den stormechtigste furstinna och fröken, fröken Christina, Sveriges, Götes och Vendes utkorade

') 1634 års RF. tinnes i 2 originalexemplar, det ena på pergament nnderskrifvet och besegladt af rikets råd och adeln, det andra på papper, underskrifvet och besegladt af de ofrälse stånden. — I sin försäkran den 7 dec. 1644 uppsköt drottning Kristina stadfästelsen af denna regeringsform till sin kröning, men lofvade att tills vidare rätta sig efter densamma. Denna stadfästelse uteblef emellertid, och någon sådan gafs ej heller af Karl X Gustaf. Regeringsformen blef åter på riksdagen i Stockholm 1660 antagen att gälla för den då insatta förmyndareregeringen, men försågs med ett tillägg (se här efteråt). 1 rikets ständers af K. M:t den 10 dec. 1680 approberade deklaration förklarades konungen icke längre vara förbunden till någon regeringsform. utan allenast till »Sveriges lag och laga stadgar».

drotning och arffurstarna etc. vår allernådigste drotning och fröken i denna sine unge och omyndige år mötte kunna blifva ved Sveriges crono och dess höghet och rätt bevarat och handhaft, vi och fäderneslandet, sampt alle dess trogne undersåter och inbyggiare försvarade, så emot utländske fiender, som alle ostyrige inländske, regementet lagligen, ordentligen och försichtigt fördt, rättvisan utan veld skeppat, frid och rolighet inrikes oppehållen, och hvar och en ved sin skälige näring och det sine förvarat; och hafve efter vår plicht emot Hennes M:t och fäderneslandet öfvervägat och berådslaget alle de medel, som här till tiänlige och beqvembe finnas mötte. Då hafve de närvarande herrar af riksens råd uptäckt och gifvit oss ständerne tillkänna, huruledes salig sidstförledne Kongl. Maj:t konung Gustaf Adolph den andre och store hade i sin lifstid (efter dess höge förstånd och den kärlek h. salige Kongl. M:t altid drog till oss och fäderneslandet) monge resor så med dem, som andre Here, de om h. salig Kongl. Maj:t vore och i något bruk, talt och öfverlagdt de orsaker, som för dette fäderneslandet esomoftast uti innerligt missförstånd, upror och ofta inbördes krig hade förvecklat och mycken olycka kommet tillväga, och så därjämpte betänkt, hvad medel näst Guds milde försyn och förordning däremot optänkias kunde; ju altid därföre hållet, att ett ordentligit regemente, där konungen sin höghet, rådet sin myndighet och ständerne deres skälige rätt och frihet tillbörligen blefve behållen och någorlunda beskrefven, vore det endeste sätt och medel sådant att förekomma och afstyra, särdeles efter mcnniskelige fall och händelser så hos oss som annorstädes vore att befara, att då uti konungens fiärre från-varu, stora krankhet eller omyndighet en viss regeringsforma mötte vara stadgat, så att bud och lydno kunne ordentligen svara hvart annat, altså emot hvart annat satt och lämpat, att icke en sig allena all myndighet tilldraga, till frånvarande, kranke eller omyndige konungens fara och förfång, och doch likväl icke försumes för myckenheten skull, som det blefve förtroedt,; hvarföre h. sal. Kongl. Maj:t ochså sin och riks cantslern däröfver sine tankar och in-

tention hade uptäckt och därjämpte pålagdt och befalt en sådan regeringsforme eller ordinance att författa, den b. salige Kongl. Maj:t hade öfverläset och för sig gillat, va-randes i mening öfver heniie framdeles med oss samptli-gen att berådslå och låta däröfver fatta en stadga, hvilket concept och författning oss ochså är meddelt och en del af oss på förbemelte förre möte föreläset vordet. Nu hafver oss den trogne omsorg och ähäge för allés våres och fäderneslandsens välfärd, som högstbemelte h. salig Kongl. Maj: t altid och enkannerligen härutinnan hafver betedt, icke allenast bevekt till en skyldig respect emot h. salig Kongl. Maj:t och dess christelige berömlige upsåt, som hos få konunger finnas pläger, utan vi hafve och befunnet or-dinancen så visligen och försichteligen författadt, att vi strax regeringen och förmynderskapet därefter hafve förordnat, och medan saken kräfde ett noga

och försichtigt betän-kiande, som samme fast bullersamme och fast förvirrade tid icke tillät, hafve vi sielfve ordinancens stadfästelse in till detta mötet upskuttet; vi ville af hjertat önska, det ofthögstbemelte h. salig Kongl. Maj:t hade sä länge mott blifva i lifvet, det desse hans christelige tankar och förehafvande oss hade mott blefvet ineddelte, ocli ordinancen altså lagligen och ordentligen kunnat i vår konungs lifstid blefvet öfversedd och öfverlagd på ene och andre sidan ocli sä tillbörligen vorden bekräftat och stadgat, på hvilket fall alt lättare hade kunnat nått sin säkerhet och eflect; ocli kunde vi på det fallet icke oskäligen hafva skattat detta för en den största seger och lycka, som oss i denne vår lofiige konungs tid vore vederfaren. Men efter det genom Guds nådige behag oss är förtaget och moste fördenskull det låta därhän bestå, så hafver oss likväl det märkeligen kommet till motta, att b. salig Kongl. Maj:t hafver sielf och af eget bevåg en sådan regeringsforme god funnet; hafver ocli till en god del allaredo i sin lifstid begynt sielfve regementet därefter i verket att rätta och sine tankar och upsåt så väl muntlig med dem förnembste af sine råd och tiänare öfverlagt, som sedan skrifteligen låtit författa, så att det oss till ingen ringa rättelse varit4

hafver. Hafve fördenskull nu taget samme regerings ordi-nance för oss, öfverläset, öfverlagt och berådslaget henne i alla sine punkter, satt därtill, hvad vi hafve hållit vara af nöden och denne tid beqvembt, tagit därifrån, som vi hafve hållit godt och nödigt efter tidsens lägenhet att för-andra, och den således fattat, gillat, stadgat och stadfäst, såsom vi det och härmed gilla, stadga och stadfäste i alla sine punkter och clausuler på det kraftigste det någonsin ske kan, efter som ordinancen under salige Kongl. JVlaj:ts nampn härefter ord ifrån ord föllier och införd är.

Vi Gustaf Adolph med Guds nåde Sveriges, Götes och Vendes konung, storfurste till Finland, hertig uti Estland och Carelen, herre utöfver Ingermanland etc. göre vitter-ligit, att efter som våre högtärade förfäder, enkannerligen våre elskelige k. farfader och herr fader, fordom konung Gustaf den förste och konung Carl den nionde, bägge cliri-steligste, berömlige i åminnelse, hafve förmedelst Guds dens högstes milde försyn och bistånd den förre varit ett märkeligt verktyg att med mycken möda och arbete frälsa fäderneslandet utur fremmande tyranniskt ok, dämpa innerlig tvist och uppror, draga Guds rene ord utur påveskt mörker i liuset, styrkia riket med god politie, i staden för ett bullersampt kongeval med ständernes gode villie författa en ordentlig succession till riket, hela ständernes säre ocli åtskilde sinnen och på sidstone efter lång regering lempna fäderneslandet blomstrande, lustigt och mech-tigt i sine efterkommandes händer; denne vår k. herr fader icke mindre varit utförsedd och brukat af Gud att erhålla Guds klare saliggörandes ord vid sitt sken, att det icke på nytt förmörkas mötte; sedan riksens höghet och frihet, att den icke listigt braktes under fremmande her-skap eller till ständernes underkufving, gräntsernes för-minskelse och riksens föracht förvandlades i ett olideligt herredöme, och däröfver most utstå mycken innerlig veder-vertighet, tunga och besvär, så och krig och örlig med alle nåboer och grannar af åtskillige orsaker och tillfällen; men doch genom Guds nåde gånget dem väl och lofligen igenom och ehuruväl icke utan fara, besvär, möda ocli9

arbete likvist lempnat oss riket i siiie herligheter oförkor-tadt och sombligestäds mftrkeligen stärkt och vidgat: altså vi efter vår elskelige lier faders dödelige frånfälle inträ-dandes i regeringen hafve undfått riket af förre ständande och alt fast vidlodande krig, så och innerlig missförstånd hemma försvagat och utrikes bekymbrat, men genom Guds milde tillhjelp fäderneslandsens brister och däraf upvuxne örlig med den ene grannen efter den andra bilagdt, afhul-pet eller stillat med sådane vilkor, att fäderneslandsens säkerhet, styrke och vyrdning intet är därhos förgäten vorden. Vi hafve på den ene sidan stor orsak att tacka Gud, som ofta hafver hotat våre förfäder och oss med märkelige vidt utseende farligheter, så uti de gamble tider såsom nu, medan vår slecht ved regeringen suttet hafver, och doch likväl underligen hulpet och bevarat fädernes-riket att icke med allo förfalla under fremmande herskap, där doch som oftast alle orsaker till undergång hafve låtit sig tillsamman finna, och fördenskull mera är att erkänna Guds barmhertighet och mildhet, än att riksens stat till gode läkedomar och styrke skulle hafva varit beqvcniet eller stadgat; ocli på den andre sidan beveker oss vår till fäderneslandet, vårt folk och undersåter dragande kärlek (som hafver af barndomen förskuttet och kommet oss att förachta och förgäta alle andre luster, gode dagar och hvad menniskiorne kärt pläge hafva) att öfverväga de orsaker, som

innerlig missförstånd ofta hafva optändt och födt eller ocli riket sin kraft, omsorg och styrke afskuret eller betaget, och så mycket mögeligt och menniskligit därhän trachtat, huruledes sådant framdeles mötte förekommas, hindras, botas och, där något infölle, i tid och utan allmän fara afskaffas.

När vi nu öfverlägge alle tillfällen och orsaker till förbemelte och Here desslikes olyckor, så och hvad råd däremot kan optänkias, finne vi, så vidt det i menniskligit förstånd och förordning faller, till alt sådant enkannerligen vara vållande fordom det ovisse tvistachtige konungevalet ocli, så förr som sedan det är botat, dels den tvist och oenighet, som i religionen är upväxt, dels och i synnerhet,6

utt riksens regering och hvad däraf hänger icke hafver varit uti en viss forme författadt oeh på alle sedvanlige förändringar så stadgat och bestält, att det hafver kunnat liängia tillsamman och förväntat sin tid, utan med konungens egne krafter stått och fallet, fördts lent eller skarpt och uti infallande förändringar hastigt och utan tids gifvande vendt opp eller ned på staten; hvaremot ingen beqvemmare bot eller medel näst Gud synes att kunna optänkes, än att man andre välbeställte riken och regementen tillföllie all ting så på alle hendelser författar, att regementet ved konungens lif och död, närvara och från-varu, helbregda och siukdom, så och omyndige år, i det närmeste (så vidt utan dess höghets och kongel. vyrdnings förkränkelse må ske) altid svarar sig sielf och hafver sin gång ocli tid på all infall åter att reppa sig och sine ordentlige krafter att behålla, icke varandes hvariom och enom beqvembt så hasteligen att sönderslita och förvirra.

Detta hafve vi således öfverlagt med vårt elskelige riksråd, sedan med andre ständer som vederbör, och så efter tidigt betänkiande, råd och samtycke låtet författat en ordning och stadga, som skall härefter evärdeligen hållas och i acht tagas, efter som vidare föllier.

1.

Medan enighet i religionen och den rätta gudstjänsten är den kraftigste grundvalen till ett, lofligit, samdrächtigt och varaclitigt regemente, så skall härefter så väl konun-ger som alle embetsmän och undersåter i riket först och frempst blifva vid Guds rena och klara ord, såsom det i de prophetiske ocli apostoliske skrifter författat, uti cliri-stelige almännelige symbolis, Lutheri catechismo, den oförändrade augsburgiske confession förklarat och i Upsala conciliis sampt förre riksens beslut och försäkringar däröfver stadgat är.

2.

Med successionen till riket blifver aldeles vid arfföreningen. såsom den anno 1544 i Vesterås giord ochREGERINGSFORMEN 1634.

sedan i Norköping anno 1604 förnyat och vidgat ocli så sidst i Stockholm anno 1627 på vår elskelige k. dotter den högborne fröken Christina förklarat och lämpat är.

3.

Konunger äger styra och råda borgom och Iaiidom och allom sin och cronone rätt, som lag säger.

4.

Efter riket är vidt, ärenden flere och vichtigare, än att konungen förmå ensammer dem utreda, ty tarf han råd, embetsmän och höfdingar, som honom bistå, hvilke ban vällier och tager efter Sveriges lag, riksens tarf ocli godtyckio sino.

5.

Näst konungens höghet hafver af ålder varit och skall härefter blifva störste vyrdning hos riksens råd, som konungen sig tager och vällier af iuföddom riddarom och svenom, och ändoch de icke till något vist tal hafve varit satte eller än sättias kunne, förty att man så monge hälst ordnar som riksens tarf och heder kräfver, likväl

skole de ordinarie vara 25, inneslutandes de 5 höge embeten, drot-set, marsk, ammiral, cantsler ocli skattmästare. Desses sampt och i synnerhet åhoge skall bestå förnembligst däruti, att de påminna konungen om riksens rätt, råda honom det honom och riket är gagnelig efter deras bästa förstånd, styrkia ständerne ocli almogen till trohet och villighet och uti alle andre ärenden, som dem förekomma eller betes, ordinarie eller extraordinarie, altid låte sig vårda om konungens och riksens rätt, höghet, gagn och välstånd efter den eds innehåld, som de konungen och riket giordt hafva.

6.

Desse hafva fordomdags varit brukade i alle förnemme riksens tiänster, men för det de anten sällan hafve varit8

tillstädes och ved deres närvaru varit med ärenden öfverhopade och af åtskillige infall särdragne, hvaröfver konungen hafver altid varit nödstält på folk, ärenden försummade eller illa och förtretligen handterade och förorsakat mycken annan villo och skada, ty hafve näst framledne konungar sökt medel att böta denne krankhet och giordt därtill ingången under förbemelte 5 höge embeten och så med konungens nämbd, cammerråd och annat slikt, men för infalne orsaker skull icke kunnat sättia sine helso-samme tankar i verket. Vi trädandes uti våre förfäders fotspor och deres förehafvande befinnandes fäderneslandet helsosampt, förordna och stadga det således, att alle ärenden, som regeringen angår eller däraf hänger, skole efter hvart och etts ärendes egenskap och natur lända ocli drifvas ordinarie genom desse efterskrefne 5 collegia eller broderskap, nembligen hofrätten, krigsrådet, ammiralitetet, cant-selliet och räkningecammaren, doch konungens rätt och höghet oförkränkt och i ingen motto förminskat.

7.

Till hofrätten höre alle rättegångssaker, som anten directe lyda under konungens domb eller dit komma med ordentligit vad, och fördenskull dömer denne konungens domb. Den är och pålagt och förtroedt att öfversi alle protocoll och domar felte uti nedre rätterne ocli utöfver criminal saker förklara sig på de skyldiges lif och död, på döden så i konungens när- som frånvaru, men på lifvet altid i konungens frånvaru, men i dess närvaru att præsentera konungen saken och dess skäl och efter dess resolution sedan ärendet sluta och förklara, efter som hof-rättens special instruction det bättre och omständigare ut-viser.

8.

Riket är och så stort och vidt, så väl som med siö ocli sand skildt åt, att undersåterne och inbyggierne icke utan hinder och möda kunne sökia rätten på en ort, ochREGERINGSFORMEN 1634.

fördenskull ofta lida orätt för fattigdora och annan besvär skuld, därföre skole 4 hofrätter anställas öfver riket med lika macht och myndighet och efter ett sätt. Den förste och förnembste af rum och anseende är hofrätten i Stockholm, där riksens drotset præsiderar, och består förutan honom i 16 personer eller bisittiare, 4 riksens råd, 6 af ridderskapet och 6 af andre lärde och skickelige män, hafvandes därjämpte under sig icke allenast sine secreterer och notarios, utan och riksens fiscal ocli alt hvad justitien angår, och skole under denne hofrätten lyda alle de land, provincier och städer, som begripas under Svea rike egentligen så kallat i lagen, så väl som alle andre, de där i annor landskap boendes förmedelst special privilegio dem andre hofrätter äre undantagne eller framdeles undantagas kunne genom hvarjehanda tillfälle.

Den andre hofrätten är satt i Jöneköping och består uti en præsident af riksens råd, 6 af ridderskapet och 6 af andre ärlige beskedelige män ocli hafver sine secreterare, notarios, tiscal etc., som om den förre sagdt är, och lyder därunder alt Göta rike.

Den tridie är Finlands hofrätten i Abo beståendes i 1 præsident af riksens råd, 6 af ridderskapet och 6 andre beskedelige och lärde män, så ocli sine secreterare, notarier och fiscal, och hafvandes sig tillydande alt hvad som be-gripes under storfurstendömet Finland och bägge Carelerne.

Den fierde och sidste är liffländske hofrätten i Dorpt, som ochså består i en præsident af riksens råd och 6 af ridderskapet och 6 af borgerlig stånd, jämpte sine secreterare, notarier och fiscal, ocli hörer därhän Liffland sampt Ingermanland.

I Pryssen skall och en hofrätt sättias, som sliter och rättar de ärenden, som genom vad eller elliest för konungens domb höra, docli af mindre personer, efter som samme provincie är trängre och mindre rättegångsbesvär för denne tid underkastadt.

Desse hofrätter, hvar uti sin district, uptaga och afdöma alle rättegångsärenden, som med skäl för dem komme, och må ingen vädie ifrån deres domb; men finner10

sig någon besvärat, hafve macht och fog att klaga det kongen och ordentligen sökie revision.

9.

Försåge sig någon af så hög condition i riket eller i ett så högt ärende, att det konungen och cronans maj:t anginge och icke beqvembligen annars än förmedelst stän-dernes sammankallelse ransakas och åtskillias mötte och altså desse hofrätter tillika blefve af oss eller våre efterkommande sammanfordrade, då skole desse 4 hofrätter jämpte resten af riksens råd och höfdingerne uti riket, som äre tillstädes, så och en borgmästare af Stockholm, Upsala, Göteborg, Norköping, Aho. Viborg förträda stän-dernes rum och hafva macht att dömma öfver samme ärende, och ingen, ehuru hög han är, hafve vissord att undraga sig denne rätt, och skall å [o: ä]') uti sådane fall riksens drotset præsidera, eller där ingen för den tid vore eller lian vore siuk eller uti rätte förfall, då rikscants-lern hans ställe förträda, sedan å och å begge sider riksens råd efter hvars och ens vvrde, därnäst på högre sidan alle hofrätterne hvar efter annan, först de af ridderskapet och så de andre, på venstre sidan höfdingerne uti sin ordning och näst dem borgmästerne i förbemelte 6 städer.

10.

Det andra collegium är krigsrådet, som dirigeras af marsken, och hafver till bisittiare 2:ne af riksens råd och enkannerligen dem, som betiäna eller betiänt hafve krigs-embeten, så och 4 andre krigsofficerer, hvad heller de nu betiäne eller fordom betiänt hafve embeten i krig, och hörer ordinarie till detta rådet fältmarskalken (när någon inländsk är), riksens tygmästare, så och general vachtmä-stare. Desse skole och hafva deres secreterare, notarios och copister, som hålla richtighet på alt det för dette rådet kommer eller där tracteras. Och består deres arbete en-

1) ä betyder i gamla svenskan alltid, städse.

kannerligen i efterskrefne ärenden: att hafva inspectionen på alt krigsfolket till häst och fot, så att artillerifolket öfver hele riket och dess underliggiende provincier. så mycket som brukas till lands, i fält och befästningerne, öfver dess mantal, vapn och värior, öfver utskrifningen, verfningen, munstringen, öfver artilleriet, ammunitionen och hvad mera därtill hörer anten i folk, partscler eller bruk, sedan öfver alle fästningernes särdeles gräntsehusens tillstånd, huru de äre med folk, proviant, stycken, ammunition, vapn och värior försorgde; item öfver skantsar och alle byggninger till kriget, så att där alt rätt dömmes och förordnas, och göres därsammastädes besked af guverneu-rerne och dem, som det under händer hafve, docli detta alt så förståendes, att ändoch krigsrådet bör vetskap och rättelse hafva öfver krigsfolkets underbåld, hvad heller det sker utur räntecammaren eller af landgods, så skall doch ingen disposition hos dem stå öfver någon ränte, utan den aldeles liängia ved räknecammaren, efter som och besked för alt af opbörds- och utgiftsmän i räknecammaren icke mindre göras skall och detta alt uti förbemelte krigsrådets special instruction blifver utfördt.

11.

Det tredie collegium är ammiralitetet, hvarest riksens ammiral præsiderer, och hafver assessorer 2:ne af riksens råd, helst de där till siös tiänt hafva, sedan 4 viceammi-raler eller de eldste och förståndigste skepscapiteiner, däribland altid holmammiralen eller capiteinen en är, jämpte sine secreterare, notariis och skrifvare, som

richtighet hålla. Detta ammiralitet skall hafva inseende på alle riksens örligskepp ocli flätar, hvad heller de äre tillsammans eller särskilte och uti åtskillige hampner; så och på alle galejer, strutser, lodier, båtar, pråmar, skepsbroer, på alle byggningar till siöes, hvad nampn de hafva, som cronan angår, hvad heller de föreliafvas ved Stockholms skepsgård eller annorstädes i riket och dess provincier, livad heller de göras på räkenskap eller för tingat arbete, och på alt12

hafva visse rullor och längder, hvad som är, förkommer, tillgörs, kiöps eller förbättras; hafva richtige ruller på alt siöfolket, dess vilkor och underhåld, bäre omsorg, att det är godt och nog, att skepen äre försörgde med tackel och tyg, stycken och läder, sampt hvad mera därtill hörer, färdigt och godt; och skall, såsom om krigsrådet är sagdt, lika så och ammiralitetet hafva administration och inspec-tion öfver de tillordnade ränter, att de rätt efter den i räkningecammaren gillade och giorde förordning inkrafde och utdelte varda; och där något af orsaker öfverblifver, sådant låta lefrera i räntecammaren, provianted eller kläde-cammaren igen med en richtig räkning; och .ju icke driste sig någon nye disposition att göra, rättande sig i alt efter deres undfångne instruction.

12.

Det fierde collegium är cansliet, öfver hvilket riksens cantsler förer directionen, och hafver till assessorer 4 af riksens råd, en hofcantsler och 2:ne secretarios status, hälst af adel. Under cansliet lyde alle hofråd, secreterare, referendarii, skrifvare, sä i riksens cantsli som det dagelige, item alle sändebud, residenter, agenter. Riks-cantslern hafver det store riksens insegel i sin förvaring, och hofcantslern eller i hans frånvaru den äldste secre-tarius status det mindre, som dageligen brukas. I cants-liet skole tracteras och författas alle statuter, landsstadgar, ordningar, som anten angå riket i gemen eller landskap, härad eller städer, ständers, städers eller enslige personers privilegia; där skole alle fullmachter skrifvas och utgifvas; dit liöre alle riksdags och sammankompsters handlingar, tractater med grannar, nåboer och fiender, sändebuds, residenters ocli agenters affärdning och alle andre ankommandes förhör och expedition; alle rådslag, soin konungen ordinarie anställer med riksens råd i gemen eller med någre af dem eller och med cantslirådet, hvarföre och riksens räds ordinarie sammankompster skole af cants-lern anställas och i cantsliets innerste cammar hållas; alle

rådslag och slut protocolleres, och så på alt det där förelöper richtighet hålles; alle publike acter, för än de konungen att underskrifva föredragas, af likscantslern eller den hans ställe förträder öfversis och undertecknas, de andre af hofcantslern eller ju den secreteraren, som dem frambär, alt efter den special instruction däruppå gifven är.

13.

Det fempte och sidste collegium är räknecammaren, hvarest præsiderar riksens skattmästare, och hafver till bisittiare 2:ne af riksens råd, 2:ne af adel och 2 af de äldste cammererare, hafvandes därjänipte sin secreterare, referendarium, notarios, så ocli bokhållare och skrifvare. Desse äre alle de, som med konungens och cronans opbör-der och utgifter hafva att beställa, underkastade att anamma ordre och göra besked. Deras åhoge består enkannerligen däruti, att ränterne rätteligen och i tid inkräfves, till sin behörige ort användes, icke otidigt förminskas, utan heller förbättras ocli formeras, hvarföre de på alle regalia fisci bör hafva ögat, att de icke försnillas, försumes, bort-tappes och förloras; bore draga omsorg, att riksens medel sig bättra ocli beqvemes till utgifterne, hållas till råda, skaffes i tid, att och crediten vid macht hålles, det cronan på nödfall kan hafva innan och utan rikes bistånd och hiälp; skole fördenskull alle förordninger och dispositioner i räknecammaren göres, efter som dette alt, icke mindre än om dem andre är sagdt, förmedelst en special instruction vidare och nogare är förklarat.

14.

Desse fem concilia, välförståndande ibland hofrätterne allena den Stockliolmiske, skole ordinarie sittia i

Stockholm, och hofrätten så länge hålles på slottet, att för den ett beqvembt hus i staden kan tillpyntas, krigsrådet ocli am-miralitetet hållas på Blasieholmen, hvartdera i sitt förordnade mak, men cantsliet och räknecammaren pä slottet, där det hvartdera med sine beqvembligheter blifver tilia-14

gat och förordnat. Och skole alle desse collegia städse vara i Stockholm vid konungens hof tillstädes år in och år ut, så att oansedt en eller annan af de personer däruti brukes anten för annan riksens tiänst skuld kunne vara frånvarande eller och ordentligen för sin egen förfall skuld endskyllas, så skall doch icke deste mindre sielfve colle-giummet altid hafva sin idkelige stadige gång och altid vara i arbete, vidare än att det understundom till vederqvec-kelse är med någre ferier och heligdagar försedd och lisat.

15.

Doch ehuruväl desse äre till Stockholm bundne, likväl är det så och icke annorledes att förstå, än att alle ärenden ordinarie där ved hofvet skole tracteras och ingen præsident mindre någon assessor måge draga sitt collegium och dess administration på någon annan ort för någon sin beqveniblighet eller annor orsak skull, men där konungen sielfver för någon synnerlig orsak skuld, det vare sig inritande pest och siukdom eller någon annan slik, täckts att aflora sitt hof och taga annorstäds residents på någon tid eller befaller att aflora collegierne och hålla dem annorstädes, då står sådant till des disposition.

16.

Detta är synnerligen att achta och skall vara evärde-ligen en lag ibland desse collegia, att så länge och när förbemelte præsidenter och directorer äre i Stockholm, eller där deres collegium blifver efter konungens förordning af-fördt, tillstädes, då hafve och niute de sin ordentlige myndighet och macht, dem här och i special instructionerne gifven är. Men reser någon dädan i sine egne ärender å landet eller blifver efter tidernes lägenhet och riksens tarf förskickader utländes eller och brukat inrikes i andre riksens tiänster, det vare sig i commissioner eller landsregering, kort eller långt, då, så länge han dädan är, behåller han väl sin äretitel, däraf hängiande rum och vilkor, men må intet bruka någon macht eller myndighet,

som förbemelte direction eller præsidentskap vedhänger, utan skall sig sådant alt och dess acter afhålla, intilldess han åter kommer tillstädes och där på behörlige ort och ställe inträder igen. Understår sig någon häremot att bruka sitt embetes myndighet och tilldrager sig det allena, som hans collegio anstår, blifva af fiscalen anklagader, stånde till rätta och första gång vare förfallen till ett års underhåld, men andre gången eller där riket tager skada däraf, då svara till saken, som hon är till, ocli blifva satt ifrån kall och embete. Imedlertid den ene borta är, skall den äldste af collegii assessoribus: i hofrätten den äldste af riksens råd. i krigsrådet fältmarskalken och på honom riksens tygmästare eller den äldste; i ammiralitetet den närmeste, i cantsliet lika så och så i räknecammaren på sig taga och förträda drotsetens, marskens, ammiralens, cantslerns, skattmästarens embete och præsidera med all rätt, myndighet och macht, lika som vore de andre sielf tillstädes, doch icke längre än provisionaliter i de andres frånvaru, och det uti stället af drotsen, marsken, ammira-len, cantslern, skattmästaren, och att lägge af ved dens andres genkompst embetet och rätten. Samme lag vare, om någor af förbemelte höge embeten dör, alt intilldess annan i den frånfalnes ställe kallat och förordnat varder.

17.

Endoch desse fem concilia därtill äre instichtade, att alle riksens ärenden måge ordentligen och utan försummelse eller blanding drifvas igenom, ocli till konungens och riksens tiänst räckia hvarandra handen, så skall doch härmed det ena så väl som det andra, mycket mera præsi-dcnterna vara förbudet att blanda sig in i dens andres tiänst ocli ärenden, villiandes amplificera och vidga sin ju-risdiction vidare än honom tillstår och är betroedt, ved sitt års underhålds förlust tillgörande, om det befinnes och han öfvertyges; enkannerligen att krigsrådet eller ammiralitetet fuller gör förslag på ens eller annars underhåld, men ingen förordning, minder delar ut privilegia, och där-16

emot i cantsliet ingen resolution tages öfver missgärningsmäns lif eller död, och så med dem andre, utan att hvar sak blifver tracterat och sluten på sitt rum och af sine deputerede domare. I like motto skall ej heller någon præsident, mycket mindre en af dem andre assessorer något sluta eller ställa i verket, utan med samfält råd allés deres af det concilio, som i Stockholm tillstädes äre. Finnes ingen mer än en tillstädes, dä göre sin tiänst tillfyllest och försumme icke riksens gagn, men göra och gifva dem andre, så snart de komma tillstädes, besked, att de hafva tid att gillat eller ogillat, ocli rätta sig i alt dette och det öfrige efter instructionen, med mindre att konungen sielf särskilt sådant enom befaller och förtror, på hvilket fall alt är till att värdera icke såsom af en præsident eller collega, utan giordt utur plichtig hörsamhet och special befalning. Doch är det här att achta. det råden i hvart collegio tinnes tillstädes, ty elliest där någon utan minne är frånvarandes, så att denne närvarande för den andres skull nödgas anten ensam att göra eller med skada att opskiutat, då vare den närvarande endskyllat, om lian till att förekomma skada ensammer något sluter eller företager, som för är sagdt, och den svarat, som utan minne sig absenterar.

18.

I riket skall och vara en riksens eller öfvermarskalk, vyrdat med riksens råds condition. Hans embete skall vara att förestå konungens hof, öfversi alle räkninger på om-kostnaderne giorde så till konungens bord på dagelige hof-folket, konungens stat och alt det till konungens hof ordinarie eller extraordinarie användes; skall förestå ceremo-nierne i allmänne möte och samqvembder. på bröllop och panqueter, undfå sändebud. Honom skole lyda hofmarskalken, hofmästaren, stallmästaren, alle de af köke, kellare, dagelige stallen hängie, så och öfversten för hofregementet, så vidt ceremonierne och dagelige tjänsten vedkommer. Och skall han stadigt vara vid hofvet (vidare än att han understundom förlofves) att hafva opsyn med allo förberde

tiänster, och där han icke tillstädes eller eliest hindrader är, står hofmarskalken hans embete och ställe före.

19.

En riksens tygmästare skall ochså förordnas, som hafver under sitt inseende och direction alt riksens artilleri, det vare sig i Stockholm, på fästningerne, flottan, i fält med alle dess tillbehöringar, så och rustcammarne, ammunitionen af örlig, lådemakaregårder, byssegiutaregårder, saltpetter och kruttqvarnerne, factorierne; hvarföre och alle de, som med artilleriet hafva att göra öfver bela riket, så i fält som på fästningerne och skepsflottan, skole lyda honom, göra honom reda och besked och taga af honom ordre. Doch såsom han en adsessor är af krigsrådet, skall han ordinarie vara i Stockholm och om alle saker commu-nicera med förbe:te krigsråd, och efter den resolution där tages verket dirigera, eller där han för riksens tiänst mo-ste förresa, altid hafva en annan vid handen, som krigsrådet vet att göra besked och på alt hafva upsyn, rättandes sig i alt det öfrige efter sin particular instruction.

20.

Det behöfves och i riket en stalmästare, hvilkens embete är försöria och förestå konungens stall med alt hvad därtill hörer och bära sorg före, att alt richtigt tillgår; sedan att dirigera cronans stodgånger, disponera om fölen, hafva inseende med deres skötsel, tillridande etc. Och skole honom lyda. konungens hofstalmästare, alt stalfolket, stod- och fölevachtare; där och elliest ordinantier i riket blifva giorde öfver hästar och stod, skall han hafva öfver deres execution inseende, såsom han i synnerhet däröfver är instruerat.

21.

I lika motto skall förordnas en riksens jägemästare, som hafver inseende på konungens parker och jagerättig-

heter samt diuregårder, så väl som öfver cronoues skogar, att där icke sker intrång uti, i lika motto att rätta tiden i lagen eller stadgarne beskrefven observeras med diure-eller foglefänge, och att biörne- och skadelige diurs jacht icke försumes, att icke bärande trä emot lag hugges eller cronan sker i dess skogar inpass, att cronones ållone- och bökeskogar förvändes till nytta: hvarföre han på alt detta och hvad som därtill hörer upseende hafva skall, så och exequera de stadgar, som däröfver giorde äre eller framdeles göras kunne; och så i like motto dirigera konungens hofjachter och laga att de till dess lust och heder bestälte äre. Under hans lydno skole vara liofjage-mästare och deres underhafvande; så diurevachterne, skog-vachterne; och sä till allmänne skadelige diurjacht embetes-männen, enkannerligen fougderne, ländsmän och almogen vara honom eller hans fullmechtige fölgachtige, såsom det alt specificeras i hans instruction.

22.

Desse fyre embeten, marskalk, tygmästare, stalmästare och jägemästare, skole ordinarie vara i Stockholm, doch så förståendes, att de icke deste mindre, när deres tiänst kräfver, låte finna sig på landet och de orter, som görs behof, tygmästaren understundom ved fästningerne eller factorierne, stalmästaren, där stodgångerne äre eller unge hästerne, jäge-mästaren ved parkerne, diuregårderne eller där principal-skogerne liggia, och göra hvar sin plicht, som honom anstår.

23.

Landsregeringen fördeles i visse höfdingedömmen eller gouvernement efter ordning och sätt, som folier: den förste är öfverståthållare.!! i Stockholm, altid en af riksens råd, som hafver sitt säte på Stockholms slott; den andre, landshöfdingen i Upland öfver alt Upland och residerer i Stockholm i staden; den tridie, landshöfdingen i Vestergötland

öfver Scharaborgs län, residerandes i Schara; den fierde, landshöfdingen i Finland öfver norre ocli södre Finland sampt Åland, residerandes i Aho; den fempte, general-gouverneuren i Lifland och Ingermanland, residerandes ordinarie i Dorpt; den siette, generalgubernören i Pryssen, ordinarie residerandes i Elbingen; den siunde, landshöfdingen i Småland öfver Tihäreds lagsagu och Jöneköpings län, residerandes i Croneberg; den ottonde, landshöfdingen i Väsmanneland öfver Väsmanneland, silfver- och jern-bergslagen, residerandes i Vesterås; den nionde, landshöfdingen i Carelen öfver alt Viborgs län, Nyslotts län och Kymmenegårds län, residerandes i Viborgs stad; den tionde, landshöfdingen i Östergötland öfver alt Östergötland, residerandes i Linköping; den ellofte, landshöfdingen i Södermanland öfver alt Södermanland, residerandes i Nyköping; den tolfte, landshöfdingen i Tavasteland öfver alt Tavasteland och Nyland, residerandes i Tavastehus; den trettonde, landshöfdingen öfver Elfsborgs län och Dal, residerandes i Göteborg; den fiortonde, landshöfdingen öfver Calmare län och Öland, residerandes i Calmare; den femp-tonde, landshöfdingen i Dalarna öfver alle Dalarne och Kopparbergslagen, residerendes pä Fahlun ved Kopperber-get; den sextonde, landshöfdingen öfver Närike och Ver-meland, residerandes i Örebro; den siuttonde landshöfdingen i Norlauden öfver alle Vesternorland och Lappmarken, residerandes i Hudvichsvald; den adertonde, landshöfdingen i Österbottn öfver alt Österbottn, residerandes i Ula-borg; den nittonde, landshöfdingen i Estland öfver Harrien, Virland, Viken och Jerven, residerandes i Räfle på slottet; den tiugende, landshöfdingen i Ingermanland öfver alt Ingermanland och Alentacka, residerandes i Narfven; den tiugförste, landshöfdingen öfver Kexholms län, residerandes i Kexholm; den tiuguandre, landshöfdingen i Lifland öfver Vendeske och Pernovske kreitsen, residerandes i Riga; den tiugutridie landshöfdingen i Dorpt öfver all Derptesche kreitsen, residerandes i Dorpt. Där och riksens heder eller tarf fordrar att förordne någre af riksens råd till lands-höfdinger i Vestergötland, Finland, Lifland, Pryssen eller

Småland, då hete de öfverlandshöfdinger och hafve deres säte ibland riksens råd, efter som de i senaten kompne äre.

24.

Öfverståthållare!) i Stockholm hafver intet land eller landfolk under sig. Hans embete skall vara att si uppå ocli drifva Stockholms slotts byggning och hvad annan byggning konungen förehafver i Stockholm innan dess murar och stac-ket, så och att alt på slottet hålles i ordre. Sedan skall han enkannerligen vara stadsens och borgerskapeds förman, hafva inspectionen på all stadsens ocli malmernes regering, privilegia, byggningar, inkompster, köphandel och hvad däraf dependerar; försvara staden och dess borgerskap emot allehanda öfvervåld, intrång och deres näring och privilegia, så ocli hafva upsyn på borgerskapeds mun-string, vapn och värior och deres exercitier. I lika motto skall han si uppå, det konungens och crónones regalia i staden icke förminskas eller afskäres i någon motto, konungen ovitterligit, och hafva under sin inspection allehanda acci-ser, tuller och andre rättigheter, konungen och cronan ordinarie eller extraordinarie tillhörande; och beflite sig om, att de måge växa och tilltaga, särdeles rättrådeligen och försichtigt inkräfias och dit det förordnes, lefreres. Han skall hafva sig till bistånd en underståthållare af adel, som præsiderer i stadsrätten hos borgmästare och råd uti hans frånvaru och den hans ställe i alle andra motto förträder, när han förhindrader är; sedan en god handskrif-vare och så en bokhållare, som äre honom till bistånd, och denne håller richtighet öfver alle cronones ränter och regalier i Stockholms stad och dess underliggende gods och gräntser, efter som hans hele embete synnerligen i hans special instruction beskrifves. Han skall och till justiciens deste beqvemere execution och annan god ordnings underhållande i staden hafva hos sig en capitein, som tituleras skall stadscapiteinen och med honom 24 soldater, af hvilke idkeligen honom föllia skole 12 klädde i vist libri, blått och gult, och bevärde med gode undervärior och partiza-

ner; så och därtill altid en prophoss med sitt regemente och två tiänare, som honom stadigt föllia och påaclita, så vidt han går eller reser innan stadsens jurisdiction, dem han bruka kan, när så tiden och lägenheten fordrar.

25.

Öfverlandshöfdingernes och landshöfdingernes embete är att si hvar på sin landsände, att lag och rätt redeligen skeppas af lagmännen och häredsliöfdingerne sainpt borgmästare och råd i städerne, att inge grofve missgärningar undandöllies och nedertystas, och att hvad som afdömbt eller af konungen eller hofrätterne resolverat varder, blifver exequerat; sedan att utskrifningerne richtigt hålles och göres besked före, det utskrefne folket hålles till råda och cronones tiänst, och alt underslef i en och annan motto förekomma; att cronones gods, land, län, skogar, ränter, inkompster ordinarie och extraordinarie, så och alle andre tisci regalia hafves i acht, bevaras oförkortade, kräfvies i rattan tid in, lefreres efter förordning; att land och städer bygges och förbättras; skada och afsaknadt förekommes, vägar rödies och hålles vid inaclit, landsfreden försvaras, intet bortrifves eller genom försumelse afhändes af nåboer eller illvilliande undersåter, utan att alt ordentligen för-svares, och där med något intrång fortfares, att sådant i tid blifver skrifvit och kungjordt till hofva. I lika motto skall och af dem förekommas och ju kundgöras i tid, där något teckn synes till förstående krig, upror, tvedrecht eller andre olyckor i andeligit och verldsligt stånd (doch så till förstående, att ingen landshöfdinge bör göra presterskapet i deres embete något intrång, utan låte bisko-perne, superintendenterne och bela clerkeridt blifva vid deres vyrdning och gamble friheter, räckiandes dem handen till kyrkiodisciplinens execution, när så kan behöfvas, efter hvars och ens special instructions lydelse. Han skall hafva sig till bistånd en god handskrifvare och en bokhållare; så och en landsprophoss och en underprophoss med en tiänare, som dels föllie landshöfdingen eller elliest berida

vägar och stigar och exequera landsfreden, ordinancer och befalninger.

26.

Lagsagur i Sverige skole vara 14: 1. Uplands; 2. Ve-stergötlands och Dals; 3. Norre Finlands. Ålands och Öster-bottns: 4. Östergötlands; 5. Väsmannelands och Dalarnes; 6. Södre Finlands roed Tavasteland ocli Nyland; 7. Tihärads lagsagu; 8. Södermanlands; 9. Calmare läns och Ölands; 10. Carelens och Kexholms; 11. Vester

Norlander; 12. Närikes; 13. Värmelands; 14. ocli Ingerman-lands, hvilke äre secunda instantia i landet, som uptaga alle lagvadde saker ifrån häradstingen och de ärenden, som efter lag och stadgar under dem liöre. Oppå rädstufverne i städerne skall altid præsidera en stadsfougde af konungen därtill förordnat, och hvarken landshöfdingen eller slotts-höfvitsmannen härefter hafva med rådstugun till att göra.

27.

Ingen må vara landshöfdinge uti den lagsagu, där han lagman är; ingen landshöfdinge hafve något slott eller fäste, som för befästning blifver värderat, i sin lofven och värie, och mycket mindre macht att sättia någon slotts-höfvitsman af eller till eller något att biuda öfver crono-nes slott, fäste och dess befästning, annat än att ban dit skaffer hvad ordnat varder utur sitt län. och där något arbetas skall, att han det befordrar, hafver inspection däruppå och låter hålla reda och räkenskap däröfver; att si opä det borgerskapet och almogen utur slottet icke skades, uti deres näring, privilegier eller friheter förhindras och turberes, hållandes slottshöfvitsmannen med lag och rätt (den ban och sielf undergifven vara skall), till det lag ocli stadgar är likmätigt och skäl fordrar, ocli där oreda inriter, sådant alt i tid berätta till hofvet.

28.

Alle slott och fästes höfvitsmän eller guberneurer på gräntsestäderne skole immediate af konungen förordnas

och tagas i ed till trohet emot konungen, dess affödo och riket; och ingen sätties af eller till af nägom androm, med minder konungen för orsaker skuld enkannerligen general-gouverneurerne i Lifland och Pryssen eller de laudsliöf-dingerne, som förestå gräntselandskapen, gifve synnerligen fullmacht, tillstånd och instruction däröfver.

29.

Såsom landshöfdingen^ öfver slotten och fästen intet commendement före, altså skall ingen slottshöfvitsman hafva något att biuda utan om fästningen öfver land eller under-såterne och icke vidare i staden än öfver besättningen ocli hvad som stadsens defension och försvar vedkommer.

30.

Landshöfdingsdömen, så och slottshopmanskapen skole ordinarie vara i tri år, efter hvilkes förlopp till den 1 junii skole dem andre substitueres, och desse ställa sig till Stockholm in att där inför alle fem riksens consilia göra reda och besked för sin administration öfver hvart ärende, efter som det angår hvart och ett consilium och dess instruction, och altså betyge konungen sin trogne tiänst. Finnes han att hafva väl förestådt sitt kall, hafver han dess ära och heder och bätter förfordring lios konungen att förmoda. Befinnes han otrogen eller försumelig hafva varit, ställes för hofrätten, anklagas af riksens fiscal och då lide ocli undgälle hvad rätten medgifver. Hvar och någon finge klagemål å sig, medan hans höfdingedömme eller slottshop-manskap varar, då kalles in för hofrätten till Stockholm och där lida och umgälla hvad rätten medgifver. Afsattes någon för sin brott skull eller med döden affaller, då förord-nes annan man i lians stad med samme vilkor och beträ-dat, intill den ordinarie dagen ute är, inräknandes den tid den förrige suttet hafver. Ingens höfdingedöme eller hop-manskap vare längre än tri år eller driste sig att blifva ute till att göra reda och besked för sin administration öfver satt termin vid högste straff tillgörandes, med mindre

konungen för synnerlige orsaker skuld förlänger hans höf-dingedömen och honom ifra det års räkenskap fritager genom sitt special bref, hvilket och till rättelse i alle conci-liis å rättan dag skall blifva af honom eller hans deputerade, som det bekommer, insiuueredt och räkenskapen up-skuttin.

31

Landsöfversterne och regementen till häst och fot, hvart stort efter som landskapen är store till, skole vara till

talet 28, nembligen 8 till häst ocli 20 till fot. Till häst skall först vara öfversten öfver ridderskapeds russtiänst, hvilkes öfversteleutenampt skall sittia i Finland. Den andre landsöfversten till häst skall vara öfver Uplands, Väsmanlands, Nä like och Vermelands rytter. Den tridie öfver Vester^öte och Dals ryttere. Den fierde öfver Finlands ryttere i Åbo län med både Sategunder. Den fempte öfver Smålands och Ölands ryttare. Den siette öfver Tavastelands och Nylands ryttare. Den siunde öfver Östergötlands och Sudermanlands rytter och den ottonde öfver Carelske ryttare i Viborgs och Nyslotts län. Till fot först Uplands regemente, därunder hörer Upland; det andre Vestgöte regementet, därunder hörer Scharaborgs län; det tridie Finske regementet, därunder hörer Aho län; det fierde Sudermanlands regemente, därunder hörer Suderman-land; det fempte Smålands regemente, därunder hörer Cro-nebergs och Jöneköpings län; det siette det andre Finsche regementet, därunder både Sategunder; det siunde Dale-regeinentet, därunder hörer Dalarne och Bergslagen; det ottonde Östgöte regementet, därunder hörer Östergötland; det nionde Tavaste regementet, därunder hörer Tavasteland; det tionde Helsinge regementet, därunder hörer Helsinge-land och Ångermanland; det ellofte och tolfte är tvenne Vestgöte regementer under Elfsborgs län och Dal; det trettonde och fiortonde både Carelsche regementerne, därunder hörer Viborgs län och Savolax; det femptonde Väsman-nelands regemente, därunder hörer Väsmanneland; det sextonde Norlands regemente, därunder hörer Norre- och

Vesterbottn; det siuttonde det andre Smålands regemente, därunder hörer Calmar län och Öland; det adertonde Nylands regemente, därunder hörer Nyland; det nittonde Värmelands regemente, därunder hörer Närike och Värmeland; det tiugonde Österbottns regemente, därunder hörer hela Österbottn. Och skole desse regementen till häst och fot efter ordningen hållas complette och heller starkare än svagare. Och efter landskapen icke äre like till mantal, såsom och för andre orsaker skuld, så kan och mötte sådant lämpas efter lägenheten, allenast att regementen behålla sine nampn af förbe:de landskap. Alle desse öfverster, öfversteleutnanter och majorer, ryttmästare och capiteiner, så vidt de infödde, besittne och bofaste män äre i riket eller bofaste manna barn, komme och måge kallas till riksens möten och hafva där stånd ocli röst, när de inrikes äre eller icke med synnerlig tiänst förhindrade, men inge andre eller flere.

32.

Landsöfversternes och deres medofficerers, särdeles öfverstelieutenampts och regementsmajors embete, skall näst sin tiänst i sielfve kriget enkannerligen vara att hemma i landet hafva och hålla sine ryttere eller knechter i ordre och tillreds, öfva dem i deres vapn och värior, gifva acht uppå, att de altid äre tillreds och städes, göre deres plicht och arbete, hålla richtige ruller öfver dem; jämpte lagmannen och landshöfdingen förestå utskrifningen och veta altid att göra besked, hvart folket tager vägen och af hvad orsaker det minskas, såsom ocli flitigt achta opå roteringen och dess ruller, stå lagmannen och landshöfdingen bi, att krigsfolket synnerligen eller samptligen hörsambligen be-qvemme sig landsfreden, lag, rätt och riksens stadgar, icke försnellande under krigsfrihet konungens regalier och in-kompster, med mindre han sielf vill svara därtill och efter stadgarnes innehåld stå straffet. Förutan dette skall och öfversten eller i hans frånvaru hans öfversteleutnampt eller major uti riksens nödstälte tider stå almogen före, ocli se-

dan de med lands- ocli häredshöfdingernes tillhiälp äre roteskrefne och fördelte, vara deres förman till landsens försvar, men där och desse officerer vore förhindrade eller hade laga förfall, bör dem. andre substitueras. Rullorne skole landsöfversterne till häst och fot eller deres under-hafvande årligen i krigsrådet inlefrera så af roteringsman-talet som knechterne, med antekning hvad af krigsfolket utsändt, dödt, afdankat eller förluppet är; så och huru deres folk och regemente sig förandrar till bättrings eller förvärrings, och fördenskuld hvardera hafva sig till bistånd en landsregementsskrifvare, såsom och så dette alt i deres instruction nogare är specificerat.

33.

Ingen landshöfdinge hafva öfver krigsfolket något att binda, vidare än till lag, rätt, stadgar och landsfreden,

hvarutinnan alle, som i landskapet bo, höra honom; men med opbud, anförande, exercitier, väpnande eller landsens defension, skall ingen landshöfdinge sig befatta ved högsta straff tillgörandes, med mindre att konungen sielf för någre infallande orsaker skuld med special fullinacht gör någon därtill mechtig, efter som de ej heller lätteligen bore mängias däruti, undantagandes i feigde tider i gränts-provincier, hvarest efter tidernes tillstånd och vilkor, så och personernes qualiteter sådant understundom moste ske, och doch icke annorlunda, än att det sker efter konungens special förordning och commissionsvis, att anten öfversten eller generalen tillika landshöfdingedömmet tillordnas eller och landshöfdingen öfversteskapet eller generalatet tillika förtros.

34.

Ingen krigsofficerer befatte sig något med landsrän-torne, utdelning till krigsfolket eller förordning öfver någon deres frihet, mindre åt borgare eller landfolk, ved lifsstraff tillgörandes, utan så sielf som på sine underhafvan-des vägner undfå alt anten af landshöfdingen eller andre

konungens commissarier efter förordning, och där någon förnär sker, skaffa sig intet rätt sielf, men klaga det konungen, och stånde alt efter dess förordniug.

35.

Hvad embete enom förtroes, det stånde han före, in till hans tid ute är och ban genom annan aflossadt eller af konungen eller den hans ställe förträder affordrader varder; enkannerligen fördriste sig ingen generalgouverneur i Lifland, Ingermanland eller Pryssen, ej heller någon general krigsofficerer, så länge tåget varar eller fara är för fienden, eller någon guberneur eller hopman på gräntse-fästningerne, särdeles i Lifland, Ingermanland, Pryssen och Finland, att begifva sig ifrån deres guvernenieut, krigsfolk, fästninger utan särdeles ordre af konungen eller att någon blefve för särdeles orsaker skull af sin öfvercom-mendeur försändt, det vare sig hem till det sine eller till konungen sielf. Icke fördriste sig eller någon landshöfding att förlåta sin tiänst och förfoga sig utur sitt lands-höfdingsdöme, anten liem eller annorstädes att blifva ute öfver tre veckur. Görer någon häremot och tager konungen och cronan däraf skada till land eller fästninger eller till sin krigshär eller andre högheter och rättigheter, då ställes för rätta och efter uiidfängen domb straffes till lifvet utan alle nåder. Tager cronan ingen skada, då näpsas icke deste mindre, efter som orten, tiden och personerne äre till. Är någon skäl att en sådan moste anten till konungen och hofvet heller hem, då gifve sådant sin förman tillkänna och gå med hans förlof, men hafver han i pro-vincien ingen förman, då gifve det konungen tillkänna och förvänta dens tillstånd ved straff, som för är sagdt.

36.

Desse företalde äre de förnembligste embetsmän, som konungen ordinarie hafver sig tillhanda och brukar i sin och riksens tiänst ved alle svåre ärenden, som kunne infalla, så till rådslag, som regering och execution å landet

och i städerne. Och skall hvart embete vara skyldigt att göra å satt och förestält dag rede och räkenskap för sin administration åt konungen, anten inför honom sielf, om han kommer dess vid och gitter, eller ordinarie lagmännen ocli häredshöfdingerne sampt alle dommare inför hofrätten, tygmästaren, landsöfversterne, slottshöfvitsmännen inför krigsrådet, alle de, som riksens flottar och dess byggning och tillredning hafva under händer, inför amiralitetet, lands-höfdingerne, sändebud och agenter inför cantslirådet, hvad dess ärenden vedkommer, och sidst alle embetsmän, som hafve med riksens ränter och dess utgift att göra directe eller indirecte, som något hafve haft under händer eller disponeret, inför cammerrådet, och göra där hvar besked för sig för förledne år.

37.

De, som ordinarie ved hofvet äre, öfvermarskalk, stal-mästare och jägemästare, sedan alle lagmän,

landshöfdingar, landsöfverster i Sverige, skole årligen finnas i Stockholm till helge tre konunge dag tillstädes och där göra reda för sig, och ingen vare ursächtadt att komma personligen tillstädes, med mindre lian å sotesäng ligger eller i annor riksens tiänst eller med konungens bref frikallat är, då lian likevist räkenskap göra skall genom sin handskrifvare eller bokhållare eller någon annan fullmechtig å sagd dag. Lagmännen, landsböfdingerne och landsöfversterne i Finland, Ingermanland, Lifland och Pryssen skole sielfve vara end-skvllade, men icke dess mindre årligen till den 1 september hafva sine fullmechtige tillstädes i Stockholm och göra lika som de andre för sin administration klart, intill dess de tri år ute äre, att de då sielfve alle ställa sig in i person till helge tre konunge tid och då anten taga full qvittents för alle tri åren och blifva således i evighet otill-talt för sitt fögderi eller och, där någon brotslig finnes, förvänta sin näfst, såsom brotten är till.

38.

Nu är tillbörligit, att den, som mera arbete hafver, hafver och mer heder, myndighet och nytto, och den mera hafver, vet sig och mera hafva att försvara. Då skole för-be:te fem riksens consilia ifrån helge tre konunge dagen årligen intill kvndermässo dagen öfversi, optaga, ransaka och skoda alle andres förbe:s, som i hof- eller landsregeringen brukas, handlinger, acter och gärninger, och hvar efter consilii instruction rätta det som förelöper. I like motto skole de sielfve ocli så ifrån kyndermässodag och in till fastelagen göra reda inför konungen sielf, än ban tillstädes är ocli gitter, men i hans frånvaru eller där han ej gitter eller förmå, inför de fem höge embeten, så förståendes, att den fempte å [o: ä] står up med sine assessori-bus och göre reda för sitt collegio och att hans ställe beklädes i det sinne af öfverståthållare!! i Stockholm. Först skall räkenskapen tagas af drotseten och lians collegio, där dens protocoll, acter, domar och resolutionerne framlägges och öfversis skole; sedan af marsken och krigsrådet, hvad hos dem är föreluppedt och huru alt krigsväsendet förevetter; så af ammiralen och ammiraliteted om flottan och seglatsens vilkor och hvad däraf dependerar, såsom ocli liuru det är förestådt; därnäst af cantslern och cantslirådet, som sine registratur och annat slikt skole te och framvisa, huru alt richtigt är, och hvad strider in- eller utrikes sig yppa och af hvad fundament; sidst skattmästaren och cam-merrådet, bevisande deres flit uti ränternes och fisci rega-liernes administration, framläggendes cronones bok, det året hålledt, ocli den god görandes. Hvar nu så store och besvärlige ärenden riket påkomme, att denne ransakning icke så hastigt ske kunne, då måge till vissa ärendens ransakning depu-teras visse förtrogne ocli discrete män af collegiorum assessorer, som öfversi och göra underrättelse, på det alt må vintern igenom nå sin richtigliet och intet år skiutas in på det andra.

39.

Till den första junii eller sidst till Johannis skole præ-sidenterne af de andre tri hofrätterne utur Götaland, Fin-

land och Lifland eller vice præsidenterne med tvenne af assessorerne och rättens secretario ställa sig in i Stockholm och så för konungen eller förbe:te fem embeten, lika som för är sagdt om dem andre, göre reda och besked för deres förrättande, så och lida och undgälla lika som de andre.

40.

Kan konungen, som sagdt är, icke sielfver vara däröfver, då skall i saken intet slutas i konungens närvaru, med mindre och förän alt är honom refererat och förestält, och konungen sielf alt gillat hafver. Är och konungen frånvarande, så skall ransakningen ske och resolutionen författas, men icke utgifvas, förän konungen tillstädes kommer och den sig behaga låter, då hon under konungens eget nampn och hand förfärdigas och utgifvas skall.

41.

Finnes någon af assessorerne uti det ene eller det andra collegio brotsligen, då skall han stånda till rätta inför dem fem höge embeten, hvilkom skole tillordnas 2 af hvart collegio, som göra tillsamman 15 personer, och desse

skole hafva macht en sådan att näpsa med ord, förmaningar eller och teckna honom med infamia och remotion, efter som saken är till, doch att konungens resolution tages däröfver, för än till ända procederes, så frampt konungen är tillstädes. Men finnes ett helt collegium eller och en af dem höge fem embeten brotslig, så stånde till konungen allena, om han vill med ord eller förmaning näpsan eller saken låta komma för rätta. Ocli där brotten så grof är, att det med rätten hiälpas moste och doch icke lif eller ära angår, då stånde desse till rätta inför konungen och riksens råd, och hvad där slutes, det hafve ingen rätt att qvällia. Men vid konungens död eller omyndige år eller där saken går lif och ära an, då hälles en sådan rättegång däröfver, som i den 9:de punkten förmält är.

42.

Alle desse rausakninger, möten och rättegånger skole ordinarie hållas i ett särdeles därtill förordnat mak på Stockholms slott, och altid den ene secretarius status vara åklagare och den andre notarius, med mindre någon af dem sielf vore interesserat eller och siuk oCh frånvarande, på hvilket fall en annan beskedelig man förordnas mötte.

43.

Ved dette riksens embetesmäns årlige möte och sam-mankompst skall intagas god underrättelse om alt riksens, så och dess inbyggiares och undersåters tillstånd och vilkor och kan tillika med dem samptligen berådslås och för-afskedas de ärenden, som elliest icke beböfve en almänne-lig riksdag.

44.

Kommer ocli understundom, att man ständernes be-tänkiande behöfver eller ocli hafver något märkeligt dem att communicera; och sådant anten för hastighet skuld eller af andre skäl icke kan ske eller må trvggeligen på al-männe samqvembd, då skole till desse förbe:te riksens embetesmän förskrifvas af ridderskapet tvenne af hvar lag-sagu och sä bisperne och superintendentenie af Sverige och Finland sampt en fullmechtig af Stockholm, Upsala, Göteborg, Norköping, Aho och Viborg.

45.

Men hvar saken kräfver en allmän sammankompst, såsom på en konungs croning eller af andre märkelige orsaker, där skole vara tillstädes alt riksens råd och ingen annan undskyllning gälla, än siukdom och annan riksens tiänst eller att man med konungens vetskap och villie utländes är. Sedan skole till riksdag förskrifvas och komma alle grefver, friherrer, riddare och svenner, bofaste och bofaste söner, som till laga är kompne äre och sittie i Sve32

rige ocli Finland och icke laga ursächt hafva, därnäst bi-sperne och superintenderiie i Sverige och Finland sampt med tvenne af hvart capitulo, och därtill en präst af hvarie tvenne härad, så landsöfversterne, deres öfversteleutenamp-ter, majorer och en ryttmästare eller capitein af hvart landsregemente, med minder han hafver sine laga förfall, och så en borgmästare och en rådman eller annan för-nemb borgare af hvar stad, sidst en bonde af hvarie härad i Sverige och Finland. Och desses sammankompst, möter och beslut skole achtas och hållas för rätte all-männe riksdagar, emot hvilke ingen hafver att säia, som konungen och riket med hörsamhet ocli lydno är underkastadt.

46.

Ingen, som icke är bofast innan om Sveriges och Finlands enskildte och af ålder fattade gräntser, hafve något ord på riksdagar eller i andre rådslag om regementet och hvad däraf hänger, med mindre någon är eller blifver med special privilegio därtill hedrat. Och där någon svensk af ridderskapet hafver gods i Lifland eller Ingermanland eller i andre landskap, som nyligen äre vundne eller framdeles vinnas kunne under Sveriges crono, så länge och

medan han sig i samme gods oppehåller och utur Sverige eller Finland är, då hafve ingen rätt något att säia uti riksens ärenden, utan lida och draga livad som beslutet blifver utan insågo, och komme till sin stämme icke igen för eller annorledes, än att ban åter skifter sitt bo och sätter sig neder i Sverige eller Finland, men hvad dess lands, ban sitt gods hafver uti, rätt och frihet i andre fall med-förer, det ni ute han fast jämpte andre landssåter oförkor-tadt.

47.

Vill någor af fremmande land eller utur de vundne landskap kommandes, niute stemma ibland ständerne, då skall det honom icke förvägi 'åS, s«x frainpt han hafver satt bo i riket, och där han riddersman är och vill därföre

achtadt vara, skall lian af konungen förklaras privilegii mechtig och på riddarehuset å riddaremöte af dem intagas, erkännas och inskrifvas.

48.

Oppå hvart ocli ett embete i riket skall förordnas skäligt underhåld, efter som embetsens heder och tarf kräfver och riksens stat bäst tåla kan; där med sig och den, som därtill fordrat varder, skall låta nöja och utan rättmätig entskyllan sig konungens och riksens tiänst icke un-draga, utan heller därtill villig finnas låta, såsom lag förmå, sampt hvars och ens ed, plicht och trohet fordrar.

49.

Generalgouverneurerne i Ingermanland, Liffland och Pryssen (sä vidt de tillika öfver krigsfolket och fästnin-gerne. hafve att biuda) skole rikeligare till underhåld än andre blifva försörgde för deres större utgifter och kostnad skuld på gräntserne, och skole de hvardera därjämpte hafva sig tillhanda, underhåldne af räntecammaren, 6 up-vartare af adell, 4 trumpetare och en pukeslagare, därtill med öfver dem, som till justitien i landsändan äre förordnade, hafva ändå 25 drabanter, inräknadt commen-deuren, som honom påachta, och altid tolf af dem honom följe och hans befallning exeqvera. Så ofta de och omskiftas, och andre komma i deres ställe, skole de tillika alt hvad till landsregering, så rättelser, som dess teckn och macht, sin successori öfverantvarda och afträda.

50.

Blifver någon, det vare sig fältherre eller ringare krigs-officerere, i någon af desse landsänderne förskickadt och förordnat af konungen till att biuda öfver krigsfolket och fäst-ningerne, då skall generalguberneuren i alla motto adsi-stera fältherren och öfvercommendanten och så länge fälttåget varar och fältherren är i provincien, afträda honom

sine upvartares omkostnad, så och trumpetare och herpu-kerne, och dem intet må bruka, så länge fältherren eller öfvercommendanten tillstädes är, med mindre att fältherren och krigscommendanten till generalguberneuren förvises att taga af honom ordre och af hans direction att hängia, på hvilket fall alle regementsteckn hos generalguberneuren blifva skole.

51.

På fältherren eller den, som i hans stad commenderer, så länge han i fält och actual tiänst är, särdeles ligger emot fienden eller är i antog, så och på riksammiralen eller i hans frånvaru viceammiralen, som på cronones huf-vudflotta öfvercommendet förer, skall göras utur riksens inkompster omkostnad, såsom på en konungens legat; doch alt efter en skälig ordning, så att han utan sin skada och egen afsaknad till konungens och riksens tiänst och heder kan föra sitt kall. Men så snart han anten begifver sig ifrån krigshären eller fordras tädan eller ammiralen

kommo med flottan hem och till lands igen, skall han anten afträda alle imperii teckn och därpå vände omkostnad sin suc-cessori; eller och där fred eller stillestånd blefve, skaffa det alt med allo af och förminska cronans utgifter, så och ammiralen sig i lika motto med sitt ordinari underhåld åtnöja låta.

52.

Således, som sagdt är, skole embeten i riket ordnade, förde och underhåldne varda, och hvar vete för sin tiänst redo att göra konungen och cronan, när tid är eller tillsagdt varder. Men efter menniskelige händelser kunne komma, att konungen sielfver är för riksens tarf utländes farin eller i så svåra och longlige krankhet, att han sig sielfver ej styra eller riksens tarf fatta och utreda kan, eller faller med allo af och dör, lempnandes efter sig son eller ättlägger sin öfvermage eller ogift dotter fröken, hvilke efter arfföreningen till riket arftagne äre, som sig och riketREGERINGSFORMEN 1634.

icke sielfve styra kunne; ty att regeringen icke deste mindre föras må med kraft och skälom, och hvar man veta utan vidare förordning, huruledes biudas och lydas skall, intill dess konungen igen hemkommer eller råkar till sin helsa igen eller öfvermagi mogande varder eller fröken gift varder, och intet försummes, som konungen eller riket kan vara till nytta; därföre är godt funnet sådant alt i tid att beskrifva, stadga och förordna, såsom det af allom skall blifva achtadt och efterkommet.

53.

Först reser konunger utländes af hvarjehanda orsak eller råkar i ohanterlig krankhet eller dör af och lempnar efter sig öfvermagi eller ogift dotter fröken, då skole de fem riksens höge embeten, drotset, marsk, ammiral, cants-ler och skattmästare, eller de, som deres ställe i Stockholm beträda, stå collegiivis i konungens stad i dess frånvaro eller krankhet och efter konungens död vara öfvermagi konungens eller frökens rätte målsmän och förmyndare, och deres bud och förbud varda såsom konungens bud och förbud ståndat i riket, medan konungen utrikes eller kränk är, och till dess öfvermagi mogande och fröken gift varder.

54.

För alle bud och förbud, allmänne acter och skrifvelser skole sättias icke regeringens utan konungens eget, hvad heller ban utrikes, kränk, öfvermagi eller fröken är, nampn ocli försegles med konungens secret, men tecknas och underskrifvas af de embeten, som tillstädes äre, och ju ingen kraft hafva, med mindre det af alle höge embeten eller deres substituter är undertecknadt.

55.

Alle collegia och embeten skole oförrychte beholla sin kraft, och instruction, och vare hvar och en förplichtadt36

sitt kall att göra och föra till konungens och cronones tiänst, redo och räkenskap så i konungens frånvaru, krank-het och omyndige år, som i dess närvara och fullkomplige regering, och vända an så mycket mera flit, såsom den mera då behöfves och trohet spöries och kräfves.

56.

I konungens frånvaru skall regeringen alle svåra ärenden genom skrifvelse först communicera med konungen och, om niögeligt är, taga dess resolution, för än de till bud eller förbud komme; men om fara är på färde och kan ökes af drögsmålet, moste de göra och ordna i tid, som de det kunne försvara och konungens och riksens tiänst kräfver. Är konungen kränker, då bruke samme discretion, att icke förhastas med någre eftertänkelige Sud eller förbud, utan fara eller märkelig skada är på färde, till dess man sir, huru krankheten sig anlåter. Falla någre embetsmän ifrån i riket eller finnes försummelige och odugse, då skåda grant, hvad skada riket tager af deres afgång, och så frampt deres ställe kan tålas att stå öpet eller provisionaliter förestås af androm, till dess det är konungen kundgiort och besked på taget, dä skall det ställe stå öpet; hvar icke, må en annan förordnas, till dess

konungen helbregd varder (med mindre det är desperat krank-het) eller kommer tillstädes, och stånde då konungen fritt att anten hållat godt eller sättia en annan i hans ställe.

57.

Ingen ny lag eller stadga skall göras i konungens frånvaru eller krankhet, utan riket regeras efter lands- och stadslag, så och riksens stadgar och sedvanar; ej skole nye privilegier utgifvas, ej heller gamble stadfästas, utan hålles och exeqveras; ej några friheter, immuniteter eller ex-emptioner unnas och gifvas åt hele stånd, samfund eller particular personer; alle andre allmogens käremål, som vane äre att föras för konungen, skole de uptaga och anten dem förvisa till collegiummet, som de höra till, eller sig

sielfve där opå förklara efter sakens egenskap; i lika motto ocli så de ärenden, som ifrå hofrätterne förmedelst klage-libel till kongen äre vältrade, revidera och afdöma i konungens fierre frånvaru eller desperat krankhet, doch så att de konungen vid sin återkompst eller igenfådde helsa gifva skäl och besked för deres revision och domb. Och skall altså konungens och cronans tiänst och rätts och höghets bevarelse vara regeringens högste åhåge och där näst att freda riket med lag och rätt, så och försvarat emot vrångvise inländska och bongstyrige grannar, så att alt erhålles i gode vilkor, och konungens krankhet eller frånvaru icke må lända honom, cronan eller undersåterne till förfång eller skada.

58.

Faller i konungens frånvaru eller siukdom så svår sak före, att den behöfves att ställas med flere i rådslag, då skole regeringen måge kalla tillsamman riksens råd och, om så behöfves, de fem collegia, som ordinarie resi-dera i Stockholm, och med deres råd sölria de besvärligste ärenden att utreda och författa, men där saken så vichtig vore, att flere ständer behöfdes, skall däröfver först com-municeres med konungen, och stånde efter dess resolution, än konungen utrikes är, och låte ärendet icke lätteligen komma till något ständernes möte i konungens frånvaru eller siukdom och mindre till ett allmänt möte, med mindre inge andre utväger finnes riket ifrån förderf och undergång att förvara.

59.

Medan konunger öfvermagi är eller fröken, då före de fem höge embeten regeringen i alle sine artikler å konungens vägnar, allenast att de icke skole måge någon lag göra emot eller till ariföreningens och konungslige liöghe-tens förfång, ej heller att gifva några privilegia till konungens præjudicium eller dess inkompsters stadige förmin-skelser; och där något sådant skedde, då hafve konungen

macht och rätt det att återkalla, när han eller hon mo-gande varder.

60.

Ingen blifver eller i riket adlat eller naturaliserat i riddersåndet, medan konungen är utländes, kränk eller omyndig, icke måge eller några cronans eller skattegods och mindre andre cronons rätt- och herligheter anten sällies, bortskiftes, bortgifvas eller i hvariehanda motto af-händas af regeringen, utan konunger, kommandes till stä-des, sin helsa eller myndighet, må alt det, än han gitter, återkalla och igentaga, så att alle sådane beneficia, som i en sådan riksens stat af märkelige orsaker sker och göres, icke längre måge bestå än i konungens frånvaru, siukdom ocli medan förmynderskapet varar, utan konungen dem sedan särdeles bekräftar.

61.

Nu kan i konungens frånvaru eller kraiikhet riksens tarf kräfvia förändring i lag och stadgar, nye bud eller förbud, höfdingars, öfversters, slottshöfvitsmäns eller andre officerers, högre eller nidriges, som äre vane af kongen immediate att sättias, förordning, tractater och beslut i riksens anlägne ärenden med riksens råd eller eollegierne, förordning i mynteväsendet: sådant skall gälla, medan konungen utländes eller kränk är, men så snart han

hemkommer eller sin helsa och styrke igenfår, hafve macht och rätt alt att öfverväga ocli det som giort är anten att ophäfva eller ratificera, sedan han dess skäl och orsaker hafver sig te låtet, efter som det honom och riket nyttigt eller skadeligit finnes.

62.

Är konunger öfvermagi eller fröken och under måls-mansdömme, då hafve förbe:de fem embeten såsom konungens ordentlige förmyndare macht, såsom sagdt är, efter Sveriges lag, denne stadga och riksens flere beslut att föra

regementet till konungens och riksens tiänst och välstånd, särdeles i de ärenden, som näst förre artickel innehåller, doch så att, när öfvermagi mogande varder och i regeringen träder, han då hafver macht de i sine omyndige år förordnade stadgar, bud ocli förbud öfverväga, god göra eller opliäfva, alle förordnade officerer, som den tid lefva och i embeten sittia, stadfästa eller afskaffa; besluten öf-verläggia och dem sterkia eller afskaffa och mynteväsendet ordentligen att redressera låta, doch så att, där något på ett almänt ständernes möte vore beslutet, det och så på ett almänt möte blifve af konungen anten ratificeradt eller och uphäfvet, och skole fördenskull alle stadgar och beslut, som göras i konungens omyndige år å [o: ä] och altid författas provisionaliter, till dess konungen träder i regeringen, och hafva sin macht och exeqveras icke längre än förmynderskapet varar.

63.

Inge tractater ocli mindre beslut med grannar och nåboer eller andre fremmande herrer, republiker och städer skall regeringen ingå och göra, medan konungen ut-ländes är eller kränker, med mindre dem gifs af kon-gen general eller special commission i hans frånvaru, eller siukdomen synes incurabel, så att, riket mötte där skada aftaga. Stöter riket i konungens frånvaru eller krankhet någon sak an af nåboer och grannar eller af andre herrer, republiker och städer, som tractat eller resolution fordrar, anten för krigsfara skuld eller att drögsmålet förhindrade riksens nytta och välfärd, då skall regeringen alt väl öfverläggia ocli enkannerligen sig därhän beflita att med allo skiuta saken up och hålla den konungen till sin resolution eller, där det ingalunda ske kan, så all ting lämpa, att konungens resolution minste præjudicium vederfares. Ju skole de sig uti konungens frånvaru utan special commission med ingom i något förbund inlåta ocli uti konungens incurable krankhet icke annorledes än på hans, där ban kommer till helsan igen, eller, efter hans död, till hans successoris ratification.

64.

Men är konunger öfvermagi eller fröken, då hafve regeringen macht och rätt med deres, som efter lag och stadgar vederbör, råd och samtyckie att tractera, resolvera och sluta frid, förbund, correspondence med nåboer, grannar, herrer, republiker och städer på konungens och riksens vegner, och äger konunger, när han till sin år och mogenhet kommer, sådant alt sielf att ratificera och bekräfta.

65.

Skulle sig nu efter all menniskligt tings vanlige ostadighet tilldraga (det Gud doch mildeligen afvända ville) att ved konungens dödelige frånfälle inge barn eller ätt-lägger å side (som till riket efter förbe:te arfföreninger arftagen är) i lifvet vore eller i medier tid någon viss successor till cronan förklarat, då skole förbe:de fem höge embeten med riksens råds råd och efter form tillförene beskrifvit så länge stå riket före, till dess sampt-lige riksens råd och ständer sig om en viss konung förenat hafva.

Detta alt, som föreskrifvit står, hafve vi således öfverväger vårt elskelige riksråd och sedan gemene ständerne att öfverlägge och betänkia hemstält; och är efter noga betrachtande och deliberation godt funnet att måge och skole i verket ställas, hvarföre vi det och således resolverat och beslutet hafve och vele att skole härefter af allom dem, som oss, våre efterkommande och riket med lydno och hörsamhet tillgedan1) äre, obrotsligen hållas, efterkommas och exeqveras. Till yttermera visso hafve vi dette med vår egen hand underskrifva och vårt

konungslige secret låtit vetterligen hängia här nedanföre. Actum &c.

Denne förbe:te regeringsordinance, efter som hon i salig Kongl. Maj:ts konung Gustaf Adolphs den andres och

1 Tillgedan, plattyska togedan: tillvänd, förpliktad.

stores nampn författadt, oss förelåsen och här ofvan till ord ifrån ord införd är, hafve vi med flit genomsedt, alt däruti öfvervägat, väl besinnat och eftertänkt och på sid-stone med berådde mod af en fri villie otvungne och otrugade god funnet, bejakadt, samtyckt, stadgat, beslutet, belefvat och förafskedat, eftersom vi härmed och i dettes kraft den god finna, bejaka, samtyckia, stadga, besluta, be-lefva och förafskeda på det kraftigste och vele att den här efter för lag och stadga skall achtadt och efterkommen varda af hög och låg, andeligom och verldsligom, som under Hennes Maj:ts vår utkorade drotnings och riksens höghet och lydno byggiandes, boendes och vistandes äre, vill-iandes och begärandes, att närvarande regering och förmynderskap alt därefter regulerar, rätter och anställer, och att ingen sig driste något häremot att göra ved Hennes Maj:ts och riksens svåra hembd och vrede. Till yttermera visso hafve vi förbe:te och eftersk:ne Sveriges rikes råd och ständer dette med våre händers underskrifning och våre insegels underhängiande och undertryckiande bekräftadt. Actum Stockholm den 29 julli år efter Christi börd ett tusend sexhundrade och på det trettionde och fierde.

Additament till Regeringsformen af år 1634

af Rikets Ständer antaget den 3 nov. 1660.')

Vi Hedevig Eleonora &c. så och efterskrefne Sveriges rikes råd och ständer, grefvar, friherrar, ridderskap och adel, presterskap, krigsbefäl, borgerskap och menige almoge, som till denne väl beramade och nu påstående riksdag här församblade äre, fullmechtigade å våre egne och hemmavarande medbröders vägnar, göre härmed vit-terligit, att såsom vi ibland andre vichtige ärender hafve oss för ögonen stält vårt käre fäderneslands närvarande tillstånd och enkannerligen huru riket är råkat utan styrelse och regering utaf en fullmyndig konung, där-utaf förorsakat, att den aldrahögste Gud nu i förleden vinter hafver behagat till sig kalla och ifrån oss affordra den stormechtigste högborne furste och herre herr Carl Gustaf, Sveriges, Götes och Vendes konung &c. &c., fordom vår respective älskelige käre gemål så och allernådigste konung och herre, och vi nogsampt kunne besinna, att hans sal. K. M:ts efterlåtne endeste son och arfvinge, den stormechtigste högborne furste och herre, herr Carl &c. &c. vår respective älskelige käre herr son så och nå-digste konung och arffurste i desse sine späde och omyndige år icke kan och förmå i egen person regementet förestå och den svåre regeringsbördan sig opåtaga, riket

') Af ndditamentet till 1634 års RF. finnas 2 originalexemplar, det ena på pergament, det andra på papper, underskrifna och beseglade, det förra af enkedrottningen, rikets råd och adeln, det senare af de ofrälse stånden. Det förra har ej dagbeteekningen utsatt, i det senare åter står ordentligt d. »tridie> etc. november.

doch likväl i medier tid icke kan vara utan regering och styrelse; ty hafve vi utaf en respective kärlig sampt underdånig trogen plicht och skyldighet, som vi Hans Kongl. M:t med äre förbundne och utaf den kärlek och omvårdnat, vi dragé till fäderneslandsens välstånd, varit bekvmbrade och omtänkte, huruledes riket i desse H. K. M:ts omyndige år skäligen mötte blifva regerat och förestådt, så att H. K. M:ts rätt och höghet i alla motto kunde blifva oförkränkt, styrkt och befrämiat, undersåterne hvar uti sitt stånd vid Sveriges lag ocli stadgar, hvars och ens rätt och privilegier beholdne och försvarade, och liele fäderneslandet så inom dess gräntser i fred och rolighet efter lofligit bruk och sed-venio regerat, såsom ocli ifrån all utländsk macht beskyddat och förvarat.

Ocli såsom vi öfver detta vichtige ärendet hafve varit i en förtrolig communication med hvar andra, hört och öf-verlagt hvars och ens skiäl och betänkiande, däröfver berådslagit och delibererat och omsider af ett moget och välbetänkt råd och i god enighet och förstånd inbördes för godt funnit och beslutit, att riket och regementet skall i

desse Hans M:ts omyndige år och i H. K. M:ts nampn föras och förestås utaf oss riksens enkie-drottning och de fem riksens embeten, som äre drotset, marsk, ammiral, cantsler och skattmästare, efter den modell och form, som opå riksdagen år 1634 blef inrättat och bevilliat och sedan uti Hennes Maj:ts drottning Christinæ omyndige år med godt nöje och lycksalighet brukat och den vi för denne tiden för sine vichtige orsaker icke kunne förbi gå åter igen [att] inrätta och företaga; doch såsom tiderne äre om-bvtelige och bringa förändringar med sig i alla ärenden, och ingen ting så väl och försichtigt kan vara ment och stadgat, som icke med tidernes förlopp förändras ocli för-denskuld lämpas och rättas mötte; därföre emedan vi hafve befunnit, att denne förberörde stadga och ordning i nogre nödvendige stycken efter desse tiders närvarande tillstånd någon förändring behöfver, jemväl ocli nogon vidare expli-cation uti det, som kan föda nogot missförstånd af sig; ty hafve vi bemälte ordning för oss tagit, alle puncter44

igenomgått, flitigt öfvervägat och desse efterfölliande påminnelser däröfver giordt, dem vi och framdeles för lika kraft och värde hälla villia, såsom den gamble regements-formen är skattat fore.

1.

Hvad den förste puncten vidkommer om religionens oföränderlige renhet i vårt käre fädernesland och därunder hörande provincier, så blifver den i alla motto kraftig och gill efter de förrige öfver detta mål giorde stadgar, som enkannerlig herr Gustaf Adolphs bögberömlig i åminnelses försäkring ständerne gifven i Nyköping år 1611, konung Gustaf Adolphs stadgas 10 punct i Örebro anno 1617 ocli konung Carl Gustafs höglotl. i åtänldande försäkring i Upsala anno 1654 och utförligare i stadgan om vår christelige religions rätta öfning och conservation, giord i Stockholm anno 1655, livilke, som de uti sig sielfve gode och loflige äre och innehålla det alt, som uti detta ärendet kan angå Guds helige nampns ära och hans ords rena lära, grundat uti den helige prophetiske och apostoliske skrift och korteligen författat uti de 3 symbolis, apostolico, ni-ceno och athanasiano, sampt den oförandrade augsburgiske confessionen, keiser Carl den fempte öfverantvardat år 1530, aldeles som hon uti konung Gustafs sidste ocli konung Johans förste (begge höglofl. uti åminnelse) regementstid i detta riket hafver varit brukelig och sedan uti Upsala concilio år 1593 af sal. konung Carl den nionde, riksens råd och ständer, som då församblade voro, enhälleligen är vorden samtyckt, vedertagen ocli besluten; altså förnyas de återigen här med och stadfästes på det aldrakraftigste som ske kan, aldeles efter deres rätte förstånd och bokstafs lydelse, således att ingen annan lära, ehvad nampn hon hafva kan, må eller skall i detta kongariket, dess under-liggiande länder, provincier och städer predikas eller på nogot sätt läras, hvarken hemligen eller uppenbarligen, och förbjudes härmed på det alvarligste alle personer, af hvad höghet eller värde de vara kunne, så dem sielfve somADDIT A-MENTET 1660.

45

deras husfolk, en eller flere, af hvad nation de och äre (undantagandes fremmande potentaters sänningebud eller resi-denter, hvilke efter stadgarne uti deras hus och inom lykta dörar för sig och sitt medfölliande folk och enskilte tiä-nare allena må hålla deras religions exercitium), det de inge offentlige eller lönlige samqvem hafva skole till deras religions öfning. Understode sig nogon häremot att göra, med honom skall procederas efter oftbem:te stadgars inne-liåld och som han förtiänt hafver. Doch förmodar riksens ständer och vill sig härmed hafva förbehållit, att Örebro stadga af år 1617 inå hafva sin kraft och rätta förstånd öfver dem, som obetänkte träda till en annan religion, och icke extenderas in på dem, som af hvarjehanda orsak och besynnerlig att göra sig capabla i krigstjänster och andra loflige ärenden sökte andre potentaters och herrars tiänst, som af annan religion voro och doch icke med K. M:t och fäderneslandet stodo i nogon fiendskap, hvilket dem billigt bör förunnas, så att han, hans hustru och barn därutaf icke mötte lida nogot men, vidare än adelens privilegier det mecl mera uttrycker.

2.

Hvad i den andra puncten om successionen till riket förmäles, så blifver det härmed aldeles förandrat och

successionen inrättat efter samptlige riksens ständers en-hällelige förklaring och bevillning, som är skedd 1649 och 1650, in opå fordom vår respective älskelige k. gemål så och allernådigste konung och dess manlige bröstarfvingar, så länge nogon af den linien och släkten öfrig är, såsom det yttermere på sidsthåldne riksdag i Göteborg detta innevarande år af samptl. riksens ständer om den stormech-tigste högborne furste och herre her Carl, vår resp. älskelige k. h. son så och unge konung och arffurste och dess fölliande manlige bröstarfvingar är uttydt och förklarat; fördenskull blifver och nu härmed dödat och upphäfvit, hvad som i denne ordinancien på åtskillige orter om fröken och konung Gustaf Adolphs afföde är förmält. Och så46

mycket mere till att betyga den oföränderlige och fast oryg-gelige intention att framhärda uti den trohet och edsplicht, som vi hafve svorit h. sal. Kongl. M:t och hans manlige bröstarfvingar, därutinnan vi och till vår dödsstund conti-nuera vele och skole; hvarföre förplichte vi oss än ytter-mere, att vi uti kraft af tillförende giorde arfförening hvarken för våre personer eller våre efterkommande vele kasta vårt ögnemått till nogot eventual val af nogon person, så länge denne vår allernådigste konung eller hans ächte manlige bröstarfvingar äre i lifvet, fast mindre tåla, att sådant oss af nogon annan, högre eller ringare vilkor, hvarken med opsåt, ord eller giärningar föreslås, proponeras eller på-bürdes nu eller i tillkommande tider.

3.

Hvad som i den 4:de och 5:te puncten förmäles om riksens råds embete och visse val, så är skäligt och lagen sampt konungarnas ed och försäkring likmätigt, att konungen hafver sig riksens råd tillhanda och deras råd och tiänst i riksens ärender bruka och dem med vårt sampt riksens råds vetskap och samtyckio antager och utvällier; men ehuruväl ordinantsien förmäler, att de skole vara tiugu och fem i talet, befinnes doch riksens tiänster, land och provincier sedermera så vara tillökade, att vid så ringa tal icke kan förblifva; fördenskull står uti konungens behag flere till sitt och riksens råd att bruka och antaga, allenast att talet icke mötte stiga öfver 40 och cronan med större stat besväras, under hvilket tal de 5 höge embeten förstås och inräknas; men uti konungens omyndige år och för denne tiden skole uti deras ställen, som framdeles afgå, inge flere antagas än de, som nödvendigt och efter tiänsternes beskaffenhet behöfves. Därhos är och för godt funnit och belefvat, att uti regeringen och ibland de höge embeten allenast en af hvar slächt må blifva brukat och uti rådet icke mere än tre af en slächt, som hafve enskildt säte och stämma på ridderhuset, sammaledes icke mer än 2 bröder tillika och icke fadren mera än med en sin son.ADDIT A-MENTET 1660.

Ocli-där sig tilldrager, att nogon af de 5 höge embetsmän genom döden afgår och i konungens omyndige år nogon annan skall vällias och tillsättias; så bör alt sådant med ständernes communication ocli antagne betänkiande förrättas och därhos iliugkonimes, att aldrig nogon furstlig person därtill blifver brukat, utan, som tillförende är påmint, af Sveriges ridderskap och adel allena. Hvilke embeter vid sitt vyrde och dignitet tillbörligen skole conserveras och vid den rang och heder behållas, som konungens förmyndare och riksens föreståndare egnar ocli bör och i en särdeles ceremonial framdeles skall blifva beskrifvit.

4.

Sammaledes är och myckit väl betänkt och rådsampt funnit, att de förnembste riksens collegia, som äre hofrätten, krigsrådet, ammiralitetet, cantsliet och räkningecam-maren, blifva vid sitt stånd och vyrde och med därtill hö-rige personer af svenske infödde män af Sveriges ridderskap och adel, jemväl och af andre stånd, såvida de efter embetets qvalitet därtill komma kunna och härtill hafver varit brukeligit, efter ordinantsiens lydelse besatte, och att de förnembligste riksens ärender genom samma collegier drifves och expedieres; doch så, att det ene icke faller det andre i sitt embete eller att nogot af det, som allgement är, tillmäter sig att villia allena förrätta eller frånvarandes och extra collegium nogot expediera, som dem samptligen tillhopa eller ett collegium tillhörer, utan att collegia blifva tillhopa i Stockholm och i præsidentens frånvaro af den äldste i collegio dirigeras efter hvart ocli ett collegii särskilta instruction, och såsom det till en del i denne ordinantsiens 7:de, 8:de, 10:de, ll:te, 12:te,

13:de, 14:de, 15:de, 16:de och 17:de puncter finnes beskrefvet.

5.

Doch hvad hofrätterne vidkommer, hafva vi för godt funnit att göra den förändring att, ehuruväl drotsetens embete af ålder hafver varit och ännu är under konungens48

högste myndighet att vårda sig om justitiens tillbörlige lopp och administration i riket, fördenskull han och förträder konungens ställe och förer directionen i konungens nämbd och högsta dom; doch emedan bem:te konungens nämbd sedan är fördelt i 4 liofrätter och drotseten är förbehållen præsidencen i Stockholms hofrätt allena, ty synes rådsampt och tillbörligit, att honom förtros öfverinspectio-nen af justitiæväsendet på alla orter (konungens rätt och höghet i alla motto oförkrenkt), doch så att hvar och en hofrätt och andra rätter blifva uti sitt vanlige lopp och rättegångsprocesser oturberat, allenast att drotseten dem samptl., när så behöfves, råder, fremiar och befordrar och där han ser, att en likhet i alla kofrätter kan blifva observerat, fördenskull han deras rapporter inför konungen hafver att andraga och dess resolution den ene så väl som den andre notificera, doch icke betaga den, som sielf sin sak inför konungen och regeringen vill andraga, och icke särskilt i sitt nampn, regeringen och rådet ovettandes, no-gon befallning, dom eller resolution expediera. Och dess emellan, när konungen icke tillstädes är, bör honom, såsom den förste och förnembste i rådet, hans ställe uti revisionen förträda och alla ifrån andra hofrätter under revisionen ankommande saker med samptl. riksens råd op-taga ocli genom ändtlig dom afhjelpa; doch så, att præsidencen för denne tiden blifver oss riksens enkedrottning förbehållen. Och emedan ban altså icke hinner och förmår dageligen att præsidera i Stockholms hofrätt, synnerlig i de tider, som konung omyndig är, då en stor del af regementsbördan honom åligger och ifrån det embetes bi-vistande drager; ty på det justitien därmed icke mötte lida men och hofrätten, som utan præsident voro, nogon förklening, är godt och rådsampt befunnit, att en särdeles præsident af riksens råd blifver förordnat, som ordinarie præsiderar i samma hofrätt, såsom i Jönköping och andra hofrätter i riket practiceras. Och efter vid administrationen af den helige justitien åtskillige påminnelser kunne behöfvas, som tiäna till att befordra dess richtige och oför-krenkte lopp och till att betaga de missbruk och irringar,ADDIT A-MENTET 1660.

som på landet och i städerne och i åtskillige rätter kunne vara genom tidernes förändringar inkompne; ty är oss emellan resolverat och beslutit, att en conference af alla ständer vid en läglig tid skall anställas genom nogre visse lagfarne män att optaga, skärskåda och sitt betänkiande gifva öfver alt det, som till denne materien hörer, hvilket den kongl, regeringen först och sedan riksens ständer på nästkommande möte skall blifva communicerat, på det, när alt är öfverset, approberat och gillat, en viss och oföränderlig stadga däröfver uprättas mötte.

6.

Sammaledes är kommit i consideration, huruledes Göta riket nu mera är förvidgat och åtskillige store provincier lagde under dess hofrätt i Jönköping; hvarföre det höfves så för respect och hederens skull, såsom till att sublevera arbetet, som nu så mycket mere tillfaller, att bem:te hofrätt i Jönköping blifver af tvenne riksens råd förutan præ-sidenten hedrat och besatt, hvilke vid alle sessioner tillika med de andre assessorerne comparera och rätten bivista skole. Jemväl och är godt funnit, att jempte præsidenten i Åbo hofrätt blifva och tvenne af riksens råd honom till assessorer adjungerade.

Förutan desse ofvanbenempde fem riksens boge col-legia äre och sedan och aldraförst i drotning Christinæ omyndige år tvenne andre collegia tillkompne och inrättade, såsom är handels- ocli bergscollegium, dem h. sal. K. M:t fordom vår respective älskelige k. gemål så och nådigste konung uti sin giorde försäkring emot ständerne hafver confirmerat och lofvat att behålla; fördenskull vi och lembne dem i sitt värde och allenast åstunde, att de med sådane ordres och instructioner mötte blifva försedde, hvarmed de kunne nå den hälsosamme intentionen, hvartill de af begynnelsen äre anstälte, så att publicum och hele fädernes-Aldre Regeringsformer. 450

landet må däraf spöria en märkelig nytta och andra embeten icke må därigenom turberas och ske uogot intrång.

8.

De fyra riksens embeten, som äre riksmarskalk, riks-tygmästare, riksstallmästare och riksjägmästare, blifve vid den vyrdnat och sine embeter, som de i den 18:de, 19:de, 20:de, 21:a och 22:a punct i regeringsformen finnes beskrefne, och där något jäf eller irring dem emillan kunde förefalla, så skall dem hvar och en en special instruction blifva meddelat, hvarefter den ene och den andre i sine embeten hafve sig att rätta. Därhos blifver och härmed så vida slutit, uttydt och förklarat, att de tre rikscharger, som äre rikstygmästare, riksstallmästare ocli riksjägmästare, så väl som de andre, såsom öfvercammarherre, öfvermar-skalk, öfverste af guardiet, öfverste för adelsfanan och flere slike, skole af dem utom rådet ibland ridderskap och adel förvaltas; men till generalgouvernamenten em-ployeras promiscue riksens råd och ridderskap och adel, doch så, att ingen riksens råd bekläder mere än en charge utom rådsembetet. Icke häller är öfverpostmästare nogot riks-embete, som nödvändigt med en rådsperson mötte beklädas, utan såsom det är ett verk, som dependerar af cant-seliet och allenast per commissionem exerceras af den, som konungen det ad tempus committerar, så står det i lika motto till konungens fria val därtill att bruka och nämbna hög eller låg, såsom han godt finner ocli härtill på både sätten hafver varit practicerat. Och bör uti alle tiänsters beställande personernes capacitet och merita at-tenderas, så att ingen för ringare afkomme förskiutes eller för ståndet allena avanceras, och att icke flere tiäuster cu-muleras på en person, än de som nödvändigt höra tillhopa och han gitter utföra, välförståendes att ingen adelsman må bekläda mer än två charger; besynnerlig att de af svenske nationen, när de capable finnas, icke mötte efter de fremmande sättias tillbakars; doch så förståendes, att väl meriterade och tiänlige officerare af fremmandeADDIT A-MENTET 1660.

nationer icke förskjutes och förachtas. Sammaledes blifver och härmed förvarat och förbehållit, att den, som väl tiä-nar, icke må utan sin brott och utan vichtige orsaker ifrån tiänsten removeras, med mindre sådant skier till hans avan-cement och förbättring, undantagandes i de fall, att honom på visse år tiänsten voro updragen, då honom, som tiänar, äfven samma frihet och vilkor tillstår att begära dftrifrå förlossning, när den föresatte terminen är förbi.

9.

Med överståthållarens embete i Stockholm finnes icke nödigt nogon förändring att göra, utan att den, som det bekläder, rättar sig efter det, som i den fyra och tiugunde punct förmäles, och den special instruction honom däröfver kan tillkomma.

10.

Landsregeringen finnes i den 23:e, 25:e, 26:te, 27:e, 28:e och 30:e puncten visligen och väl beskrefven, och önske vi, att densamme således och därefter föras och inrättas kunde, hafve doch nödigt erachtat desse efterfölliande påminnelser däröfver att göra. 1. Hvad landshöf-dingedömens indelning och residence vidkommer, så finne vi, att detta intet så noga kan hållas och observeras, utan står till konungens och regeringens godtyckio efter statens trångmål och tidernes förändring att måga dem samme con-trahera, formera eller förandra.

2. Emedan och i den 25:e förmäles, huru landshöf-dingerne bore hafva inspection och upsicht öfver justitiens rätte lopp och administration, och att lagmän ocli härads-höfdingere sampt borgmästare och råd i städerne göre sine embeten, och däröfver nogon irring dem emellan under tiden finnes vara opkommen; ty hafve vi detta sä vida velat explicera och uttyda, att landshöfdingen bör efter sin instructions lydelse bivista ordinarie landstingen på landet, icke såsom en domare, utan på konungens vegnar tillse, att alt med skick och ordning tillgår, tagandes konungens rätt52

och höghet, där som behöfves, i acht, fordra criminalsaker till doms och öfver dem så väl som civilsaker, där han

implorerat varder, förrätta executionen. Fördenskull bör häradshöfdingen, förän tingen lysas, communicera med landshöfdingen därom, att de med begges deras beqvemlighet anställas kunne, så att de igenom den enes eller den andres vållande icke blifva öfver laga tid opskutne eller ne-derlagde. Finnes och lagman eller häradshöfdinge för-sumelig att hålla sine tingstimar ocli justitien därmed till nogons förfång nederligger, och det efter åtvarning icke botas, då äger landshöfdingen den kongl, hofrätten sådant tillkänna gifva. Såsom uti städerne och på rådstugurne bör konungens fougde efter lag sittia uti domb, altså bör och landshöfdingen den rätten icke betagas, att han efter den 6:e puncten i rättegångsordinantsien uti vichtige saker icke må träda på rådstugun så uti dömande, som till .att fordra andre stadsens ärender, som till deras välfärd, cul-tur och gode ordningar liöre, och till deras räkenskapers clarering och richtighet, undantagandes de städer, som igenom special kongl, privilegier därifrån äre befriade.

11.

Vi hålle och den förordning, som i den 20:e puncten beskrifves, myckit hälsosam och rådelig, att landshöfdingsdömen och slottshoppmanskapen vara allenast ordinarie i tre år, med mindre konungen dem vidare prolongerar, och att de efter samma punct såsom och efter den 36:e och 37:e görer redo och räkenskap på tid, ort och ställe, som vederbör och beskrifvit tinnes, och att de sig ifrån sine residencer och landshöfdingedömen icke så ofta och frivilligt utan lof absentera, vid den åtvarning, som den 35:e puncten innehåller, som vi och för godt och rådsampt erachte att, när nogon förändring uti hvad embete det helst vara kan skier och förelöper, den då efter hvars och ens meriter mötte till förbättring, som tillförende niäldt är, skie och anses.53

12.

Hvad i de öfrige puncterne förmäles om militiens till häst och fot indelning i landsänderne, deras embete och underhåld, collegiernes och hofrätternes examen och räkenskap, huru förhållas skall i konungens siukdom, när- och frånvaro, huru riksdagar skole anställas, fremmande naturaliseras, om betiäntes plicht, lön och underhåld, huru generalgouverneurer, fältherrar och ammiraler skole sig förhålla och lefva tillhopa; sådant alt hafve vi betrachtat och myckit skäligt och rådsanipt befunnit och intet heller åstunde, än att det således hålles ocli efterkommas kunde. Hafve vi allenast detta därhos att påminna att, där man i konungens omyndige är intet kan gå förbi, utan för vich-tige orsaker och till att contentera väl meriterade personer nödgas bruka de medlen att nobilitera somblige personer ocli somblige naturalisera och med gods och bene-ticier benåda, att man då caute och sparsampt därmed omgår och där uti, så väl som andre vichtige mål, brukar riksens råds inrådande och samtyckio, besynnerligen ach-tandes, att den, som blifver naturaliserad, icke må draga den rätten på hele sin slächt, utan på sin person och dess afkompst allena och doch icke straxt admitteras till de förnembste riksens tiänster, fästningar och till educationen af K. M:ts egen person, men doch icke till riksens råds tiänster, som allena af infödde svenske af riddare och svener bore besättias. Och där gods och beneficier nödvändigt skole utdelas, hålla vi före, att sådant bör skie, rättas och hållas efter sal. Kongl. M:ts stadga och 1655 års riksdagsbeslut, så att konungen och cronan kan hafva medel och hoppning, att de framdeles falla en gång tillbaka; enkannerligen skatte vi de godsen omistandes, som i Pomern och i de af Danmark nyss acqvirerade provincier till fästningarnes underhåld och säkerhet nödvändigt behöfves. Men där man till cronans richtige gields och rena försträckningars afbetalning eller till en oomgien-gelig påkommande nöd trenger till att förpanta nogre cronones gods, som för detta hafver varit brukeligit, då54

bör en sådan förpantning ocli af cammaren giorde försäkring redeligen hållas, så att ingen opa en sådan publique lofven blifver besviken, allenast man härhos observerar, att sådan gields betalning skier med störste circumspection, så att en eller annan icke blifver utaf affection altsammans på en gång betalt, och en annan däremot intet, utan att det proportioneras efter hvars och ens prætension, billighet och rättviso, såsom man och vill förmoda, att riket råkandes utur desse svåra och långvarige krig skall äntlig komma till sine förrige medel och krafter och altså kunna förse dem, som tiäna, med sin tillbörlige lön och underhåld; ty blifver detta ärendet regeringen och de, som cammarväsen-det förestå, pä det aldrahögste recommenderat, att de, som tiäna sin

konung och fäderneslandet, mötte med en skälig lön så kunna blifva försorgde, att för dess brist och mangel tiänsterne och riksens ärenden icke må blifva försu-made och nederlagde.

13.

Den årlige räkenskapen och examen, som fordras utaf alle de förnämbste embeten och ifrån den 35:e och till den 43:e puncten finnes beskrefvin, hälla vi rådelig och önske, att den sä kunde förrättas och i H. K. M:ts sampt riksens råds närvaro afläggias, så af landshöfdingar, hof-rätter och andre betiänte, som af de fem höge embeten och deras collegier tillika. Doch, såsom vi oss därhos påminne, huruledes på liksdagen 1638 blef tagit i consi-deration det svåra och idkeliga regementsarbetet, som be-melte 5 embetsmän åligger, synnerlig vid då varande krigstider och vidlöftige väsende, och där de fördenskull icke så just kunde hålla samma ordning och hvart år räkenskapen afieggia, att sådant icke skulle dem framdeles illa uttydas. Fördenskull vi och vid samma caution och mening ännu förblifve.

14.

Hvad nu sielfve regeringen vidkommer i konungens siukdom, frånvarande och omyndige år, som ifrån den 52:a

puncten i vår ordinantsie intill ändan finnes beskrefven; så kunne vi densamme icke ogilla, utan fast mere såsom en försichtig och väl författad ordning skatta och confir-mera. Doch ehuruväl vi för denne tiden hafva därifrån trädt, som i begynnelsen är förmält, ity att vi, riksens enkedrottning, blifve tillika ined de 5 höge embeten till regeringen admitterat, så skall doch sådant intet lända denne regeringsformen till nogon förkränkelse eller till nogot exempel i framtiden. För det öfrige är vår enhällelige mening och beslut, att uti nu varande Kongl. M:ts omyndige år regementet föres uti Hans Kongl. M:ts konung Carls nampn, och att vi, riksens enkedrottning, tillika med riksdrotsen marsk, ammiral, cantsler och skattmästare förträda förmynderskapet för H. K. M:t och förestå administrationen af riket, så länge och intill dess H. K. M:t vid sin mogende ålder det sielf tillträder; fördenskuld i medier tid hafva de att föra directionen utaf verket, såsom uti Hennes Maj:ts drottning Christines omyndige år skiedde, så förståendes, att de riket regera och förestå och all ting stadga och sluta med riksens råds råde efter Sveriges lag, laga stadgar och privilegier, hafvandes sitt förnembste afseende på riksens välstånd ocli förkofring, konungens rätt, höghet och myndighet och hvart och ett stånds rättighet och privilegier ocli samptlige undersåternes välfärd, såsom de inför Gud, H. K. M:t och samptlige riksens ständer vele till svars vara ocli de med liflig ed inför riksens ständer nu närvarandes vele bekräfta.

15.

Därhos är och detta till att aclita att, där sig så tilldrager, att vi riksens enkedrottning är nogorstädes förrest eller genom siukdom och andre förfall liindrader att vara vid regeringen tillstädes; så hålles det intet vara af nöden, att nogon annan vårt ställe skall förträda och på våre vegnar underskrifva, som uti de andre fem herrarnars ställe skie mötte, utan hvad de fem således expediera och underskrifva, skall hafva samma kraft, såsom vår egen

hand tillika stodo där under. Item där så hände, att de sex utaf regeringen sin emillan öfver hvarjehanda sak intet kunde komma öfverens, så hafve de att sökia hele rådets, som närvarande är, inrådande och utslag i saken. Skulle och de utaf regeringen gå rådet förbi, intet skattandes nödigt dem nogon sak att communicera, som skulle synas af ringa värde, och nogon af rådet, utan om regeringen, höllo det vara betänkeligit och hade däruti af välmening nogot att påminna, så må han vid näste confe-rence eller af drottningen eller rikscantsleren begära, att rådet mötte sammankallas, då hvar och en hafve sin frihet att tala och påminna livad han med skiäl och utaf nöden finner.

16.

Och ändoch desse förbe:de personer, som är riksens enkedrottning och de fem höge riksens embetsmän, regeringen således i konungens nampn föra och alt hvad som uti konungens nampn utgår med sine händer sielfve

eller i deras frånvaro genom de eldste i collegierne underteckna; så bör det doch icke annorledes skie än provisionaliter, till konungens angående regering och confirmation; undantagandes då de med deras, som efter lag och stadgar vederbör, råd och samtyckio förorsakas att tractera, resolvera och sluta fred, förbund, correspondence med naboer, grannar, herrar, respubliquer och städer på konungens och riksens vegner, hvilket konungen, då han till sine år och mogenhet kommer, äger alt sielf ratificera och bekräfta.

17.

Sammaledes hvad som på en allmen riksdag blifver beslutit, hafve sin laga kraft, intilldes detsamma opå en annan riksdag och med ständernes bevillning utaf konungen blifver ratificerat eller ophäfvit. Och ändoch riksdagarna hafva sin besvär och kostnader med sig och till riksens tarf ofta nog under tiden anställes, så synes doch uti K. M:ts omyndige år nödigt, att de öfver tre år icke upskiu-ADDITAMENTET 1660,

tes, utan att ständerne hvart tridie år mötte komma tillsammans, då de förmode att höra och förnimma hvad som i den förlupne tiden kunde vara passerat, som riket och regementet angår, så väl inom dess gräntsor, som utom lands och annorstädes i verlden, då de och tillika sine underdånige tankar och inrådande till H. K. M:ts tiänst och riksens välfärd hade att contribuera och till att [-öfverlägg]a,-] {+öfver- lägg]a,+} hvad dein utaf regeringen kunde blifva optächt och communicerat.

18.

Men där ärender af sådan vichtighet förefalla, som regeringen med deras af riksens råds, som närvarande äro, inrådande icke understå sig att expediera, och tiden icke heller tillåter nogon riksdag i en hast att utskrifva, dä måge de, om så behöfves, bruka dem fem collegiers, som i Stockholm ordinarie residera, råd och betänkiande i saken och icke af hvarjehanda händelse nogot provincial-möte förskrifva, utan där saken förmedelst de fem höge embeters och collegiers mogne råd och betänkiande ingalunda kunde debatteras och afhielpas, då i stället för pro-vincialmöten en fullkomlig riksdag förskrifva och sampt-lige riksens ständer sålunda sammankalla.

19.

Hvad öfrigit i vår förehafde regeringsform och ordi-nantsie finnes, som i denne vår förklaring icke blifver be-rördt eller förandrat, detsamma behåller sin förrige kraft ocli vigeur aldeles oföranderligit, och åstunda vi altså, att regeringen uti desse omyndige år härefter mötte blifva fördt och inrättat ocb att desse våre giorde påminnelser, så väl som den gamble regimentsformen för lag ocb stadga må achtat och efterkommen varda af hög och låg, andelig och verldslig, som under Hans K. M:ts, vår respective elske-lige k. h. sons så och allernådigste konungs och riksens höghet och lydno boendes och vistandes äre, vid straff tillgörandes dess, som häremot bryter. Till yttermere visso58

hafve vi förbemälte och efterskrefne Sveriges rikes enkedrottning samt råd och ständer detta med våra händers underskrifning och våre insegels underhängiande och under-tryckiande bekräftat. Actum Stockholm den [tridie] dag uti novembris månad år efter Christi börd ett tusend sexhundrade ocli på det sextionde. Regeringsform 1719.

K. M:ts allernådigst konfirmerade regeringsform

daterad Stockholm den 21 febr. 1719.')

Vi XJlrica Eleonora [med Guds nåde]2), Sveriges, Götes och Vendes [utkorade] drottning, storförstinna till Finland, hertiginna uti Skåne, Estland, Lifland, Carelen, Bremen, Verden, Stettin-Pommern, Cassuben och Venden, furstinna till Rügen, fru öfver Ingermanland och Wismar, så ock pfaltzgrefvinna vid Rein i Beijern, till Jülich, Cleve och Bergen hertiginna, landtgrefvinna och arfprincessa till Hessen, furstinna till Hirschfeldt, grefvinna till Catzen-Ellen-bogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda och Schaumburg &c., göre vitterligit, att såsom förmedelst den store Gudens milda försyn, skickelse ocli bistånd samt våre trogne un-dersåtares frivilliga

samtycke vi nu äre utvalde, förklarade och antagne att vara en regerande drottning öfver Svea rike och dess underliggande länder; så vele vi icke vidare sträckia vår konungsliga makt och myndighet än till rikets upprättelse, styrkia och vältrefnad samt våre trogne under-såtares sällhet, förkofring och säkerhet. Fördenskull och som vi intet högre önska, än att vårt rike uti god ordning, enighet ocli styrkia måtte stadigt underhållas, på intet sätt sönderslitas och förvirras, utan vid alla tillstötande händelser förmå repa, skydda och försvara sig; ty hafva vi nådigst samtyckt, att våre trogne ständer till rikets styrelse och regering en viss form måtte författa samt till

') Två exemplar finnas i riksarkivet, det ena på papper, under-skrifvet af talmännen och med drottningens egenhändigt undertecknade konfirmation, det andra på pergament, likaledes med drottningens egenhändiga underskrift, men i öfrigt en afskrift.

2) De inklamrade orden saknas i exemplaret på papper.64

fäderneslandets tillstånd och närvarande tider lärapa och inrätta, den vi icke allenast försäkrat, låfvat och tillsagt att sjelf vela efterlefva, utan jämväl stadfästa och gilla till en allmän fundamental lag, ordning och stadga i riket, sora evärdeligen hällas, iakttagas och fullbordas bör. Vi hafva fördenskull den af våre trogne ständer efter välbetänkt öfverlaggande och enhälligt samråd upprättade samt oss till nådigt bejakande hemstälte regeringsformen alldeles velat vedertaga, bekräfta, gilla och bestyrka, på sätt och vis, som den i sjelfva bokstafven lyder och ord ifrån ord härefter följer:

Vi efterskrefne Sveriges rikes råd och ständer, grefvar, friherrar, biskopar, ridderskap och adel, klerkeri, krigsbefäl, borgerskap och menige allmoge, som nu här församb-lade äro, för oss och våre hemmavarande medbröder, göre vitterligit, att såsom den store Guden vid alle vårt rike högt tryckande bedröfvelser, olyckor och farligbeter velat lemna oss så stor tröst, upprättelse, lisa och råderum, att den ledige konungslige tronen ined frivillig böjelse och enhälligt samtycke kunnat åter besättias, intagas och tillträdas af vår nu utvalde allernådigste drottning, den stormäktigste Ulrica Eleonora, Sveriges, Götes och Vendes drottning, storfurstinna till Finland, hertiginna uti Skåne, Estland, Lifland, Carelen, Bremen, Verden, Stettin-Pomraern, Cassuben och Venden, förstinna till Rügen, fru öfver Ingermanland och Wismar, så ock pfaltzgrefvinna vid Rhein i Beiern, till Jülicli, Cleve ocli Bergen hertiginna, landt-grefvinna och arfprincessa till Hessen, förstinna till Hirsch-feldt, grefvinna till Catzen-Ellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda ocli Sehaumburg &c., dess regemente Gud låte blifva lyckeligit, fredsamt och långvarigt; så hafver Hennes Kongl. Maj:t af mild ömhet för sine trogne undersåtares sällhet och välgång nådigst samtyckt, att en välgrundad inrättning till rikets styrelse borde författas och uppsättias, hvarigenom det förfallne allmänna verket kunde upplijel-pas, styrkias och förbättras, regementet lagligen, ordenteligen och försiktigt föras, samt fäderneslandet emot dess många utländska fiender skyddas och försvaras, men emot alle

ostyrige inländske lag, enighet och ro erhållas, hvilken regeringsform Hennes Kongl. Maj:t nådigst försäkrat att iakttaga, handhafva, gilla och bekräfta. Vi hafve fördenskull som trogne riksens ständer noga skärskådat, öfvervägat ocli oss till minnes fördt de tiders välgrundade författningar, som bragt riket till dess uppkomst, utvidgelse, vördning, säkerhet och styrkia, men deremot förmärkt, huru det oin-skränkte konungslige enväldet eller den så kallade souve-rainiteten satt riket utur dess fördelar och blomstrande tillstånd uti obotelig förlust, afsaknad och förderf, alldeles försvagat dess styrkia och krafter, stört och hindrat förtroligheten med dess bundsförvanter och lembnat dess månge mäktige fiender stor förmån och framgång. Som ini sjelfva sjukdomens rätta och grundeliga kunskap oss billigt gör omtänkte, näst den stora Gudens bistånd, tillhjelp och välsignelse, att, så mycket möjeligit och menniskligit är, derhän trakta, huruledes igenom tjenlig bot och läkedom fäderneslandets bräckeliglieter måtte helas, riket, som är hemma försvagat, utvärtes anfäktat, åter upprättas och igenom ett ordenteligit regemente alle besvärligheter, irriugar och oredor såsom säkra förberedelser till påföljande olyckor tidigt förekommas och afstyras; ty hafve vi efter moget öfver-läggande, betänkande och samråd till ett evärdeligit

fast-ståndande författat efterföljande ordning och stadga om regementets rätta styrelse här i riket, den icke allenast Hennes Kongl. Maj:t nådigst försäkrat erkänna, stadfästa och antaga, utan vi förbjude oss ock på egne och våra hemmavarande medbröders vägnar till dess noga ocli skyldiga efterlefnad, så att den ibland oss, som till denne regeringsformens upphäfvande och förändrande något hem-ligen eller uppenbarligen förehafva och stämpla skulle, bör aktas för den allmänna säkerhetens fiende och som en ifrån fäderneslandet afsöndrad ledamot och riksens förrädare anses och straffas. Dock förbehålle vi oss, om framdeles någon uttydning, förbättring eller ändring härå behöfdes, sådant på allmän riksdag att göra. Vi hafva låtit vara vårt endaste syftemål härvid med trogen omvårdnad, redelig ömhet ocli nitälskande åtanka, att Kongl. Maj:ts02

höghet måtte blifva oförkränkt, riksens råd uti en tillbörlig myndighet understödde och ständerne vid deras rätt och frihet bibehållne, på det bud och lydno kunde or-denteligen svara emot hvartannat, och hufvudet med leda-möterne till en oskiljaktig kropp förknippas och förenas, hvilket igenom Guds bistånd vi med trygghet förmoda kunna ske på sätt och vis, som allt härefter följer.

Jfr inledningen till 1634 års RF.

1.

Enighet i religionen och den rätta gudstjensten är den första och kraftigste grundvalen till ett lofligit, sam-drägtigt och varaktigt regemente. Som den oss till hugnad och förmån uti vart käre fädernesland finnes igenom månge riksens stadgar, besluter och förordningar, jämväl igenom Hennes Kongl. Maj:ts dyra försäkran, vara tillsagd uti en oföränderlig renhet att bibehållas och emot kätteri samt uppenbart våld att försvaras, så förblifve vi vid sjelfva innehållet af det, som häröfver tid efter annan rättvisligen är stadgat, förklarat och försäkrat, jämväl uti 1686 års kyr-kiolag infördt, så att kyrkiones rätt bör styrkias, oskaddan allan konungsligan rätt, kronones och all Sveriges allmoge.

RF. 1634 § 1. KF. 1719 §§ 1—3. Slutet taget ur landslagens konungabalk, kap. 4, § 1.

2.

Kongl. Maj:t tillhörer lag, rätt och sanning att styrkia, älska och gömma, inen vrångvisa och orätt förbjuda, afskaffa och nedertryckia, ingen förderfva till lif och lem, utan han vare lagligen förvunnen och dömder, ej heller något gods, löst eller fast, någon afhända eller afhända låta utan efter lag och föregången laga dom, försvara, freda och frälsa den, som med späkt ocli med lagom vill lefva, men näpsa, aga ocli straffa den ostyrige och vrångvise. Så eger ock Kongl. Maj:t i alle mål sanning utleta, bryta skrock- och offsokner, gifva lejdebref, lagen, då den mörk och tvifvelaktig är, till dess rätta förstånd förklara och i sådane särskilte mål, öfver hvilka ingen lag finnes, uppå

förfrågningar med riksens råds råde att stadga och förordna, återgifva dem, som till ärerörige böter sakfiilte eller ock vanbördige äro, deras heder, om de den nåden förtjena, ocli vid dess konungslige revision upptaga samt afhjelpa de besvär, hvilka emot öfverrätternes domar efter de derom gjorde förordningar komma a-tt andragas, så att lag och rätt oväldugt må skieppas och all rättvisa, såsom den andra grundvalen till rikets vältrefnad, styrkia och upprätthållande, befordras, men ingen olag öfver rätt lag gånga.

Jfr konungabalken i landslagen kap. 4; pingm.-balken i landslagen, kap. 41.

3.

Med successionen till riket förblifver alldeles vid vår nu författade valakt,') så att Hennes Kongl. Maj:ts manliga bröstarfvingar, dem Gud nådeligen förläne, blifva dertill berättigade, på samma sätt som 1650 års riksdagsbeslut förmår och innehåller. Dock träder ingen af dem på tronen, innan han sine ett och tjugu år uppfylt, gifvit vid ständernes sammankomst sin försäkring ifrån sig, låtit sig kröna ocli eda sina gångit, som Sveriges lag säger. I medier tid ega ständerne makt, med Kongl. Maj:ts nådigste behag, utnämna och tillsättia skickelige personer och dem med behörige underrättelser förse till de konungslige barnens anständige uppfostran och undervisning uti

den rena Lutherska läran och alla konungslige dygder, seder och vetenskaper, såsom grundvalen till ett påföljande ordenteligit och förståndigt regemente. Fördenskull böra ock sådane personer, livilkom denna höga angelägenheten till en rätt försorg och omvårdnad anförtros, vara riksens ständer ansvarige, om igenom deras vårdslöshet och försummelse något skulle eftersättias, som ock riksens ständer ega makt, när nödigt pröfvas, med dem ombyte och förändring att göra.

Jfr RF. 1634 § 2.

4.

Ingen ny lag må ständerne påträngias emot deras ja, samtycke och vedertagande, ej heller någon gammal lag,

') Af den 21 febr. 1719 (Stiernman, III s. 2166).r

den med goda vilja tera fängnan är, förvandlas, ändras eller afskaffas. Men skulle K. Maj:t till rikets oumgängelige välfärd behöfva emellan riksdagarne några stadgar, re-glementer och förordningar med riksens råds råde att göra, så komma de vid nästa ständernas sammankomst att öf-verses ocli ordenteligen att antagas, derest de af någon allmän och ständig lag skola ega kraft och verkan.

Jfr konungabalken landslagen kap. 4; KF. 1611 § 6; KF. 1719 §§ 5, 10.

5.

Kongl. Maj:t eger freda och frälsa sitt rike, särdeles emot utrikes våld ocli fiendernas inträngande makt, men må intet dertill emot lag, konungaeden och försäkringen påläggia undersåtarne några krigshjelper, gärder, tullar, utskrifningar och andra afgifter utan riksens ständers vetskap, fria vilja och samtycke, ej heller sträckia dem vidare ocli till längre tid, än som de komma efter sjelfva bevill-ningens tydeliga innehåll att utgöras. Deremot skola vi, som trogne och rättsinnige undersåtare egnar och bör, gripa Kongl. Maj:t med yttersta förmågo och krafter under armarne och den ringa egendom, som oss hvarjehanda före-lupne bistre tillfällen öfrig lemnat, intet spara, att till rikets värn och försvar, våra sammangaddade många och mäktiga fienders motstånd och en oförvitelig freds erhållande gerna och villigt använda.

" KF. 1611 § 6; KF. 1719 § 10.

6.

Så kan ej heller Kongl. Maj:t utan riksens ständers föregångne öfvervägande och samtycke begynna krig och angripa dess i frid sittiande naboer med vapnskifte eller örlig. Men skulle någon ostyrig och vrångvis inländsk eller hätskefull utrikes fiende med härsmakt och uppenbara våld öfverfalla riksens gränsor, så får sådant ondt sinne och uppsåt med riksens råds råde, utan att först

(il

afvänta ständernas betänkande deröfver, genast bemötas, riket försvaras, fredas ocb frälsas.

Jfr KF. 1611 § 6; 1654 § 6; 1672 § 8; 1719 § 10.

7.

Som afhandlingar om frid, stillestånd eller förbund sällan tåla det ringaste dröjsmål af tiden och riksens ständer intet alltid finnas, när sådant tillfälle det erfordrar, vara här tillstädes församlade, ej heller så snart som vederbör kunna dertill inställa sig; ty öfverlägger Kongl. Maj:t uti sådane vigtige mål med riksens råd och tager med dem sådane utvägar, hvilka för riket äro nyttige, anständige och drägelige, samt sätter dem genast i verkställighet; dock att oss sedermera vid påföljande nästa riksdag gifves underrättelse derom.

8.

Riksens ständer skola med trogen ömhet lemna allan konungsligan rätt, som Sveriges lag beskrifver, uti full makt

och myndighet alldeles oförkränkt och hvad på det sättet den kongl, högheten och myndigheten tillhörer med nit. försorg och omvårdnad handhafva, försvara och styrlcia.

Jfr ständernas eder 1675, Stiernman, II, s. 1740 o. f.

9.

Det blifver ock kronones egen sak och en tillhörig rättighet att låta slå mynt; ty kommer i anledning af Kongl. Maj:ts dyra försäkran riksens mynt i guld och silfver, så snart görligit är, efter föregången öfverläggning med vederbörande collegier på en god och skälig fot att återställas. Men när någon förhöjning eller ett afslag till skrot ocli korn skulle ärnas och förehafvas, så förbehålla riksens ständer sig, att sådan ändring ej utom deras vetskap och samtycke må ske.

Jfr KF. 1719 § 11.

10.

Ej må konunger resa utur rike sino ocli dess landa-märora utan ständernes samtycke och bejakande.

11.

Som riket är vidt, ärenderne många och vigtogare, än att konunger förmår dem ensammer utreda, ty tarf han råd, embetsmän och höfdingar, som honom bistå.

RF. 1634 § 4.

12.

Näst konungens höghet hafver af ålder varit ocli förblifver hädanefter största vördning hos riksens råd, hvilka ständerne af infödde svenske män och undersåtare, som riket med huldhet, trohet och manskap förbundne äro, ega utnämna och Kongl. Maj:t till väljande, antagande och be-fullmäktigande i underdånighet föreslå, hvarvid således förfares, att ridderskapet och adelen gör ett utskott af tjugufyra personer, presterskapet af tolf och sammaledes borgareståndet af tolf deras ledamöter, hvilka alla träda tillsammans ocli efter aflagd tysthetsed rådgöra, öfverläggia och sig förena om så många skickelige samt om fäderneslandet välförtjänte personers utväljande, att till hvart ledigt ställe uti förslaget tre till antalet kunna namngifvas, som pröfvas vara värdige, tjänlige och nyttige sådane höga riksens embeten att bekläda. Detta utskottet, som ingen, den sjelf under valet komma kan, får bivista, föredrager sedermera hvar i sitt stånd till vidare samtycke, gillande och stadfästande sådana till riksens råd ärnade ocli utsedde personer, hvilka efter allmänt öfverenskommande Kongl. Maj:t i underdånighet föreslås samt dess nådige behag till utväljande underställas. Om någon öppning blifver emellan riksdagarne, så får ett sådant ledigt riksråds-ställe ej förr än som vid nästa ständernes sammankomst besättias; kunnandes imedlertid alla den förrättningen vidhängande sysslor drifvas, skötas och verkställas på sätt och

(il

vis, som den 31 § förmäler. Nu blifva riksens råd till antalet tjugufyra, intilldess generalguvernamenterne ocli presidentskapet! uti de af fienden inkräktade provincier efter en önskelig freds erhållande åter behöfva besättias. Så måge ock ej flere än två af en slägt, hvilka med nära blods- eller svågerskapsband sammanbundne äro, fastän de hafva särskildt säte och stämma på riddarhuset, eller öfver två bröder tillika till riksens råd antagas.

RF. 1634 § 5; Add. 1660 § 3.

13.

Konungen eger styra rike sino med och således icke utom, mindre emot riksens råds råde. Som Sveriges fundamentallag intet annorledes härutinnan kan eller bör förstås; ty blifver allt hvad häremot på ett eller annat

sätt kan vara förklarat, approberat och stadgat härmed aldeles upphäfvit, ändrat och rättat.

KF. 1719 § 7.

14.

Riksens räds embete består förnämligast deruti, att näst den trohet, hvarmed konungen och riket de förbundne äro, de ock Kongl. Maj:t, utan att alltid vänta, intilldess de blifva tillsporde och kallade, sjelfkrafde påminna om riksens rätt, råda till det som öfverheten och riket gagneligt är efter deras bästa förstånd, styrkia ständerne till trohet och lydno, låta sig vårda om konungens och riksens höghet, ständernes rätt och välstånd, samt sådant ej å sido sättia för vänskap, frändsämjo, hat, afund eller fördel skull, hålla allt lönligit, hvad ej uppenbaras bör, och således, som 1602 års riksdags beslut talar, råda, som deras embete kräfver, men intet regera. Så måste ock riksens råd tillse, hindra och afböja, att inga rådslag företagas, hvarigenom ständerne kunde underkufvas, deras frihet för-kränkias och det oinskränkte envåldsregementet åter införas, emedan den, eho han vara må, högre eller lägre, andelig eller verldslig, skall hafva förbrutit lif, ära och gods, som, förgäten af sin eds plikt och fäderneslandets välfärd, ige-68

nom några stämplingar oss detta envåldsväldet skulle sökia att åter påbörda. För öfrigit äro riksens råd förbundne att vara riksens ständer ansvarige och göra redo för deras rådslag och förhållande, när ständerne sådant af dem fordra ; dock att ingen olyckelig utgång, som emot deras voter-ning, förmodan, tanka och mening hända kan, dem må tillräknas, särdeles om verkställigheten af goda rådslag intet ernår sitt påsyftade ändamål igenom dess vållande, som det ålegat och varit anbefalt att utföra och förrätta.

Kon.balken landslagen kap. 8; RF. 1634 § 5; rådets ed 1612, 1675 (Sti emmån I, 662, II, 1740); KF. 1644 § 3; 1719 § 7.

15.

Alla närvarande riksens råd och de af dem, som kunna komma tillstädes, få intet undandraga sig, när vigtige och allmänne riksens ärender företagas, att inställa sig och bivista rådslagen; åtminstone måste de vid sådane tillfällen vara tio till antalet, om inge flere finnes att tillgå, och ingalunda låta angelägenheterne, vid ansvar för deras olaga uteblifvande, stanna, på det utan dröjsmål, eftersättande och försummelse allt hvad till Kongl. Maj:ts och rikets nytta, rätt och tjänst, hvilka aldrig böra åtskiljas, lända kan, måtte i tid, väl och ordenteligen öfvervägas, slutas ocli afgöras. När uti Kongl. Maj:ts rådkammar vid omröstan-det öfver riksens allmänna vårdande ärender meningarne blifva lika starka på begge sidor, så behåller väl den delen öfvervigten, den Kongl. Maj:t dess nådige bifall gifver. Sammaledes få ock igenom Kongl. Maj:ts biträde sådane ärender och saker ett utslag, när stämmorne äro så skilj-aktige, att två af riksens råd mindre å den ena än som å andra sidan finnes. Men såframt en större olikhet uti rösterne blifver, så antager Kongl. Maj:t alltid det rådet, som de fleste af riksens råd förklarat vara nyttigast, såsom efter all förmodan det säkraste och bästa, helst som när riket någon skadelig efterföljd deraf hända skulle, de af riksens råd, som igenom förderfvelige rådslag dertill varit vållande, komma sjelfve att stå ständerne derföre till ansvar.

(il

16.

Är konunger förrest eller sjuk och således ej kan eller förmår bivista rådslagen, deremot ärenderne intet dröjsmål till återkomsten eller bättringen tåla, då föra samte-lige riksens närvarande råd regementets styrelse, och gälla f alle förekommande mål de mästa rösterna, men äro de till antalet lika, så rår den meningen, hvilken den äldsta rådspersonen bifaller. Skulle ock tronen igenom dödsfall blifva ledig, och inga arffurstar till dess intagande finnas, hvilken svårhet ifrån vårt rike Gud nådeligen ville afvända, så blifver regeringen under riksens råds trogna vård och skötsel, intilldess ständerne komma tillsammans att rådgöra om konungavalet samt rikets välfärd och säkerhet, på sätt och vis, som med mera uti var valakt afskedat, slutit och belefvat är.

RF. 1634 § 53, 65; jfr denna RF. § 36.

17.

Till sysslornes idkesamma skötsel, förrättning och drifvande äro under visse af riksens råds inseende och presidier collegier förordnade, hvilka lika som armarne vid kroppen sträckia sig till allt det, som i riket göras och uträttas bör. De ega rätt ocli makt, hvar och en uti sin beställning, på konungens ocli sitt dragande kall och embetes vägnar, att bjuda och befalla sina underhafvande, att påminna dem, som stå under deras embetes försorg och lvdno, om deras plikts fullgörande, fordra af dem besked för deras förrättningar och gifva Kongl. Maj:t så derom som sine egne sysslor all nödig och åstundad underrättelse.

Jfr RF. 1634 § 6.

18.

Uti hvar hofrätt, som är konungens högsta nämd, presiderar en af riksens ràd, enkannerligen af dem, som igenom lärdom och förfarenhet gjort sig till domareembetet skickelige, och hafver till bisittiare en vicepresident och de vanlige assessores, ibland hvilka två de äldsta förutan nå-70

gon tillökning af lön eller befrielse ifrån vanlige sysslor njuta namn och heder af hofrättsråd. Desse höga domstolar ega hvar å sin ort hafva uppsikt och vård, att lag och rätt försvarligen skiepas efter Sveriges beskrefne lag, stadgar och förordningar, hvilka utan vrängande efter rätta ordaförståndet måste iakttagas samt vid dömandet följas, att således hofrätterne utan försyn, egennytta och andre afsikter göra hvar och en rätt, som inför Gud, hvars embete de föra, inför Kongl. Maj:t, riksens råd och ständer de kunna försvara, på det icke orättfärdighet måtte förderfva land och rike. Ej må någon ridders- och adelsman uti sådane tillmälen, hvilka angå dess lif och ära, dömas vid annan domstol än hofrätterne, alldeles som privilegi-erne och rättegångsprocessen af år 1615 sådant förordna, stadga och bjuda. Hofrätterne tillkommer ock att hafva noga inseende öfver underdomarne på landet och i städerne samt executorerne, och när af oförstånd, slummeraktighet, arghet eller penningegiru något af dem föröfvas, sådant efter hvart måls särskildte beskaffenhet genast ställa under tilltal, dom och straff. Men om någon beträdes hafva upp-såteligen af bat, vänskap eller begärelse till mutor vrängt rätten och således sargat sitt samvete och skadat sin nästa till lif, ära och välfärd, en sådan bör icke med böter eller afsättning utan med förlust af lif, ära eller embete, som saken är till, umgälla sin ondska och vanart. Så böra ej heller sådane förbrytelser nedtystas och genom medhåld, flathet eller otidig barmhertighet skonas, på det intet uti så granlaga mål andre måtte föranlåtas till rättvisans sjelfs-våldige missbruk, när de se, att på fel, förseelser ocli arghet intet följer en skälig näpst och ett välförtjänt straff. Deremot böra de, som af illvilja, obetänksamhet och hämnd med smädefulla, äreröriga eller ock anstöteliga ord och skrifter angripa domare och executörer vid dess embetes förrättande, utan att gitta fulltyga hvad de beskylt och före-bragt, med hårdt straff efter hvart måls beskaffenhet strax anses, på det att kitslige, arge och vanartige menniskor sig deraf sky och varnagel taga måtte. På det allmogen och de fattige intet måtte afstängias ifrån sin rätt ocli

(il

tillfället göras dem allt för svårt igenom mycken bekostnad, tidspillan och sitt landtbruks eftersättande att fullfölja tvistige saker till ett lageligit utslag; ty komma nu domstolarne å landet efter förra tiders vanlige och väl inrättade sätt att hafva åter sitt lopp samt de nyligen derutinnan skedde ändringar alldeles att upphäfvas. Så böra ock de af allmogen till sina domares löner och underhåld beviljade lagmans- och häradshöfdings- samt tingsgästiiings-penningar alldeles efter högstsalig konung Gustaf Adolfs försäkring af år 1611 hållas till sitt rätta ändemål och vederbörande domares aflöningar efter staten oförryckt, på det icke nöd och trångmål hos dem måtte gifva anledning till skadelig efterföljd och blifva ett sken till em betets missbruk. Konungens ombudsmän och fiskaler böra intet förrätta sina embeten med förolämpande, egennytta ocli obe-skedelighet; men när befinnes, att de således embetet missbrukat till enskilte afsikter, den oskyldiges förtryck och egen fördel och båtnad, då stånde de derföre till laga ansvar.

KF. 1634 § 7, 8. KF. 1611 § 9.

19.

Ibland riksens collegier är krigsrådet, hvaruti en af riksens råd presiderar, hafvandes till bisittiare tvenne af riksens råd, som hafva tjänt i krigsembete jämte general-fälttygmästaren, generalqvartermästaren, som utan vidare gravation af staten kommer hädanefter detta collegio att biträda, och tvenne krigsråd, hvilka senare vid räkenska-perne måste vara vane. Detta collegium hafver uppsikt ocli vård om riksens krigsmakt till lands, artilleriet, som brukas i fält och fästningar, samt fortifikationsstaten, om stycken, factorier, vapen och värjor, ammunition ocli hvad dertill hörer, fästningarnes, särdeles gräntsehusens tillstånd, skantsar ocli byggningar till kriget, om utskrifningar, värf-ningar ocli mönstringar, regementernes beklädningar, dock att öfverstarne draga vanlig försorg om deras förfärdigande och derföre redogöra, med mera, som här ej så noga uppräknas kan, men uti särskildte instruktioner och under-72

rättelser infördt finnes. Och ehuruväl militiæboken bör slutas i krigscollegio, så hörer dock generalmilitiæ-afräknings-kontoret under kammarcollegii lydno och inseende, så hädanefter som tillförene.

RF. 1634 § 10.

20.

Hela riksens krigsmakt till lands och sjös med dess högsta öfver- och underbefäl måste aflägga huld- och trohetsed Kongl. Maj:t, riket och ständerne efter det uppsatte formuläret. Så blifver ock krigsmakten till häst och fot, såväl som båtsmanshållet, vid sin indelning och de med allmogen samt städerne upprättade kontrakter, hvilka noga böra efterlefvas och iakttagas, intilldess Kongl. Maj:t och ständerne nödigt finna någon ändring derutinnan att göra, då all olikhet och oreda tillbörligen kommer att rättas. Skulle någon dess egendom dagligen vara afhänd samt på officerarne ocli betjänterne indelt, så betages den ej att återvinna och igenbekomma densamma; dock att ingalunda under påstående kriget roteringen och rusthållen måtte rubbas och ändras.

21.

Ej må utan Kongl. Maj:ts i sittiande råd gifne befallning en öfverste eller annan af krigsbefälet sig fördrista något hemförlofvat manskap till uppbrått och tåg att uppbåda, utom vanlige regements- ocli andre möten, så framt icke sådant sker vid oförmodat infall af riksens fiender, då genast Kongl. Maj:t det bör berättas. Gör ban det eljest af egen myndighet utan befallning, hafve förverkat sin tjänst och jämväl lif, ära och gods, om till rikets osäkerhet och skadelige stämplingar utförande något dermed skulle sö-kias, påsyftas och förehafvas, vid hvilken händelse en sådan obetänkt befälhafvare ingen af dess undergifne officerare eller gemena någon hörsamhet ocli lydno skyldig är.

(il

22.

Det tredje riksens collegium i ordningen är ammirali-tetet, hvaruti en af riksens råd och ammiralgeneral presiderar, hafvandes till bisittiare alla tillstädes varande ammi-raler och flaggmän. Men som detta collegium kommer i Carlscrona att hafva sitt säte; ty bör derjämte vid rådslagen hos Kongl. Maj:t af riksens råd åtminstone en vara, den der till sjös hafver tjänt och uti sjömanskap erfaren är, till nödige underrättelsers säkra meddelande. Detta collegium hafver uppsikt, försorg och omvårdnad om rik-sens sjömakt, örligskepp och flåttar, hvad heller de äro tillsammans eller ifrånskilde, så ock öfver galejer, strutsar, båtar, lådjor, pråmar, skeppsbyggeri, dykeri och piloteri samt all annan derunder hörande beställning ocli angelägenhet; jämväl öfver allt sjöfolk, dess utskrifning och underhåll, att skeppen äre försörjde med tackel, tyg, stycken, ammunition, med hvad mera dervid erfordras och detta collegii enskilte skötsel tillhörer, men har ej så noga förtecknas kan. Så kommer ock ammiralitetsstats-kammarkontoret att hädanefter blifva på sådan fot och gång, som år 1692 inrättades, och hafver under sin omsorg och förvaltning am-miralitetsmedlen uti indrifvande, utdelande, förvandlande och beräknande,

med livad mera denna statens liushålls-och kammarverk egenteligen och enskilt angår.

RF. 1634 § 11.

23.

Det uppå ammiralitetet följande collegium är riksens cancelli, hvaruti en af riksens råd presiderar, och hafver till bisittiare trenne andre af riksens råd, en hofcanceller och trenne statssekreterare. Uti detta collegio författas och uppsättes alle stadgar, ordningar och recesser, som angå riket i gemen eller ock enskilte städers och personers privilegier i synnerhet, fullmakter, skrifvelser, bud och befallningar. Hit höra ock alla riksdags och sammankomsters handlingar, förbund med grannar, naboer och fiender, sändebuds affärdning och alle ankommandes förhör, konun-74

gens rådslag med riksens råd ocli de deröfver liällne protokoller, med hvad under Kongl. Maj:ts hand och namn utfärdas. Detta collegium eger jämväl öfver postväsendet uti hela riket under den dertill förordnade öfverdirektörens inseende hafva all nödig försorg och omvårdnad. Emellan statssekreterarne fördelas sysslorne således, att en af dem alla utrikes ärender och de andre hegge de inländske, nemligen en krigssakerne och den andre de öfrige inländske angelägenheterne förrätta samt hålla med all drift, flit och idkesamhet noga hand deröfver, att expeditionerne efter rådslagen skyndesamt, riktigt och i god ordning fullbordas utan eftersättiande af det ringaste, för hvad afsikt det ock vara må.

RF. 1634 § 12.

24.

Som ett rike mycken förmån och sällhet tager af studiers och vetenskapers grundeliga och solida idkande, men igenom deras förakt, underkufvande och försummande uti märkeligit oskick ocli mörker förfaller, ty lärer hvar ocli en, som hafver råd ocli ämne att hålla sina barn till studier, hvartill ungdomen igenom skoleordningens förbättrande och annan nödig inrättning all möjelig anledning gifvas skall, så mycket mera dertill uppmuntras, som de derföre framsteg, fördel och belöning skole hafva hädanefter att förvänta; hörandes presidenten uti riksens cancelli ingen lemna tillträde och beställning deruti, den icke vist säkra prof af lärdom, förstånd och skickelighet. Så skola ock ibland unga adelsmän fyra utsökias, hvilka uti studier gjort framsteg och igenom utrikes nyttige resor sig evertuerat. Desse fä viss lön och namn af cancellijunkare samt efter aflagd ed uti riksens arcliivo och cancellicollegio om rätta beskaffenheten af rikets invärtes tillstånd och utrikes handlingar, förbund med våra grannar och allt hvad till jämförande af vårt interesse emot andra riken lända kan, sig noga göra underrättade, utur gamla handlingar utdraga och samla livad vid visse rådslag till en upplysning förmår tjäna, och ibland med någre måls utarbetande gå cancelliet tillhanda,

(il

hvarigenom de icke allenast förvärfva öfning och förfaren-het till den grund, som de tillförene kunna hafva lagt uti studier, utan jämväl, när de vist prof af skickelighet ocli välförhållande, närmast blifva till sändebud vid utrikes hofven och andre tjänster att brukas.

25.

Uti kammarcollegio och statskontoret förer en af riksens råd presidium och hafver jämväl till bisittiare en af riksens råd med de vanlige kammarråd. Här böra alla de, som med konungens och kronones uppbörder ocli utgifter hafva att beställa, anamma befallning och göra besked. Detta collegii omvårdnad, försorg och åhuga är, att rän-torne rätteligen och i tid inkräfvas och formeras, landet väl brukas, skötes ocli förkofras igenom rätt hushållning och förbättring, och regalia fisci icke försnillas, försummas, borttappas och förloras, så att på allt sätt riksens medel måtte bättras, beqvämas till utgifterne, hållas till råda, skallas i tid, och krediten intet förloras, att på nödfall Kongl. Maj:t kan inom och utom riket hafva understöd, bistånd och hjelp att förvänta. Stora sjötullen med dess uppbörd och beräknande, jämte småtullarne och accisen, höra jämväl under vederbörande

öfverdirektörs skötsel ocli förvaltande till kammarcollegii uppsikt och omvårdnad, hvarest för vederbörande tullnftrer och uppbördsmän full-makterne utfärdas och för Kongl. Maj: t all tillbörlig erfordrad säkerhet sökes. Men medlens disponerande och utdelande blifver alldeles vid statskontoret allena, hvarest alla, som hafva kronones medel under händer, böra i rätt an tid inkomma med sine förslag, som deras instruktioner sådant tydeligen bjuda och befalla. Så bör ock staten årligen skyndesamt och tidigt inrättas och 1696 års stat dervid till en rättelse och grund tagas, samt så lagas, att be-tjänterne af kronones drätsel och inkomst sine löner måtte hafva att åtnjuta, och deremot alle dertill nyligen uppfunne utvägar alldeles stanna och upphöra, men bemälte stat eljest intet öfverskridas och förökas, med mindre icke Kongl.76

Majrts ocli rikets oumgängelige tjänst och bästa sådant erfordrar. Uti staten blifver derjämte efter Hans högstsalige Maj:ts konung Carl XI:s föranstaltande och disposition en viss summa penningar anslagen, den till Kongl. Maj:ts en-skilte behag lemnas; men till andra utgifter bör af statskontoret ej det ringaste anordnas utan Kongl. Maj:ts i sittiande råd fattade underskrefne befallning, undantagandes små nödige omkostningar till etthundrade daler silfvermynt och derunder.

RF. 1634 § 13.

26.

Bergscollegium hafver jämväl sin president ibland riksens råd, den till bisittiare eger tvenne bergsråd och fyra assessores. Detta collegium hafver uppsikt ocli försorg om bergverkens opprätthållande och förkofring med hvad mera till dess skötsel, omvårdnad och förbättring hörer.

27.

Commerciecollegium eger jämväl ibland riksens råd sin president, som hafver till bisittiare tvenne commercieråd och fyra assessores samt tvenne kommissarier af köpmän, som njuta lön, men så ofta någre vigtige mål förefalla angående handel och handtverkshusen, kommer collegium så sjelft som igenom magistraterne att höra det handlande borgerskapet och handtverksmän här och i andra städer, innan något slut derutinnan göres och verkställes. Eljest åligger detta collegio att hafva omsorg, huru handeln måtte styrkias, förkofras och förbättras, manufaktorier till god framgång befordras och handtverkshusen väl inrättas, underhållas och skötas samt licent-, portorie-, tullordningar och taxor utfärdas, med hvad mera dess omvårdnad åligger efter den instruktion, som derom kommer att öfverses och inrättas till rikets uppkomst, vältrefnad och styrkia.

28.

Kammarrevision behöfver hädanefter som härtills med en särskildt president af riksens råd förses, hvilken med

(il

dess vanlige bisittiare drager försorg, att ej allenast de der anhängige rättegångsärenden blifva med laga dom och resolution afhulpne samt igenom fiskalerne till fullbordan bragte, utan jämväl kronones ärlige räkenskaper utan dröjsmål, ifrån den tiden de i kongl, kammarcollegio inkomma och kammarrevisionen derom underrättelse gifves, öfver-sedde, förklarade, utarbetade, föredragne och sluteligen afgjorde. Desse begge collegier böra efter plägad samråd en utväg finna och till verkställighet bringa, hvarmedelst räkenskaperne så måge förkortas och inrättas, att de till en viss förelagd tid komma att ernå deras ofelbare riktighet och ingen sedermera vidare må tilltalas eller efteråt ansvarig göras, hvaraf lätteligen kunde hända, att å den ena sidan Kongl. Maj:t stannar i mistningen, å den andra åter mången oskyldig, den sine anhöriges förhållande ej gitter förklara, råkar i men och skada. Till undvikande af sådane olägenheter böra alla till kammarcollegium allaredan inlefvererade lands- ocli bufvudböcker för de förriga åren till 1714 inclusive lemnas oreviderade, allenast balan-cerne, med hvilka samma lands- och hufvudböcker slutas, skyndesammast indrifvas, så långt sjelfva gäldnärens och dess löftesmans egendom tillräcker. Men der ingen vidare tillgång till betalningen finnes, bör sådant efter kammarcol-legii

föranstaltande afskrifvas. De lands- och hufvudböcker, hvilka ännu intet äre uti kongl, kammarcollegio inlefvererade, måste ofördröj eligen insändas ocli vederbörande, som med deras förfärdigande finnas hafva varit försummelige. under plikt af suspension ifrån embetet tillhållas deras skyldighet strax att fullgöra; kommandes sådane härtills oinlefvererade lands- och hufvudböcker med alle andre räkningar för kronones medel ifrån år 1700, men icke längre tillbaka, att öfverses och till slutelig riktighet bringas. Uti detta collegio antagas fyra skickelige personer, hvilka igenom studier och förfarenhet gjort sig dertill värdige. Desse bestås en viss lön på staten och böra som auscultanter om kammarverket göra sig noga underrättade till deras egit gagn och påföljande befordring, till hvilken ända dem af presidenten och kammarrevision sådane sysslor efter han-78

den kunna tilldelas, hvarigenom dem lemnas tillfälle att utvisa icke mindre deras flit och oförtrutenhet uti Kongl. Maj:ts tjänst, än den kunskap, som de till vidare befordring kunna sig hafva förvärfvat.

29.

Öfverstemarskalken är ock en af riksens råd, hvilken vårdar sig om konungens hof, slott och hus, förestår, ordnar och bestyr om dess taffel, hoffolk och stallstat, med hvad dertill hörer.

RF. 1634 § 18.

30.

Ibland riksens råds embeten är ock överståthållarens i Stockholm, hvilken eger sköta konungens slott och hus inom Stockholms staket och som stadsens samt borgerskapets förman kommer uppsikt att hafva tillika med magistraten på stadsens och malmarnes regering, privilegier, byggningar, inkomster, köphandel och hvad dervid hänger, försvara borgerskapet emot allahanda förtryck, öfvervåld och inträng, hafva uppsyn på deras mönstringar och vapen och taga alla kronones regalier dersammastädes i akt, att de intet förminskas eller afskäras, samt fullborda låta alla executioner, med hvad mera dess embetes plikt erfordrar.

RF. 1634 § 24.

31.

Alla desse collegier böra räcka hvarannan inbördes handen i allt det, som det ena behöfver det andra, till konungens och riksens gagn och goda, när så omtränger och det begäres, men intet göra det ena det andra ingrepp, hinder och förfång, utan sköta hvart och ett sitt verk med tillbörlig drift och skyldigt bekymmer samt flit, trohet och försiktighet. Så länge ock presidenterne äro vid deras collegier tillstädes, njuta de sin ordentelige makt ocli myndighet, men komma de uti konungens eller egna ärender

(il

att vara frånvarande, så behålla de väl sin äretitul med deraf hängande rum och vilkor, men få ingalunda något förordna, bjuda och befalla, som presidentskapet angår, in-tilldess de åter komma tillstädes och inträda uti embetets verkeliga bruk. Imedlertid förrättar den äldsta af bisit-tiarne med lika rätt, kraft och verkan de beställningen vidhängande sysslor. Samma lag vare, om någon president i collegierne med döden afgår, intilldess en annan uti den frånfallnes ställe kallad och förordnad varder. Desse collegier äro pliktige att gifva ständerne vid riksdagarne en fullkommelig efterrättelse om de förnämste sina förrättningars beskaffenhet ocli frukt. Deremot böra alle, som stå under collegierne, särdeles generalguvernörer, guvernörer och landshöfdingar, öfverstar och andra flere, göra redo och räkning, hvar för sin beställning, dit målet hörer, sä ofta sådant påfordras kan. Och som straff och belöning äro tvenne baud till det allmänne verkets sammanfogande och förknippande; ty bör den, som fullgjort sin embetes-plikt, hafva heder och belöning att förvänta, men den otrogne eller försummelige näpst, vanära och straff efter förtjänsten utan skonsmål att undfå.

RF. 1634 §§ 16, 17.

32.

Landtregeringen består af visse höfdingedömen, emedan inge guvernementer hädanefter inrikes vara skola, ej heller något lifgeding i land och län förgifvas, och komma således att fördelas efter ordning och sätt som följer: 1) är Upland; 2) Roslagen eller Stockholms län, hvartill nu lägges Svartsjö län; 3) Skaraborgs län; 4) Åbo och Björneborgs län; 5) Cronebergs län; 6) Jönköpings län; 7) Västmanland med Strömsholms län; 8) Viborgs ocli Nyslotts län; 9) Östergötland, hvartill lägges Vadstena län; 10) Södermanland med Gripsholm och Eskilstuna län; 11) Nyland och Tavastehus län; 12) Elfsborgs län; 13) Calmare län och Öland; 14) Kopparbergs län; 15) Närike ocli Verme-land; 16) Vesternorrland; 17) Vesterbotten; 18) Österbot-80

ten; 19) Gottland; 20) Malmö län; 21) Cliristianstads län; 22) Blekinge; 23) Halland; 24) Göteborgs ocli Bolius län.

ltF. 1634 § 23.

33.

Styrelsen ä landet förrättas utaf de dertill förordnade landshöfdingar, och skall deras erhållne instruktion närmare öfverses samt till detta regeringssättet vidare lämpas. De bore befrämja landets och tillika med magistraterne städernes uppkomst och förbättring och i alla mål sökia att fullgöra hvad igenom underrättelse och instruktion deras drift, försorg och omvårdnad kan blifva anförtrodt, jämväl tillhålla deras underhafvande att efterlefva de utgångne instruktioners innehåll med flit, trohet och redelighet, så att de hvart år kunna visa riktig redo och räkning för alla förrättningar, hvilka dem varit anbefalte, dem rättsintom till belöning, men dem sniknom och försumligom till välförtjänt straff. Så får ej heller någon landshöfdinge resa utur sitt liöfdingedöme utom Kongl. Maj:ts särskilte nådige tillåtelse, vid ansvar till görandes.

RF. 1634 § 25.

34.

När några angelägne tjänster skola besättias, förnimmer väl Kongl. Maj:t först i sittiande råd riksens råds utlåtelse, tanka och mening om de dertill ärnade personer, emedan ibland riksens råd alltid någre läre finnas, som kunna den bästa kunskapen och underrättelsen meddela. Men Kongl. Maj:t är sedermera ej betagit att efter god-tyckio sino antaga, tillsättia och befullmäktiga dem, som behagas och finnas vara skickelige. När afgång uti collegi-erne och vid andra beställningar händer, föreslås Kongl. Maj:t af vederbörande tre de oväldugste, förståndigste och till den beställningen tjänligste personer, som finnas att tillgå, hvarvid ock andre meriterade personer utom colle-gio kunna vid tillfällen ibogkommas, af hvilka Kongl Maj:t en utväljer och ined dess fullmakt förser. Vid re-

(il

gimenterne förhålles med föreslående till ledige beställningar efter högstsal. Kongl. Maj:ts utgifne förordning af den . . . septemb. 1716. Men alla de ringare tjänster, hvilka öfverstarne vid regementerne och collegierne samt andre stater med deras förmän för år 1680 varit vane att för-gifva, förblifva ock hädanefter till deras enskilte disposition och utdelande. Ej inå fremmande utländsker man, utan svensk undersåtare, den i riket och dess underliggande pro-vincier född är, till några vigtige tjänster sättias och brukas. Så bör ock vid alla embetens besättning endast ses på förtjänst och skickelighet, så att inge till alldeles ovane och med deras ämnen intet öfverensstämmande sysslor måge antagas, utan livar befordras efter sin naturliga böjelse och erfarenhet, såsom ej heller någon för ringare härkomst och andre orsaker må förskjutas, när han till tjänsten eljest bepröfvas vara värdig och dugelig. Med biskopars, superintendenters ocli kyrkioherdars val förhålles efter 1686 års utgångne kyrkioordning, dock så, att igenom en viss kommission af riksens råd, biskopar och andre redelige män skall undersökas och bepröfvas, hvilka gäld för år 1680 varit regale eller ej, hvarefter sedermera vederbörande at' adelen kunna få njuta de dem tillhörige befundne jura patronatus och fria val med dervid hängande förmåner till godo, samt konsistorierne och församlingarne de rättigheter, som dem tillhöra, på sätt och vis, som kyrkiolagen förmår och innehåller.

Jfr KF. 1611 §§ 2, 7; 1654 §§ 2, 4, 5; 1672 2, 6, 7; 1719 §§ 2, 8, 12.

35.

Det är väl uti vårt rike ett urminnes bruk att den, som igenom dygd och tapperhet banat sig vägen till höga öfverhetens nåd och belöning, till dess efterkommandes vördnad och heder uti grefve-, friherre- och adelsståndet försättes. Hvilken benådningsrätt, såsom den konungsliga högheten vidhängande, ock derlios förblifver; men att endast de dermed måtte nådigst villfaras, hvilka om fäderneslandet gjort sig väl förtjänte, och att sådant mycket sparsamt

1) Bör vara 6 november.

måtte ske, anhålla ständerne underdånigst på lika sätt, som redan år 1660 vid riksdagen är skedt.

Jfr Add. 1(360 § 12.

36.

Hvart tredje år böra af Kongl. Maj:t riksens ständer sammankallas och dess emellan, när riksens välfärd sådant kan erfordra, då sig alle efter vanlighet och förordningar tillbörligen inställa. Vid det tillfället upptäckes hvad sedan den siste riksdagen är förelupit och huru fäderneslandets tillstånd kan vara beskaffadt; jämväl hafva ständerne att efterfråga, huru riksens råd stält sine rådslag till Kongl. Maj:ts goda nöje, rikets uppkomst, vältrefnad och förkof-ring och sig sielfve till välförtjänt heder och beröm. Hvad till rikets understöd, trygghet, gagn och säkerhet kan erfordras, öfverlägges och beslutes med enhälligt samråd. Under Kongl. Maj:ts frånvaro, sjukdom eller vid dess dö-delige afgång, hvarmed dock Gud i nåder länge ville fördröja, utskrifves riksdagarne af samtelige riksens råd. Men om tillika tronen blifver ledig till ett nytt val och inge manlige bröstarfvingar emot allés vår hjerteliga önskan och åstundan vore förhanden, så äro riksens ständer skyldige förutan någon sammankallelse den trettionde dagen efter konungens död sjelfmante sig uti Stockholm infinna, som vår valakt under detta dato vidare förmäler, med utsättiande af det straffet, som en sådan skall undergå, den vid detta tillfället med stämplingar och sammangaddningar torde bjuda till något intrång i ständernes fria val att göra. Vid den olyckelige händelsen åligger riddarehusförståndarne, erkebiskopen i Upsala och justitieborgmästaren i Stockholm sådant genast uti alla landsorter till vederbörandes efterrättelse allmänt kungöra. Och som landshöfdingarne äro pliktige, hvar å sin ort, sådant dödsfall dem, som i länet bygga och bo, att berätta; ty lära så månge inom den föresatte tiden kunna inställa sig, att riksens frihet af dem förmår skyddas och försvaras, intilldess de långvägade kunna sig infinna och valet med allmänt samråd får företagas.

Jfr Add. 1660 § 17.

37.

Riksens adel förbehåller sig hädanefter vid dess sammankomster alltid sjelf en marskalk att utvälja, och när några utskott ibland ständerne skola ske till visse secrete förrättningars och rådslags öfverseende, komma de sjelfve, hvart stånd särskildt, att utnämna sådane personer, hvilka de med trygghet slike ärenden kunna anförtro. Så böra ock talemännen af alle fyra stånden vid riksdagarnes begynnelse träda tillsamman och utnämna samt- tillsättia en sekreterare för bondeståndet, som med pennans förande uti deras angelägenheter dem kan vara behjelpelig, hvilken, när han således valder är, beställningen skall tillträda.

KF. 1719 § 7.

38.

Ridderskapets och adelens privilegier i Est- och Lifland samt Ösel låter Kongl. Maj:t vid landets lyckelige

återställande under Sveriges krono öfverse, stadfästa och bekräfta, samt i all skälig måtto bibehåller ridderskapet vid deras förvärfvade gamla friheter, förmåner ocli rättigheter.

39.

Kongl. Maj:t drager en nådig försorg för de tyska provincierne till deras välfångne privilegiers stadfästande, när ifrån fienden desse länder kunna åter bekommas.

40.

Städerne i riket förblifva vid deras välfångne privilegier och rättigheter, hvilka komma Kongl. Maj:t underdä-nigst att föredragas, samt efter tidernas omständigheter, alldeles som Kongl. Maj:ts nådigst gifne försäkring förmår och innehåller, att lämpas och sedermera att gillas, som de ock öfver städernas medel efter ordning och privilegier ega disponera, dock att å vederbörlig ort derå redo och räkning göres.

Detta allt hafve vi nu här församlade riksens ständer med enhälligt samråd funnit vara nödigt till rikets ordente-

lige styrelse för oss, våre hemmavarande medbröder och efterkommande, sä födde som ofödde, att stadga, besluta ocli förafskeda. Vi fägne oss billigt, att Hennes Kongl. Maj:t vår allernådigste drottning denna regeringsform försäkrat att antaga, stadfästa och underskrifva, med nådig vilja och befallning, att den hädanefter för en fundamentallag och stadga skall aktas och efterkommas, ocli göra oss med Guds hjelp och bistånd om ett ordenteligit, lycksaligt, öiiskeligit och förnöjdt regemente så mycket mera försäkrade, som Hennes Kongl. Maj:t sig föresatt sin myndighet att grunda med mildhet och rättvisa uti undersàtarnes hjertan och således med välvilja, nåd och godhet uti ett rätt ko-nungsligit välde öfver oss att råda, styra och regera. Vi skole deremot efter vår underdånige trohets- och edsplikt Hennes Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud thes fullkomna, i allo ty som svarligit är både för Gudi och man-110m henne att bjuda och oss att göra, allan rätt hålinan, hennes ocli vårom. Till yttermera visso hafve vi Sveriges rikes råd och ständer detta med våra namns underskrif-vande ocli våra insegels undertryckande velat bestyrkia. stadfästa och bekräfta, som skedde i Stockholm den tjugu-förste dagen i februarii månad år efter Christi börd 1719.

På samtlige ridderskapets och adelens vägnar P. Ribbing,

p. t. landtmarskalk.

(I, S.)

På samtlige borgerskapets vägnar And. L. Hyllen.

(L. S.)

På samtlige presterskapets vägnar Mathias Steuchiiis,

archiepisK. Upsal. (L. S.)

Uppå bondeståndets vägnar Hans Staffanson.

Detta allt, som föreskrifvit står, hafve vi således öf-vervägat och godt funnit, att det må och skall till verkställighet bringas och för allmän vedertagen lag gälla, sä att vi icke allenast det, som häruti vår konungsliga person, inakt och rättighet angår, med nåder och välbehag upptaga.REGERINGSFORMEN 85.

(il

utan jämväl stadga, bjuda ocli befalla, att alla de, som oss och våre efterkommande samt riket med huldhet, lydno och hörsamhet förbundne äro, denne regeringsform böra erkänna, iakttaga, efterlefva och hörsamma. Till yttermera visso hafva vi detta med egen hand underskrifva och bekräftat samt värt kongliga insegel låtit vitterligen hängia här nedanföre, som skedde i Stockholm den 21 februarii år efter Christi börd ettusend sjuhundrade nitton.

i

ULRICA ELEONORA.

(L. S.)

S. Barck. Regeringsform 1720.

Kongl. Miijits och Riksens Ständers fastställd» regeringsform

daterad Stockholm den 2 maj 1720.')

Vi Friedrich, med Guds nåde Sveriges, Götes och Vendes konung &c. göre vitterligit att, såsom Vi förmedelst den store Gudens nådige försyn och skickelse nu mera af samtelige riksens råd och ständer äro antagne och förklarade att vara regerande konung öfver Svea rike och dess underliggande länder, hvilken höga konungsliga makt och myndighet vi ej vidare sträckia vele än riket till upprättelse, styrka och vältrefnad, samt undersåtarne till säll-och säkerhet; alltså hafve vi denne af riksens ständer efter välbetänkt öfverläggaude och enhälligt samråd upprättade regeringsform icke allenast velat vedertaga och bekräfta, utan ock försäkra densamma att efterlefva, såsom en allmän fundamentallag, på sätt och vis som den i sjelfva bokstafven lyder och ord ifrån ord härefter följer:

Vi efterskrefne Sveriges rikes råd och ständer, grefvar, friherrar, biskopar, ridderskap och adel, klärkeri, krigsbefäl, borgerskap och menige allmoge, som nu här församlade äro, för oss och våre hemmavarande medbröder, göre vitterligit att, såsom Hennes Maj:t vår nådigste drottning i anseende till närvarande besvärlige och vidt utseende krigstider för godt funnit riksens styrelse medelst vårt enhällige samtycke Hennes Kongl. Maj:ts gemål vår nuvarande konung att öfverantvarda; dock med förbehåll att

') Utskrift på pergament i Riksarkivet, men utan underskrifter. I Riddarhusarkivet finnes bland Acterna till 1720 års protokoll ett original på papper med talmännens och konungens underskrifter, men besegladt endast af den senare.

(il

åter träda till den kongelige regeringen, i fall Hans Kongl. Maj:t förr än Hennes Kongl. Maj:t med döden skulle afgå, och vi samtelige här församlade riksens ständer till denne af Hennes Maj:t gjorde föreställning allmänneligen samtyckt och den 24 sistledne martii med frivillig vördsam böjelse och endräktigt samråd antagit och förklarat Hennes Kongl. Maj:ts liögtälskelige gemål, den durchleuchtigste furste Friedrich, arfprins till Hessen, furste till Hirschfeldt, grefve till Catzen-Ellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda ocli Schaumburg &c., att vara Sveriges, Götes och Vendes konung &c. &c., hvars regemente den alsmäktige Guden låte blifva lyckeligit, fredsamt och långvaraktigt; alltså och emedan denne vår allernådigste konung städse en billig osmak för det oinskränkte konungslige enväldet eller den sä kallade suverainiteten å daga gifvit och derjämte nu en högt berömmelig sorgfällighet betygat för sine trogne undersåtares sällhet och välgång samt till den ändan låtit sig behaga, att en välgrundad inrättning till rikets styrelse författas och uppsättias måtte, hvarefter regementet lagligen, ordente-ligen och försigtigt föras, samt den rena evangeliska lärans bibehållande, rikets upprättelse, Hans Kongl. Maj:ts egit nådige nöje och undersåtaienas fromma och välfärd mer och mer befästas kunde; fördenskull hafve vi den vid för-ledne års sammankomst uppsatte ocli enhälleligen antagne regeringsform oss till vidare skärskådande företagit och efter moget öfverläggande, betänkande och samråd uti vissa mål förbättrat ocli följande ordning ocli stadga om regementets rätta styrelse här i riket författat, den icke allenast Hans Kongl. Maj:t försäkrat att antaga, stadfästa ocli efterlefva, utan ock vi förbinde oss på egne och våra hemmavarande medbröders vägnar till dess noga och skyldige efterlefnad, så att den ibland oss, som till denne regeringsformens upphäfvande och förändrande något hemli-gen eller uppenbarligen förehafva och stämpla skulle, bör aktas för den allmänna säkerhetens fiende, samt anses ocli afstraffas som en ifrån fäderneslandet afsöndrad ledamot och riksens förrädare. Dock förbehålle vi oss, om framdeles någon uttydning eller förbättring härvid behöfdes, så-

dant på allmän riksdag att göra. Vi hafve uti allt detta med trogen omvårdnad, redelig ömhet ocli nitälskande åtanka låtit vara vårt endaste ändemål, att Kongl. Maj:t vid dess höghet måtte blifva oförkränkt, riksens råd uti tillbörlig myndighet understödde och ständerne vid deras rätt och frihet bibehållne, på det bud och lydno ordenteligen måge svara emot hvartannat ocli hufvudet med ledamöterne till en oskiljaktig kropp förknippas och förenas, hvilket allt vi förmode genom Guds bistånd med trygghet kunna ske på sätt och vis som följer:

1.

Enighet i religionen och den rätta gudstjänsten är den första och kraftigaste grundvalen till ett lofligit, samdräk-tigt och varaktigt regemente; och som densamma oss till hugnad och förmån finnes uti vårt kära fädernesland icke allenast genom månge riksens stadgar, besluter och förordningar, utan ock genom Hans Kongl. Maj:ts dyra försäkran vara tillsagd uti en oföränderlig renhet att bibehållas och emot allt kätteri och svärmeri samt våld att försvaras, så förblifve vi vid sjelfva innehållet af det, som häröfver tid efter annan rättvisligen är stadgat, förklarat och försäkrat, jämväl uti 1686 års kyrkiolag infört, så att kyrkiones rätt bör styrkias, oskaddan allan konungsligen rätt, kronones och all Sveriges allmoga.

RF. 1719 § 1. KF. 1720 §§ 1—3; 1751, 1772 % §§ 1—3.

2.

Kongl. Maj:t tillhörer lag, rätt och sanning att styrkia, älska och gömma, men vrångvisa och orätt förbjuda, afskaffa och nedertryckia, ingen förderfva till lif och ära, lem och välfärd, utan han vare lagligen förvunnen och dömder, ej heller något gods, löst eller fast, någon afhända eller afhända låta utan efter lag och föregången laga dom, försvara, freda och frälsa den, som med späkt och med lagom vill lefva, men näpsa, aga och straffa den ostyriga och vrångvisa. Så eger ock Kongl. Maj:t med råds rådeREGERINGSFORMEN 89.

(il

i alle mål sanning utleta, bryta skrock- och offsokner, gifva lejdebref, uppå inkommande förfrågningar lagen till dess rätta förstånd förklara och i sådane särskilte mål, öfver hvilka ingen lag finnes, att stadga och förordna, hvarmed sedan förhälles, som uti 4:e § uttryckes, återgifva dem, som till ärerörige böter sakfälte eller ock van-bördige äro, deras heder, om de den nåden förtjäna, och vid dess konungslige revision upptaga samt afhjelpa de besvär, hvilka emot öfverrätternes domar efter de derom gjorde förordningar komma att andragas, så att lag och rätt oväldugt må skippas och all rättvisa såsom den andra grundvalen till rikets vältrefnad, styrka och upprätthållande befordras, men ingen olag öfver rätt lag gånga.

RF. 1719 § 2.

3.

Kongl. Maj:ts manlige bröstarfvingar, der Gud någre med dess nuvarande gemål, Hennes Maj:t drottning Ulrika Eleonora, förlänandes varder, blifva arfvingar till riket i följe af vår nu författade föreningsakt,J) på samma sätt som 1650 års riksdagsbeslut förmår och innehåller. Dock träder ingen af dem på tronen, innan han sine ett och tjugu år uppfylt, vid ständernes sammankomst sin försäkring ifrån sig gifvit, sig kröna låtit och eda sina gåugit, som Sveriges lag säger. Imedlertid ega ständerne makt, med Kongl. Maj:ts nådige behag, att utnämna och tillsättia skickelige personer och dem med behöriga underrättelser förse till de konungslige barnens anständige uppfostran och undervisning uti vår rena evangeliska Lutherska lära ocli alla konungslige dygder, seder och vetenskaper, såsom grundvalen till en påföljande ordentelig och förståndig regering. Fördenskull bore ock sådane personer, hvilkom denna höga angelägenhet till en rätt försorg och omvårdnad anförtros, vara riksens ständer ansvarige och med svårt straff umgälla, om igenom deras vårdslöshet och försummelse något af deras embetes plikt skulle eftersättias; egandes ock

') Valakten den 24 mars 1720, Stiernman, anf. avb. III, s. 2296.90

riksens ständer makt med dem ombyte och förändring att göra, när nödigt pröfvas.

RF. 1719 § 3.

4.

Ingen ny lag må stiftas och ständerne påträngas emot deras ja, samtycke ocli vedertagande, ej heller någon gammal lag, den med god vilja thera fångnan är, förvandlas, ändras eller afskaffas. Men skulle Kongl. Maj:t till rikets oumgängelige välfärd behöfva emellan riksdagarne några stadgar, reglementer och förordningar med riksens råds råde att göra, så böra de straxt vid ständernes nästa sammankomst öfverses och ordenteligen antagas, der de af någon allmän och ständig lag skola ega kraft och verkan.

RF. 1719 § 4. Ang. lagstiftning, ma i öfrigt jämföras KF. 1720 § 6; 1751 § 5; 1772 % §5, äfvensom RO. 1723 § 20 (Stiernman III, siil. 2555) med det tillägg, som 1766 gjordes i afs. på grnndlagstift-ning genom Förordn, till befrämjande af lagarnes behöriga verkställighet (Modee, VIII, s. 274).

5.

Kongl. Maj:t eger freda ocli frälsa sitt rike, serdeles emot utrikes våld och fienders inträngande makt, men må ej dertill emot lag, konungaeden och försäkringen påläggia undersåtarne någre krigshjelper, gärder, tullar, utskrifningar och andra afgifter, utan riksens ständers vetskap, fria vilja och samtycke, vidare än nästföljande punkt medgifver, ej heller sträckia dem ytterligare och till längre tid, än som de komma efter sjelfva bevillningen tydelige innehåll att utgöras. Deremot skole vi, som trogne och rättsinte undersåtare egnar och bör, gripa Kongl. Maj:t med yttersta förmågo och krafter under armarne och vår ringa egendom icke spara, utan till rikets värn och försvar, fiendernas motstånd och en oförvitelig freds erhållande gärna och villigt använda.

RF. 1719 § 5. KF. 1720 § 18; 1751 § 17; 1772 4 3 § 17.REGERINGSFORMEN 91.

(il

6.

Så kan ej heller Kongl. Maj:t utan riksens ständers föregångne öfvervägande och samtycke begynna krig och angripa dess i frid sittiande naboer med vapenskifte eller örlig. Men skulle någon ostyrig och vrångvis inländsk eller hädskefull utrikes fiende med härsmakt ocli uppenbara våld oroa riket och öfverfalla dess gränsor, så får sådant ondt sinne och uppsåt med riksens råds råde, utan att först af-vänta ständernes sammankomst och betänkande, genast bemötas, riket försvaras, fredas ocli frälsas, samt nödvändig och oumgängelig gärd dertill utskrifvas, tilldess riksens ständer kunna sammankomma.

RF. 1719 § 6. KF. 1720 § 18; 1751 § 17; 1772 4 3 § 17.

7.

Emedan afhandlingar om fred, stillestånd eller förbund sällan täla det ringaste dröjsmål af tiden och rikseiis ständer icke alltid finnas vara här församlade, enär sådant tillfälle det erfordrar, ej heller, så snart som vederbör, kunna sig dertill inställa; fördenskull öfverlägger Kongl. Maj:t uti sådane vigtige mål med riksens råd ocli tager med dem sådane utvägar, hvilka för riket äro nyttige, anständige ocli drägelige, samt sätter dem genast i verkställighet; dock att oss sedermera vid påföljande nästa riksdag gifves underrättelse derom. Men under varande riksdagar företages och slutes inga sådane ärender utan riksens ständers vetskap och bejakande.

RF. 1719 § 7.

8.

Riksens ständer skola med trogen ömhet lemna allan konungsligan rätt och välde, som Sveriges lag ocli denne regeringsform beskrifver, uti dess fulla makt ocli myndighet alldeles oförkränkt, och hvad pä det sättet den kongel. hög-lieten och myndigheten tillhörer med nit, försorg och omvårdnad handhafva, försvara ocli styrkia.

RF. 1719 § 8.92

9.

Det blifver väl kronones egen sak ocb en tillhörig rättighet att låta slå mynt. Dock förbehålla sig riksens ständer, när någon förhöjning eller afslag till skrot ocli korn skulle ernås och förehafvas, att sådan ändring ej utom deras vetskap och samtycke må ske.

RF. 1719 § 9. KF. 1720 § 19; 1751 § 18; 1772 4 3 § 18.

10.

Ej må konunger resa utur rike sino och dess landa-märom utan ständernes samtycke och bejakande.

RF. 1719 § 10. KF. 1751 § 14; 1772 */s § 14.

11.

Såsom riket är vidt, ärenderna många och vigtigare, än att konunger förmår dem ensammer utreda; ty tarf han råd, embetsmän ocli höfdingar, som honom bistå.

RF. 1719 § 11.

12.

Näst konungens höghet hafver af ålder varit ocli förblifver hädanefter, utan att något högre embete bör emellan komma, största vördning lios riksens råd, hvilka stän-derne af infödde svenske män och undersåtare, som riket med huldhet, trohet och manskap förbundne äro, ega utnämna och Kongl. Maj:t till väljande, antagande och be-fullmäktigande i underdånighet föreslå. Hvarvid således förfares, att ridderskapet ocli adelen göra ett utskott af tjugufyra personer, presterskapet af tolf och sammaledes borgareståndet af tolf deras ledamöter, hvilka alla träda tillsammans och efter aflagd tysthetsed rådgöra, öfverläggia och sig förena om så många skickelige samt om fäderneslandet välförtjänte personers utväljande, att till hvart ledigt ställe tre till antalet uti förslaget kunna namngifvas, hvilka pröfvas vara värdige, tjänlige och nyttige sådane höga rik-

(il

sens embeten att bekläda. Detta utskottet, hvilket ingen, den sjelf under valet komma kan, får bivista, föredrager sedermera hvar i sitt stånd till vidare samtycke, gillande och stadfästande sådane till riksens råd ernade och utsedde män, hvilka efter allmänt öfverenskommande Kongl. Maj:t i underdånighet föreslås, samt dess egit nådige behag till utväljande i sittiande råd, dock utan omröstande, underställas. Blifver någon öppning emellan riksdagarne, så får ett sådant ledigt riksrådsembete ej förr än vid nästa stän-dernes sammankomst besättias; kunnandes emellertid alle den förrättningen vidhängande sysslor drifvas, skötas och verkställas på samma sätt, som den här nedanstående 37:e § förmäler. Riksens råd, utom generalguvernörerne uti de utrikes provincierne, hvilka tillika blifva rådspersoner, skola hädanefter vara allenast sexton, hvarunder jemväl presidenten i cancelliet och överstemarskalken begripas, och komma fördenskull de nuvarande riksråden till ofvanbe-mälte antal att förminskas, allt som de efter handen kunna afgå, emedan presidentskapen uti hofrätterne och collegierne, såsom ock öfverståthållareembetet med erfarne och skickelige män utom rådet böra besättias. Så måge ock ej flere än två af en slägt, hvilka med nära blods- eller svå-gerskapsband sammanbundne äro, fastän de hafva särskildt säte och stämma på riddarhuset, eller öfver två bröder tillika till riksens råd antagas.

RF. 1719 § 12. KF. 1720 §§ 2, 10; 1751, 1772 V3 §§ 2, 9. Uti Förordn, till befrämj. af lagarnas behöriga verkställighet 12 nov. 1766 § 14 föreskrefs, att den, som tre gånger stått på riksrådsförslag, inen icke blifvit utnämnd, och fjärde gången blir föreslagen, då bör ensam presenteras konungen. 1 samma § ålades elektorerna att noga göra sig underrättade om den föreslagnes »aktning för religionen» och »renhet i läran». Jfr äfven denna RF. § 27 samt adelspriv. 1723 § 2.

13.

Konunger eger styra rike sino med och således icke utom, mindre emot riksens råds råde. Och som Sveriges fundamentallag icke annorledes härutinnan kan eller bör förstås, så blifver allt, livad häremot på ett eller annat

sätt kan vara förklarat, gillat och stadgat, härmed alldeles npphäfvit, ändrat och rättat.

RF. 1719 § 13. KF. 1720 § 9; 1751, 1772 V3 § 7. Jfr § 14 i denna RF.

14.

Riksens råds embete består förnämligast deruti, näst den trohet, hvarmed konungen och riket de förbundne äro, att de ock Kongl. Maj:t, utan att vänta intill dess de blifva tillsporde och kallade, sjelfkrafde påminna om riksens rätt, efter deras bästa förstånd och samvete råda till det som öfverheten och riket gagneligit är, tillse att Sveriges fundamentallag, regeringsform, konstitutioner, reglemen-ter samt hvars och ens välfångne privilegier och rättigheter handliafvas och tillbörligen iakttagas, styrka under-såtarne till trohet och lydno, låta sig vårda om konungens och riksens höghet, ständernes rätt och välstånd samt sådant ej åsido sättia för vänskap, frändsämjo, hat, afund eller fördel skull, hålla allt lönligit, hvad ej uppenbaras bör, och således, som 1602 års riksdags beslut talar, råda som deras embete kräfver, inen ej regera. Så måste ock riksens råd tillse, hindra och afböja, att inga rådslag företagas, hvarigenom ständerne kunde underkufvas, deras frihet förkränkias och det oinskränkte envåldsregementet åter införas, emedan den, eho han vara må, hög eller låg, andelig eller verldslig, skall hafva förbrutit sitt lif, ära och gods, som, förgäten af sin edsplikt och fäderneslandets välfärd, igenom någre stämplingar oss detta envåldsvälde skulle sökia att åter påbörda. För öfrigit äro riksens råd förbundne att vara riksens ständer ansvarige och göra hvar för sig redo för deras rådslag, votering och förhållande, när ständerne sådant af dem fordra. Dock att ingen olyckelig utgång, som emot deras votering, förmodan, tanka och på skäl grundade mening hända kan, dem må tillräknas, serdeles om verkställigheten af goda rådslag icke ernår sitt påsyftade ändemål igenom dess vållande, som det ålegat och varit anbefalt att utföra och förrätta.

RF. 1719 § 14. KF. 1720 § 7; 1751 § 6; 1772 */3 § 6. Om rådets ansvarighet inför ständerna se närmare RO. 1723 § 13.

(il

15.

Alla närvarande riksens råd, som kunna och böra komma tillsammans, få ej undandraga sig, när riksens ären-der företagas, att inställa sig och bivista rådslagen; åtminstone måste de vid sådane tillfällen vara sju till antalet, om inga flera finnas att tillgå, och ingalunda låta angelä-genheterne vid ansvar för deras olaga uteblifvande stanna, på det utan dröjsmål, eftersättiande och försummelse allt hvad till Kongl. Maj:ts och rikets nytta, rätt och tjänst, hvilka aldrig böra åtskiljas, lända kan, måtte i tid, väl och ordenteligen öfvervägas och slutas. När uti rådet eller justitierevisionen ärenderne med råds råde afgöras, hvilket förstås alltid med omröstande böra ske, och meningarne blifva lika starka på begge sidor, så behåller väl den delen öfvervigten, den Kongl. Maj:t dess nådige bifall gifver. Sammaledes få ock igenom Kongl. Maj:ts biträde sådane ärender och saker ett utslag, när stämmorne äro så skilj-aktige, att två af riksens råd finnas mindre å den ena, än å andra sidan. Men blifver en större olikhet uti rösterne, sä antager Kongl. Maj:t alltid det rådet, som de fleste af riksens råd förklarat vara nyttigast, såsom efter all förmodan det säkraste och bästa; helst som när någon skade-lig efterföljd deraf hända skulle, de af riksens råd, som igenom förderfvelige rådslag dertill varit vållande, komma att stå ständerne derföre till ansvar.

RF. 1719 § 15.

16.

Ar konunger förrest eller ock så sjuk, att han med riksens sysslor ej besväras kan, då föra riksens råd icke allenast regementets styrelse, utan åligger clem jämväl sådane expeditioner, som intet dröjsmål tåla, att underskrifva, hvilka så kraftige vara skole, som voro de af Kongl. Maj:t sjelf underskrefne, och gälla uti alla förekommande

mål de mäste rösterne. Men äro de till antalet lika, så rår den meningen, hvilken den äldsta rådspersonen bifaller. Skulle ock tronen igenom dödsfall blifva ledig och inga arffur-star dertill finnas, hvilken olyckelige händelse ifrån vårt96

rike Gud nådeligen ville afvända, så blifver regeringen under riksens råds trogne vård och skötsel, intill dess stän-derne komma tillsamman att rådgöra om konungavalet samt rikets välfärd och säkerhet på sätt och vis, som med mera uti vår föreningsakt afskedat, slutit och belefvat är.

EF. 1719 § 16. KF. 1720 § 16; 1751 § lö; 1772 «/, § 15. Jfr vidare 110. 1723 § 20 ang. de stadnar och förordningar KSt. beslöto; RSt. mem. 1723 2" 9, KSt. bref 1756 2® 5 aug. användande af kongl, uamnstiimprl samt för slutet denna RF. § 45.

17.

Och på det alla hos Kongl. Maj:t förefallande mångahanda riksens angelägne ärender och förrättningar ined så mycken större drift och ordning måge afgöras, sä komma sysslorne riksråden emellan således att fördelas, att hälften af dem stadigt blifva sittiande vid justitie- och utrikes-sakernes afgörande och hafva ej att befatta sig med flere riksens ärender, vidare än den 19:e § förmäler. Men skulle igenom någons sjukdom antalet uti den ena eller andra division af rådet ej blifva så starkt, att sju rådspersoner kunna sig till ärendernes afgörande dersammastädes infinna, dä bör det utur den andra division förstärkas och arbetet der hvila, hvarest Kongl. Maj:t sjelf ej är närvarande eller de minst angelägne sakerne förehafvas. Uti justitierevi-sion böra inga andra saker hädanefter upptagas och afgöras, än de, som i följe af de redan författade revisions-stadgar egenteligen dit höra, eller andre sådane, som icke kunna på något annat ställe upptagas och afgöras, till dess revisionsstadgau framdeles kan blifva öfversedd och i några mål förbättrad.

Jfr §§ 19, 20.

18.

Intill dess de af riksråden, som nu för tiden äre presidenter i collegierne, afgå, då med presidentsembetens be-sättiande förhålles efter 12:e §:s lydelse, böra bemälte riksens råd dageligen infinna sig hvar och en i sitt collegio dersammastädes med flit att befordra sakernes skyndesamma afgörande. Sammaledes blifver ock öfverståthållare!! vid

(il

exekutionsverkets bedrifvande och de angelägenheters afgörande, som angå Stockholms stads styrelse och politie. Men presidenten uti cancellicollegio kommer härunder ej att förstås, utan bör han dageligen vara tillstädes uti rådet, hvarest utrikes eller andre angelägne ärender företagas.

19.

üe öfrige riksråden, som icke sittia uti justitierevisionen eller collegierne, komma dageligen tillhopa uti rådet sådana riksens värf och ärender, som utaf krigs- och inrikes statssekreterarne föredragas, med Kongl. Maj:ts nå-digste bifall likmätigt den 15 § att afgöra, hörandes ingen utan laga förfall derifrån uteblifva. Men när något angelägit allmänt vårdande mål förekommer, som angår rikets välfärd, såsom försvarsverkets vidmakthållande, freds, stillestånds ocli förbunds slutande, krigsmaktens och rege-menternes uppbådande, flottans ocli esquaders utredande, förnämare tjänsters bortgifvande, sändebuds och ministrers utväljande, riksens ansenlige och angelägne utgifters förordnande utom ständernes stat med mera, då låter Kongl. Maj:t alla här tillstädes varande riksens råd sammankalla om sådane och dylika angelägne ärender att rådgöra och sluta.

20.

Och som ärenderne äro så mångfaldige, att de näpli-gen med den skyndesamhet, som sig vederbör, uti rådet hinna afgöras, så blifva följande saker vid laglige stunder och på den tid, Kongl. Maj:t sjelf dertill utnämner,

Kongl. Maj:t till dess särskilte nådigste afgörande föredragne, nemligen: 1) de privata mål, som angå enskilte personer och ej begripas under riksens allmänne vårdande ärender, ej heller under justitiesaker; 2) alla sådane enskilte angelägenheter, hvaröfver collegierne eller andre vederbörande insändt deras underdåniga betänkande; men skulle Kongl. Maj:t vara sinnad att gå ifrån collegiernes mening, då företages och afgöres saken med råds råde; 3) alla de em-

betens ocb beställningars förgifvande, som af collegierne och flere vederbörande föreslås, ankommandes det uppå deras ansvar, om vid föreslåendet ej iakttages, hvad den 40 § uti regeringsformen föreskrifver och innehåller; 4) militärtjänsters tillsättiande i följe af vederbörande öfver-stars förslag, hvarom äfven den 40 § förmäler; 5) kyrkio-herdars förordnande likmätigt merberörde 40 §; 6) sammaledes magistratspersoners och de landtbetjänters beställningar, som med Kongl. Maj:ts egne fullmakter benådas efter förut gången vederbörandes föreslående. Och pä det Kongl. Maj:ts besvär härvid må lindras och hvarjehanda underrättelser erhållas, så böra utaf hela rådet efter ordningen (presidenten i cancelliet dock härunder ej begripen) tvänne riksråder till skiftes hos Hans Kongl. Maj:t sig infinna, enär Hans Kongl. Maj:t behagar desse här anförde mål att låta sig föredraga, hvarvid alltid hålles behörigt protokoll. Men alle öfrige ärender, af hvad art och beskaffenhet de vara måge, Kongl. Maj:ts liofstat och hof-betjänte alldeles undantagne, afgöres af Kongl. Maj:t med råds råde.

KF. 1720 § 8; 1751 § 7; 1772 V. § 7. Jfr Kansliordu. 1720 §§ 14, 43.

21.

Uppå resor och i fält följa sammaledes Hans Kongl. Maj:t tvenne af riksens råd till skiftes att vara vid handen, der Hans Kongl. Maj:t skulle behaga sådane ärender företaga, som näst ofvanstående § innehåller, och således uti ett eller annat mål deras råd behöfver. Men presidenten i cancelliet och de nu varande presidenterne i hof-rätterne och collegierne, såväl som överståthållaren, komma ej att följa Hans Maj:t på resor för de orsaker, som förr anförde äro.

22.

Till sysslornes idkesamma skötsel, förrättning och drifvande äro vissa collegier förordnade, hvilka lika som armarne vid kroppen sträckia sig till allt det, som i riket

(il

göras och uträttas hör. De ega rätt och makt hvar och en uti sin beställning på konungens och sitt dragande kall och embetes vägnar att bjuda och befalla sina underhaf-vande, att påminna dem, som stå under deras embetes försorg och lydno, om deras plikts fullgörande, fordra af dem besked för deras förrättningar och gifva Kongl. Maj:t så derom, som angående sina egna sysslor all nödig och åstundad underrättelse.

EF. 1719 § 17.

23.

Uti hvar hofrätt, som är konungens högsta nämd, är en president, som igenom lärdom och lagfarenhet gjort sig till domareembetet skickelig, och hafver till bisittiare en vicepresident och de vanlige assessores, ibland hvilka uti Svea hofrätt fyra de äldsta, förutan någon tillökning af lön eller befrielse ifrån vanlige sysslor, njuta namn och heder af hofrättsråd; men uti de öfriga hofrätterne blifva allenast två hofrättsråd uti hvarje hofrätt. Dessa höga domstolar ega hvar å sin ort hafva uppsikt och vård att, lag och rätt försvarligen skippas efter Sveriges beskrefne lag, stadgar och förordningar, hvilka utan vrängande efter rätta orda förståndet måste iakttagas samt vid dömandet följas, att således hofrätterne utan försyn, egennytta och andra afsikter göra hvar och en rätt, som inför Gud, hvars embete de föra, inför Kongl. Maj:t, riksens råd ocli ständer de kunna försvara, på det icke orättfärdighet måtte förderfva land ocli rike. Ej må någon ridders- och adelsman uti sådane tillmälen, hvilka angå

dess lif ocli ära, dömas vid annan domstol än hofrätterne, alldeles som pri-vilegierne och rättegångsprocessen af år 1615 sådant för-ordna, stadga och bjuda; dock så att ransakningen sker in loco, och inga andra criminel saker, än de som lif och ära angå, derunder måge dragas. Hofrätterne tillkommer ock att hafva noga inseende öfver underdomarne på landet och i städerne samt exekutorerne, och när af oförstånd, slum-meraktigliet, arghet eller penningegiru något af dem för-100

öfvas, sådant efter hvart måls särskilte beskaffenhet genast ställa under tilltal, dom och straff. Men om någon be-trädes hafva uppsåteligen af bat, vänskap eller begärelse till mutor vrängt rätten och således sargat sitt samvete och skadat sin nästa till lif, ära ocli välfärd, en sådan bör icke med böter eller afsättning, utan med förlust af lif och ära, som saken är till, umgälla sin ondska och vanart. Så böra ej heller sådane förbrytelser nedtystas och genom medhåld, flathet eller otidig barmhertighet skonas, på det icke uti så granlaga mål andre måtte föranlåtas till rättvisans sjelfsvåldige missbruk, när de se att på fel, förseelser och arghet ej följer en skälig näpst och ett välförtjänt straff; deremot böra de, som af ilvilja, obetänksamhet och hämnd med smädefulla, ärerörige eller ock an-stötelige ord ocli skrifter angripa domare och exekutorer vid deras embetens förrättande, utan att gitta fulltyga hvad de beskylt och förebragt, med hårdt straff efter hvart måls beskaffenhet straxt anses, på det att kitslige, arge och vanartige menniskor sig deraf sky och varnagel taga måtte; skolandes ingen, eho lian vara må, länge hållas uti arrest, utan straxt ställas under ransakning och dom. Och på det nöd och trångmål hos domaren icke måtte gifva anledning till skadelig efterföljd och blifva ett sken ocli förevändning till embetes missbruk, så böra de af allmogen till sina domares löner och underhåld beviljade lagmans- och häradshöfdings- samt tingsgästningspenningar, alldeles efter högstsal. konung Gustaf Adolfs försäkring af är 1611, hållas oförryckte till sitt rätta ändemål och vederbörande domares aflöningar efter staten. Konungens ombudsmän och fiskaler skola ej förrätta sina embeten med förolämpande, egennytta och obeskedelighet och när det befinnes, att de således embetet missbrukat till enskilte afsikter, den oskyldiges förtryck och egen fördel och båtnad, då stånde de derföre till laga ansvar, hvaröfver justitiecancelleren bör hafva ett vaksamt öga, hvilken ock åligger att hafva inseende, huru lag och förordningar efterlefvas, och derom vid ständernes sammankomst med dess utförlige berättelse inkomma, samt då föra talan, om något befinnes emot re-REGERINGSFORMEN 101.

(il

geringsformen vara förelupit ocli ej vederbörligen blifvit rättat.

RF. 1719 § 18. Genom Förordn. 12 nov. 1766 till befrämj. af lagarnas behör. verkställighet förbehöllo sig ständerna att själfva ul-nämna iustitiekansler och gåfvo föreskrifter om hans verksamhet (§ 7).

24.

Efter bofrätterne följer krigscollegium, hvaruti blir en president ocli generalfälttygmästaren, generalqvarter-mästaren, som utan vidare gravation af staten kommer detta collegio att biträda, samt fyra krigsråd i krigs-, men allenast tvenne i fredstider, hvilka vid räkenskaperne måste vara vane. Detta collegium hafver uppsikt och vård om riksens krigsmakt till lands, artilleriet, som brukas i fält ocli fästningar, samt fortifikationsstaten, om stycken, faktorier, vapen ocli värjor, ammunition och hvad dertill hörer, fästningarnes tillstånd, särdeles vid gräntsen, skantsar och byggningar till kriget, om utskrifningar, värfningar och mönstringar, regementernes beklädningar med mera, i anledning af den instruktion ocli reglemente, som nu vid denne riksdag skall författas. Ehuruväl militiæboken afslutes i krigscollegio, så hörer dock generalmilitiæ-afräkningskon-toret under kammarcollegii lydno och inseende hädanefter som tillförende.

RF. 1719 § 19.

25.

Hela riksens krigsmakt till lands och sjös med dess högsta öfver- ocli underbefäl måste aflägga huld- och trohetsed Kongl. Maj:t, riket ocli ständerne efter det uppsatte formuläret. Krigsmakten till häst och fot, så väl som bäts-manshället, förblifver vid sin indelning och de med allmogen samt städerne upprättade kontrakter,

hvilka noga böra efterlefvas och iakttagas, intill dess Kongl. Maj:t ocli ständerne nödigt finna någon ändring derutinnan att göra, då all olikhet och oreda tillbörligen kommer att rättas.

RF. 1719 § 20.102

26.

Ej må utan Kongl. Maj:ts med råds råde gifne befallning en öfverste eller annan af krigsbefälet uppbåda något bemförlofvat manskap till uppbrott och tåg utom vanlige regements- och andra möten, så framt icke sådant sker vid oförmodat infall af riksens fiender, då det Kongl. Maj:t genast bör berättas. Gör någon det eljest af egen myndighet utan befallning, hafve förverkat sin tjänst och jämväl lif, ära och gods, om till rikets osäkerhet och skade-lige stämplingar utförande något dermed skulle sökias, påsyftas och förehafvas, vid hvilken händelse en sådan obetänkt befälhafvare ingen af dess undergifne officerare eller gemene någon hörsamhet ocli lydno skyldig är.

RF. 1719 § 21. Enligt RO. 1723 § 21 skulle under varande riksdag inga kommenderingar eller marscher till sjös eller lands fä ske, innan riksens ständers samtycke inhemtats i rådet.

27.

Det tredje riksens collegium är ammiralitetet, hvaruti är en president, hafvandes till bisittiare alla tillstädes varande ammiraler och flaggmän. Men som detta collegium kommer i Carlscrona att hafva sitt säte, så bör viel rådslagen hos Kongl. Maj:t af riksens råd åtminstone vara en, den der till sjös hafver tjänt och uti sjömanskap erfaren är, till nödige underrättelsers säkre meddelande. Detta collegium hafver uppsikt, försorg och omvårdnad om riksens sjömakt, örligskepp ocli flåttar, galejer, strutsar, båtar, lådjor, pråmar, skepsbyggeri, dykeri och piloteri, samt all annan derunder hörande beställning och angelägenhet; jämväl öfver allt sjöfolk och dess underhåld, att skeppen äro försörjde med tackel, tyg, stycken, ammunition, med hvad mera dervid erfordras och detta collegii enskilte skötsel tillhörer, men liär ej så noga förtecknas kan. Ammiralitetsstats-kammarkontoret blifver på sådan fot och gång, som år 1692 inrättades, och hafver under sin omsorg och förvaltning ammiralitetsmedlen uti indrif-REGERINGSFORMEN 103.

(il

vande, utdelande, förvandlande och beräknande, med hvad mera denne statens hushålds- och kammarverk egenteligen och enskilt angår, och gör för medlen uti kammarcollegio behörig redo och räkning.

KF. 1719 § 22.

28.

Det uppå ammiralitetet följande collegium är riksens cancellie, hvaruti en af riksens råd alltid presiderar och hafver till bisittiare en riksråd, en hofcantseler, tre statssekreterare ocli fyra cantseliråd. Uti detta collegio författas och uppsattes alla stadgar, ordningar och recesser, som angå riket i gemen eller ock enskilte städers och personers privilegier i synnerhet, fullmakter, skrifvelser, bud och befallningar. Hit höra ock alla riksdags och sammankomsters handlingar, förbund med främmande makter samt fredsfördrag med fiender, sändebuds föreslående och affärd-ning, alla ankommandes förhör, konungens rådslag med riksens råd och de deröfver hållne protokoller, med hvad under Kongl. Maj:ts hand ocli namn utfärdas. Detta collegium eger jämväl hafva all nödig försorg och omvårdnad om postväsendet uti hela riket och dess underliggande pro-vincier, så att det under den dertill förordnade överdirektörens inseende behörigen förvaltas. Emellan statssekrete-rarne fördelas sysslorne således, att en af dem alla utrikes ärender, den andre alla krigssaker och den tredje alla öfriga inländske angelägenheter förrättar. Statssekreterarne hafva dervid noga att iakttaga och tillse, det expeditionerne efter rådslagen, jämlikt protokollerne, skyndesamt, riktigt och i god ordning fullbordas ocli utfärdas, utan eftersättiande af det ringaste, för hvad afsikt det ock vara må. Skulle ock någon hos Kongl. Maj:t allena föredraga och utfärda, hvad som med råds råde liade bordt afgöras, den skall efter ransakning och laga dom utur dess tjänst

sättias ocli efter brottet behörigen afstraffas, och skall för densamma ingen giltig ursäkt vara, att sådant blifvit honom anbefalt, emedan Kongl. Maj:ts vilja aldrig är, att något emot dess104

dyra försäkring samt regeringsformens innehåll skall utfärdas.

RF. 1719 § 23. Genom riksens ständers beslut vid 1751 års riksdag tillegnade de sig rätten att utse president i kansliet. RSt. skrifv. 1752 "/3. Jfr adelspriv. 1723 § 3 samt Kansliordn. 1720 §§ 2—7.

29.

Som ett rike mycken förmån och sällhet tager af studiers och vetenskapers grundeliga och solida idkande, men igenom deras förakt, underkufvande och försummelse uti märkeligit oskick ocli mörker förfaller; så lärer hvar ocli en, som hafver råd ocli ämne att hålla sina barn till studier, hvartill ungdomen igenom skoleordningens förbättrande och annan nödig inrättning all möjelig anledning gifvas skall, så mycket mera dertill uppmuntras, som de derföre framsteg, fördel och belöning skola hädanefter hafva att förvänta. Och bör ingen lemnas tillträde och beställning uti Kongl. Maj:ts cancelli, den icke vist säkra prof af lärdom, förstånd och skickelighet, hvarom cancelliordningen vidare förmäler.

RF. 1719 § 24. Jfr Kansliordn. 1720 § 39; adelspriv. 1723 § 3.

30.

Uti kammarcollegio skall vara en president och hafver till bisittiare fyra vanlige kammarråd. Här böra alla de, som med konungens och kronones uppbörder ocli utgifter hafva att beställa, anamma befallning och göra besked. Detta collegii omvårdnad, försorg och åhuga är, att rän-torne rätteligen och i tid inkräfjas och formeras, landet väl brukas, skötes ocli förkofras genom rätt hushållning ocli förbättring, så ock att regalia fisci icke försnillas, försummas och förloras, utan riksens medel på allt sätt bättras, beqvämas till utgifterna, hållas till råda, skaflas i tid, och krediten ej förloras, att Kongl. Maj:t i nödfall kan inom och utom riket hafva understöd, bistånd ocli hjelp att förvänta. Stora sjötullen med dess uppbörd och beräknande jämte småtullarne och accisen höra jämväl underREGERINGSFORMEN 105.

(il

vederbörande öfverdirektör skötsel och förvaltande till kammarcollegii uppsikt ocjj omvårdnad, hvarest för vederbörande tullnärer och uppbördsmän fullmakter utfärdas ocli för Kongl. Maj:t all tillbörlig erfordrad säkerhet sökes.

EF. 1719 § 25.

31.

Uti statskontoret blifver hädanefter en särskilt president och tvenne statskommissarier. Härunder hörer medlens disponerande och utdelande, hvarest ock alle, som hafva kronones medel under händer, böra i rättan tid inkomma med sine förslag, som deras instruktioner sådant tydeligen bjuda och befalla. Staten måste ock årligen och tidigt inrättas, och 1696 års stat dervid till en rättelse och grund tagas, samt så lagas, att betjänterne af kronones drätsel och inkomst sina löner åtnjuta; men bemälte stat öfverskrides och förökes ej, med mindre Kongl. Maj:t och rikets oumgängelige tjänst och bästa sådant erfordrar. Uti staten blifver icke allenast en viss summa handpenningar till Kongl. Maj:ts enskilte behag och disposition lemnad, utan ock årligen en summa anslagen till extra utgifter, hvilken senare af Kongl. Maj:t med råds råde kommer att disponeras, hvarvid iakttages, att utgifterne alltid lämpas efter inkomsterne.

RF. 1719 § 25. KF. 1720 § 13; 1751 § 12; 1772 13 § 12.

32.

Bergscollegium hafver jämväl sin president, och böra ledamöterne dersammastädes bestå af tvenne bergsråder

ocli fyra assessorer, samtelige sådane, som igenom lärdom och erfarenhet både gjordt sig skickelige till domareembetet, så ock all nödig ocli en grundelig kunskap sig förskaffat uti alla de till bergsväsendet hörande stycken beträffande sä väl bergverkens drift, som hushållningen i gemen uti Bergslagorne. Hvilket så mycket mera angeläget är, som detta collegium hafver under sin jurisdiktion ocli styrsel förnämsta grundvalen till all utrikes handel och vandel, med de för Kongl. Maj:t och kronan så väl deraf, som106

utaf sjelfva bergverken flytande ansenlige inkomster, jämte landets förkofring. Hvarföre bemälte collegium åligger att likmätigt den instruktion, som detta collegio redan är meddeld eller ock än vidare kan efter dess öfverseende blifva förbättrad ocb komma att utfärdas, hafva all behörig och eftersinnelig försorg om berörde bergverks upprätthållande, med hvad mera till deras skötsel och förbättring pröfvas lända. Och emedan bergscollegium eger i lika måtto makt att i anledning af berörde dess instruktion skärskåda ocb afdöma de tvistige, så civile som criminale mål, som antingen immediate upptagne varda eller ock ifrån grufve-, bergs- och hammartingen efter processen inkomma, så kommer bergscollegium, hvad de under dess jurisdiktion lydande underdomare angår, att öfver dem hafva ett noga inseende, att de oväldugt förrätta deras do-mareembeten, och der de annorlunda skulle sig deruti förhålla, att då iakttages hvad som här ofvanföre uti den 23 § utförligen står förmält, så att med den bråtslige intet blifver igenom finger sedt, utan dess förseelse lagligen och efter sakens beskaffenhet behörigen ifrat.

RF. 1719 § 26.

33.

Commerciecollegium eger jämväl en president, som hafver till bisittiare tvenne commercieråd och fyra assessorer, hvilka hafva en grundelig kunskap om handel och vandel, samt tvenne kommissarier, som njuta lön; men så ofta någre vigtige mål förefalla angående handel och handtverkshusen, kommer collegium så väl sjelf, som igenom magi-straterne, att höra det handlande borgerskapet och handtverksmän här och i andra städer, innan något slut derutinnan göres och verkställes. Eljest åligger detta collegium att hafva omsorg, huru handelen måtte styrkias, förkofras, manufaktorier till god framgång befordras och handtverkshusen väl inrättas, skötas och underhållas, samt att de utaf ständerne gillade licent-, portorie-, tullordningar och taxor handhafvas, med hvad mera dess omvårdnad åligger efterREGERINGSFORMEN 107.

(il

den instruktion, som derom kommer att öfverses och inrättas till rikets uppkomst, vältrefnad och styrka.

RF. 1719 § 27.

34.

Kammarrevision behöfver ock med en särskilt president att förses, hvilken med dess vanlige bisittiare drager försorg, att ej allenast de der anhängige rättegångsärender blifva med laga dom och resolutioner afhulpne samt igenom fiskalerne till fullbordan bragte; utan jämväl kronones årliga räkenskaper utan dröjsmål, ifrån den tiden de i kongl, kammarcollegio inkomma ocli kammarrevisionen derom underrättelse gifves, öfversedde, förklarade, utarbetade och sluteligen afgjorde. Dessa bägge collegier böra efter plägat samråd en utväg finna och till verkställighet bringa, hvar-medelst räkenskaperne så måge förkortas och inrättas, att de till en viss förelagd tid komma att ernå deras ofelbara riktighet, och ingen sedermera vidare må tilltalas eller efteråt ansvarig göras, hvaraf lätteligen kunde hända, att å den ena sidan Kongl. Maj:t och riket stannar i mistning, å den andra åter mången oskyldig råkar i men och skada, den sine anhöriges eller afledne förfäders förhållande ej gitter förklara. Till undvikande af sådane olägenheter böra alla till kammarcollegium allaredan inlefvererade lands-och hufvudböcker för de förrige åren till 1714 inclusive lemnas oreviderade, allenast ballancerne, med hvilka samma lands- och hufvudböcker slutas, skyndesammast indrifvas, så långt sjelfva gäldenärens och dess löftesmans egendom till-räcker; men der ingen vidare tillgång till betalning finnes, bör sådant efter kammarcollegii föranstaltande afskrifvas. De lands- och hufvudböcker, hvilka ännu intet äro uti kongl, kammarcollegio

inlefvererade, måste ofördröj eligen insändas och vederbörande, som med deras förfärdigande finnas hafva varit försummelige, under plikt af suspension ifrån embetet tillhållas deras skyldighet strax att fullgöra ; kommandes sådane härtills oinlefvererade lands- ocli hufvudböcker med alle andre räkningar för kronones medel ifrån108

år 1700, men icke längre tillbaka, att öfverses och till slutelig riktighet bringas.

RF. 1719 § 28.

35.

överstemarskalken är en af riksens råd, hvilken vårdar sig om konungens hof, slott och hus, förestår, ordnar och bestvrer om dess taffel ocli hoffolk, med hvad dertill hörer.

RF. 1719 § 29.

36.

Öfverståthållaren tillkommer sköta konungens slott ocli hus inom Stockholms staket och som stadsens samt. borgerskapets förman hafva uppsikt tillika med magistraten på stadsens och malmarnes styrelse, god ordning och politie, privilegier, byggningar, inkomster, köphandel och hvad dervid hänger, försvara borgerskapet emot allahanda förtryck, öfvervåld och intrång, hafva uppsyn uppå deras mönstringar och vapen, taga alla kronones regalier dersammastädes i akt, att de ej förminskas eller afskäras, samt fullborda låta alla exekutioner med hvad mera, som dess embetes plikt erfordrar.

RF. 1719 § 30.

37.

Alla collegier böra räcka hvarannan inbördes handen i allt det, som till konungens och riksens gagn och goda länder, när så omtränger och det begäres, men ej göra det ena det anclra ingrepp, hinder och förfång, utan sköta hvart ocli ett sitt verk med tillbörlig drift, skyldigt bekymmer, flit, trohet och försiktighet. Så länge ock pre-sidenterne äro vid deras collegier tillstädes, njuta de sin ordentelige makt och myndighet, men komma de uti konungens eller egna ärender att vara frånvarande, så behålla de väl deras äretitul med deraf hängande rum och vilkor,

(il

men få ingalunda något förordna, bjuda och befalla, som presidentskapet angår, intill dess de åter komma tillstädes och inträda uti embetets verkelige bruk. Imedlertid förrättar den äldste af bisittiarne med lika rätt, kraft och verkan de beställningen vidhängande sysslor. Desse collegier äro pliktige att gifva ständerne vid riksdagarne en fullkomlig efterrättelse om deras förrättningars beskaffenhet och frukt och blifva ansvarige, om de i någor måtto handla emot fundamentallagen, regeringsformen, instruktioner och förordningar. Deremot böra alla de, som stå under collegierne, särdeles generalguvernörer, öfverståthållaren, lands-höfdingar, öfverstar ocli andra flere, göra redo ocli räkning hvar för sin beställning, dit målet hörer, så ofta sådant påfordras. Och som straff ocli belöning äro tvenne band till det allmänna verkets sammanfogande ocli förknippande, så bör den, som fullgjort sin embetes plikt, hafva heder och belöning att förvänta, men den otrogne eller försumme-lige näpst, vanära och straff efter förtjänsten utan skonsmål att undergå.

RF. 1719 § 31.

38.

Landtregeringen består af visse höfdingedömen, emedan inge generalguvernamenten eller guvernamenten hädanefter inrikes skola vara, ej heller något lifgeding i land och län förgifvas, och komma således att fördelas efter ordning och sätt, som följer: 1) är Upland; 2) Roslagen eller Stockholms län med Svartsjö län; 3) Skaraborgs län; 4) Åbo och Björneborgs län; 5) Kronobergs län; 6) Jönköpings län; 7) Vestmanland med

Strömsholms län; 8) Viborgs ocli Nyslotts län; 9) Östergötland med Vadstena län; 10) Södermanland med Gripsholm och Eskilstuna län; 11) Nyland och Tavastehus län; 12) Elfsborgs län; 13) Kalmare län ocli Öland; 14) Kopparbergs län; 15) Närike ocli Värmeland; 16) Vester-Norrland; 17) Vesterbotten; 18) Österbotten; 19) Gotland; 20) Malmö län; 21) Kristianstads län; 22) Blekinge; 23) Halland; 24) Göteborgs och Bohus län.

RF. 1719 § 32.110

39.

Collegiernes, generalguvernörernes, öfverståthållarens, landshöfdiiigarnes, öfverstarnes ocli öfrige betjänters instruktioner skola öfverses, samt till detta regeringssättet vidare lämpas. Desse förenämde böra befrämja landets och till-lika med magistraterne städernas uppkomst och förbättring och i alla mål sökia att fullgöra hvad igenom underrättelse och instruktioner dem kan anförtros, tillse att ingom någon oförrätt eller våld sker, jämväl tillhålla deras underhaf-vande med flit ocli redelighet att efterlefva instruktionernes innehåll, så att de hvart år kunna visa riktig redo och räkning för alla förrättningar, hvilka dem varit anbefalte, dem rättsintom till belöning, men dem sniknom och för-sumligom till välförtjänt straff.

40.

Alla högre tjänster ifrån öfverstar till fältmarskalkar, bägge inclusive, och alla desses vederlikar både i andelige och verldslige ståndet utdelas af Kongl. Maj:t uti sittiande råd på följande sätt, att när någon öppning sig tilldrager, då böra riksens råd göra sig noga underrättade om alle sådane personers skickelighet och förtjänster, som vid sådane angelägne embeten böra komma i consideration, och sådant Hans Kongl. Maj:t föredraga, samt sedan Hans Kongl. Maj:t gjordt dess nådige proposition uti rådet, hvilken hos Hans Kongl. Maj:t kommit uti nådig åtanka att befordras till samma beställning, då göra riksens råd dervid deras nödige påminnelser inför protokollet och skrida icke till någon vidare votering, såframt samma persons befordring icke befinnes vara stridande emot Sveriges lag, regeringsformen ocli andre redelige undersåtares välfärd och förtjänst, i hvilket fall riksens råd böra deröfver votera, då Hans Kongl. Maj:t, i nådigt afseende på de af riksens råd före-bragte skäl, sedermera någon annan dertill i nåder utnämner, som till Kongl. Maj:ts och fäderneslandets tjänst gjort sig värdig att vid slikt tillfälle hågkommas och emotREGERINGSFORMEN 111.

(il

hvilkens person eller meriter intet med skäl kan förebäras eller invändas. Och skola riksens råd icke allenast vara ansvarige, om de på något sätt sökia att föredraga deras anhörige, andra meriterade män till prejudice och förfång, utan ock om de befinnas vid slike tillfällen ej påmint, i fall något skulle strida emot Sveriges lag och denne regeringsform. De skola ock låta sig angelägit vara all underdånig efterrättelse att meddela, så framt de vilja undgå ansvar, enär vid ständernes sammankomster finnes nödigt att efterfråga, om någon lidit men. Till alla öfrige tjänster föreslås Kongl. Maj:t af collegierne och andra vederbörande tre de förståndigste, värdigaste och till den ledige beställningen tjänligste personer, som finnas att tillgå, hvarvid en eller annan meriterad man utom collegium kan ihugkommas. Vid regementerne förhålles med föreslående till ledige beställningar efter högstsal. konung Carl den tolftes utgifne förordning af den 6 november 1716. Skulle vid föreslåendet befinnas någon vara förnär skedt eller utan skäl förbigången, då komma vederbörande derföre att ställas till ansvar. Utaf de föreslagne utväljer och befullmäk-tigar Kongl. Maj:t den, som Hans Maj:t dertill skickeligast finner. Och lemnas uti Hans Maj:ts nådige behag att bort-gifva desse tjänster antingen i anledning af den 20 § eller ock uti sittiande råd till att förnimma riksens råds tanka och utlåtelse öfver de foreslagne personer; men alla de lägre tjänster, hvilka collegierne, consistorierne, öfverstarne vid regementerne samt andre stater för år 1680 varit vane att förgifva, blifva ock hädanefter till deras enskilte utdelande. Ej måge främmande utländske män, det vare sig furstar, prinsar eller andre personer, härefter brukas eller sättias till någre riksens beställningar in- eller utomlands, hvarken uti civil- eller militärståndet. Så bör ock vid alla embetens besättning förnämligast anses personernes bepröfvade erfarenhet och förtjänst, hvilka igenom studier, krigs-förrättningar och flere nyttige vetenskaper

gjordt sig till befordran värdige, men särdeles iakttages, att inge till alldeles ovane ocli med deras ämnen ej öfverensstämmande sysslor måge antagas, utan hvar och en befordras efter112

dess naturlige böjelse ocli erfarenhet, så att dugelige personer till tjänsterne förordnas; ej heller må någons' förvärfvade höghet, gunst och anseende gifva en eller annan insteg i sådane sysslor och embeten, hvartill han ingen skickelighet hafver, mindre må någon för ringare stånd eller härkomst förskjutas, när han eljest till tjänsten be-pröfvas vara skickelig och värdig. Uti archiebiskopsvalet skola alla consistorier i riket hafva sina röster, men viel de öfrige biskoparnes och superintendenternes utnämnande förhålles således, att trenne af dem, som ega mesta stiftets vota, blifva Kongl. Maj:t af consistorio föreslagne, hvilka angelägne tjänster af Kongl. Maj:t med råds råde besättias, på det af de föreslagne den måtte förordnas, som genom grundelig lärdom, nit om den evangeliske religionen och ett exemplariskt lefverne gjordt sig dertill värdig. Med kyrkioherdarnes tillsättiande förblifver det vid det sätt, som för år 1680 varit; dock skall igenom en commission af någre riksens råd, biskopar och andre redelige män undersökas, hvilka gäld för 1680 varit regale eller ej; hvarefter sedermera vederbörande af adelen kunna fä njuta de dem tillhörige jura patronatus och fria val med dervid hängande förmåner till godo, samt uti regale gäld Kongl. Maj:ts rätt, consistoriernes och församlingarnes rättigheter oförryckte bibehållas, som dem tillhöra, på sätt och vis, som kyrkiolagen förmår och innehåller.

RF. 1719 § 34. KF. 1720 §§ 2, 7, 10, 14, 20; 1751, 1772*/3 §§ 2, 6, 9, 13, 19, 21. Delvis ändrad genom KF. 1751 § 9; likaså genom det s. k. Tjänstebetänkandet 23/„ 1756 (K. Maj:ts förordn, ang. hvad som iakttagas bör vid förslagers upprättande till lediga tjänster och beställn. samt deras besättande, M odée, VI, s. 4097).. Vid 1756 års riksdag bestämdes ock, att öfverståthållare i Stockholm, öfverste för gardet och för artilleriet samt kaptenlöjtnant vid lifdrabanterna skulle tillsättas med »råds råde» och efter »förtroende» (Riksdagstidu. 1756—63, s. 137, 138). Kanslipresident tillsattes af ständerna enl. beslut vid 1751 års riksdag, justitiekansler enl. beslut vid riksdagen 1766. Genom Förordn, till befrämj. af lagarnas behör. verkställighet "/„ 1766 upphäfdes tjänstebetänkandet, för så vidt det stred mot RF. § 40, k. förordn. och ®/d 1739 (ang. förslags upprättande och lediga tjänsters besättande), RSt. bref 1739 och cirkuläret 25/8 1741, likaledes ang. upprättande af förslag till lediga tjänster, dock med undantag af bestämmelsen att den, som 3 gånger stått på förslag och för

(il

tredje gången blifvit förbigången, skulle få fullmakt och karaktär och vid nästa ledighet utan vidare befordras, meu i öfrigt inskränktes konungens utnämningsrätt särskildt i fr. om militära tjänster. Sändebud vid främmande hof och kommissionssekreterare skulle enl. Kan-sliordn. 1720 § 50 utnämnas med »råds råde». Jfr oek adelsprir. 1723 §§ 2, 3.

41.

Beträdes någon konungens embetsmän, eho han ock vara må, hög eller låg, andelig eller verldslig, rekommendera eller befordra en eller annan för egen nytta, gåfvor, skyldskap, vänskap, gunst ocli höghet etc. till andra bättre meriterades förfång, den bör efter föregången ransakning och dom utan nåder genast sättias utur dess tjänst och efter sakens omständighet afstraffas.

42.

Ocli på det tjänsterne ej måge komma i förakt, så tillägges hädanefter ingom någon högre karakter, än den som tillkommer det embetet han verkeligen förträder; dock varder Kongl. Maj:t ej betagit att med råds råde hugna en och annan efter förtjänst med karakter, hvilkom någon annan varit föredragen-. Skulle en eller annan, som länge och väl tjänt, vilja taga afsked, då må väl honom någon förbättring på dess karakter gifvas, dock så, att en sådan förafskedad ej må återträda uti någon beställning, androm till prejudice och förfång.

43.

Och som betjänterne uti civil- och militärståndet betages all lust och åliuga, enär andre extraordinarie dem blifva föresatte, så skola hädanefter inga extraordinarie uti collegierne ocli vid regementerne förordnas, så framt icke vederbörande sjelfve skulle finna nödigt någon skickelig och erfaren man underdånigst att föreslå.

44.

Det är väl uti vårt rike ett urminnes bruk att den, som igenom dygd, studier, tapperhet och erfarenhet banat

sig vägen till höga öfverhetens nåd och belöning, till dess efterkommandes heder uti grefve-, friherre- och adelsståndet försättes, hvilken benådningsrätt vid den konungslige högheten förblifver. Men som uti Sverige redan är större myckenhet af adel, än landet kan tåla, så lärer Hans Maj:t vara så nådig inga flere med adelig sköld att benåda, än allenast några få vid dess kröning, hvilka medelst märke-lige tjänster för riket gjort sig dertill värdige, och blifva sedermera inga adelsmän gjorde, till dess riket sådant kan tillåta. Sammaledes bör ej heller i anseende till tjänsten och karakteren någon med friherre- och grefvevärdighet behedras, innan han genom stora och besynnerliga förtjänster gjordt sig dertill välförtjänt.

RF. 1719 § 35. 1762 beslöt adeln att några flera familjer ej skulle få introduceras, förr än ätternas antal sjunkit till 800 (k. kuna. därom 2Viü 1762).

45.

Hvart tredje år in medio januarii böra riksens ständer sammankomma och dess emellan, antingen när de af Kongl. Maj:t kallas eller ock de sjelfve uti riksdagsbeslutet sig förbehålla att blifva sammankallade, då alle tillbörligen sig inställa. Vid det tillfället upptäckes hvad sedan den siste riksdagen är förelupit, och huru fäderneslandets tillstånd kan vara beskaffat; jämväl åligger det ständerne att efterfråga, huru riksens råd stält sine rådslag till Kongl. Maj:ts goda nöje, rikets uppkomst, vältrefnad och förkof-ring och sig sjelfve till välförtjänt heder och beröm. Hvad till rikets understöd, trygghet, gagn och säkerhet kan erfordras, öfverlägges och beslutes med inbördes samråd. Under Kongl. Maj:ts frånvaru, sjukdom eller vid dess döde-lige afgång, hvarmed dock Gud i nåder länge ville fördröja, eller vid någon annan oförmodelig händelse, då riksens välfärd och ständernes frihet sådant kan erfordra, utskrifves riksdagarne af samtel. riksens råd. Men om tillika tronen blifver ledig till ett nytt val, så äro riksens ständer skyldige förutan någon sammankallelse den trettionde dagen efter konungens död sjelfmante uti Stockholm

(il

sig infinna, som vårt föreningsinstrument af den 24 martii vidare förmäler, med utsättande af det straff, som en sådan skall undergå, den vid detta tillfället med stämplingar och sammangaddningar torde bjuda till något intrång i ständernes fria val att göra. Vid den olyckelige händelsen åligger riddarhusföreståndarne, domkapitlet i Upsala och magistraten i Stockholm sådant genast uti alla landsorter till vederbörandes efterrättelse allmänt kungöra. Och som landshöfdingarne då äro pliktige, hvar å sin ort, sådant dödsfall dem, som i länet bygga ocli bo, att berätta, så lära så många inom den föresatte tiden kunna inställa sig, att riksens frihet af dem förmår skyddas och försvaras, in till dess de långvägade kunna sig infinna valet med allmänt samråd att företaga.

RF. 1719 § 36. Jfr RO. 1723 §§ 1—5, 13.

46.

Blifver någon herrdagsman oförskyldt under påstående riksdagar eller i fram- ocli återresan med ord eller gärning antastad och illa handterad, då han gifvit tillkänna, att han i sådant ärende vore, så skall sådant med edsöres plikt afstraffas. Ej heller bör någon herrdagsman inmanas uti häktelse, der icke han beträdes med särdeles grofva förgripelser, hvarom ständerne genast behörig kunskap gifves.

Närmare utvecklad i RO. 1723 § 23.

47.

Riksens adel utnämna alltid sjelfve landtmarskalken, sammaledes de öfriga stånden deras talmän. Ständerne hafva icke allenast makt sjelfve att utse och välja deras utskickade till riksdagar, utan ock att förordna uti deras sekrete utskott samt deputationer vid och emellan riksdagarne sådane personer, hvilka de med trygghet slike ären-der kunna anförtro. Men emedan bondeståndet behöfver en, som förer pennan vid riksdagssysslorne, fördenskull kunna talmännen af alla fyra stånden träda tillsamman och välja en sekreterare, hvilken, sedan han således är116

väld, samma förrättning sig antager. Dock måste ingen sekreterare emot hela bondeståndets vilja dem påtvingas.

RF. 1719 § 37. Jfr RO. 1723 §§ 10, 11, 14.

48.

Skola inga vid riksdagarne hällne protokoller, anten uti hvart och ett stånd, eller uti sekrete utskottet och deputationerne, till någon utlefvereras, utan böra de å sine orter uti godt förvar orubbade liggia.

Andrad genom Förordn, ang. skrif- och tryckfrih. 1766 § 11. För §§ 46—48 jfr äfven KF. 1720 § 9: 1751 § 8; 1772 4/3 § 8.

49.

Kongl. Maj:t låter bibehålla samtelige riksens ständer vid deras välfångna gamla privilegier, förmåner, rätt- och friheter; skolandes inga nya privilegier ett belt stånd angående utan samtelige ständernes vetenskap, gjorde påminnelser och samtycke utgifvas och meddelas.

KF. 1720 § 12. Jfr KF. 1751 § 11, 1772 ♦/» § U ang. ändring af privilegier.

50.

Kongl. Maj:t drager en nådig försorg för de tyska länder, så att deras välfångne privilegier måge stadfästas, enär någre af desse länder ifrån fienden återbekommas.

RF. 1719 § 39.

51.

Städerne i riket förblifva vid deras välfångne privilegier och rättigheter, som dem af forna konungar gifne och förlänte äro; dock så att de af riksens ständer efter tidernes omständigheter lämpas. Städernes enskilte medel ega magistraterne tillika med borgerskapet till aflöningar och publique byggnad efter staten och privilegier att disponera; dock göres för dem å vederbörlig ort redo och räkning, hörandes öfverskottsmedlen till inga andra usus

(il

än till städernes upprätthållande, prydnad och förbättring användas.

RF. 1719 § 40. Jfr KF. 1751 § 21; 1772 */3 § 21.

Detta allt hafve vi nu här församlade riksens ständer med enhälligt samråd funnit vara nödigt till rikets ordente-lige styrelse för oss, våre hemmavarande medbröder och efterkommande, så födde som ofödde, att stadga, besluta och förafskeda. Vi fägne oss billigt, att Hans Kongl. Maj:t vår allernådigste konung försäkrat denne regeringsform att antaga, stadfästa och underskrifva med nådig vilja och befallning, att den hädanefter för en fundamental lag och stadga skall aktas och efterkommas. Vi göre oss så mycket mera försäkrade om ett ordenteligit, lycksaligt och förnöjt regemente, som Hans Maj:t med Guds mäktige bistånd sig föresatt att grunda sin myndighet med mildhet och rättvisa uti undersätarnes hjertan och således med välvilja, nåd och godhet uti ett rätt konungsligit välde öfver oss att råda, styra och regera. Deremot skole vi efter vår underdånige trohets- och

edsplikt Hans Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud dess fullkomna i allo ty försvarligit är för Gudi och mannom honom att bjuda och oss att göra, allan rätt hålinan hans och vårom, som trogne män och undersåtare egnar och bör. Till yttermera visso hafve Sveriges rikes råd ocli ständer detta med våre namns underskrifvande och våre insegels undertryckande velat bestyrkia, stadfästa och bekräfta, som skedde i Stockholm den andra maj år ett tusend sjuhundrade och tjugu.')

Uppå samptel. ridderskapet och adelens vägnar Arvedh Horn p. t. landtm.

På borgareståndets vägnar J. Bunge.

På presterskapets vägnar Matthias Steuchius.

På bondeståndets vägnar Jacob Olssön.

') Uuderskrifterna efter exemplaret i riddarhusarkivet.118

Detta allt, som uti denne regeringsform toreskrifvit står, hafve vi således öfvervägat och godtfunnit, att det må och skall till verkställighet bringas och för allmän vedertagen fundamentallag gälla, så att vi icke allenast det, som häruti vår konungslige person, makt och rättighet angår, med nåder och välbehag upptaga, utan jämväl stadga, bjuda och befalla, att alla de, som oss och våra efterkommande samt riket med huldhet, lydno och hörsamhet förbundne äro, denne regeringsform böra erkänna, iakttaga, efterlefva och hörsamma. Till yttermera visso hafve vi detta med egen hand underskrifvit och bekräftat samt vårt kongelige insegel låtit vitterligen liängia här nedanföre, som skedde i Stockholm den andra maji år ett tusend sjuhundrade och tjugu.

FRIEDRICH.1)

(L. S.)

') Underskriften efter exemplaret i riddarhusarkivet. Regeringsform 1772.

Kongl. Maj:ts ocli Kiksens Ständers fastställda regeringsform

daterad Stockholm den 21 augusti 1772.')

Vi Gustaf med Guds nåde Sveriges Götes och Vendes konung &c., arfvinge till Norrige samt hertig till Schlesvig-Holstein &c. göre vetterligit, att som vi ifrån början af vår regering oafbrutit velat använda vår konungsliga makt och myndighet till rikets upprättelse, styrka och vältrefnad, samt till våre trogne undersåtares förkofring, säkerhet och sällhet och vi till vinnande deraf i nåder funnit fäderneslandets nuvarande tillstånd fordra, det en till förenämde högstnyttige ändamål lämpad förbättring af grundlagarna varit oumgängelig, samt derföre, efter nogaste öfvervägande och pröfning, författat en form för rikets styrelse och regering, hvilken riksens nu församlade ständer enhälligt antagit och besvurit; alltså vele vi i nåder denna således af riksens ständer samtyckta regeringsform härmed gilla, bekräfta och bestyrka pä sätt och vis, som den i sjelfva bokstafven ord ifrån ord härefter följer:

Vi efterskrefne Sveriges rikes råd och ständer, grefvar, friherrar, biskopar, ridderskap ocli adel, klerkeri, krigsbefäl, borgerskap och menige allmoge, som nu här församlade äro, för oss och våre hemmavarande medbröder, göre vetterligit, att som vi igenom en olyckelig erfarenhet funnit, att under namn af den ädla friheten åtskillige våre

"1 Af regeringsformen 1772 finnas i Riksarkivet två exemplar på pergament, båda underskrifna af ståndens talmäu och med konungens egenhändiga konfirmation.120

medborgare upphäfdt sig till herravälde, hvilket blifvit sä mycket olideligare, som det uppkommit under sjelfsvåld, har sig befäst igenom egennytta och hårdheter, har änteli-gen blifvit understödt af främmande makt och välde, till bela samhällets olycka, hvilket hade störtat oss i den största osäkerhet igenom lagens vrångvisa

uttydning ocb änte-ligen till slut kunnat ådraga riket (allés vårt kära fädernesland) de bistra öden, som förra tiders historier och våre grannars efterdömen oss visa, om ej nitiske medborgares mandom och kärlek för fosterlandet, understödde af den stormäktigste furstes ocli herres Gustaf den tredjes, Sveriges, Götes ocli Vendes konungs, allés vår allernådigste konungs och herres nit och bemödande, oss derifrån ryckt och frälsat hade; så hafve vi varit betänkte uppå att så befästa vår frihet, att den ej kunde kränkt blifva af en tilltagsen och för riket ej rättsinnad regent eller ock af äregirige, egennyttige och förrädiske medborgare samt häd-skefulle och högmodige fiender, så att det urgamla Svea och Göta rike mätte städse blifva ett fritt, sjelfständigt konungarike. Fördenskull hafve vi beviljat och stadfäst, som vi härmed förklare och stadfäste denna regementsform att vara en oryggelig och helig grundlag, hvilken vi för oss och våre efterkommande, så födde som ofödde, utfäste oss efterlefva, dess bokstafveliga innehåll följa, samt för vår och rikets fiende anse den eller dem, som oss vilja leda att derifrån afvika, alldeles som ban ord ifrån ord härefter lyder:

§ 1.

Enighet i religionen och den rätta gudstjänsten är den kraftigaste grundvalen till ett lofligit, samdrägtigt ocli varaktigt regemente. Så skall härefter, som tillförene, så väl konunger som alle embetsmän och undersåtare liär i riket först ocli främst blifva vid Guds rena och klara ord, såsom det uti de profetiska och apostoliska skrifter författadt, uti kristeliga symbolis, Lutheri cathechismo, den oförändrade augsburgiska confession förklaradt och i Upsala concilio samt förra riksens beslut och förklaringar der-REGERINGSFORMEN" 1809. 121

öfver stadgat är, så att kyrkones rätt bör styrkas, oskad-dan allan konungsligan rätt, kronones och all Sveriges allmoga.

HF. 1634 § 1; 1720 § 1 slutet.

§ 2.

Konungen eger styra rike sino, som Sveriges lag säger, ban och ingen annan, rätt och sanning styrka, älska och gömma, men vrångvisa och orätt förbjuda, afskaffa och nedertrycka; ingen förderfva till lif och ära, lem och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömder är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan laga dom och ransakning samt styra riket efter ko-nungabalken, landslagen och denna regeringsform.

Jfr RF. 1720 §§ 2, 13. I 1786 års riksdagsbeslut infördes med konungens samtycke (10/6) den förklaring af ordet »välfärd», att därunder äfven skulle inbegripas innehafvande ämbete och tjänst, så att ingen ämbets- eller tjänsteman kunde afsättas utan laga ransakning och dom vid behörig domstol, med undantag af de förtroendetjänster, som omtalas RF. § 31, hvarjämte med uppbördstjänster skulle förfaras, efter hvad särskildt funnes förordnadt.

§ 3.

Med successionsordningen till riket blifver alldeles vid arfföreningen, såsom den år 1743 i Stockholm gjord och vidtagen blifvit, samt enligt ined det, som Vesterås arf-förening af 1544 och Norrköpings beslut år 1604 stadga och förmå.

Jfr RF. 1634 § 2: 1720 § 3; KF. 1751, 1772 J , § 16.

§ i-

Näst konungens höghet hafver af ålder varit och skall härefter blifva största vyrdning hos riksens råd, som konungen allena sig tager och väljer af infödd om riddarom och svännom, som Kongl. Maj:t ocli riket med huldhet, trohet och manskap förbundne äro. Och emedan de ej till något vist tal sättas kunna, förty att man så många hälst ordnar, som riksens tarf ocli heder kräfver; likväl skola de ordinarie vara sjutton, inneslutandes riksens höga122

REGERINGSFORMEN 1720.

embeten och generalguvernören af Pommern. Dessas samt-och i synnerhet åhåga skall vara att rårla Kongl. Maj:t

i rikets angelägna värf och ärender, då de af Kongl. Maj:t derom rådfrågas; styrka till all riksens rätt; råda honom det honom och riket gagneligast är efter deras bästa förstånd; styrka ständerne och allmoge till trohet och villighet; alltid låta sig vårda om konungens och riksens rätt, höghet, sjelfständighet, gagn och välstånd och således, som 1602 års riksdagsbeslut talar, råda, som deras embete kräfver, men ej regera. För öfrigt äro riksens råd konungen allena förbundne och endast honom ansvarige för deras råd; dock kan ej konungen dem någon olycklig utgång, som emot deras votering, förmodan, tanka och på skäl grundade mening hända kan, förebrå eller dem tillräkna, särdeles om verkställigheten af goda rådslag icke ernår sitt påsyftade ändamål igenom dess vållande, som det ålegat och varit anbefalt att utföra och förrätta.

RF. 1634 § 5; jfr RK. 1720 §§ 12, 14 och denna RF. § 20.

§ 5.

Konunger eger styra och råda, frälsa ocli beskydda borgom och landom och allom sin och kronones rätt, som lag och denna regeringsform säger.

RF. 1634 § 3.

§ 6.

Emedan afhandlingar om fred, stillestånd eller förbund, vare sig offensive eller defensive, sällan tåla det ringaste dröjsmål samt nödvändigt begära den största tystlåtenhet; fördenskull öfverlägger Kongl. Maj:t med riksens råd i sådana vigtiga mål och, sedan han deras mening öfvervägt och inhemta^ tager de mått och utvägar, hvilka ban sjelf för riket finner bäst och nyttigast vara; dock skulle i sådana vigtiga mål riksens råd enhälligt öfverensstämma i en mening, som stridde emot den Kongl. Maj:t eger, då låter Kongl. Maj:t förblifva vid riksens råds tanka;

men skulle meningarne vara åtskilde, då pröfvar Kongl. Maj:t och antager den mening, som han sjelf bäst och nyttigast finner.

Jfr RF. 1720 § 7.

§

Då konung främling är, rese ej ur rike sino utan riksens ständers vetskap och samtycke; men är han svensk och infödd, meddele då allenast sin föresats till riksens råd och inhemte på sätt, som föreskrifvet står och den 6:te § förmår, deras råd och tankar.

Jfr RF. 1720 § 10: KF. 1751, 1772 */a § 14.

§ 8.

Och på det alla hos Kongl. Maj:t förefallande mångahanda riksens ärender ocli förrättningar med så mycket större drift och ordning måge afgöras, så komma sysslorne riksens råd emellan att fördelas på sätt, som det Kongl. Maj:t nyttigast och lämpeligast synes, emedan Kongl. Maj:t allena, som hufvud för hela riket, är ansvarig Gud och fosterlandet för dess styrsel; och i alla desse mål, sedan Kongl. Maj:t hört de af herrar riksens råds tankar, som om sådane ärender kunnoge äro och Kongl. Maj:t dertill kallar, så eger Kongl. Maj:t votum decisivum; dock skola härifrån undantagas alla justitieärender, hvilka af hofrät-terne, krigsrätterne och alla domstolar i riket afgöras och sedan under justitierevisions slutelige afdömmande hörer, hvilken alltid skall bestå af sju riksens råd, som uti do-mareembeten brukade varit och äro kände för rättvise och lagfarne män, samt hvarest Kongl. Maj:t sjelf, nu som förr, är närvarande, egandes der endast tvenne röster samt, då meningarne äro lika, votum decisivum.

Jfr RF. 1720 §§ 17, 15, 19.

§ 9.

Kongl. Maj:t allena tillkommer att göra nåd, återgifva ära, lif ocli gods i alla brott, som ej uppenbarligen strida emot Guds klara ord.124

§ 10.

Alla högre tjänster, ifrån öfverstelieutenant till och med fältmarskalk, bägge inclusive, och alla dessas vederlikar både i andeliga och verldsliga ståndet utdelas af Kongl. Maj:t uti sittande råd på följande sätt: att enär någon öppning sig tilldrager, då böra riksens råd göra sig underrättade om alla de personers skicklighet och förtjänster, som sådane angelägne embeten söka ocli hvilka kunna komma i consideration, och sådant Kongl. Maj:t föredraga, samt sedan Hans Maj:t gjort dess nådiga utnämnande uti rådet, hvilken lios Hans Kongl. Maj:t kommit i nådig åtanka att befordras till samma beställning, då göra riksens råd dervid deras nödiga påminnelser inför protokollet och skrida icke till någon vidare votering. Till alla öfriga tjänster föreslås Kongl. Maj:t af collegierne och andre vederbörande tre de förståndigaste, värdigaste ocli till den lediga beställningen tjänligaste personer, som finnas att tillgå, hvarvid en eller annan meriterad man utom collegium kan ihug-kommas, samt tillika anmälas alla de till denna syssla sökande competente personer. Vid regementerne förhålles med föreslående till lediga beställningar efter konung Carl den XII:tes utgifna förordning af den 6 novemb. 1716. Skulle vid föreslående någon befinnas vara för när skedt eller utan skäl förbigången, då komma vederbörande att derföre ställas i ansvar. Utaf de sökande utväljer Kongl. Maj:t den, som han dertill skickligast finner. Men alla de lägre tjänster, hvilka collegierne, consistorier, öfverstar vid regementerne samt andre stater före år 1680 varit vane att förgifva, blifva nu och hädanefter till deras en-skilte utdelande. Ej måge främmande utländske män, vare sig furstar, prinsar eller andre personer, hädanefter brukas eller sättas till några riksens beställningar, hvarken uti civil- eller militärståndet, Kongl. Maj:ts hof undantagit, om icke de kunna genom lysande och stora egenskaper göra riket en stor heder och märkeligt gagn. Till alla dessa tjänster skall endast skicklighet ocli erfarenhet föra, utan afseende på gunst eller födsel, då de ej med skicklighet förknippade finnas. Med erkebiskops, biskopernes och su-

perintendenternes val skall sig förhålla efter förra vanligheten, då Kongl. Maj:t allena utnämner en af de trenne, hvilka af vederbörande honom blifvit föreslagne. Med kyrko-herdarnes tillsättande skall förhållas alldeles som 1720 års regeringsform stadgar och förmår, samt de författningar, som sedermera derom stadfästade äro.

Jfr §§ 22, 25, 31; RF. 1720 § 40; KF. 1751, 1772 4/3 §§ 13,19.

§ 11.

Kongl. Maj:t eger allena upphöja till adeligt stånd och värde de, som igenom trohet, dygd, tapperhet, studier och erfarenhet sig af Kongl. Maj:t och riket välförtjänte gjort. Men som ijti Sverige är stor myckenhet af adel, så lärer Kongl. Maj:t vara så nådig och inskränka detta antal till etthundrade femtio, hvilka 150 nya ätter ridderskapet och adelen ej kunna vägra introduktion. Likaledes kan ej ridderskapet och adeln vägra introduktion för de riddersman, hvilka Kongl. Maj:t med grefligt och friherrligt stånd benåda vill och sig dertill gjordt välförtjänte genom stora och besynnerliga förtjänster.

Jfr RF. 1720 § 44.

§ 12.

Alla ärender, som ej äro här ofvanföre undantagne, låter Kongl. Maj:t sig i kabinettet föredraga eller ock på en af divisionerne af rådkammaren, om det Kongl. Maj:t läm-peligare synes eller ock Kongl. Maj:t ville deröfver inhemta flere riksens råds tankar; men då bör det likväl anses, som hade det varit föredragit i kabinettet.

Jfr § 42; RF. 1720 § 20.

§ 13.

Såsom riket är vidt, ärenderna många och vigtigare, än att konungen förmår dem ensam utreda; ty tarfvar han embetsmän och höfdingar, som honom bistå.

RF. 1720 § 11; 1634 § 4.126

§ 14.

Till sysslornas idkesamma skötsel, förrättning och drifvande äro visse collegier förordnade, hvilke, som armarne vid kroppen, sträcka sig till allt det, som i riket göras och uträttas bör. Dc ega rätt och makt, hvar och en uti sin beställning, på konungens och sitt dragande kall och embetes vägnar, att bjuda och befalla sina underhafvande, att påminna dem, som under deras försorg och lydno äro, om deras plikts fullgörande, fordra af dem besked för deras förrättningar och gifva Kongl. Maj:t så derom, som angående sine egne sysslor all nödig och åstundad underrättelse.

RF. 1720 § 22.

§ 15.

Uti hofrätten, som är konungens högsta nämd, är en president, som igenom lärdom och lagfarenhet gjort sig till domareembetet skickelig och hafver till bisittare en vicepresident och de vanlige hofrättsråd och assessorer. Desse höge domstolar ega hvar å sin ort hafva uppsikt och vård, att lag och rätt försvarligen och väl skipas efter Sveriges beskrefne lag, stadgar och förordningar, hvilka utan vrängande efter rätta ordaförståndet måste iakttagas samt vid dömandet följas; att således hofrätterne utan förmån, egennytta och andra afsikter göra hvar och en rätt, som inför Gud och Kongl. Maj:t de kunna försvara, på det icke orättfärdighet måtte förderfva land och rike. Ej må någon ridders- och adelsman uti sådana tillmälen, hvilke angå dess lif och ära, dömas vid annan domstol än vid hofrätterne, alldeles som privilegierne och rättegångsprocessen af år 1615 sådant förordnar, stadgar ocli bjuder; dock så att ransakningen sker in loco och inga andra criminelle saker, än de som lif och ära angå, derunder måge dragas. Hofrätterne tillkommer ock att hafva noga inseende öfver underdomarne på landet och i städerna, som ock exekutorer, och när af oförstånd, sluinmeraktighet eller penningegirugliet något af dein föröfvas, sådant efter hvart måls särskilta beskatfenhet genast ställa under tilltal, dorn och straff. Men 0111 någon beträdes hafva uppsåteligen

af hat, illvilja eller begärelse till mutor vrängt rätten och således sargat sitt samvete och skadat sin nästa till lif, ära och välfärd, en sådan bör ej med böter eller afsättning, utan med förlust af lif och ära, som saken är till, umgälla sin ondska ocli vanart alldeles, efter Sveriges lag. Så böra ock ej sådana förbrytelser nedtystas och genom medhåll, flat- eller otidig barmhertighet skonas, på det icke i så grannlaga mål andre måtte föranlåtas till rättvisans sjelfsvåldiga missbruk, när de se, att på fel, förseelse ocli arghet ej följer en skälig näpst och välförtjänt straff. Deremot böra de, som af illvilja, obetänksanihet och hämd med smädefulla, ärerörige eller ock anstötelige ord ocli skrifter angripa domare och exekutorer vid deras embetens förrättande, utan att gitta full-tyga, hvad de beskylt och förebragt, med hårda straff efter hvart måls beskaffenhet straxt straffas, på det att kitslige, arge och vanartige menniskor sig deraf sky ocli varnagel taga måtte; skolandes ingen, eho ban vara må, länge hållas uti arrest utan att ställas under ransakning och dom. Och på det nöd och trångmål hos domaren icke måtte gifva anledning till skadelig efterföljd och blifva ett sken ocli förevändning till embetets missbruk, så böra de af allmogen till sine domares lön och underhåll beviljade lagmans- och hä-radshöfdinge- samt tingsgästningspenningar alldeles efter högstsalig konung Gustaf Adolfs försäkring af år 1611 hållas oförryckta till sitt rätta ändamål och vederbörande domares aflöning efter stat. Konungens ombudsmän och fiskaler skola ej förrätta sine embeten med förolämpande och egennytta. Och när det befinnes, då stånde de derföre till laga ansvar, hvaröfver justitiecantsleren bör hafva ett vaksamt öga, hvilken ock åligger att hafva inseende, huru lag ocli förordningar efterlefvas och derom till Kongl. Maj:t göra berättelse. Desse hofrätter skola hädanefter, som hittills, trenne vara: den förste i Stockholm, under hvilken lyder hela Svea rike. det så egenteligen i gamle lagen

kalladt; den andre är alltid uti Jönköping, och under denna hörer hela Göta rike, samt den tredje, som i Aho har sitt säte, hvarunder stor-furstendömet Finland hörer.

RF. 1720 § 23; jfr för slutet RF. 1634 § 8.128

§ 16.

Alla kommissioner, deputationer med domsrätt eller ex-traordinarie domstolar, vare sig tillsatte af konung eller ständer, äro hädanefter afskaffade, såsom befordringsmedel till envälde och tyranni; utan hvar och en svensk man njute den rätt att blifva dömder af den domstol, under hvilken ban enligt Sveriges lag hörer. Men skulle det så hända, att någon af så hög börd eller ock riksens råd eller ock ett lielt collegium sig så förság, att det konungen, riket eller kronones majestät anginge, och de brottslige hvarken af hofrätten eller rådet dömas kunde, då skall en rikets rätt sättas, hvarest Kongl. Maj:t sjelf är eller i hans ställe kronprinsen presiderar eller den förste af arffurstarne eller ock den äldste af riksens råd, och hafva till bisittare samtelige riksens råd, fältmarskalken, alla presidenterne af rikets ocli kongl, collegierne, fyra äldste hofrättsråder af alla tre rikets hofrätter, en general, tvenne äldste generallieutenanter, tvänne äldste generalmajorer, den äldste amiralen, de tvänne äldste viceamiraler samt de tvänne äldste contreamiraler, liof-cantsleren och de trenne statssekreterare. Justitiecantsleren är alltid actor och den äldste revisionssekreteraren förer protokollet, Denne domstol eger, sedan ransakningen gjord är, att afkunna domen för öppna dörrar, ocli eger ingen sedan den att ändra och ännu mindre att den skärpa, Kongl. Maj:t obetagit att göra nåd.

Jfr för senare delen af § RF. 1634 § 9.

§ 17.

Efter hofrätterne följer krigscollegium, hvaruti blifver nu, som tillförene, en president och generalfälttygmästaren, generalqvartermästaren och de vanlige krigsråderne, hvilka i räkenskaperna måste vara vane, samt hälst tagas af dem, som i krigsväsendet kunnoge äro. Detta collegium hafver uppsikt och vård om riksens krigsmakt till lands, artillerie, som brukas i fält och fästningar, samt fortifikationsstaten, om stycken, faktorier, vapn och värjor, ammunition och hvad dertill hörer, fästningarnas tillstånd, särdeles vid gränsen,

skansar och byggningar till kriget, om utskrifningar, värf-liingar och munstringar med mera, i anledning af de instruktioner, förordningar samt kongl, bref, som redan eller hädanefter författade blifva.

RF. 1720 § 24.

§ 18.

Hela riksens krigsmakt till lands och sjös med dess högsta öfver- och underbefäl måste aflägga tro- och huldhetsed Kongl. Maj:t, riket och ständerne efter det uppsatte formuläret. Krigsmakten till häst och fot, så väl som båtsmanshållet, förblifver vid sin indelning och de med allmogen samt städerne upprättade kontrakter, hvilka böra noga efterlefvas och iakttagas, intill dess Kongl. Maj:t och ständerne nödigt finna någon ändring derutinnan samfäldt att göra.

RF. 1720 § 25.

§ 19.

Ej må utan Kongl. Maj:ts egen nådiga befallning en öfverste eller annan af krigsbefälet uppbåda något hemförlof-vadt manskap till uppbrott och tåg, utom vanlige regements-och andre möten, så framt icke sådant sker vid oförmodadt infall af riksens fiende, då det Kongl. Maj:t genast bör berättas; Kongl. Maj:t allena tillhörande öfverbefälet af bela dess krigsmakt både till lands och sjös, som det alltid varit brukeligit uti de fordna och för riket mäst lysande och lycklige tider.

RF. 1720 § 2ti.

§ 20.

Det tredje riksens collegium är amiralitetet, hvaruti är en president, hafvandes till bisittare alla tillstädes varande amiraler och flaggmän; men för desse ärenders bättre skötande bör vid rådslagen hos Kongl. Maj:t åtminstone vara en riksens råd, den der till sjös hafver tjänt och uti sjöväsendet erfaren är. Detta collegium hafver uppsikt, försorg och omvårdnad om riksens sjömakt samt allt hvad der-

till hörer, så väl öfver skeppens byggning, utredning och bestyckning, som proviants anskaffande, båtsmäns uppbåd-ningar, dykeri och pilloterie, samt all annan derunder hörande beställning och angelägenhet, allt efter de instruktioner, kongl, bref och förordningar, som redan författade äro eller hädanefter författas skola.

RF. 1720 § 27.

§ 21.

Det fjerde riksens collegium är riksens cantslie, hvaruti en af riksens råd alltid presiderar och har till bisittare en eller flere riksens råd, en hofcantsler, statssekreterare och de vanlige cantsliråder. Uti detta collegio författas ocli uppsättas alla stadgar, ordningar och recesser, som angå riket i gemen eller ock enskilte städers och personers privilegier i synnerhet, fullmakter, skrifvelser, bud och befallningar. Hit höra ock alla riksdags- och sammankomsters handlingar, förbund med främmande makter samt fredsfördrag med fiender, sändebuds behöriga affärdande, alla rådslag, som konungen ordinarie med riksens råd anställer eller de med någre af dem och de deröfver hållne protokoller, samt det, hvilket under Kongl. Maj:ts hand och namn utfärdas. Detta collegium eger jämväl hafva all nödig försorg och omvårdnad om postväsendet uti liela riket och dess underliggande provincier, så att det under den dertill förordnade öfverdirektörens inseende behörigen förvaltas. Statssekreterare hafva dervid noga att iakttaga och tillse, att expeditionerne efter Kongl. Maj:ts decision samt enligt protokollerne skyndsamt, riktigt och i god ordning fullbordas och utfärdas, utan eftersättande af det ringaste för hvad afsikt det vara må. Skulle någon vara så djerf att utfärda någon expedition, hvilken med Kongl. Maj:ts decision stridande vore, och dermed söka att surprenera Kongl. Maj:t (hvilket genom expeditionernes myckenhet lätteligen ske kan), den skall efter ransakning och laga dom utur dess tjänst sättas och efter brottet behörigen afstraffas. Och bör derföre ej någon befallning hädanefter, som hittills, lydas och

efterkommas, som ej är mecl behörig kontrasignation försedd, krigsärender undantagandes. Detta collegium hafver för öfrigt att rätta sig efter cantslieordningen och de instruktioner, bref och kongl, förordningar, som de redan undfått eller hädanefter kunna undfå.

RF. 1G34 § 12; 1720 § 28.

§ 22.

Kongl. Maj:t utnämner i sittande råd, dock utan omröstning, presidenten i cantsliet, cantslieråden, som äro riksens råd, hofcantsleren, justitiecantsleren, statssekreterarne, cantslieråden samt expeditionssekreterarne, och tager dem, hvilka hans förtroende fallit uppå. Likaledes förhålles med Kongl. Maj:ts ministrer till främmande hof.

§ 23.

Det femte i-iksens collegium är kammarcollegium, som hafver en president och de vanlige kammarråden. Der bör alla de, som med konungens och kronones uppbörder och utgifter hafva att beställa, anamma befallning ocli göra besked, allt enligt de instruktioner, kongl, bref och befallningar, som redan utfärdade äro eller hädanefter

utfärdas. Detta collegii omvårdnad, försorg och åhuga är, att rän-torne rätteligen och i tid inkräfvas och formeras, landet väl brukas, skötes och förkofras genom rätt hushållning och förbättring, sä ock att icke regalia fisci försnillas, försummas och förloras, utan riksens medel på allt sätt bättras, be-qvämas till utgifterna, hällas till råda, skaffas i tid och krediten ej förloras, att Kongl. Maj:t i nödfall kan inom och utom riket hafva understöd, bistånd och hjelp att förvänta. Stora sjötullen med dess uppbörd och beräknande, jämte småtullarne och accisen, liöra jämväl under vederbörande öfverdirektörs skötsel och förvaltande till kammar-collegii uppsikt och omvårdnad, hvarest för vederbörande tull-närer och uppbördsmän fullmakter utfärdas och för Kongl. Maj:t all tillbörlig erfordrad säkerhet sökes.

RF. 1720 § 30.132

§ 24.

Uti statskontoret blifver en president ocli de vanlige statskommissarier. Härunder hörer medlens disponerande och utdelande, hvarest ock alla, som hafva kronones medel under händer, böra i rättan tid inkomma med sina förslag, som deras instruktioner det tydeligen bjuda och befalla. Staten måste ock årligen och tidigt inrättas, och 1696 års stat dervid till en rättelse och grund tagas, samt så lagas, att betjänterne af kronones drätsel och inkomst sina löner åtnjuta. Men bemälte stat öfverskrides och förökes ej, med mindre Kongl. Maj:ts och rikets oumgängeliga tjänst och bästa sådant fordra. Uti staten blifver icke allenast den vissa summa handpenningar, som redan är till Kongl. Maj:ts enskilta behag och disposition lämnad, utan ock årligen en summa anslagen till extra utgifter, hvilken anordnas efter Kongl. Maj:ts befallning, underskrefven och behörigen kon-trasignerad, allt efter de instruktioner, kongl, bref och förordningar, som redan utfärdade äro eller hädanefter utfärdas.

RF. 1720 § 31.

§ 25.

Kongl. Maj:t utnämner i sittande råd, dock utan omröstning, president och statskommissarierne af de män, livilke genom trohet och insikt uti detta angelägna verk gjort sig af Kongl. Maj:ts förtroende värdige.

§ 26.

Bergscollegium hafver jämväl en president och de vanlige bergsråder och assessorer, samtelige sådane, som igenom lärdom och erfarenhet både gjordt sig skicklige till domareembetet, så ock all nödig och en grundelig kunskap sig förvärfvat uti alla de till bergsväsendet hörande stycken. Detta collegium hafver uppsikt och försorg om bergverkens upprätthållande, med hvad mera till deras skötsel, omvårdnad och förbättring hörer.

RF. 1720 § 32.

§ 27.

Commercecollegium eger jämväl en president och de vanlige commerceråder, assessorer och kommissarier, hvilke hafva en grundelig kunskap om handel och vandel. Detta collegium åligger att hafva omsorg, huru handeln måtte styrkas, förkofras och förbättras, manufakturerne upphjelpas och handtverkshusen väl inrättas, skötas och underhållas, samt licent-, portorie-, tullordning och taxor handhafvas, med hvad mera, som instruktioner, kongl, bref och förordningar dem redan föreskrifva eller hädanefter stadgat blifver.

KF. 1720 § 33.

§ 28.

Kammarrevision behöfver ock en president, hvilken med de vanlige bisittare drager försorg, att ej allenast de der anhängige rättegångsärender blifva med laga dom och resolutioner afhulpne samt igenom fiskalerne till fullbordan bragte, utan jämväl kronones årliga räkenskaper utan drögs-mål, ifrån tiden de i kongl,

kammarcollegio inkomma och kammarrevision derom underrättelse gifves, öfversedde, förklarade, utarbetade och sluteligen afgjorde, allt efter de instruktioner, kongl, bref och förordningar, som redan utfärdade äro eller hädanefter utfärdas.

RF. 1720 § 31.

§ 29.

Riks- eller överstemarskalken är en af riksens råd, som vårdar sig om konungens hof, slott och hus, förestår, ordnar och bestyr om dess taffel och hoffolk, med hvad dertill hörer.

RF. 1720 § 35.

§ 30.

Kongl. Maj:ts hof står under dess enskilta disposition, Kongl. Maj:t allena kunnandes ändra, rätta och förbättra det han deri finner nödigt.

Jfr RF. 1720 § 20 slutet.134

§ 31.

Öfverståthållare!! i Stockholm, capitainelieutenanten, lieutenanterne och qvartermästaren af drabanterne, öfversten och öfverstelieutenanten af lifgardet, öfversten af lifregementet; öfversten af lifdragonerne, öfversten och öfverstelieutenanten af artilleriet, generaladjutanterne samt kom-mendanterne uti gränsfästningarna äro förtroendetjänster, hvilka Kongl. Ma.j:t till- och afsätter i sittande råd, dock utan omröstande.

Jfr RF. 1720 § 40 samt aum.

§ 32.

Alla collegier böra räcka hvarandra inbördes handen i allt det, som till konungens och riksens gagn och goda länder, när så omtränger och begäres; men ej göra det ena det andra ingrepp, hinder och förfång, utan sköta hvart ocli ett sitt verk med tillbörlig drift, skyldigt bekymmer, flit, trohet och försigtighet. Så länge presidenterne äro uti sine collegier tillstädes, njuta de sin ordenteliga makt och myndighet; men komma de uti konungens eller egna ärender att vara frånvarande, så behålla de väl deras äretitul, med deraf hängande heder och vilkor, men få ingalunda något förordna, bjuda och befalla, som presidentsembetet angår, intilldess de åter komma tillstädes och inträda uti embetets verkeliga bruk. Emedlertid förrättar den äldste bisittaren med lika rätt, kraft och verkan de beställningen vidhängande sysslor. Desse collegier äro pliktige att göra konungen besked för deras göromål, då han det af dem äskar, och vara honom allena ansvarige för_ sysslornas behöriga skötsel.

RF. 1720 § 37.

§ 33.

Landtregeringen består af de vanlige höfdiiigedömen, alldeles som de nu sig befinna, emedan hädanefter ingen generalguvernör inrikes kan vara, om ej uti besynnerliga omständigheter ocli på en viss tid, ej eller något lif-

geding, land ocli län förgifvas, och komma således att fördelas i den ordning, de nu ocli efter 1720 års regeringsform innehafva.

RF. 1720 § 38.

§ 34.

Svea rikets arffurste och prinsarne af det svenska blodet måge ej eller hafva något lifgeding eller generalguvernement, men åtnöja sig med det underhåll i penningar, som dem på staten bestås och böra ej

understiga för arf-furstarne etthundrade tusende daler silfvermynt, ifrån den dag de myndige äro förklarade, som är vid 21 års ålder. Prinsarne af svenska blodet, som äro längre ifrån kronan, skola åtnjuta en summa penningar årligen till deras underhåll, som är lämpelig ocli deras börd anständig. Dock kunna de med hertigdömens och furstendömens titlar, som i urgammalt bruk varit, hedras, dock utan någon rättighet på de provincier, hvilkas namn de bära, som alltid under ett hufvud och regent utan minskning och afsöndring sammanfogade böra blifva.

KF. 1751, 1772 4/3 § 4. Jfr RF. 1720 § 3.

§ 35.

Med kronprintsens underhåll, hvilken alltid är den regerande konungens äldste son eller soneson i rätt nedstigande linea, förhålles alldeles på sätt och vis, som högst-salig konung Adolph Friedrichs sons, vår nu regerande allernådigste konungs, konung Gustaf den tredjes underhåll blifvit stadgadt och brukt. Och inträde han i Kongl. M:ts rådkammare, då han fylt aderton år.

I afs. på slutet jfr Norrk. riksd. besl. 1604 och Karl IX:s test.

1605.

§ 36.

Ingen prins af svenska blodet, vare sig kronprins, arffurste eller furste, kan gifta sig utom konungens vetskap och samtycke; bryter ban deremot, vare dä efter Sveriges lag ansedd, och barnen arflösa.

KF. 1751, 1772 % § 14.136

§ 37.

Är konungen sjuk eller rest på långväga resa, då föres regeringen af de riksens råd, som konungen dertill utnämner; men skulle Kongl. Maj:t så hastigt sjukna, att han ej kan om rikets ärender stadga, då blifva expeditionerne underskrefne af de fyra äldsta riksens råd och presidenten i cantsliet, hvilke fem samfält utöfva konungens makt i alla de saker, som fordra skyndesam åtgärd; men ej kunna några tjänster bortgifvas eller förbund slutas, förlän Kongl. Maj:t så återstäld är till hälsan, att han sig med regeringsärenderne sjelf sysslosätta kan, och stånde de då Kongl. Maj:t till ansvar för det sätt de skött ärenderne, ilen är konungen död och arffursten späd och öfvermager, då blifva rikets värf på ofvanstående sätt förvaltade, och tjänsterna interimsvis bortgifna, om ej den siste konungen någon testamentarisk disposition gjort hafver, då det förblifver vid konungens testamente.

Jfr RF. 1634 §§ 53, 61—63; 1720 § 16.

§ 38.

Riksens ständer böra ej undandraga sig att sammankomma, då de af Kongl. Maj:t blifva kallade, på den ort och tid, som dem antydes, att der rådslå med Kongl. Maj.-t om de ärender, för hvilka Kongl. Maj:t dem sammankallar, och bör ingen, för hvad orsak det vara må, hafva makt att kalla riksens ständer till allmän riksdag, utan Kongl. Maj:t allena, undantagandes i konungens omyndiga år, då dess förmyndare utöfva denna rättighet. Men skulle tronen blifva ledig genom hela konungahusets utgång på svärdssidan (för hvilken olyckeliga händelse den nådige Guden oss förskona ville), så äro riksens ständer skyldige förutan någons sammankallelse den trettionde dagen efter den siste konungens död sjelfmante uti Stockholm sig infinna, lika som vår förening af den 23 junii 1743 förmäler, med utsättande af det straff en sådan skall undergå, som vid detta tillfälle med stämplingar och sammangaddningar torde bjuda till något intrång uti ständernas fria val att göra. Vid den

olyckeliga händelsen åligger riddarliusföreståndarne, domkapitlet i Upsala och magistraten i Stockholm sådant genast uti alla landsorter till vederbörandes efterrättelse att allmänt kungöra; och som landshöfdingarne då äro

pliktige, hvar å sin ort, sådant dödsfall dem, som i länet bygga och bo, att berätta, så lära så många inom den föresatte tiden kunna inställa sig, att riksens frihet af dem förmår skyddas och försvaras samt ett nytt konungahus utväljas.

RF. 1720 § 45. År 1778 återupplivades 1617 års RO.

§ 39.

Riksens ständer skola med trogen ömhet lämna allan konungsligan rätt, som Sveriges lag beskrifver, uti full makt och myndighet alldeles oförkränkt, och livad på det sättet den konungsliga myndigheten tillhörer med nit, försorg och omvårdnad handhafva, försvara och styrka, samt derföre ej något af dessa fundamentallagar förbättra, ändra, tillöka eller förminska utan konungens samråd och samtycke, så att ingen olag skall gå öfver rätt lag eller undersåtares frihet och konungens rättigheter blifva vanskötta och undertryckta, utan hvar och en åtnjute sina lagliga rättigheter och välfångne privilegier, blifvandes alla andra ifrån år 1680 till närvarande tid såsom grundlag ansedde stadgar härmed afskaffade och förkastade.

Jfr RF. 1719 § 8; 1720 § 8; KF. 1720 § 6.

§ 40.

Ej må konunger någon ny lag utan ständernes vetskap och samtycke göra eller någon gammal afskaffa.

§ 41.

Ej måge riksens ständer någon gammal lag afskaffa eller ny lag göra utan konungens ja och samtycke.

Med §§ 40, 41 jfr RF. 1720 § 4; KF. 1751, 1772 V3 § 17.138

§ 42.

Då ny lag skall göras, blifver i akt tagit, som följer: Är det riksens ständer, som den önskar, då öfverlägge sin emellan, och då de öfverenskomne äro, öfverlämnas projektet till Kongl. Maj:t igenom deras fyra talemän att inhämta konungens tanka. Kongl. Màj:t rådfrågar då riksens råd och inhämtar deras mening samt, sedan ban sjelf öfver-vägat dem och tagit sitt beslut, kallar riksens ständer på rikssalen och meddelar dem i kort tal sitt ja och samtycke eller ock de orsaker, för hvilka han dertill ej samtycka kan. Skulle åter Kongl. Maj:t vilja proponera någon ny lag, då meddele han först den med riksens råd, och sedan de till protokollet sagt sina tankar, då öfverlämnas det alltsammans riksens ständer, hvilke, sedan de öfverlagt och öfverenskommit sins emellan, begära dag att på rikssalen få afgifva till Kongl. Maj:t sitt samtycke; men skulle det vara ett afslag, då aflämna de det med de orsaker, som de dertill haft, skrifteligeu genom deras fyra talemän.

Enligt, 1779 års riksdagsbeslut skulle ståndens talmän utnämnas af konungen med undantag af prästeståndets, där ärkebiskopen var självskrifven, Vid 1786 års riksdag bestämdes, att tre stånds plura-litfit skulle utgöra »riksens ständers tanka» i alla »lagstiftningsmål, utom i privilegier och bevillningar»; men att om två stånd stannade mot två, frågan skulle förfalla. Konunsen förklarade denna åsikt öfverensstämma »både med regeringsformen af den 21 augusti 1772 och ined sednaste riksdags praqtique»; jfr ock sjelfva riksdags-besl. 1786. I förstnämda riksdagsbeslut talas särskildt om »ekonomiska» frågor, som K. M:t öfverlemnat åt ständerna endast till und. yttraude.

§ 43.

Skulle det så tilldraga sig, att det uppkom någon ny lagfråga, som förra tiders exempel nogsamt visa, då blifve den afgjord på samma sätt, som 42 § det ofvanföre stadgar.

§ 44.

Det blifver väl kronones egen sak och en tillhörig rättighet att låta slå mynt; dock förbehålla sig riksens ständer, när någon förhöjning eller afslag till skrot och kornREGERINGSPOEMEN 1772.

skulle ärnas och förehafvas, att sådan ändring ej utan deras vetskap och samtycke må ske.

RF. 1720 § 9.

§ 45.

Kongl. Maj:t eger frida och frälsa riket, särdeles mot utrikes och fienders makt; men må ej emot lag, konungaed och försäkran pålägga undersåtarne några krigshjelper, nya gärder, utskrifningar och andra afgifter utan riksens ständers vetskap, fria vilja och samtycke; dock undantagande den olyckeliga händelse, att riket med härsmakt angripit blefve; då eger Kongl. Maj:t rätt att taga de mått och steg, som med rikets säkerhet och undersåtarnes fromma öfverensstämmande äro; men så snart kriget upphör, böra ständerne sammankomma och de nya gärder, som för kriget skull pålagde blifvit, genast upphöra.

RF. 1720 §§ 5, 6.

§ 46.

Riksens ständers sammankomster vara ej längre än högst tre månader, och på det ej landet med långa riksdagar må besväradt varda, som hittills skedt, så kan Kongl. Maj:t vid den tiden riksdagen afkunna och dem hvar till sin ort hemskicka; och skulle i sådan händelse ingen ny bevillning vara fastställd, då förblifve det vid den gamla.

Jfr RO. 1723 § 24.

§ 47.

Riksens ständer ega makt att utnämna dem, som skola sitta i de utskott, med hvilka Kongl. Maj:t vill öfverlägga om de ärender, som honom synas hemliga hållas böra, och äro de personer alldeles uppdragne alla de rättigheter, som riksens ständer sjelfve innehafva; men i alla mål, som uppenbara kunna vara, blifva de riksens ständers plena med-delte och under deras rådplägningar hänskjutna.

Jfr § 50; RF. 1720 § 47.140

§ 48.

Ej må konunger krig och örlog göra utan riksens ständers ja och samtycke.

Jfr RF. 1720 § 6; KF. 1751, 1772 4/3 § 17.

§ 49.

Inga andre protokoll än de, som angå de ärender, hvilka Kongl. Maj:t med riksens ständer öfvervägat, måga dem öfverlemnas eller af dem äskas.

Jfr RF. 1720 § 48.

§ 50.

Statsverkets tillstånd uppvises åt riksens ständers utskott, på det att de måge inhemta, att penningarne blifvit brukade till rikets gagn och bästa.

§ 51.

Blifver någon herredagsman oförskylt under påstående riksdagar eller i fram- och återresan med ord och gärningar antastad eller illa handterad, då han tillkänna gifvit, att han i sådant ärende vore, så skall sådant med edsöres plikt afstraifas.

RF. 1720 § 46. Jfr KF. 1751, 1772 4/3 § 8.

§ 52.

Kongl. Maj:t låter bibehålla samtelige riksens ständer vid deras välfångne gamla privilegier, förmåner, rätt- och friheter; skolandes inga nya privilegier ett stånd angående utan alla fyra riksens ständers vetenskap, gjorde påminnelse och samtycke utgifvas ocli meddelas.

RF. 1720 § 49. Jfr KF. 1751, 1772 4/3 § 11.

§ 53.

Kongl. Maj:t allena drager nådig försorg om de tyska provincier, att de måge styras enligt tyska rikets lagar, deras välfångna privilegier och vestfaliske fredens innehåll.

RF. 1720 § 50.

§ 54.

Städerna i riket förblifva vid deras välfångna privilegier och rättigheter, som dem af fordna konungar gifne och förlänte blifvit; dock så, att de efter tidernas omständigheter och det allmännas nytta och gagn lämpas.

RF. 1720 § 51.

§ 55.

Riksens ständers banque förblifver hädanefter, som den hitintills varit, under deras egen garantie och vård, skolandes förvaltas efter de reglementer och stadgar, som redan gjorde äro eller ännu af riksens ständer göras kunna.

Jfr KF. 1751, 1772 4/3 § 18 slutet.

§ 56.

Med arméens pensionskassa förblifver efter de reglementer, som redan stadfästade blifvit, eller de, som Kongl. Maj:t med dess trogna krigsbefäl och den värfvade arméens fullmäktige öfverenskommande varder.

Arméens pensionskassa hade fått reglem. 10/, 1757 och 22/2 1770.

§'57.

Då något otydligt skulle finnas i denna lag, så må man då sig rätta efter dess bokstafveliga innehåll, till dess Kongl. Maj:t och riksens ständer, på sätt som uti 39 och 42 §§ föreskrifves, kunna förenas.

Detta allt hafve vi här nu församlade riksens ständer funnit vara nödigt till riksens ordentliga styrsel, vår frihet ocli säkerhet för oss, våre hemmavarande medbröder och efterkommande, så födde som ofödde, att stadfästa. Yi för-klare härmed å nyo oss hafva den största afsky för det konungsliga envåldet eller den så kallade souverainiteten, anseendes för vår största lycka, heder och förmån, att vara ocli lefva frie och sjelfständige, lagstiftande, men laglydige ständer under en maktegande, men lagbunden konungs styrsel, bägge sammanfogade och beskyddade under lagen, hvilken friar oss och vårt kära fädernesland ifrån de faror, som oordning, sjelfsvåld, envälde, aristocratie och mång-142

välde efter sig drager till hela samhällets olycka och hvar och en medborgares tunga och bedröfvelse. Vi göre oss så mycket mera försäkrade om ett ordenteligt, lagbundit och lyckligt regemente, som Hans Maj:t redan sig förklarat att anse för sin största heder att vara den första medborgaren ibland ett fritt folk, och vi hoppas att en sådan föresats blifver i det kgl. huset fortplantad, ättlinge efter ättlinge, till verldenes senare tider. Derföre förklare ock vi härmed för vår och rikets fiende den eller de oförståndige och illa sinnade medborgare, som hemligen eller uppenbarligen, genom list, stämplingar eller uppenbart våld, ville oss ifrån denna lag föra, det konungsliga envåldet eller den så kallade souverainiteten påtruga eller ock under sken af frihet ikull kasta dessa lagar, hvilka, då de befästa en rättskaffens och nyttig frihet, utestänga sjelfsvåld och oreda, dess brott utan

skonsmål ransaka och efter Sveriges beskrefne lag afdöma och straffa. Vi skole ock efter vår trohetseds plikt och denna regeringsform Hans Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud dess fullkomna, i allo ty försvarligit är för Gudi och mannom, honom att bjuda och oss att göra, allan rätt hålinan, hans och vårom, soin trogne män och undersåter ägnar och bör.

Till yttermera visso hafve vi detta med våre namns underskrifvande ocli våre insegels undertryckande velat bestyrka, stadfästa och bekräfta, som skedde i Stockholm den tjuguförsta dagen af augusti månad år efter Christi börd ettusende sjuhundrade och på det sjuttionde andra.

På ridderskapets och adelens vägnar

A. G. Leijonhufvud

h. t. landtmarskalk.

(L. S.)

På borgareståndets vägnar Joh. Henr. Hoclischild

i talemans ställe. (L. S.)

På prästeståndets

vägnar And. H. Forssenius

taleman. (L. S.)

På bondeståndets

vägnar Joseph Hansson

talemau. (L. S.)

Detta allt, som föreskrifvit står, vele vi ej allenast sjelfve för oryggelig fundamentallag antaga, utan bjuda och befalle jämväl i nåder, att alle de, som oss och våre efterträdare samt riket med huldhet, lydno och hörsamhet förbundne äro, böra denna regeringsform erkänna, i akt taga, efterlefva och hörsamma. Till yttermera visso hafve vi detta med egen hand underskrifvit och bekräftat samt vårt kongl, insegel låtit vetterligen hänga här nedanföre, som skedde i Stockholm den tjuguförsta dagen af augusti månad år efter Christi börd ettusende sjuhundrade och på det sjuttionde andra.

GUSTAF.

(L. S.) Förenings- och Säkerhetsakt 1789.

K. M:ts och Riksens Ständers faststiilda förenings-ocli säkerhetsakt

daterad Stockholm den 21 febr. och 3 april 1789.')

Vi Gustaf med Guds nåde Sveriges, Götes ocli Vendes konung &c. &c., arfvinge till Norrige, samt hertig till Schles-vig Hollstein &c. göre vetterligit, att sedan vi sedt oss nödsakade att för våre trogne undersåtare allmänt kunnogt göra och för riksens ständer tillkänna gifva, det sådane listige stämplingar och anslag å färde varit, som i sine utbrott icke haft mindre till föremål än rikets söndring, konungens våda och konungamaktens fall samt redelige un-dersåtares förtryck och undergång, så har en dylik vådelig ställning, som, af fienden understödd, söndrade tänkesätt, tvedrägt ocli egensinnige afsikter i det längsta underhållit, gjort för oss ocli riksens ständer nödvändigt att utfinna så verkande medel, som för det närvarande kunde dämpa och förqväfva, samt för det tillkommande hindra och afböja så oerhörde djerfve tillbud och tilltagsne försök. Vi hafve derföre med riksens ständer ansedt den utväg bidraga till detta oss ocli dem värdiga ändamål att gifva åt regeringsgrunderne den förnyade stadga och kraft, hvarigenom rikets sjelfständighet, ära ocli anseende må kunna

') Två originalexemplar på pergament i riksarkivet, undertecknade af talmännen samt med egenhändig

konfirmation af Gustaf III och Gustaf IV Adolf. Förenings- och säkerhetsakten åberopas såväl i Gustaf IV Adolfs konungaförsäkran som i ständernas hyllningseder vid kröningsriksdagen i Norrköping 1800.FÖRENINGS- OCH SÄKERHETSAKTEN 1789.

145

bringas till den höjd, som under fordna konungars ärofulla regering och trogne undersåtares manlige och enige biträde vårt älskade fädernesland vunnit; ocli då den allmänna rösten med åtrå ocli ifver åkallat samt påskyndat detta vårt företagande, så hafve vi af desse skäl och anledningar med riksens ständer öfverenskommit, beslutit ocli fastställt denne förenings- och säkerhetsakt, hvilken vi i nåder härmed gilla och samtycka, sådan den i bokstafven lyder, samt med vår derå efteråt gifne nådige bekräftelse instämmer, ord ifrån ord som följer:

Förenings- och säkerhetsakt.

För att i alla tider afskilja ifrån oss ocli vårt kära fädernesland de häftige skakningar, som dels igenom en-skilte personers ärelystnad och regeringssjuka, dels igenom utländske stämplingar och ändteligen genom riksståndens inbördes afund och missämja så ofta satt riket, dess bestånd ocli allmänna säkerhet i fara och åstadkommit söndring ej allena undersåtare emellan, utan ock emellan konung och folk, samt för att en gång för alla kunna utstaka de grunder, på hvilka regeringslagarne äro fotade, och för framtiden afvärja all otydlighet och ensidiga tillläggningar, har vår allernådigste konung för sig och sine efterträdare på Sveriges tron behagat med oss öfverens-komma om efterföljande förenings- och säkerhetsakt:

l:o.

Erkänne vi att vi hafve en arfkonung, som äger full magt att styra, freda, frälsa ocli försvara riket, börja krig, sluta fred och förbund med utländske magter, göra nåd, återgifva lif, ära och gods, förordna efter dess höga godtfinnande om alla rikets embeten, som med infödde svenske män böra besättas, samt skipa och handhafva lag och rätt.

De öfrige riksvårdande ärender skötas, på sätt konungen nyttigast synes.

2:o.

Anse vi oss för frie, laglydige och säkre undersåtare under en lagkrönt konung, som styrer oss efter Sveriges beskrefue lag. Och som vi äro alle lika frie undersåtare, så böra vi ock under lagens hägn alla njuta lika rätt. Derföre bör ock konungens högsta domstol, i hvilken alla justitierevisions-ärender afgöras och der konungen äger tvänne röster, bestå af både frälse och ofrälse män, i anseende hvartill antalet af riksens råd hädanefter ankommer på Kongl. Maj:ts eget nådiga godtfinnande; viljandes Kongl. Maj:t beskydda höga och låga mot all orätt, ingen förderfva till lif, ära, lem och gods, innan han varder lagligen förvunnen och vid behörig domstol dömd.

Enl. K. Maj:ts förordn, för dess högsta domstol af den '•/, 1789 skulle den bestå af 12 medlemmar, hälften frälse, hälften ofrälse.

3:0.

Ett lika fritt folk bör äga lika rätt, och derföre äga alla stånden att besitta och förvärfva jord i deras gemensamma fädernesland; dock att ridderskapet och adeln, på sätt som hitintills stadgadt och öfligit varit, bibehållas vid deras gamla rättigheter, att äga och besitta säterier samt rå- och rörs- och de i Skåne, Halland och Blekingen så kallade insockne hemman. Och må i öfrigt jorden ej ändra sin urgamla natur och skilnad af säterie, frälse, skatte och krono; men skjutsningsbesväret bör delas lika på alla hemman i riket, säterierne, rå- och rörs- och insockne heminan samt boställen derifrån undantagne och befriade.

Rättigheten för allmogen till skatteköp af kronohemman och deras säkra besittning är igenom särskild förordning

af denne dag stadgad med lika säkerhet, som vore den här införd.

4:o.

Riksens höga och förnämsta embeten och de som äro i konungens hof besättas af ridderskapet och adeln allena ; men i öfrigt blifver skicklighet, förtjänst, erfarenhet och bepröfvad medborgerlig dygd enda och rätta grunden förFÖRENINGS- OCH SÄKERHETSAKTEN 1789.

befordran till alla rikets embeten och tjänster, högre och lägre, utan afseende på börd eller särskilt stånd. Men då en ofrälse embetsmän blifver upphöjd till adelig värdighet, kan ban ej längre behålla det embete, han såsom ofrälse, för ofrälse ståndens säkerhet, förut fått ocli innehaft.

5:0.

Som den rätta friheten består uti att fritt gifva till rikets underhåll hvad finnes nödigt, så äger svenska folket derom en ostridig rätt att med konungen rådslå, jämka, afslå och öfverenskomma.

6:o.

Vid riksdagar förehafves hos riksens ständer inga andre ämnen än dem konungen proponerar, på sätt som före 1680 var vanligt.

7:o. •

Adelns samt presterskapets privilegier af år 1723 samt städernes hittills välfångne privilegier ocli rättigheter stadfästas i allt, som ej strider emot denna säkerhetsakt.

8:0.

Denna förenings- och säkerhetsakt skall af alla Sveriges konungar vid deras anträde till regementet egenhändigt undertecknas, samt aldrig tillåtas någon proposition eller försök göras till minsta ändring, uttydning eller rättelse uti bokstafveliga innehållet häraf. Och i händelse af konungahusets utgång skall den konung, som blifver väld, inträda i alla dessa rättigheter och förbinda sig till deras iakttagande utan minsta förändring.

9:0.

Regeringsformen af den 21 augusti 1772 blifver oförryckt beståndande i allt livad som ej genom denna akt blifvit ändrat.148

Stockholms slott den 21 dagen i februarii månad år efter Christi börd ett tusende sju hundrade och på det åttationde nionde.

På ridd. ocli ad. vägnar

C. E. Lewenhaupt, h. t. landtmarskalk. (L. S.)

På borgareståndets vägnar

And. A.son Liidbergli, taleman.

(L. S.)

På presteståndets vägnar

Jacob Ax. Lindblom, biskop i Linköping: i talemans ställe. (L. S.)

På bondeståndets vägnar Olof Olsson,

b. t. talenian. (I, S.)

Erkännes den 2 april 1789 af

Anders Andersson,

h. t. talemau.

•

Denne föreskrefne förenings- och säkerhetsakt vele vi för oss och våre efterträdare på svenska tron antaga såsom en orygglig"och oföränderlig grundlag, hvars bokstaf-veliga innehåll skall efterlefvas utan ändring, förtydning eller rubbning, och bjude och befalle härmed i nåder, att alle de, som oss och våre efterträdare samt riket med huldhet, lydno och hörsamhet förbundne äro, skola denna förenings- och säkerhetsakt erkänna, iakttaga och dess bokstafveliga innehåll efterlefva ocli hörsamma. Börande härvid märkas, att alla domare i högre och lägre rätter samt alla mindre embetsmän, som ej iniieliafva tromans värdighet eller taga del i landtregeringen, icke skola, utan laga ransakning och dom, enligt lag ocli krigsartiklar, sine embeten förlustige varda.

Beträffande skjutsningsbesväret, så skola adelns landt-bönder och utsockne frälsehemman taga alldeles lika del med krono- och skattehemman uti kungs-, gästgifvare-, håll- ocli reserveskjuts, samt i krigstider, då högsta nöden en jämnlikhet fordrar, när tåg och större marcher ske ige-

nom landet, eller proviant, ammunition ocli beklädningar till arméen, fästningar och magasiner skola framföras. Och som vi nu stadfästat och bekräftat ridderskapets och adelns privilegier af år 1723, som i 1772 års regeringsform icke tydeligen blifvit erkändt, så bjude och befalle vi, att de skola hädanefter hållas i sin fulla kraft; äfven som vi härmed bekräfte presteståndets privilegier af år 1723 samt vår den 2 mars innevarande år gifne ytterligare försäkran, tillika med den stadfästelse å visse fri- och rättigheter, som vi under den 23 febr. gifvit rikets städer och under den 23 febr. tillerkändt och förundt riksens allmoge.')

Till yttermera visso hafve vi detta med egen hand underskrifvit och med vårt kongl, sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 3 april år ett tusende sju hundrade åttationio.

GUSTAF GUSTAF ADOLPH.

') K. Maj:ts försäkran ang. presterskapets ordning och rätt vid befordringar af den 2 murs 1789 är tryckt i Bidrag till Sv. kyrkans och riksdagarnes historia h. III, s. 53. K. Maj:ts förordn, om krono-hemnmns försäljande till skatte den 21 febr., försäkran för rikets borgerskap och städerna den 23 febr., äfvensom K. Mnj:ts försäkran och stadfästelse å svenska och finska allmogens fri- och rättigheter d. 23 febr. finnas hos Modée, Utdrag utur publique handlingar XIV, liksom i författningstrycket, den sistnämnda under den felaktiga dateringen d. 4 april (se kanslikoll. kung. d. 16 juni 1789). Regeringsform 1809.

Kongl. Majrts och Riksens Ständers fastställda regeringsform

daterad Stockholm den 6 juni 1809.')

Vi Carl med Guds nåde Sveriges Göthes och Vendes konung &c. &c., arfvinge till Norrige, hertig till Schlesvig-Holstein, Stormarn ocli Ditmarsen, grefve till Oldenburg och Delmenhorst ifcc. göre veterligt: att sedan vi med oinskränkt förtroende till rikets ständer ovilkorligen öfverlemnat fastställandet af en ny regeringsform, som för alltid skall grunda ett gemensamt fäderneslands sällhet och sjelfständighet, uppfylle vi en för vårt hjerta dyrbar och efterlängtad pligt, då vi härmedelst allmänt kungöre den grundlag, som af rikets nu församlade ständer, efter nogaste öfverläggning, enhälligt faststäld och antagen blifvit, samt till oss i dag, i förening med deras frivilliga och enstämmiga anbud af Sveriges krona och regering, uppå rikssalen öfverlemnad. Då vi med lifligaste rörelse och med ömt deltagande i det folks öden, som lemnat oss ett så oförgätligt prof af förtröstan och tillgifvenhet, gått denna dess önskan till mötes, hafve vi fästat ett så mycket säkrare hopp om framgång i våre oafbrutne bemödanden att bereda fäderneslandets framtida väl, som våre och våre under-såtares ömsesidiga rättigheter och skyldigheter uti den nya regeringsformen blifvit så tydeligen utstakade, att de med bibehållande af konungamagtens helgd och verkningsförmåga förena svenska folkets lagbundna frihet. Vi vele således denna af riksens ständer samtyckta regeringsform härmed

') Originalet på pergament i Riksarkivet.

antaga, gilla och bekräfta, alldeles såsom den ord för ord härefter följer:

Vi efterskrifne Svea rikes ständer, grefvar, friherrar, biskopar, ridderskap och adel, klerker], borgerskap ocli menige allmoge, som nu, å egne och våre hemmavarande medbröders vägnar, till allmänt riksmöte församlade äro, göre veterligt: att, som genom den nyligen timade regementsförändringen, åt hvilken vi vår enhälliga stadfästelse gifvit, vi svenska folkets fullmägtige inträdt i rättigheten att sjelfve genom upprättande af en förändrad statsförfattning för framtiden förbättra fäderneslandets belägenhet; alltså hafve vi, med upphäfvande af de intill denna dag mer och mindre gällande grundlagar, nemligen regeringsformen af den 21 augusti 1772, förenings- och säkerhetsakten af den 21 februari och 3 april 1789, riksdagsordningen af den 24 januari 1617, så väl som af alla andra sådana äldre och nyare lagar, akter, ordningar, stadganden och beslut, hvilka under namn af grundlagar inbegripne varit, öfverenskommit och belefvat att för Svea rike och ty underliggande länder stadga följande regeringsform, hvilken ifrån denna dag skall såsom rikets främsta grundlag gällande vara:
förbehållandes oss derjemte att de öfriga grundlagar, hvilka i 85 § af denna regeringsform uppnämnda äro, på der föreskrifna sätt innan detta riksmötes slut stadga.

§ 1.

Sveriges rike skall styras af en konung och vara ett arf-rike med den successionsordning för en afliden konungs manliga efterkommande, som af riksens ständer fastständ varder.

Jfr RF. 1772 § 3; SO. d. 26 sept. 1810.

Nuv. lydelse 1865 66.

§ 2.

Konungen skall alltid vara af den rena evangeliska läran, sådan som den uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är.

Jfr RF. 1772 § 1.152

REGERINGSFORMEN 1720.

§ 3.

Konungens majestät skall hållas i helgd och vördnad; hans gerningar vare emot allt åtal fredade.

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt denna regeringsform föreskrifver; tage dock underrättelser och råd i de fall, här nedanföre stadgas, af ett statsråd. Konungen utvälje dertill kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade infödde svenske frälse eller ofrälse män af den rena evangeliska läran.

Jfr RF. 1772 §§_2, 4, 5.

Nuv. lydelse 1815 med undantag af orden »frälse eller ofrälse»,* som uteslötos 1844/45.

§ 5.

Statsrådet skall bestå af 9 ledamöter, hvilke äga rätt att alla der förekommande mål öfvervara, nemligen: en justitiestatsminister, som tillika alltid skall vara ledamot af konungens högsta domstol; en statsminister för utrikes ärenderne; sex statsråd, hvaraf minst tre böra hafva tjent uti civila beställningar, samt hofkansleren. Hvarje statssekreterare, eller den hans embete förestår, äge säte och stämma i statsrådet, då han der föredrager, eller då konungen låter der eljest förekomma mål, som till hans befattning höra. Ej må fader och son eller två bröder på en gång vara ständige ledamöter af statsrådet.

1840,41 ändrades §:en sålunda: »Statsrådet — tio ledamöter, hvilka äge att alla der förekommande ärenden öfvervara; ej må — — eller bröder — — vara ledamöter af statsrådet».

Nuv. lydelse 1876.

§ 6.

Statssekreterare skola vara fyra, nemligen: en för krigsärender; en för kameral-, laudthushållnings-, bergshandterings- samt andra dermed gemenskap ägande inrikes civila ärender; en för mål rörande drätselverket, in- och utrikes handeln och slöjderne, samt en för ärender, somREGERINGSFORMEN" 1809.

angå religionen, ecklesiastikverket, allmänna uppfostran och den offentliga fattigvården.

Jfr RF. 1720 § 28; Kansliordn. 1773 §§ 4—7; 1801 §§ 11—14.

1840/41 (»justitiestatsministern:», »statsministern för utrikes ärendenas o. s. v.) och 1876 ändrades §:en till sin nuv. lydelse.

§ 7.

Konungen låte uti statsrådet sig föredragas och afgöre der alla regeringsärender, utom de ministeriella eller dem, som angå rikets förhållanden till främmande magter, samt kommandomål, hvarmed förstås sådana, som konungen i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös omedelbarligen besörjer.

Jfr RF. 1772 §§ 8, 12.

Nuv. lydelse 1840/41.

§ 8.

Ej mä konungen fatta något beslut i de mål, hvaröfver statsrådet höras bör, derest icke tre af statsråden, jemte vederbörande statssekreterare eller den hans tjenst förrättar, tillstädes äro. Statsrådets samtlige ledamöter, der de icke laga förfall äga, skola öfvervara alla mål af synnerlig vigt och omfattning, som, efter dem förut meddelade föredragningslistor, i statsrådet förekomma och rikets allmänna styrelse röra. Sådana äro: frågor och förslag om nya allmänna författningars vidtagande; om upphäfvande och förändring af de förut gällande; om nya allmänna inrättningar uti särskilda styrelsens grenar, med flere af dylik beskaffenhet.

Jfr §§ 11—13, 15, 26; RF. 1720 §§ 15, 19, 20; 1772 § 8.

Nuv. lydelse 1840/41.

§ 9.

Uti alla mål, som hos konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. De tillstädes varande statsministrar, statsråd, hofkansleren och statssekreterare eller de, som desse sistnämndes tjenster förrätta, vare ovilkorligen förbundne att sina meningar yttra och förklara; konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den154

oförmodade händelse inträffa, att konungens beslut vore uppenbarligen stridande emot denna regeringsform eller rikets allmänna lag, åligge det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar deremot göra. Der någon särskild mening icke blifvit till protokollet anförd, anses de närvarande hafva styrkt konungen till det beslut han fattat. För rådslagen skola statsrådets ledamöter vara ansvarige, såsom i 106 § derom vidare stadgas.

Jfr §§ 38, 65; RF. 1720 § 14, 15; 1772 S 4.

Nuv. lydelse 1840/41.

§ 10.

Till föredragning hos konungen uti statsrådet skola ärenderne, sedan nödiga upplysningar deröfver ifrån vederbörande kollegier och embetsmän blifvit infordrade och inkommit, beredas af den föredragande

statssekreteraren eller den hans tjenst förrättar, samt åtta skicklige och oväldige män, fyra af frälse och fyra af ofrälse stånd. Dem för-ordne konungen att utgöra rikets allmänna ärenders beredning; bibehållande dervid de, som i tjenst äro, sina innehafvande embeten och beställningar. Till det protokoll, som uti denna allmänna beredning föres, afgifve uti alla der förekommande mål den föredragande och de öfrige ledamöterne sina yttranden, hvilka sedermera hos konungen uti statsrådet komma att anmälas.

Första instr. för Rikets allmänna ärenders beredning utfärdades

'»/, 1789.

Nuv. lydelse 1840/41.

§ 11.

De ministeriella målen må konungen låta bereda och handhafva på det sätt honom lämpligast synes. Statsministern för utrikes ärenderne tillhör att dessa mål inför konungen föredraga och anmäla i närvaro af hofkansleren eller, om han icke kan tillstädes vara, någon annan statsrådets ledamot. Är statsministern frånvarande, föredrage hofkansleren eller den statsrådets ledamot, som konungen äfven i detta fall tillkalle. Sedan konungen af desse embetsmän inhemtat till protokoll anförda råd, för hvilkaREGERINGSFORMEN" 1809.

de blifva ansvarige, fatte konungen i deras närvaro besluten; åliggande det hofkansleren eller den konungen förordnar att protokollet föra. Af sådana beslut må konungen låta till statsrådets kunskap komma, hvad honom nyttigt synes, så att äfven någon .kännedom af denna riksstyrelsens gren måtte hos statsrådet finnas.

Jfr §§ 12, 32.

1840/41 ändrades första punkten sålunda: »Ministeriella mål, hvarmed förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande makter, må konungen låta bereda och handhafva på det sätt honom lämpligast synes». Vid samma riksdag uteslötos »hofkansleren eller om han icke kan tillstädes vara» i andra punkten, »hofkansleren eller» i tredje punkten, och i näst sista puukten utbyttes »hofkansleren eller den konungen förordnar» mot »den dertill särskildt förordnade».

1876 utbyttes »statsministern för utrikes ärenderna» mot »ministern för utrikes ärenderna» (»statsministern» mot »ministern»).

Nuv. lydelse 1885.

§ 12.

Konungen äger att i afhandlingar och förbund med främmande magter ingå, sedan han, enligt föregående §, deröfver hört statsministern för utrikes ärenderne och hofkansleren.

Jfr RF. 1772 § 6; 1720 § 7; FSA. § 1.

1840/41 ändrades §:en till: »Konungen — ärendena och någon annan tillkallad statsrådets ledamot».

1876 utbyttes »statsministeru för utrikes äreudena» mot »ministern för utrikes ärendena».

Nuv. lydelse 1885.

§ 13.

Vill konungen börja krig eller sluta fred, kalle då till ett utomordentligt statsråd statsministrarne, statsråden, hofkansleren och samtlige statssekreterarne, framställe för dem de skäl och omständigheter, som härvid till öfvervägande förekomma, samt äske deröfver deras yttranden, hvilka de skola hvar för sig, med den ansvarighet 107 § bestämmer, till protokollet afgifva. Konungen äge derefter magt att fatta och utföra det beslut, som han för riket nyttigast finner.

Jfr RF. 1772 § 48; 1720 § 6; FSA. § 1.

Nuv. lydelse 1840/41.156

REGERINGSFORMEN 1720.

§ 14.

Öfver rikets krigsmagt till lands och sjös äger konungen högsta befälet.

Jfr RF. 1772 § 19 slutet.

§ 15.

Kommandomål må konungen afgöra i närvaro af den embetsmän, åt hvilken konungen allmän befattning dermed uppdragit. Honom åligge vid ansvar att, då dessa mål beredas, sin mening yttra öfver de företag konungen besluter, samt att, då hans mening icke med konungens beslut öfverensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, hvars riktighet konungen medelst sin höga påskrift besanne. Finner nämnde embetsmän dessa företag vara af en vådlig rigtning eller omfattning eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke ban jemväl, att konungen ville kalla till ett krigsråd deröfver tvenne eller flere af de närvarande högre militäre embetsmän; konungen dock obetaget att å denna tillstyrkan och, der den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det afseende honom godt synes.

Nuv. lydelse 1840/41.

§ 16.

Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfva eller förderfva låta till lif, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva; ingens fred i dess hus störa eller störa lata; ingen ifrån ort till annan förvisa; ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer. Konungen låte en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hörer och lyder.

Jfr RF. 1772 §§ 2, 16 början; FSA. § 2. Innehållet går delvis tillbaka till konungabalken i landslagen.REGERINGSFORMEN" 1809.

157

§ 17.

Konungens domsrätt skall uppdragas tolf af honom utnämnde lagkunnige män, sex frälse ocli sex ofrälse, livilke fullgjort hvad författningarne föreskrifna dem, som uti domareembeten må nyttjas, samt i sådana värf ådagalagt insigt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra konungens högsta domstol.

Jfr FSA. § 2.

1814/45 uteslötos ordeu »sex frälse och sex ofrälse».

Nuv. lydelse 1859 60 med undantng af att »rikets ständer» 1865 66 utbyttes mot »riksdagen» och hänvisning gjordes till 87 § / mom.

§ 18.

Denna högsta domstol tillkommer det äfven att upptaga ocli afgöra alla ansökningar, att konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft, eller återställa laga tid, som försuten är.

§ 19.

Inkomma till konungen ifrån domstolar och embetsmän förfrågningar om lagens rätta mening i sådana fall, som till domares åtgärd höra, äge ock högsta domstolen att de sålunda sökta förklaringar gifva.

Jfr §§ 21, 88 samt i afs. på §§ 18, 19 RF. 1720 § 2 slutet.

§ 20.

Uti fredstider skola de mål, som från krigsdomsto-larne dragas under konungens pröfning, uti högsta domstolen företagas och afgöras. Tvenne militäre ledamöter af statsrådet, hvilka konungen härtill utser ocli förordnar, böra sådana mål i högsta domstolen öfvervara och deröfver rösta, dock må domarenas antal icke öfverstiga åtta.

Under krig förhälles härmed efter krigsartiklarne.

Nuv. lydelse 1815.

§ 21.

Konungen äger tvenne röster i de mål, hvilkas föredragning och afgörande han för godt finner att i högsta

domstolen öfvervara. Alla frågor om förklaringar öfver lagen skola hos konungen anmälas och dess röster deruti inhemtas och beräknas, änskönt ban icke i högsta domstolens öfverläggningar derom deltagit.

Jfr FSA. § 2; EF. 1772 § 8; 1720 § 15.

§ 22.

Uti högsta domstolen kunna ringare mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, der alla fyra äro om slutet ense. Öfver vigtigare saker skola minst sju döma. Ej må flere än åtta ledamöter, fyra frälse och fyra ofrälse män, på en gång tjenstgörande vara. I alla mål skola minst två frälse och två ofrälse ledamöter vara närvarande.

1844/45 uteslötos »fyrn frälse och fyra ofrälse» i näst sista samt hela sista punkten.

1859/60 insattes i st. f. dåv. sista punkten följande: »Ej må flere än åtta ledamöter på en gång i pröfningen af något mål deltaga».

Nuv. lydelse 1876.

§ 23.

Alla högsta domstolens beslut utfärdes i konungens namn och med dess höga underskrift eller under dess sekret.

§ 24.

Uti konungens nedre justitierevision skola justitiemålen till föredragning i högsta domstolen beredas.

Nuv. lydelse 1840/41.

§ 25.

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra lifsstraff samt återgifva ära ocli till kronan förverkadt gods; dock må öfver ansökningar derom högsta domstolen höras och konungen sina beslut uti statsrådet fatta. På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, konungen honom förunnat, eller undergå det straff, hvartill han blifvit dömd.

Jfr RF. 1772 § 9; 1720 § 2; FSA. § 1.

§ 26.

Då justitieärender i statsrådet föredragas, skola justitiestatsministern, minst tvenne statsråd, tvenne af högsta domstolens ledamöter samt justitiekansleren dem öfvervara, med den skyldighet att till protokollet sig yttra, som statsrådets ledamöter i 9 § i allmänhet är föreskrifven.

1840/41 ändrades §:en till: »Då - skola jemte justitiestatsministern och två statsråd två af högsta domstolens

ledamöter dem öfvervara med — yttra, som 9 § föreskrifver».

Nuv. lydelse 1876.

§ 27.

Till justitiekansler må konungen nämna en lagfaren, skicklig och oväldig man, som i domarevärf varit nyttjad. Honom såsom konungens högste ombudsman åligge förnämligast att föra eller genom de under honom stälde fiskaler låta föra konungens talan i mål, som röra allmän säkerhet och kronans rätt, samt att, å konungens vägnar, hafva tillsyn öfver rättvisans handhafvande och i sådan egenskap beifra fel. som af domare och embetsmän begångna blifva.

Jfr RF. 1772 § 15 slutet; RF. 1720 §§ 23 slutet och 40 med anm.

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de embeten och tjenster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenskap, att konungen fullmagter derå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, der sådana hittills ägt rum. Vare likväl konungen obetaget att uti militära embeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommendanter i fästningarne. Konungen fäste vid alla befordringar afseende endast å de sökandes förtjenst och skicklighet, men icke på deras börd. Till statsministrar, statsråd, justitieråd, statssekreterare samt. alle andre civile embetsmän inom riket och domare må sådane män endast nämnas, som äro af den rena evangeliska läran.

Jfr §§ 29—33. 35; RF. 1772 §§ 1, 10; KF. 1772 § 9, FSA. § 4.160

REGERINGSFORMEN 1720.

1840/41 borttogos orden »statsministrar — andre» i sista punkten och tillades en ny punkt, den sista i nuv. mom. 1: »Hvarje departementschef — höra».

1853/54 insattes nuv. andra punkten: »Konungen vare likväl obetaget — rena evangeliska läran bekänna», och fortsättningen ändrades: »Likaledes må konungen kunna uti militära» etc.

1856/58 tillades nuv. mom. 2, hvars första punkt dock då lydde: »Konungen äger — vilkor, som uti särskild derom af konung och ständer gemensamt stiftad lag bestämmas».

1862/83 ändrades dåv. näst sista punkten i mom. 1 sålunda: »Till civila tjenster -- domareembeten — läran; härifrån dock undantagna lärarebeställningar och öfrige tjenster vid inrättningar för slöjd och skön konst, äfvensom läkarebefattningar, till hvilka jemväl andre än bekännare af den rena evangeliska läran kunna utnämnas».

1865/66 erhöll mom. 2 sin nuv. lydelse.

1870 fingo punkterna »Till presterligt embete — inom den svenska kyrkan» sin nuv. lydelse.

§ 29. •

Till ärkebiskop och biskopar, med hvilkas val förhålles efter förra vanligheten, utnämne konungen en af de tre. som föreslagne blifvit.

Jfr EF. 1772 § 10; 17*0 § 40.

Nuv. lydelse 1873.

§ 30.

Konungen äger att, på det sätt förr öfligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorater. De så kallade konsistoriella gäll vare vid deras valrätt bibehållna.

Jfr RF. 1772 § 10; 1720 § 40.

§ 31.

Städernas borgerskap åtnjute framgent deu rättighet, de hitintills innehaft, att till borgmästaretjenster föreslå trenne behörige män, då konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhålles med rådmäns- och magistratssekreterare-sysslorne i Stockholm.

Jfr KF. 1751, 1772 «/, § 21.

1862 63 ändrades början till: »Städernas borgerskap och öfrige till deltagande i riksdagsmannaval inom borgareståndet berättigade innevånare äsre att».

Nuv. lydelse 1865/66.REGERINGSFORMEN" 1809.

§ 32.

Sändebud bos främmande magter och tjenstemän vid beskickningarne nämne konungen i statsministerns för utrikes ärenderne och hofkanslerens närvaro.

Jfr RF. 1772 § 22; 1720 § 40 anm.

1840/41 utbyttes »och hofkanslerens närvaro» mot »och någon annan tillkallad statsrådsledaniots närvaro».

1876 ändrades »statsministerns» till »ministerns».

Nuv. lydelse 1885.

§ 33.

Enär sådana sysslor, hvartill förslag blifvit upprättade, skola af konungen bortgifvas, böra statsrådets ledamöter yttra sig öfver de sökandes skicklighet och förtjenster. Äge de äfven rätt att emot konungens utnämningar till andra tjenster och embeten underdåniga påminnelser göra.

Jfr RF. 1772 § 10; KF. 1751 § 9.

§ 34.

De uti denna regeringsform bestämda nya embeten, statsministrarnes, statsrådens och justitierådens, skola uppföras i rikets stat och må icke af någon tillika med andra civila embeten beklädas. De tvenne statsministrarne inne-liafve rikets högsta värdigheter. Statsråden äge lika anseende med generaler och justitieråden med generallöjtnanter.

1840/41 fick första punkten delvis sin nuv. lydelse: »Statsministrarne innehafve — derintill», samt andra (och sista): »Ledamot af statsrådet eller af justitierådet må icke tillika annat civilt embete bekläda».

1844/45 delades sista punkten i två, hvilka lydde: »Statsminister eller statsråd må icke — innehafva eller utöfva» (för öfr. som nu).

Nuv. lydelse 1876.

§ 35.

Statsministern för utrikes ärenderna, statsråden, presi-denterne i kollegierne, öfverståthållaren, underståthållaren och politiemästaren i hufvudstaden, hofkansleren, justitiekansleren, statssekreterare, landshöfdingar och ståthållare i landet, fältmarskalkar, generaler och amiraler af alla grader, generaladjutanter, öfveradjutanter, stabsadjutanter,

kommendanter uti fästningarne, kaptenlöjtnanter och officerare vid lifdrabanterne, öfverstar för regemeuterne, sekund-cheferne vid gardesregementerne till häst och fot samt öfverstelöjtnanter vid lifregementsbrigaden,

cheferne för artilleriet, fortifikations-, fältmätnings- och sjömätningsväsen-det, ministrar och sändebud till främmande magter samt de embets- och tjenstemän, som uti konungens kabinett för utrikes brefväxlingen och vid beskickningarne nyttjas, hafva förtroendesysslor, hvarifrån konungen må dem entlediga, när han pröfvar rikets tjenst det fordra. Konungen kungöre dock sådana beslut i statsrådet, hvars ledamöter vare skyldige att deremot göra underdåniga föreställningar, om de finna sig dertill skäl äga.

Jfr llF. 1772 § 31; FSA. stadfästelsen.

1815 tillades (med en liten formell ändr.) »och agenter för handeln».

1840 41 ändrades början till »Statsrådets ledamöter, presidenter och chefer för kollegier eller i dessas ställe inrättade verk, justitie-kanslern, eheferne för tullstyrelsen och för postverket, expeditionschefer i statsdepartementen, öfverståthållaren — laudshöfdingar»,

1856,58 uteslötos »och ståthållare i landet», »kaptenlöjtnanter och officerare vid lifdrabanterne» och »samt öfverstelöjtnanter vid lifregementsbrigaden», hvarjämte stycket »sekundcheferne—bataljoner» fick sin nuv. lydelse.

Nuv. lydelse i öfrigt 1876 (»cheferna för fångvården — skogsväsendet».

§ 36.

I)e, som bekläda domareembeten, så högre som lägre, samt alla andra embets- och tjenstemän än de i föregående § nämnde, kunna icke, utan medelst ransakning och dom, ifrån sina innehafvande sysslor af konungen afsättas, ej eller, utan efter egna ansökningar, till andra tjenster befordras eller flyttas.

Jfr § 103; RF. 1772 § 2 med förklar, af 1786 samt stadfästelsen å FSA.; KF. 1720 § 11; 1751, 1772 «/, § 10.

§ 37.

Konungen äger att upphöja till adeligt stånd och värde män, som genom trohet, tapperhet och dygd, lärdom och nitiska tjenster gjort sig af konungen och riket synnerligen förtjente. Konungen må med grefligt och friherrligt ståndREGERINGSFORMEN" 1809.

163

benåda män, som genom stora och utmärkta förtjenster dertill värdige anses. Ej må adelskap eller greflig eller friherrlig värdighet, som hädanefter förlänas, tillfalla flere än den, hvilken adlad eller uppböjd blifvit, samt efter honom hans äldste manliga bröstarfving i rätt nedstigande led efter led, samt efter denna grens utgång stamfadrens närmaste manlige afkomling, och så vidare.

Jfr KF. 1772 § 11.

Nuv. lvdelse 1828/30 ined undantog af sista stycket, som tillades 1866/66.

§ 38.

Alla ifrån konungen utgående expeditioner och befallningar, utoin i kommandomål, skola, för att blifva gällande, kontrasigneras af den föredragande, som vare ansvarig, att de instämma med deröfver förda protokoll. Skulle den föredragande finna något konungens beslut vara stridande emot denna regeringsform, göre han i statsrådet derom föreställning; yrkar konungen ändock, att ett sådant beslut skall utfärdas, vare det då den föredragandes rättighet och pligt att sin kontrasignation derå vägra, samt nedlägge ban i följd deraf sitt embete, hvilket ban icke må återtaga förr, än riksens ständer hans förhållande pröfvat och gillat. Emedlertid vare ban vid sin lön och öfriga tjensten åtföljande inkomster bibehållen.

Jfr § 106; RF. 1772 § 21.

Nuv. lvdelse 1840/41 utom att »riksdagen» insattes 1865/66.

§ 39.

Vill konungen utrikes resa, meddele ban statsrådet in pleno denna sin föresats och inhemte dess tankar deröfver, på sätt 9 § omtalar. Besluter konungen derefter sådan resa och den verkställer, befatte sig ej med rikets styrelse eller utöfve den konungsliga magten, så länge han utrikes vistas, utan före statsrådet under sådan konungens frånvaro regeringen i hans namn med all den rätt, som denna regeringsform konungen tillägger; dock må ej statsrådet någonsin adeligt stånd och värdighet förläna eller till grefligt och friherrligt stånd upphöja eller riddarevärdigliet utdela;164

REGERINGSFORMEN 1720.

äfvensom alla lediga sysslor endast tills vidare kunna förvaltas af dem, som statsrådet dertill förordnar. Huru förhållas skall, derest konungen längre tid än tolf månader ur riket blifver, derom varder i 91 § stadgadt.

Jfr EF. 1772 §§ 7, 37; 1720 §§ 10, 16; UF. 1634 §§ 60, 61.

1844/45 ändrades »utrikes» till »utom Srerige och Norge» och längre ned till »utom sina riken».

Nuv. lydelse 1862/63.

§ 40.

Blifver konungen så sjuk, att han icke regerings-ärenderne vårdar, förvalte statsrådet styrelsen på det sätt, som i föregående § bestämmes.

Jfr § 92; RF. 1772 § 37; 1720 § 16.

Nuv. lydelse 1862/63.

§ 41.

Konung vare myndig, då han tjuguett år fylt. Dör konung, innan tronföljaren denna ålder uppnått, föres styrelsen af statsrådet med konungslig magt ocli myndighet i konungens namn, intill dess riksens ständer sammankomma, ställande sig statsrådet denna regeringsform till ovilkorlig efterlefnad.

Jfr § 93; RF. 1772 §§ 34, 35, 37; 1720 § 3.

1815 ändrades första punkten till sin nuv. lydelse.

1817/18 tillades mot slutet: »och den förmyndarestyrelse, riksens ständer förordna, regeringen tillträdt».

1862/63 tillades nuv. andra punkten, äfvensom i nuv. tredje punkten några ord omredigerades till »statsrådet enligt 39 § i konungens namn».

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 42.

Skulle den olycka tima, att bela konungahuset, inom hvilket arfsrätten till riket räknas, på manliga sidan utginge, da förvalte äfven statsrådet regeringen med konungslig magt och myndighet, intill dess riksens ständer hinna sammankomma.

Uti alla de fall, hvarom föregående fyra §§ handla, skola samtlige statssekreterarne i statsrådet vara närvarande och rösta.REGERINGSFORMEN" 1809.

165

Jfr § 94; RF. 1772 § 38; 1720 §§ 16, 45.

1815 tillades orden: »att nytt — och den valde — tillträdt».

1840/41 ändrades de sista orden i § till »skola statsrådets samtlige ledamöter vara närvarande oeh rösta».

1862/63 ändrades orden: »med konungslig makt — tillträdt» i hufvudsak till sin nuv. lydelse, liksom äfven det sista stycket i §.

Nuv. lydelse i öfrigt 1865 66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 43.

Gar konungen i fält eller till aflägsnare inrikes orter reser, förordne han fyra af statsrådets ledamöter och ibland dem justitiestatsministern att föra regeringen i de mål, konungen föreskrifver. Med de mål, konungen då sjelf afgör, förhålles pä det sätt, som 8 § stadgar.

Jfr RF. 1720 § 21.

Nuv. lydelse hufvudsakligen 1840/41.

1844 45 tillades »eller till konungariket Norge».

1862 63 tillades sista stycket: »Hvad nu — utöfvas».

§ 44.

Ingen prins af det konungsliga huset, det vare sig kronprins, arffurste eller furste, må gifta sig utan konungens vetskap och samtjxke. Sker det ändock, hafve han förverkat arfsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.

Jfr RF. 1772 § 36.

§ 45.

Hvarken Svea rikes kronprins och arffurste eller prinsar af det konungsliga huset skola hafva något lifgeding eller civilt embete; dock kunna efter gammalt bruk titlar af hertigdömen och furstendömen dem tilläggas, utan rättighet till de landskap, hvilkas namn de bära.

Jfr RF. 1772 § 34; KF. 1751, 1772 «/, § 4.

§ 46.

Landet skall förblifva indeladt i höfdingdömen under den vanliga landtregeringen. Ingen generalguvernör inom riket må hädanefter förordnas.

Jfr RF. 1772 § 33.166

REGERINGSFORMEN 1720.

§ 47.

Rikets liofrätter och alla andra domstolar skola efter lag och laga stadgar döma; rikets kollegier, landtregeringen tillika med alla andra verk samt högre och lägre embetsmän, skola förvalta de dem åliggande sysslor och värf enligt de instruktioner, reglementen och föreskrifter, som redan gifna äro eller framdeles kunna gifvas, lyda konungens bud och befallningar och räcka hvarandra handen till fullgörande deraf och af allt hvad rikets tjenst utaf dem fordrar; blifvande de konungen i laga ordning ansvarige, om något utaf dem underlåtes och försummas eller olag-ligen behandlas.

Jfr RF. 1772 §§ 13-28, 32; 1720 § 37.

§ 48.

Konungens hof står under dess enskilta styrelse, kunnande ban häruti förordna, som honom godt synes. Alla beställningar vid sitt hof må konungen efter bohag tillsätta och derifrån afsätta.

Jfr RF. 1772 § 30.

§ 49.

Riksens ständer skola i kraft af denna grundlag sammankomma, enär fem år ifrån den sist hållna riksdagens slut förflutit. Uti hvarje riksdagsbeslut skola riksens ständer bestämma dagen, då de tillfölje häraf åter sammanträda, samt uttrycklig riksdagskallelse, med nödiga föreskrifter i afseende på riksdagsmannavalen, deruti intaga.

Konungen vare dock obetaget att riksens ständer derförinnan till urtima riksdag kalla.

Jfr RF. 1772 § 38; 1720 § 45.

1815 ändrades orden »sammankomma — förflutit» till »hvart femte år sammankomma».

1844 45 ändrades »hvart femte år» till »hvart tredje år».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 50.

Riksdagarne skola hållas i rikets hufvudstad, utom i de fall, då fiendens framträngande eller pest eller andraREGERINGSFORMEN" 1809.

167

lika vigtiga hinder göra det omöjligt eller för riksens ständers frihet och säkerhet vådligt. Konungen utsätte då, i samråd med riksens ständers fullmägtige uti banken och riksgäldskontoret, en annan ort, der riksens ständer böra samlas, och kalle dem dit till den tid de sjelfve förut bestämt.

Jfr RO. 1723 § 1.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 51.

I de fall, då konungen eller statsrådet sammankalla riksens ständer, fastställes tiden till riksdagens begynnelse efter tretionde och inom femtionde dagen från den, då kallelsen blifvit uti hufvudstadens kyrkor kungjord.

1862/63 tillades »regenten eller».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 52.

Landtmarskalk och talemän för borgare- och bondestånden samt sekreterare för bondeståndet utnämne konungen. Ärkebiskop vare alltid taleman för presteståndet.

Jfr 1779 års riksdagsbesl. (RF. 1772 § 42 anm.); RF. 1720 § 47.

1862/63 uteslötos ordeu »samt sekreterare för bondeståndet».

Nuv.' lydelse 1865,66.

§ 53.

Riksens ständer välje genast, sedan riksdagen blifvit öppnad, de utskott, hvilka skola ärenderne bereda. Sådana vid hvarje riksdag nödiga utskott äro: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne och yttranden deröfver till riksens ständer afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda och för riksens ständer uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett bevillningsutskott, att föreslå bevillningens fördelning; ett bankoutskott, att öfverse bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; ett lagutskott, att utarbeta förslag till civil-, kriminal- och kyrkolagarnes förbättring, samt ett allmänt besvärs- och168

REGERINGSFORMEN 1720.

ekonomiskt utskott, att anmärka brister i de allmänna hushållningsanstalterne och förändringar deruti föreslå.

Jfr RO. 1723 §§ 14, 15.

1815 tillades (under lagutskottet) framför »förslag» »de från riksens ständers plena remitterade», oeh på slutet framför »anmärka»: »med anledning af i stånden väckta frågor».

1853/54 ändrades (under bevilin.-utskottet) »föreslå bevillningen fördelning» till »behandla bevillningsfrågor».

Nuv. lydelse 1865/66 med undantag af att 1882 mellan »kriminal» och »kyrkolagarnes» insköts »kommunal».

§ 54.

Äskar konungen af riksens ständer ett särskildt utskott, att med honom öfverlägga om ärender, hvilka icke till andra utskotts befattning höra och ban pröfvar böra hemliga hållas, utvälje riksens ständer ett sådant; dock äge det icke magt att fatta beslut, utan endast att till konungen afgifva yttranden öfver de mål, konungen detsamma meddelar.

Jfr RF. 1772 § 47.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 55.

Ej må riksens ständer i konungens öfvervara öfver något ämne besluta. Andra riksens ständers utskott, än det i föregående § omnämnda, kunna icke inför konungen några öfverläggningar hålla.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 56.

Allmänna frågor, som uti riksens ständers plena väckas, må ej till ett omedelbarligt afgörande der upptagas, utan skola öfverlemnas till behörigt utskott, som äge att dem utreda och deröfver sig yttra. Utskottens förslag skola först i ståndens plena framställas till antagande eller förkastande, utan förändringar eller tillsatser. Göras dervid i ståndens plena sådana anmärkningar, som hindra antagandet, erhålle utskottet del af dessa anmärkningar, för att derefter förslagen ytterligare granska och jemka. När ett sålunda beredt förslag till ständen återkommer, då ägeREGERINGSFORMEN" 1809.

de magt, att detsamma oförändradt eller med förändringar antaga eller ock alldeles förkasta.

Jfr RO. 1723 §§ 14, 16.

1815 tillades ett andra moment: »Frågor om förändringar af stadganden i grundlagarne varda på följande sätt behandlade: Tillstyrker konstitutionsutskottet hvad en riksdagsman hos detsamma i sådant afseende föreslagit, eller utlåter sig utskottet med till- eller afstyrkande å en af konungen i lika ändamål gjord proposition, varde utskottets yttrande vid samma riksdag öfverlemnadt till riksens ständer, hvilka vid densamma må derom kunna öfverlägga, men icke vid densamma besluta. Göras i riksens ständers plena icke några anmärkningar emot konstitutionsutskottets yttrande, hvile detsamma såsom ett riksens ständers utlåtande, hvaröfver först vid nästa riksdag, och då endast med Ja eller Nej, skall kunna beslutas, och gälle då föreskriften i 75 § riksdagsordningen. Göras åter i riksståndens plena emot utskottets yttrande anmärkningar blifve de, hvilka hvarje riksstånd särskildt förklarar utgöra dess gemensamma tankar, till konstitutionsutskottet hänvisade. Utskottet åligge då att samtliga riksståndens tankar till ett helt utlåtande i möjligaste måtto sammanjemka, och, om oförenliga skiljaktigheter finnas, dem derjemte till samtliga riksståndens behandlande anmäla. Förena sig derefter samtliga riksstånden om ett enahanda utlåtande, hvile det till slutligt antagande eller förkastande på tid och sätt, som ofvan föreskrifna äro. Blifva åter något stånds tankar i någon eller några delar skiljaktiga från de öfrigas, och samma stånd sig icke efter de öfriga fogar, varde konstitutionsutskottet, genom val af riksståndens plena, till slutlig jemkning förstärkt till ett antal af tjugu personer af hvaije stånd, hvilka, genom samfälld, icke efter stånd anstäld omröstning, skiljaktigheterna förene, och det dymedelst fullständigt beredda utlåtande hvile sedan till riksens ständers afgörande, som ofvan sagdt är».

1828/30 uteslötos i detta mom. orden »icke efter stånd anstäld».

1844/45 insattes efter »yttra» i första mom. i st. f. »Utskottens förslag — alldeles förkasts»: »på sätt i riksdagsordningen föreskrifves».

1856/58 uteslöts hela mom. 2.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 57.

Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af riksens ständer allena vid allmän riksdag.

Jfr FSA. § 5.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 58.

Vid hvarje riksdag låte konungen uppvisa statsverkets tillstånd i alla dess delar, till inkomster och utgifter, for-

dringar och skulder, för det statsutskott, som riksens ständer utvälja. Skulle genom traktater med främmande magter några medel riket tillflyta, skall för dem på lika sätt redovisas.

Jfr RF. 1772 § 50.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 59.

Efter rikets och statsverkets tillstånd och behof låte konungen till utskottets öfverläggning framställa hvad staten kan tarfva utöfver de ordinarie inkomster, ocli hvilka behof genom bevillningar böra fyllas.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 60.

Till dessa sednare räknas sjö- och landttulls- samt accisafgifterna, postmedlen, chartæ-sigillatæ-afgiften, hus-behofsbräunerimedlen samt hvad riksens ständer dessutom särskildt hvarje riksdag såsom bevillning sig åtaga. Ej må några allmänna afgifter, af hvad namn och beskaffenhet som helst, utan riksens ständers samtycke kunna förhöjas, stora sjötullen å inkommande och utgående spannemål allena undantagen. Ej heller inå konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för sig och kronan eller enskilde personer och korporationer, några monopolier fastställa.

1840/41 utbyttes »sjö- och landttulls samt accisafgifterna» mot tull- och accismedlen» och »stora sjötullen» mot »tullen».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 61.

Alla afgifter, som riksens ständer under de i föregående § nämnda titlar beviljat, skola utgå i fem år, räknade ifrån och med det årets början, som infaller efter det, då bevillningen fastställd blifvit. Varda riksens ständer der-förinnan af konungen eller statsrådet sammankallade, upp-liöre bevillningen, hvartill alla ofvannämnda afgifter räknas, med det årets utgång, då en sådan riksdag börjar.

Jfr § 109; RF. 1772 § 46.

1815 ändrades första punkten i hufvudsak till sin nuv. lydelse.

1823 uteslöts andra punkten.

Nuv. lydelse i öfrigt 1865 66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 62.

Sedan statsverkets behof blifvit af statsutskottet uppgifna och af riksens ständer profvade, ankommer det på riksens ständer att en deremot svarande bevillning sig åtaga samt att tillika fastställa, huru särskilda summor deraf skola till särskilda ändamål användas, och dessa summor under bestämda hufvudtitlar uti riksstaten anslå.

Nuv. lydelse 1865 66.

§ 63.

Dessutom böra för oförsedda händelser tvenne särskilda tillräckliga summor afsättas och anslås, den ena att vara tillgänglig, då konungen, till rikets försvar eller andra högst vigtiga och angelägna ändamål, sedan hela statsrådets tankar deröfver blifvit inhemtade, finner den vara oundvikligen nödig; den andra att ur riksens ständers bank, vid infallande krig, af konungen lyftas, sedan han statsrådet in pleno hört och riksens ständer sammankallat. Riksens ständers förseglade anordning å sistnämnda summa må ej förr brytas eller summan af baukofullmägtige utbetalas, än sedan riksdagskallelsen blifvit i hufvudstadens kyrkor vederbörligen kungjord.

1834/35 utbyttes »afsättas och anslås» mot »anslås — å riksens ständers riksgäldskontor anvisas», uteslöts »ur riksens ständers bank» och utbyttes »bankofullinägtige» mot »fullmägtige i riksgäldskontoret».

Nuv. lydelse i öfrigt 1865/66.

§ 64.

Så väl rikets ordinarie statsmedel och inkomster som hvad, på sätt omförmäldt är, under namn af extraordinarie utlagor eller bevillningar till statsverket af riksens ständer anslås, vare under konungens disposition, att till de af riksens ständer profvade behof och efter den upprättade staten anordnas.

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 65.

Dessa medel må icke annorlunda användas, än faststäldt blifvit; varande statsrådets ledamöter ansvarige, om172

de låta afvikelse derifrån äga rum, utan att till protokollet föreställning deremot göra, samt anföra hvad riksens ständer i denna del förordnat.

Jfr RF. 1720 § 31.

Nuv. lydelse 1865/66 (> riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 66.

Riksens ständers riksgäldskontor förblifver, såsom hittills, under riksens ständers styrelse, inseende och förvaltning; och då riksens ständer åtagit sig ansvar för den rikets gäld, kontoret ombesörjer, så komma riksens ständer, sedan statsutskottet öfver kontorets tillstånd och behof sig utlåtit, att genom särskild bevillning tillskjuta de medel, som för betalande af denna gäld, till ränta och kapital, oumbärliga finnas, så att rikets kredit varder bibehållen och vårdad.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 67.

Konungens ombud i riksgäldskontoret biviste ej full-mägtiges sammankomster oftare, än då fullmägtige åstunda att med honom öfverlägga.

§ 68.

De till riksgäldsverket hörande och dit anslagna medel må icke under någon förevändning, eller med hvad vilkor som helst, derifrån ryckas eller användas till andra behof än dem, riksens ständer bestämt. Allt förordnande, som deremot strider, vare kraftlöst.

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 69.

Uppstå, antingen hos riksens ständers plena gemensamt eller uti något af riksstånden, betänkligheter att antaga hvad statsutskottet tillstyrkt uti det, som rörer antingen statens reglerande eller bevillningens derefter lämpade bela belopp, eller hvad till riksgäldskontorets utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för riksgäldskontorets sty-REGERINGSFORMEN" 1809.

relse ocli förvaltning, då böra de skäl anföras, på hvilka sådana betänkligheter sig stödja samt meddelas statsutskottet, som derefter tage ärendet under .ytterligare öfvervägande. Anser statsutskottet sig icke kunna afvika ifrån dess redan afgifna yttrande eller instämma uti riksens ständers eller ett särskildt stånds tankar, utnämne då utskottet deputerade, som uti det eller de stånd, der betänkligheter uppkommit, företräda och närmare upplysa förhållandet. Förblifver något stånd ändock vid den mening, det förut fattat, afgöres saken efter tre stånds beslut. Stanna två stånd emot tvä, då skall statsutskottet förökas med så inånga ledamöter utaf riksstånden, i vanlig ordning valde, att de blifva trettio af hvarje stånd. Sedan en af detta särskilda utskotts samtelige ledamöter blifvit utlottad, röste de öfrige samfält och icke efter stånd med slutna sedlar till ovilkorligt antagande eller förkastande af hvad statsutskottet tillstyrkt blott i de frågor, hvarom riksstånden varit af skiljaktiga tankar; kommande de fleste sålunda röstandes mening att gälla såsom riksens ständers beslut.

1815 ändrades mot slutet »Sedan en — slutna sedlar» till »Detta särskilda utskotts ledamöter röste sedermera samfäldt och icke efter stånd — sedlar» och tillades sist i §: »Till undvikande af paria vota skall, vid omröstningen, förr än sedlarne uppräknas, en ibland dem uttagas och förseglad utläggas. Befinnas, vid de öfrigas uppsummerande, rösterna lika delade, må denna sedel öppnas och gifva utslaget. Ar pluraliteten redan vunnen, bör den aflagda sedeln ouppbrntcn genast förstöras».

1828/30 uteslötos »och icke efter stånd».

1856/58 erhöll början af § (till nyssnämnda tillägg) följande lydelse: »Dä statsutskottets förslag rörande antingen statens reglerande eller bevillningens derefter lämpade hela belopp, eller hvad till riksüälds-kontorets utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, till pröfning hos riksstånden före-hafves, gälle hvad angående behandlingen af utskottets afgifna förslag uti riksdagsordningen stadgas: och skall saken afgöras efter tre stånds beslut. Förena sig icke minst tre stånd uti sammanstämmande beslut, då skall statsutskottet förökas med så många ledamöter af riksstånden, i vanlig ordning valde, att de blifva tretio af hvarje stånd. Detta särskilda utskotts ledamöter röste sedermera samfäldt, med slutna sedlar, till ovilkorligt antagande eller förkastande af hvad statsutskottet tillstyrkt, blott, i de frågor, hvarom riksstånden varit af skiljaktiga tankar; kommande — beslut».

Nuv. lydelse 1865 66.

§ 70.

Då summan, som genom bevillning utgöras bör, blifvit af riksens ständer bestämd, skola de uttryckligen uppdraga åt deras valda bevillningsutskott att författa förslag till berörda summas fördelande och utgörande, att uppgifva grunderna dertill och att utreda sätten, huru desamma böra i hvarje särskildt fall tillämpas; hvilket allt bevillningsutskottet skall riksens ständers plena underställa.

1815 ändrades § på följande sätt: »Riksens ständers valda bevillningsutskott åligge att opåmindt vid hvarje riksdag uppgifva de allmänna grunderna för den blifvande bevillningen fördelning, hvarefter, och sedan summans belopp blifvit fastställdt, utskottet uppdrages att, med tillämpning af dessa grunder, författa förslag till bevillningen utgörande. Skolandes allt, i den mån det medhinnes, riksens ständers plena underställas».

1853/54 tick § följande lydelse: »Riksens ständers valda bevillningsutskott äligge att bereda alla från stånden remitterade frågor, som angå förändring uti föreskrifterna om bevillningens utgörande, att förslagsvis, enligt de särskilda bevillningarne, beräkna de blifvande inkomsterna, och att, sedan statsverkets behof blifvit utredda och bestämda, opåmint föreslå sättet för bevillningens ökande, om det erfordras, eller för dess minskande, om sådant kan äga rum; och i sammanhang dermed till riksens ständer afgifva förslag till bevillnings-ftadgar. Utskottet må derjemte uti bevillningsfrågor föreslå hvad det anser billigt och nyttigt».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 71.

Yppar sig skiljaktighet emellan flere af riksstånden om dessa grunder, sätten af deras tillämpning och bevillningens fördelning till utgörande, eller skulle, hvad icke väntas bör, något riksstånd allena söka undandraga sig det deltagande uti den fastställda bevillningssumman, som bevillningsutskottet föreslagit, då skall hvarje riksstånd, som ändring uti bevillningsutskottets förslag åstundar, meddela de öfrige sina skäl dertill, samt uppgifva det sätt, på hvilket en sådan ändring må vinnas, utan att ändamålet förfelas. Häröfver höres bevillningsutskottet, hvarefter riksens ständer skola till afgörande företaga den eller de frågor, om hvilka skiljaktighet dem emellan uppstått. Bifalla tre stånd hvad emot bevillningsutskottets förslag i en eller annan del anmärktREGERINGSFORMEN" 1809.

blifvit, varde förslaget i dessa delar förkastadt. Afslå tre stånd hvad ett särskildt stånd härutinnan yrkat, men detta ändock vid sin mening förblifver, eller stanna två stånd emot två, då skall saken öfverlemnas till afgörande, på det sätt 69 § föreskrifver, åt statsutskottet, förökadt till ett sådant antal af ledamöter, som der bestämmes. Bifalla detta utskotts fleste ledamöter bevillningsutskottets förslag i en eller flere af de delar, hvaruti riksens ständer icke förut detsamma enhälligt antagit, blifve detta förslag härutinnan med all kraft af riksens ständers beslut gällande; förkasta de detsamma i någon sådan del, då, äfvensom när det af trenne riksstånd blifvit förkastadt, skall det åligga bevillningsutskottet att föreslå en annan fördelning eller andra grunder ocli sätt för utgörandet blott af den andel i bevillningssumman, hvaruppå den förkastade delen i utskottets förra förslag har afseende.

1853/54 fick början på denna § »Yppar sig — som der bestämmes» följande lydelse: »Kunna samtliga riksstånden sig icke förena om gruuderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning eller bevillningen» fördelning till utgörande; då skall saken öfverlemnas till afgörande, på det sätt 73 § riksdagsordningen föreskrifver, åt bevillningsutskottet, förökadt till ett sådant antal ledamöter, som der bestämmes».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 72.

Riksens ständers bank förblifver hädanefter, som den hittills varit, under riksens ständers egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmägtige, hvarje stånd dertill förordnar, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af riksens ständer göras kunna; ägande riksens ständer allena rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas.

Jfr § 79; EF. 1772 § 55.

1850/51 ändrades slutet till: »Riksens ständer allena äga —• erkännas. Dessa sedlar — af banken med silfver inlösas» (i öfr. som nu).

Nuv. lydelse 1865/66 med undantag af att 1873 »af banken med silfver» ändrades till »med silfver eller guld af banken».

§ 73.

Inga nya pålagor, utskrifningar af manskap eller af penningar ocli varor må hädanefter, utan riksens ständers176

fria vilja och samtycke i den ordning förut nämndt är, påbjudas, uppbäras eller fordras.

Jfr EF. 1772 § 45; 1720 § 5.

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdagens» i st. f. »riksens ständers»).

§ 74.

Konungen äge ej magt att fordra någon annan gärd till utförande af ett uppkommet krig än det sammanskott af födande varor, som uti en landsort kan blifva erforderligt till krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, när de särskilda orter, der detta tåg sker, icke förmå trupperna med nödigt uppehälle förse. Denna gärd skall dock genast med penningar af statsmedlen de lefvererande betalas, efter de fastställda markegångspris och med förhöjning deruti till hälften af deras belopp. Den må icke äskas för trupper, som å någon ort blifva förlagda eller under krigsrörelser nyttjas, då trupperna böra utur dertill samlade magasiner eller förråd med deras behof varda försedda.

Jfr RF. 1772 § 45; 1720 § 6.

§ 75.

De årliga markegångstaxorue skola upprättas genom deputerade af alla riksstånd, nämnde på det sätt hvarje stånd särskilt för sig föreskrifver; hvad desse fastställa, tjene till efterlefnad, så vida ej ändring deruti i behörig ordning sökes ocli vinnes.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 76.

Utan riksens ständers samtycke kan konungen icke lån in- eller utrikes göra eller riket med ny gäld belasta.

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdagens» i st. f. »riksens ständers»).

§ 77.

Kungsgårdar och kungsladugårdar med dertill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker ocli djurgårdar, krono- och stallängar samt laxfisken och andra kronans

fisken samt kronans öfriga lägenheter må konungen icke utan riksens ständers samtycke genom försäljning, förpant-ni ng eller gåfva, eller på något annat sätt, kronan afhända. De skola förvaltas efter de grunder, riksens ständer derom föreskrifva; dock att de personer och menigheter, som, efter hittills gällande författningar, sådana kronans tillhörigheter nu innehafva eller nyttja, må njuta laglig rätt derå till godo, samt att odlingar eller odlingsbar mark å kronoskogarne må i vanlig ordning, efter nuvarande eller framdeles blifvande författningar, kunna till skatte försäljas.

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdager.» i st. f. »riksens ständer»).

§ 78.

Ej må någon del af riket kunna derifrån söndras genom försäljning, förpantning, gåfva eller å annat dylikt sätt.

Jfr KF. 1719 § 4; 1720 § 5; 1751, 1772 § 4.

§ 79.

Ingen förändring i rikets mynt till skrot eller korn, det vare sig till förhöjning eller afslag, må äga rum utan riksens ständers bifall; konungens rättighet att låta slå mynt dock oförkränkt.

Jfr § 72; RF. 1772 § 44; 1720 § 9.

Nuv. lydelse 1865/66 (»riksdagens» i st. f. »riksens ständers»).

§ 80.

Krigsmagten till häst och fot så väl som båtsmanshållet af rotering och indelning förblifver vid de med landet och städerne upprättade kontrakter och indelningsverk, hvilka till deras hufvudgrunder skola orubbade vara, intill dess konungen och riksens ständer finna nödigt någon ändring deruti samfäldt att göra; kunnande ingen ny eller tillökad rotering, utan genom konungs och ständers sammanstämmande beslut, tillkomma.

Jfr RF. 1720 § 25; 1772 § 18.

1865/66 »riksens ständer» (»ständer») utbvtt mot »riksdag».

Nuv. lydelse 1876.

Äldre Regeringsformer.

§ 81.

Denna regeringsform samt rikets öfriga grundlagar kunna icke ändras eller upphäfvas, utan genom konungens och alla riksståndens sammanstämmande beslut. Ej må frågor derom uti ståndens plena väckas, utan anmäles de hos riksens ständers vid hvarje riksdag valda konstitutionsutskott. Detta utskott, hvars pligt det vara skall att grundlagarne granska, äger rätt att hos riksens ständer föreslå de ändringar deruti, som det anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa. Riksens ständer må icke å den riksdag, då utskottet någon sådan ändring föreslår, utan först å den nästföljande derom besluta. Blifva då alla riksstånden om ändringen ense, öfverlemne de förslaget derom till konungen genom deras talemän, med begäran, att konungen ville sitt bifall dertill gifva. Konungen inhemte hela statsrådets tankar deröfver, tage sedan sitt beslut och meddele riksens ständer å rikssalen sitt samtycke eller ock de orsaker, för hvilka han icke samtycker till deras åstundan.

Vill konungen hos riksens ständer föreslå någon ändring i grundlagarne, bore han statsrådet och öfverlemne sedan sin proposition, jemte statsrådets tankar deröfver, till riksens ständer, som genast, utan att om denna proposition förut öfverlägga, uppdrage konstitutionsutskottet att sitt utlåtande derom till riksens ständer afgifva. Tillstyrker utskottet hvad konungen föreslagit, hvile frågan till nästa riksdag, då riksens ständer skola sitt beslut derom fatta. Afstyrker utskottet konungens proposition, då må riksens ständer genast kunna antingen denna proposition afslå eller ock afgöra, att de vilja öfver densamma å nästföljande riksdag besluta; gällande i detta fall tre stånds mening och, om två stånd stanna emot två, deras som beslutet uppskjutit. Men icke må under någon förevändning riksens ständer förr än å nästa riksdag propositionen till bifall upptaga. Samtycka dä alla riksstånden till konungens förslag, begäre de dag att på rikssalen få riksens ständers bifall dertill afgifva. Antaga icke riksstånden sam-REGERINGSFORMEN" 1809.

fäldt konungens proposition, vare den afslagen, ock aflemne riksens ständer sitt afslag med skälen dertill skrifteligen till konungen genom deras talemän.

Jfr Förordn, till befrämj. af lagarnas behör. verkställ. 1766 § 11 med afs. på grundsatsen, att grundlagsändring ej kunde ske på samma riksdag, på hvilken fråga derom blifvit väckt; RF. 1772 §§ 39, 42.

1817/18 tillades följande stycke; -.Om vid riksdag, då grundlagsfrågor lagligen kunna afgöras, ytterligare uppskof föreslås, må det ej äga rum utan konungens och alla fyra riksståndens sammanstämmande beslut».

1856/58 ändrades slutet af första stycket »Riksens ständer må — till deras åstundan» till följande lydelse: Tillstyrker konstitutionsutskottet, antingen sjelfmant eller uppå derom af riksdagsman väckt fråga, ändring i grundlag, varde utskottets yttrande vid Bamma riksdag öfverlemnadt till riksens ständer. Göras i deras plena icke några anmärkningar emot konstitutionsutskottets yttrande, hvile detsamma såsom ett riksens ständers utlåtande, hvaröfver först vid nästa riksdag, och då endast med Ja eller Nej, skall kunna beslutas, och gälle då föreskriften i

75 § riksdagsordningen. Besluta åter samtlige riksstånden, att förslaget skall förkastas, vare det genast förfallet. Äro riksstånden i sådant hänseende sins emellan af skiljaktiga meningar, eller göras i riksståndens plena emot utskottets yttrande anmärkningar, som åsyfta förändring i förslaget, blifve de, hvilka hvarje riksstånd särskilt förklarar utgöra dess gemensamma tankar, till konstitutionsutskottet hänvisade. Utskottet åligge dä att samtlige riksståndens tankar till ett helt utlåtande i möjligaste måtto sammaujeinka, och, om oförenliga skiljaktigheter finnas, dem derjemte till samtliga riksståndens behandlande anmäla. Förena sig derefter samtliga riksstånden om ett enahanda utlåtande, hvile detsamma till slutligt antagande eller förkastande vid nästa riksdag, på sätt ofvan föreskrifvet är, derest icke samma utlåtande innehåller, att förslaget bör förkastas, i hvilken händelse det genast förfalle. Blifva åter något stånds tankar skiljaktiga från de öfrigas, och samma stånd sig icke efter de öfriga fogar, varde konstitutionsutskottet, genom val af riksståndens plena, till slutlig jemk-ning förstärkt till ett antal af tjugu personer af hvarje stånd, hvilka, genom samfäld omröstning, skiljaktigheterna förena, och det dymedelst fullständigt beredda utlåtandet hvile sedan till riksens ständers afgörande, som ofvan sagdt är, derest icke utlåtandet innehåller förkastande af förslaget, som då genast förfalle. Blifva å nästa riksdag alla riksstånden om ändringen ense, öfverlemne de förslaget derom till konungen, geuoin deras talemän, med begäran, att konungen ville sitt bifall dertill gifva. Konungen — samtycker till deras åstundan»; samt fortsättningen till: »Vill konungen — afgifva till riksens ständer, hvilka då kunna derom öfverlägga. Tillstyrker — hvile förslaget — talemän. Om — då hvilande grundlagsfrågor skola slutligen afgöras — beslut». Nuv. lydelse 1865/66.180

§ 82.

Hvad till ändring och förbättring af grundlagarne, uti nu föreskrifven ordning, riksens ständer enhälligt beslutit och konungen gillat, eller konungen föreslagit och riksens ständer enhälligt antagit, äge kraft af grundlag.

Nuv. lydelse 1865 66.

§ 83.

Ej må någon för framtiden gällande förklaring af grundlagarne stadgas, utan på det sätt, som enligt föregående tvenne §§ vid ändringar i dem iakttagas bör. Efter deras ordalydelse skola de i hvarje särskildt fall tillämpas.

Jfr RF. 1772 § 57.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 84.

Dä konstitutionsutskottet icke funnit skäl att gilla och till riksens ständers pröfning öfverlemna något förslag till förändring eller förklaring af grundlagarne, som utskottet af en riksdagsman emottagit, vare utskottet skyldigt, om förslagets författare det yrkar, att meddela honom sitt yttrande deröfver, med tillstånd att detsamma jemte förslaget genom tryck allmänt göra, då han för det sistnämndas innehåll sjelf i egenskap af författare må lagligen ansvara.

1865 66 gjordes sista punkten af § 83 till § 84 under sin nuv. lydelse.

§ 85.

Säsom grundlagar skola anses: denna regeringsform, samt den riksdagsordning, den successionsordning och den förordning om en allmän tryckfrihet, hvilka, i öfverensstämmelse med de grundsatser, som i denna regeringsform bestämmas, riksens ständer och konungen gemensamt vid denna riksdag komma att fastställa.

1862-63 ändrades »förordning om en allmän tryckfrihet» till »tryckfrihetsförordning» och uteslötos orden »vid denna riksdag komma att».

Nuv. lydelse 1865 66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).

§ 86.

Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga magten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter; att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna derföre straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla handlingar och protokoll i hvad mål som helst, de protokoll undantagne, som uti statsrådet ocli hos konungen i ministeriella ärender och kommandomål föras, må ovilkorligen genom trycket kunna utgifvas. Ej må tryckas banko- och riksgäldsverkens protokoll och handlingar rörande ärender, hvilka böra hemliga liållas.

Jfr K. Förordn, nnsc. skrit'- och tryckfrihet 1766 §§ 3, 5—13; RF. 1720 § 48

§ 87.

Riksens ständer äga gemensamt med konungen magt att stifta allmän civil- och kriminal- samt kyrkolag och att sådan förut stiftad lag förändra och upphäfva. Ej må konungen utan riksens ständers samtycke, och icke ständerne utan konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa. Frågor härom må i ståndens plena kunna väckas och skola, sedan lagutskottet deröfver, efter den ordning 56 § i allmänhet stadgar, blifvit hördt, af riksens ständer afgöras. Öfverenskomma riksens ständer om någon ny lag eller om gammal lags upphäfvande eller förändring, aflemna de förslag derom genom talemännen till konungen, som inhemte statsrådets och högsta domstolens tanka deröfver, och, sedan han sitt beslut fattat, kalle riksens ständer på rikssalen att antingen emottaga dess samtycke till deras åstundan eller afhöra dess skäl att det vägra. Finner konungen godt någon lagfråga för riksens ständer framställa, äske han statsrådets och högsta domstolens yttranden deröfver, samt meddele riksens ständer sin proposition tillika med berörda yttranden. Riksens ständer infordre lagutskottets utlåtande häröfver, beslute sedan och öfverlemne konungen deras svar uppå rikssalen, om de bifallit konungens

proposition, och skrifteligen genom talemännen, om de densamma afslagit. I alla dylika lagfrågor skall tre stånds mening utgöra riksens ständers beslut. Stanna två stånd emot två, förfaller frågan och förblifve vid det, som förut stadgadt varit.

Jfr RF. 1772 §§ 40—43; FSA. § 6.

1844/45 tillades efter orden »dess skäl att det vägra»: »Kan konungen icke förr, än riksens ständer åtskiljas, fatta och meddela sitt beslut, vare han oförhindrad att före nästföljande riksdags öppnande förslaget ordagrannt bifalla och allmän kungörelse derom utfärda. Sker det ej, anses förslaget hafva förfallit, och konungen underrätte då riksens ständer vid deras nästa sammankomst om de skäl, som hindrat förslagets antagande».

Nuv. lydelse 1865/66 och 1882 (vid senare tillfället tillades orden »äfvensom kriminallag tör krigsmakten»).

§ 88.

Med förklaring öfver civil- och kriminal- samt kyrkolag förhålles som med sådan lags stiftande. 1)e förklaringar, som, till svar på inkomna förfrågningar om lagens rätta mening, konungen genom dess högsta domstol emellan riksdagarne gifver, kunna af riksens ständer ogillas, hvarefter de icke längre vare gällande eller af domstolarne iakttagas eller åberopas må.

Jfr § 19; RF. 1720 §§ 2, 4.

Nuv. lydelse 1865,66.

§ 89.

Uti riksens ständers plena må frågor väckas om förändring, förklaring och upphäfvande af lagar ocli författningar, som rikets allmänna hushållning röra; 0111 sådana nya lagars stiftande samt 0111 grunderna för allmänna inrättningar af alla slag, hvilka frågor skola till utredning af allmänna besvärs- och ekonomieutskottet förvisas. Riksens ständer äge dock icke magt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar ocli

önskningar att hos konungen anmälas, och hvarå konungen, sedan statsrådet deröfver blifvit hördt, göre det afseende ban för riket nyttigt finner. Vill konungen åt riksens ständer öfverlemna att gemensamt med honom något afgöra, som rikets all-REGERINGSFORMEN" 1809.

märma styrelse rörer, då förfares dermed, på det sätt, som angående lagfrågor är stadgadt.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 90.

Under riksens ständers eller deras utskotts öfverläggningar och pröfning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än denna grundlag bokstafligen föreskrifver, komma frågor om embet.s- och tjenstemäns till- och afsättande; regerings- och domaremagternas beslut, resolutioner och utslag; enskilda medborgares och korporationers förhållanden eller verkställigheten af någon lag, författning eller inrättning.

1862/63 ändrades »denna grundlag» till »grundlagarne», liksom »föreskrifver» till »föreskrifna».

Nuv. lydelse 1865,66.

§ 91.

I den händelse 39 § omtalar, att konungen efter företagen resa utöfver tolf månader ur riket blifver, samman-kalle statsrådet, genom öppet påbud, riksens ständer till allmän riksdag och låte kallelsen inom femton dagar efter berörda tids förlopp uti hufvudstadens kyrkor samt skynd-samligen i de öfriga delar af riket kungöra. Sedan konungen derom underrättad blifvit, men ban ändock icke till riket återkommit, tage riksens ständer den författning om rikets styrelse, hvilken de nyttigast finna.

1862,63 tillades »regenten eller» samt efter »statsrådet» orden »då det riksstyrelsen förvaltar».

Nuv. lydelse i öfrigt 1865/66.

§ 92.

Lag samma vare, om en konungs sjuklighet fortfar af den beskaffenhet, att han längre tid än tolf månader med regeringsärenderne sig icke befattat.

§ 93.

Då konung dör och tronföljaren ännu omyndig är, utfärde statsrådet kallelse å riksens ständer, hvilken kallelse184

inom femton dagar efter konungens död skall i hufvudstadens kyrkor och vidare i riket kungöras. Riksens ständer äge, utan afseende på något den aflidne konungens testamente angående riksstyrelsen, att förordna en eller flere förmyndare, som, intill dess konungen myndig blifver, regeringen i dess namn efter denna grundlag må utöfva. Sedan konungen aderton år fyllt, äge han att uti statsrådet, högsta domstolen, hofrätter och kollegier inträda, dock utan att i några beslut deltaga.

Jfr § 41; RF. 1772 §§ 35, 37.

1815 uteslöts sista punkten.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 94.

Skulle den olyckliga händelse inträffa, att den konungaätt, hvilken arfsrätten till riket uppdragen vore, pä manliga sidan utginge, kalle statsrådet, inom den i föregående § stadgade tid efter den siste konungens död, riksens ständer till allmän riksdag. Riksens ständer skola då ett nytt konungahus utköra, med bibehållande af denna

regeringsform, och förordna huru styrelsen föras må, intill dess den valde konungen kan densamma emottaga.

Jfr § 42; RF. 1772 § 38; 1720 §§ 16, 45.

1815 uteslötos orden »och förordna — emottaga».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 95-

Om emot förmodan statsrådet underläte att i de fall, föregående 91, 93 och 94 §§ omförmäla, riksens ständer genast sammankalla, då åligge det ovilkorligen riddarehus-direktionen, domkapitlen i riket, magistraten i hufvudstaden, samt landshöfdingarne i länen att genom offentliga kungörelser underrättelse härom meddela, på det val af riksdagsmän, der sådana val äga rum, genast må kunna anställas, och riksens ständer sammankomma att deras och rikets rätt iakttaga och skydda. Sådan riksdag öppnes å femtionde dagen efter den, då statsrådet sist bort kallelse dertill i hufvudstadens kyrkor låta kungöra.

Jfr RF. 1772 § 38; 1720 § 45.

1862 63 tillades orden »regenten eller».

Nuv. lydelse 1865 66.

§ 96.

Riksens ständer skola vid hvarje riksdag förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att såsom deras ombud efter den instruktion, de för honom komma att utfärda, hafva tillsyn öfver lagarnes efterlefnad af domare och embetsmän samt att vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sine embetens utöfning af väld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begå eller underlåta att sina embetspligter behörigen fullgöra. Vare dock han i all måtto underkastad samma ansvar och pligt, som allmän lag och rättegångsordning för aktörer utstaka.

Jfr Förordn, om lagarnas behöriga verkställighet 1766 § 7 i afseende på justitiekanslern.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 97.

Denne riksens ständers justitieombudsman väljes af riksens ständer genom elektorer, till ett lika antal af hvarje stånd nämnde. Sedan ibland desse elektorer en genom lottning utgått, skola de öfrige samfält och icke efter stånd först medelst slutne sedlar hvar för sig uppgifva den man, som de finna böra komma under omröstning. Falla dervid rösterne till mera än hälften af de röstande elektorernes antal på en man, vare han behörigen väld. Äro åter rösterne så delade emellan flere, att en sådan full pluralitet för någon icke äger rum, anställes ny votering med slutna sedlar till antagande af den, som de fleste rösterne erhållit, eller om han icke antages, af den, som näst efter honom utaf de fleste elektorer blifvit kallad, och så vidare. Enär någon af de i denna ordning under omröstning stälde blifvit af elektorernes pluralitet antagen, upphöre valförrättningen och varde han af riksens ständer till embetet förordnad. Den, åt hvilken detta embete blifvit anförtrodt, kan vid påföljande riksdagar i den nu föreskrifna ordning dertill åter väljas.

1815 och 1823 erhöll §:en genom då vidtagna förändringar i afseende på voteringssättet följande lydelse: »Denne riksens ständers justitieombudsman väljes af riksens ständer, genom tolf af hvarje stånd särskildt för tillfället nämnde elektorer, hvilka till detta vals förrättande sammanträda samma dag, då de af stånden blifvit utsedde, och skiljas ej åt, förr än valet fulländadt är. Desse elektorer skola samfäldt och

icke efter stånd först medelst — — omröstning. Falla ---med

iakttagande af hvad 69 § om lika rösters förekommande stadgar, ny votering, med slutna sedlar — — af den, som, näst honom, blifvit of de flesta elektorerna kallad, och så vidare. Inträffar den händelsen, att två eller flere personer, öfver hvilka särskildt röstas bör, undfått lika röster, företages först votering om den ordning, hvaruti de till omröstning må framställas. Skulle, sedan alla omröstningarne sålunda för sig gått, likväl ingen person hafva erhållit den här föreskrifna pluralitet, anställes ny omröstning öfver alla dem, som vid första voteringen blifvit satte i fråga; skolande den, som erhållit de flesta rösterna, utan afseende på rösternas antal, anses behörigen väld. Enär —–-dertill åter väljas».

1828/30 nteslötos »och icke efter stånd».

Nnv. lydelse 1865/66.

§ 98.

Elektorerne böra vid samma tillfälle, då de justitieombudsmannen utse, och pä enahanda sätt välja en man af de egenskaper, som hos denne embetsmän erfordras, att honom efterträda, i fall ban innan den nästföljande riksdagen skulle med döden afgå.

1828/30 tillades ett nvtt moment (motsv. nuv. § 98): »I händelse — vid samma riksdag, under hvilken han blifvit väld, afsäger sig

— skola riksens ständer — som de till hans efterträdare utsedt. Skulle

— under påstående riksdag -— ställe. Inträffar — skall riksens ständers rätt härutinnan genom deras — utöfvas».

1856/58 tillades i första mom. orden »samt att utöfva — hindrad» (slutet på nnv. § 97).

Nuv. lydelse 1865,66.

§ 99.

Riksens ständers justitieombudsman må, när ban det nödigt anser, kunna öfvervara högsta domstolens, rikets allmänna ärenders berednings, nedre justitierevisionens, hof-rätternes, kollegiernes och alla lägre domstolars öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening dervid yttra, samt äga tillgång till alla domstolars, kollegiers ochREGERINGSFORMEN" 1809.

embetsverks protokoll och handlingar. Konungens embetsmän i allmänhet vare skyldige att lemna justitieombudsmannen laglig handräckning, samt alle fiskaler att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

1840/41 uteslötos »rikets allmänna ärenders berednings», men tillades efter »kollegiernas»: »eller i dessas ställe inrättade verks».

Nuv. lydelse 1865/66 (»justitieombudsmannen» i st. f. »riksens ständers justitieombudsman»).

§ 100.

Justitieombudsmannen åligge att vid hvarje riksdag till riksens ständer aflemna en allmän redogörelse för sin förvaltning af det honom förtrodda embete, samt deruti utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka lagarnes och författningarnes brister och uppgifva förslag till deras förbättring. Vare lian ock skyldig att emellan riksdagarne årligen ett utlåtande öfver desse ämnen genom trycket kungöra.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträifa, att antingen hela konungens högsta domstol eller af dess ledamöter en eller flere funnes hafva af egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att derigenom någon emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande mistat eller kunnat mista lif, personlig frihet, ära och

egendom, vare riksens ständers justitieombudsman pligtig, äfvensom konungens justitiekansler berättigad att vid den rikets domstol, som bär nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa samt till ansvar efter rikets lag befordra.

Nuv. lydelse 1865/66 (»justitieombudsmannen» i st. f. »riksens ständers justitieombudsman»).

§ 102.

Denna domstol, som riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten uti konungens och rikets Svea hofrätt, hvilken deruti före ordet, presidenterne uti alla rikets kollegier, fyra de äldste statsråd, högste befälhafvaren öfver de i hufvudstaden tjenstgörande trupper, högste närvarande188

befälhafvaren för den vid hufvudstaden förlagde eskadern af arméns flotta, tvenne de äldste råd i Svea hofrätt ocli det äldste råd i hvarje af rikets kollegier. Då antingen justitiekansleren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att högsta domstolen samfält eller särskilde dess ledamöter inför riksrätten tilltala, äske han hos presidenten i konungens och rikets Svea hofrätt, såsom riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltalas. Presidenten i hofrätten foge derefter anstalt om riksrättens sammanträde för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning behandla. Skulle emot förmodan han detta underlåta eller någon af de öfrige förenämnde embetsmän undandraga sig att uti riksrätten deltaga, stånde de för en sådan uppsåtlig försummelse af deras embetspligt till lagligt ansvar. Hafva en eller flere af riksrättens ledamöter laga förfall, eller finnes emot någon af dem laga jäf, vare ändock rätten domför, om tolf deruti sitta. Är presidenten i hofrätten af laga förfall eller jäf hindrad, företräde dess ställe den äldste i tjenst varande presidenten. Denna domstol äge, sedan ransakningen fulländad är och domen efter lag fäld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve magt att sådan dom ändra, konungen dock obetaget att göra nåd, hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets tjenst.

Jfr KF. 1772 § 16. •

§ 103.

Vid hvarje riksdag skola riksens ständer välja tolf ledamöter af hvardera ståndet till en nämnd, som äge att döma, huruvida högsta domstolens samtlige ledamöter gjort sig förtjente att i deras vigtiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom föregående § handlar, likväl ådragit sig den misstanka för väld eller oskicklighet, att de kunde anses hafva förverkat det allmänna förtroendet och borde förty ifrån utöfningen af konungens domsrätt skiljas. Denna nämnd träde samma dag den blifvit väld tillsamman. En af samtlige ledamö-terne deruti utlottes först, hvarefter de öfrige roste, manREGERINGSFORMEN" 1809.

för man och icke ståndsvis, med slutna sedlar öfver den frågan: Om alle högsta domstolens ledamöter äga riksens ständers förtroende och böra vid deras sysslor bibehållas? Besvaras denna fråga enhälligt eller af de fleste röstande med Ja, blifve då högsta domstolens samtlige ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med Nej, så uppgöre hvar och en af nämnden en sluten lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas. De trenne ibland desse, som då fått det största antal af röster emot sig, ställas hvar efter annan under en ny omröstning, hvarvid två tredjedelar af rösterne fordras emot den eller dem, som skola anses vara från riksens ständers förtroende uteslutne. Blifve ban eller de derefter af konungen, hos hvilken riksens ständer härom anmälan skola göra, ifrån embetet genom nådigt afsked skiljde. Dock tillägge konungen honom eller dem hvardera en årlig pension till lönens halfva belopp.

1815 erhöll förra delen af denna §, t. o. m. »böra entledigas» följande lydelse: »Vid hvarje riksdag skola riksens ständer välja tolf ledamöter af hvardera ståndet till en nämnd, som äge att döma, huruvida högsta domstolens samtlige ledamöter gjort sig förtjente att i deras vigtiga kall bibehållas, eller oin visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom föregående § handlar, likväl kunde anses böra ifrån utöfningen af konungens

domsrätt skiljas. Denna nämnd träde, samma dag den blifvit väld, tillsamman. I den ordning 69 och 97 §§ föreskrifva, röste samtlige ledamöterne, man för man och icke ståndsvis — — den frågan: skall omröstning anställas till uteslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter? Besvaras derefter denna fråga enhälligt eller af de flesta rösterna med Nej, blifve då högsta domstolens samtlige ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med Ja, så uppgöre hvar och en af nämnden en sluten lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas».

1828/30 uteslötos orden »och icke ståndsvis».

Nuv. lydelse 1865 66.

§ 104.

Ej må riksens ständer ingå i någon särskild pröfning af högsta domstolens beslut eller någon allmän öfverläggning derom uti nämnden förefalla.

Nuv. lydelse 1865,66 (»riksdagen» i st. f. »riksens ständer»).190

§ 105.

Riksens ständers konstitutionsutskott äge att äska de protokoll, som uti statsrådet blifvit förde, utom dem, som angå ministeriella ärender och kommandomål, hvilka endast i det, som rörer allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras.

Jfr RF. 1720 § 45; 1772 § 49.

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 106.

Finner utskottet af dessa protokoll, att någon statsminister, statsråd, hofkanslern, statssekreterare eller annan ledamot af statsrådet eller den embetsmän, som i kommandomål, konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot denna regeringsforms tydliga föreskrift eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf och af andra rikets gällande lagar, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådana öfverträdelse!-eller dem vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, då äge konstitutionsutskottet att ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten, hvaruti i stället för statsråd fyra de äldste justitie-råd, tvenne af frälse och tvenne af ofrälse stånd, i dessa fall komma att säte taga, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot högsta domstolen föreskrifves. Då statsrådets ledamöter eller konungens rådgifvare i kommandomål finnas hafva, på sätt ofvanberördt är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande af sådant ansvar utaf konungen och riksens ständer fastställd varder.

Jfr RO. 1723 § 13 (Stiernman, III, s. 2547); RF. 1772 § 16.

1840 41 fick början af denna § »Finner utskottet — under tilltal» följande lydelse; »Finner utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den embetsmän, som i kommandomål konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådana öfverträdelser, eller dem vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller hafver den föredragande underlåtit att,

i de fall, som 38 § af denna regeringsform förutsätter, sin koutrasigna-tion å ett konungens beslut vägra, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan nnder tilltal».

1844 45 uteslötos »tvenne af frälse och tvenne af ofrälse stånd».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 107.

Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfält eller en eller flere af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets swinskyldiga nytta, eller att någon statssekreterare icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, äge då utskottet att sådant tillkännagifva för riksens ständer, hvilka, om de finna rikets väl det kräfva, kunna hos konungen skrifteligen anmäla deras önskan, att han ville ur statsrådet och ifrån embetet skilja den eller dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord.

Frågor uti detta ämne kunna i riksens ständers plena väckas och af andra riksens ständers utskott än konstitutionsutskottet hos stånden andragas, men icke af riksens ständer afgöras förr, än sistnämnda utskott deröfver blifvit hördt. Under riksens ständers öfverläggningar derom skola icke konungens beslut uti mål, som röra enskilde personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter kunna ens nämnas, ännu mindre någon riksens ständers pröfning underställas.

1840/41 ändrades »statssekreterare» till -föredragande».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 108.

Till tryckfrihetens vård skola riksens ständer vid hvarje riksdag förordna sex för kunskaper och lärdom kände män jemte justitieombudsmannen, som bland dem före ordet. Desse kommitterade, af hvilka två utom justitieombudsmannen skola vara lagfarne, äge sådan befattning att, i händelse någon författare eller boktryckare innan tryckningen sjelf öfverlemnar dem en skrift och begär deras yttrande, huruvida åtal derå efter tryckfrihetslagen kan äga rum, skola justitieombudsmannen och minst trenne kom-192

mitterade, hvaraf en lagfaren, ett sådant yttrande skriftligen afgifva. Förklara de deruti, att skriften må tryckas, vare då både författare och boktryckare från allt ansvar frie, och ligge det å kommiterade. Desse kommiterade skola väljas af riksens ständer genom sex af hvarje stånd utsedde elektorer, som röste samfält och icke ståndsvis. Afgår emellan riksdagarne någon af de kommiterade, välje de öfrige en behörig man att det lediga rummet intaga.

1828 30 ändrades på slutet »utsedde — ståndsvis» till »utsedde samfäldt röstande elektorer».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 109.

Ej må riksdag längre räcka än trenne månader från den dag, då konungen låtit om statsverkets tillstånd och behof riksens ständer eller deras statsutskott underrätta. Skulle likväl vid nämnda tids förlopp riksens ständer ännu icke hafva riksdagsärenderne afgjort, anmäle de det hos konungen och äske att riksdagen måtte fortfara någon viss tid af högst en månad derefter, hvilket konungen ej äge magt att vägra eller förhindra. Der så oförmodadt hända skulle, att vid den sålunda förlängda tidens utgång riksens ständer icke hade staten reglerat eller någon ny bevillning till bestämdt belopp sig åtagit, då skall konungen kunna riksens ständer åtskilja, och fortfare den förra bevillningen intill nästa riksdag. Är åter bevillningens hela belopp bestämdt, men riksens ständer icke om fördelningen deraf ense, då skola efter den faststälda bevillningssummans förhållande till den, som vid föregående riksdag blifvit fördelad, de i den sista bevillningsförordningen stadgade artiklar jemlikt ökas eller minskas; och uppdrage riksens ständer deras fullmägtige i banken och riksgäldskontoret att en ny bevillningsförordning på sådan grund uppgöra och utfärda.

Jfr RF. 1772 § 46; 110. 1723 § 24 (Stiemman III, s. 2557).

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 110.

Ingen riksdagsman må kunna under tilltal ställas eller sin frihet beröfvas för dess gärningar och yttranden utiREGERINGSFORMEN" 1809.

193

riksstånden eller något riksens ständers utskott, utan att det stånd, till hvilket han hörer, sådant tillåtit genom ett uttryckligt beslut, deruti fem sjettedelar af ståndets vid omröstningen in pleno tillstädesvarande ledamöter instämt. Ej eller skall någon riksdagsman kunna förvisas från den ort, der riksdag hålles. Skulle någon enskild man eller någon korps, militär eller civil, eller ock någon menighet, af hvad namn den vara må, antingen af egen drift eller med anledning af befallning, försöka att våldföra riksens ständer eller deras utskott eller någon enskild riksdagsman eller störa friheten i deras öfverläggningar och beslut, vare sådant ansedt som förräderi, och ankomme på riksens ständer att slike förbrytelser i laga ordning beifra låta.

Jfr RF. 1720 § 46; RO. 1723 §§ 22, 23 (Stiernman, III, s. 2556); KF. 1751, 1772 4/3 § 8.

1856/58 tillades i böljan efter »riksstånden» orden »dessas gemensamma sammanträden».

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 111-

Blifver någon riksdagsman under påstående riksdag eller under dess resor till och ifrån riksdagen med ord eller gerningar ofredad, sedan han tillkännagifva, att han i sådant ärende stadd är, då skall sådant såsom edsöresbrott anses och straffas.

Jfr RF. 1772 § 51; RO. 1723 § 23 (Stiernman III, s. 2556)

Nuv. lydelse 1865/66.

§ 112.

Uti riksdagsmannavalen må icke någon embets- och tjensteman med sin embetsmyndighet obehörigen verka. Gör någon det, miste sysslan.

Jfr RO. 1723 § 7 (Stiernman III, s. 2541); KF. 1751. 1772 ♦/, § 8.

§ 113.

Taxeringsmän, som riksens ständers bevillnings föreskrifter å deras vägnar tillämpa, skola ej för debitering eller taxering kunna till något ansvar ställas.

Nuv. lydelse 1865/66.

Äldre Regeringsformer. 13194

REGERINGSFORMEN 1720.

§ 114.

Konungen låte samtelige riksens ständer deras privilegier, förmåner, rättigheter och friheter åtnjuta; beroende det på samteliga riksståndens öfverenskommelse och konungens bifall att låta dem undergå de förändringar och jemkningar, som rikets behof kunna fordra. Inga nya privilegier, ett riksstånd rörande, kunna utan konungens och alla riksståndens vetskap och samtycke utgifvas och meddelas.

Jfr RF. 1772 §§ 52, 54; KF. 1751, 1772 4§ 11.

Nuv lydelse 1865/66.

Till yttermera visso hafve vi detta med våra namns underskrifvande och våra insegels undertryckande velat bestyrka, stadfästa och bekräfta, som skedde i Stockholm den sjette dagen i junii månad år efter Christi börd ett tusende åttahundrade och på det nionde.

På ridderskapets och adelns vägnar M. Ankarsvärd, h. t. landtmarskalk. (L. S.)

På borgareståndets vägnar

H. N. Schwan,

h. t. taleman.

(L. S.)

På presteståndets vägnar Jac. Ax. Lindblom,

taleman. (L. S.)

På bondeståndets vägnar Lars Olsson, n. v. taleman.

(L. S.)

Detta allt, som föreskrifvit står, vele vi ej allenast sjelfve för oryggelig grundlag antaga, utan bjude och befalle jemväl i nåder, att alle de, som oss och våre efterträdare samt riket med huldhet, lydno och hörsamhet förbundne äro, böra denna regeringsform erkänna, iakttaga, efterlefva och hörsamma. Till yttermera visso hafve vi detta med egen hand underskrifva och bekräftat samt vårt kongl, insegel låtit veterligen hänga här nedanföre, som skedde i vår residensstad Stockholm den sjette dagen i junii månad året efter vår Herres och Frälsares Jesu Christi börd det ett tusende åttahundrade och på det nionde.

CARL.

(I, s.) Konungaförsäkran 1611.

Försäkran afgifven af konung Gustaf Adolf

daterad Nyköping den 31 dec. 1611.')

Vi Gustaf Adolph &c. göre vitterligit med dette vårt öpne bref, att såsom menige Sverigis rikis ständer, högre och nidrige, opå den allmennelige riksdag, som höldts i Norköping opå det år 1604, då samptychte och beviliade en arfförening om den konungslige regering här i riket således, att näst efter vår sal:e kere her faders dödelige afgång då vele de anamma och bekenna oss för deres rätte herre och regerande konung; så hafve de ocli nu opå denna närvarandes riksdag det samma [repeterat], bevilliat och samptvcht, och efter Gud den aldrehögste egenom sin nådige försyn hafver tächts kalla den stormechtige högborne furste och herre her Carl den nionde Sveriges Götis Vändes Finners Carelers Lappers i Norlandeii de Cajaners och Esters i Lifland konung vår elskelige k. her fader af denne sorgfulle och bedröfvade värdene till sig uti den evige ro och livilo, hvilkens siäl Gud värdigas hos sig behålla och med alla christrogna en frögdeful opståndelse förläne på den ytterste dagen; hafve de fördenskuld sainptligen ocli endrächteligen, ödmiukeligen och underdåneligen begärät,

') Originalet finnes ej bevaradt. Som datum uppgifves både den 31 dec. 1611 ocli den 6 jan. 1612. Sistnämnda datum har den text, som här följts och som heintats ur riksregistraturet 1612. Vi ha föredragit det tidigare, emedan detta synes framgå af Nyköpings riksdagsbeslut den 31 dec. 1611 och åberopas vid kröningen 1617, liksom i Karl X Gustafs försäkran 1654. Några rättelser ha gjorts efter Stierninans tryck.

att vi oss efter samme arfförening den konungslige regering påtaga ville. Nu ändoch vi väll nogsampt betänkiande kunne hafva oss i desse våre unge år sådane mödsam och besvärlig regering opåtage, efter som riksens tilstånd och lägenheter nu förevette, särdeles och aldenstund uti Nor-köpings beslut förmält varder, att vi icke skulle träde till fulkomblig konungslig regering, för än vi upfylle fyre och tiugu år; icke heller skulle vi vara mechtige något handle, tractere och beslute innen den tiden; män efter riksens ständer hafve nu samma puncht i så måtto förandrat, att de hafva känt oss mechtige och myndige nog både till fulkomblig regering och till att handla och besluta med riksens råds råd, hvad menige riksens saker vidkommer, så hafve vi doch likväll deres flitige ocli ödmiuke begären icke kunnet utslå och oss [där] uti förvägre, utan därtill bejakat och samptycht och nu i de helige Trefaldighets nampn denne rikskonungslige regering vedertagit, och medan samptlige riksens

ständer, högre och lägre, andelige och värdslige, hafve därhos tilsagt att vele vara oss trogne och rättrådige undersåter och bevisa oss all hörsamhet och lydno uti det vi dem till vårt och menige Sveriges rikes allés vårt käre fäderneslands gagn och bäste skäligen biu-dendes och befallandes varde, efter som deres skriftelige försäkring oss däropå gifvin utviser och förmäler; därföre och på det de förnemmeligen och virkeligen må förnimma vår synnerlige ynnest och benägenhet af oss igen, därmed vi dem samptligen och synnerligen bevågne äre och vara vele, så hafve vi på deres ödmiuke begären och att ytter-mere inbördes tryghet och säkerhet hos och ibland ständerne blifva inå, dem på efterföliande punchter försäkrat, som vi och nu med dette vårt öpne brefs kraft härmed velet för-säkret hafva och framdeles uti vår konungslige cröning stadfäste vele, vid hvilken vi dem och stadigt och orygge-ligen vele hålla och handhafva:

Såsom till det första, att vi vele hålla, handhafva och beskydda alle Sverigis rikes ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vid deres christelige religion, Guds rene och klare ord och de högvärdige sacraments rätte sanskyllige197 KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

bruk, grundet uti den helige prophetische och apostolische skrift och uti den oförandrade ausburgiske confession, käjsare Carl den färnpte öfverandtvardet anno 1530, artickelsvis [stält och] författat, aldeles som hon uti konung Göstafs sidste och konung Johans, bägge lofiige ihugkommelses, förste regements tid i dette riket hafver varit brukelig och seden uti Ubsala concilio anno 93 af sal. k. M:t vår käre her fader och menige riksens ständer, som då församblade voro, enhelleligen och allmenneligen samtycht, vedertagen och besluten blef, och ingen af ständerne, högre heller lägre, en eller flere, någon annan religion anten med låckande eller trugande anmoda eller påbiuda, ej heller någrom, af hvad nation, strånd eller vilkor som han vara kan, någon annan religions öfning eller exercitium offentligen eller hemligen tilstädie i dette vårt rike ocli dess tilhörige provintier, än denne som för:t är.

Till det andra, att ingen, som af någon annan religion är, ded vare sig papistisk, calvinisk, anabaptistisk eller någon annan än den, som för:t är, må blifva brukat i något riksens embete, anten i råd, på slott och befäst-ninger, i lands och hofs regering, mycket mindre uti det andelige ståndet till biskoper, professores, kyrkioherder heller skolmästare satte varda; doch där någre utlänske privats personer voro, som med någon annan religion funnes, kan dem för handel och vandel sampt krigsakernes skull icke vägres att vistas och deres handel och näring här i riket lagligen bruka, medan de sig stille och roligen före-hålla, sin vilfarelse icke utspride och vår religion och gudstienst hvarken med ord heller gerningar icke förtale eller försmäda, ty ingen öfverhet är mächtig att råda och regera öfver ens samvet, män den, som något annat kan öfvertyges, den vele vi tilbörligen straffa låte.

Till det tridie, vi vele och icke allenast älska, ära och uti vyrdning hålla den storinechtige högborne förstinna och fru fru Christina Sveriges, Götes, Vendes, Finners, etc. drottning, så och boren hertiginna till Sletzvik-Holsten,198

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

vår elskelige käre fru moder, såsom och Sveriges rikes arflürstar och fröker, våre elskelige k. bröder och systrar, utan och Sveriges rikes råd och ständer, högre och lägre, andelige och världslige, och detn hålla ved Sveriges be-skrefne lag, riksens urminnes frihet och rättighet, loflige vane och i all tilbörlig vördning, myndighet ocli anseende, samptligen och synnerligen, så att icke något det tilstädies och sker, som dem en eller flere till spott och vanäre vara kan, såsom och att hvart och itt stånd särskildt blifve handhafvedt och utan något qval, anfächtning och intrång skyddat vid sine välfångne friheter, privilegier, inmunite-ter, rättigheter och loflige sedvaner, särdeles det andelige [a: adelige] ståndet må blifva ved macht och i tilbörlig vördning hållet och ni ute på äre, lif, godts och bion Sveriges lag och alle välfångne friheter och privilegier.

Till det fierde lofve och tilsäje vi, att vi vårt rike Sverige vele styre och regere efter konungens ed, som i konungs balken i det fierde capitlet förmält är.

Till det fämpte vele vi och låta beställe och besättie riksens höge embeter, som äre drotset, marsk, amiral, cantsler, skattmästare, och de andre af riksens råd och cammerråd, sampt lagmän, stådhållare i landsänderne och pä de förnembligeste befästninger med infödde svenske män af ridderskapet och adelen, såsom och

häredshöfdinger i like måtto med svenske män, hälst af adel, som der till tienlige kunne finnas, med laga samtyckio deres som vederbör efter Sveriges lag. I)är och någon af sådane laglige tilsatte domare blifver för rätta frikänder, ban skall och för allom så högom som lagom fri vara och blifva. Vi vele ocb att säsom alle domare måge hafva maclit att döma den, som skyldig är, ifrån lif, äre ocb godts, [så skole de och i lika måtto vara fulmächtige att fria den oskyldige till lif, äre och gods], och där vele vi hälla hand utöfver, att därmed således skall hållit och efterkommit blifva; doch vele vi hafva oss förbehållit någre häreder i hvar landsände, hvilke vi uti adelens privilegier nampngifve och ut-199 KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

tryckie vele, dem vi vele hafva macht att förläna våre trogne män och tjenare, som hos oss dageligen uti hofvet brukade blifva, det vari sig anten af adel eller elliest, doch inge andre än gode svenske män, som Sveriges lag väll vete och hvariom och enom lag och rätt skippa och pläga kunne, ocli seden hvart och it.t embete vid sin tilbörlig macht och myndighet hafve och hålle. De, som och således af oss uti riksens höge embeter brukade blifve, dem vele vi med itt tilbörligit underhold och [o: af] cronones län och opbörd, hvar efter sins tiensts, embetes och stånds värde, nödtorftligen försörje efter den ordning, som vi där opå ined vårt elskelige riksråd göra vele. Vi vele icke heller någon ifrån sådane embeter degradere eller afsättie, med mindre än han för rätte ifrån sitt embete lagligen dömbd blifver.

Till det siette vele vi icke heller någon ny lag göra eller ständerne opåträngie, ej heller någon gammal och vedertagen lag förvandle, förtrvckie eller plat afskaffe uten högborne furstes hertig Johans, riksens räds och menige ständernes ja, samtyckio och fulbordan aldeles efter lagen och konungs ed. Vi vele icke heller låte någre på- eller förbud utgå eller ordningar göre, som menige riket angår, ded vare sig anten med krigshielper, gärder, tuller eller vexler eller andre pålagor, sampt och utskrifningar till riksens värn och försvar, utan riksens råds vetskap och råd och deres samptyckio, soin vederbör, ined hvilket så väl uti förstendöinen, såsom i konungedömet skall liollas like ordning, på ded att öfver liele riket må vara en likhet. Mycket mindre skall någon befalningsman högre eller lägre hafva macht att läggia något på almogen någon gärd eller hielp, stor eller liten, utan vårt samptyckio och be-falning. När och en ordning således lagligen giord, eller förbud eller påbud skedt är, så vele vi det, så länge ded vara skall, icke förandre eller upgifve och liägrom någon särdeles frihet däremot tillstädie, doch hvars och ens privilegier oförkräncht. Vi vele icke heller ständerne med månge herredagar betunga, utan det deste mera görs behof och orsakerna till ständernes sammankompst af riksens råd200

tilförende öfvervägade och saintychte äre, såsom och ej heller något örlig ocli krig begynne heller påslå, ej heller någon frid, stillestånd eller förbund företaga heller ingå med någon potentat eller republik utan högborne furstes hertig Johans, riksens råds och ständernes vetskap och samptyckio.

Till det siuende, hafve vi och lofvat att med biskopornas val må hallas efter den vedertagne och samptychte kyrkio-ordning, och dem deres tilbörlige laglige macht ocli myndighet till att ordinere präster och dem med församlingarnas samtyckio [till gäld sättia efterlåtas, aldeles efter] kyrkio-ordnings lydelse och innehåldh, salvo jure patronatus, så att icke någon präst sedan skall behöfva att besökia oss om någon confirmation, undantagandes de hufvudgiälden, som man menigt beneficia regalia kallar, hvilke framdeles skole nampngifvas i den öfversedde kyrkioordning, som vi af trycket vele utgå låta. Vi vele icke heller tilstädie, att nägon prästman blifver sitt kall och embete utan föregången ransakning för capitlet i sitt biskopssticht för-vägret, mycket mindre afsatt, ej heller, hvar han bråtslig funnes, af någon annan än den biskop, under hvilken ban besitten och stadder är, degraderes och afsätties må, och i så måtto holles där med, efter som den svenske trychte kyrkioordning, som utgick på det år 72, uttrych[er] och förmäler. Hvar och nogon biskop funnes, som sitt embete missbrukade och anten deri värdige och dugelige ministerium förvägrade eller och den odugelige och ovärdige där om betror och med gäld försörjer, anten för vilie, vänskap, skyldskap, svågerskap, mutor och gåfvor, bat och afvund skuld, med honom skall procederes efter kyrkioordningen, och där ban sig icke bättrer, då skall han efter föregångeii noga ransakning och dom, såsom den där handlar emot sitt embete, tilbörligen straffat blifva. Vi vele och academian uti Ubsala vid macht hålla och henne med sådane privilegier försöria, såsom och biskoperne, professores,

[pastores] i städerne och skolmästere sådant underhold efterlåte, som vi med vårt elskelige riks råd kunne tänkia hvad academien201 KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

ocli dem nödtorftigt vara må och riksens lägenhet kan tilsäje; deslikes att domkyrldorne må blifve vid macht holdne och niute domkyrkietunnan i alle kyrkieliärberger, och att en prästman må vara æconomus vidh domkyrkian, som under tiden kunne giöra tienst i kyrkian, när så behöfves. Sammaledes skole ocli hospitalerne obeliindrede niute sitt tilldelte underhold och sedvanlige oppehälle, och syslemaiinen, efter som kyrkioordningen förmäler, skall vare en prästman; doch skall både han så väl som æconomus vid domkyrkian vara förplichtat årligen lefverera en klar och oförfalskat räkenskap in uti vår och cronones räk-ningecammar, huruledes de den upbörd, som de äre betrodde öfver, föreståt hafve.

Till det ottonde, opà det att ingen skall hafve sig till att beklage öfver lag och rättskipan, sà vele vi uti de orter, som ännu med lagmän, häredshöfdingar, befalnings-män, fougter och skrifvare icke väl försörgde äre, sådane personer af infödde svenske män förordna, som där till skickelige och tiänlige vara kunne, de som undersåterne, så väl fattige som rike, för våld och orätt fride och för-svare och till lag och rätt fordre och förhielpe kunne. Vi vele icke heller tilstädie, att någon utlänsk må komma till något embete i städerne, antingen att blifva borgmästare, rådman, stadsskrifvare, tollskrifvare eller vårdskrifvare, heller något annat, efter den ordning och stadga, som giordes i Stockholm af riksens råd anno 1470 l).

Till det nionde, vele vi icke heller tilstädie, att någon lagman skall hafva någon [häredsrätt] uti sin lagsagu, heller någon fougde skall vara häredshöfdinge uti sitt fougteri, såsom och icke heller tilstädie att lagmans- eller häreds-höfdingeräntan till något annat anvendes, än dem till underhold, som lag ocli rätt skipa skole. Vi vele och att, lika såsom hvar och en må oanfächtat niuta och behålle, hvad han med laga fång besitter, det vare sig löst eller fast,

') Bör vara 1471.202

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

till dess det honom med laga dorn frånvinnas kan, så skall och där emot igen ingen fördriste sig att tillvälle sig någon del, som honom med laga syn och dom är ifrån kiändt och afdömpt.

Till det sidste, på det ingen må något olageligit til-fogas, utan hvar och en sin oskyldighet och rättfärdige sak till godo niuta, därföre hafve vi lofvat och tilsagdt, att hvar någon, som kan hända af afund heller orätt berättelse, hos oss för någon sak angofves, dedt vare sigh ehvad sak det hellst vara kan, då vele vi honom icke straxt fängsle, bestricka, inmane eller till sin ära och gode nampn antaste låte, ej heller hans gods och egendom plundra, bortgifva eller i någon mått o afhända låta, för och med mindre än ban till samma sak dömbder och lagvunnen är, utan sedan med honom låte procederes efter föregången ransakning och dom, aldeles som lag förmå och riksens rätt är, och vele vi den, som en och annan angifver och förförer, uppenbara, att ban må sta den till rätte, som han angifvit hafver; i medier tid må han, som är blifven angifven, niuta borgen och lyfte, och den, som en annan angifver, i lika motto ställas i lyfte. När och någon således blifver angifven, då vele vi icke taga oss samme sak an och straxt tro hvad sora sägs, utan låte honom med sin angifvare komma för rätta, och låte dem utan något mishag före samme sak ut med hvar andre; där han då skyldig befinnes, straffes efter föregången dom; är ban och oskyldig, dä skall angifvaren tilbörligen straffas, efter som han den andre hafver förfört och på olycka tilskynde velet, på det andre måge se där vider och oskyldigbeten handhafves och älskat blifva.

Till yttermere visso, att vi alle desse föreschrefne punchter troligen och obrätzligen hålla vele, och icke anten sielfva där emot göra eller andre att göre tilstädie, hafve vi dette med egin hand underskrifvit och med vårt secret försegla låtit. Af Nykiöping [den sidste dec. 1611]. Konungaförsäkran 1644.

Försäkran afgifven af drottning Kristina

daterad Stockholm den 7 dec. 1644. ')

Vi Christina, med Guds nåde Sveriges Götes och Vendes utkorade drottning och arffurstinna, storfurstinna till Finland etc. göre vitterligit, att efter som menige Sveriges rikes råd och ständer, våre trogne män och undersåtere,

hafve sig i vår ungdoms och omyndighets år, allt ifrån den tid, den högste Gud af sin outransakelige villie och behag täcktes att kalla af denne usle verlden fordom den stor-mechtigste furste och herre her Gustaf Adolph den andre och store etc. vår elskelige högtärade käre her fader, chri-steligst och glorvärdigst i åminnelse, till sig i den evige glädjen, sin plicht och trohet opåmint, sine förrige giorde löften, beslut och afskeder ihugkommet och icke allenest uppreppat anno 1633 och 1634 hvad de oss tillförene uti högstbe:te hans sal. M:ts vår elskelige her faders tid ut-lofvat och på arfföreningens vegner skyldige vore, utan och så i desse förledne farlige ocli helt besvärlige tider så högeligen låtit sig vårda om vår och vårt rikes, så ocli vår koiigelige höghets, rättighets, herlighets ocli rätts oför-kränkte och oförkortade erhållande, jämpte hele landsens värn och försvar, och fördenskull där till, hvar och en efter sin förmågo, stat och vilkor, contribuerat omsorg, åhuga, arbete, medel och tiänst ; och nu hafve på lvchtone, sedan Gud oss till våre myndige år hafver mildeligen komma låtit, fri- och godvilligen oppdraget och öfverantvardat oss riksens ocli fäderneslandsens fullkomlige regering, såsom

Original på ett pergamentsblad i Riksarkivet.204

det en laglig och christelig Sveriges konung med rätta tillstår, bediandes ödmiukeligen, att vi det oss opåtaga och här efter ordentligen och väl föra vele, med underdånigst tillsäjelse och förplichtelse att bevisa oss ocli fäderneslandet all huldskap, troskap och manskap, så och att göra oss all tillbörligit och mögeligit bistånd denne regeringsbörda genom Guds tillhielp desto bättre att utföra, efter som deres oss gifne försäkring vidare utviser; så ändoch vi fuller hade kunnat lida att ännu någon tid blifva med den stora bördan förskonte, särdeles i en sådan besvärlig tid, som nu är för handen, likväl medan den högste Gud hafver täckts all ting således att disponera, och vi fördenskull så väl härefter oss förlåta på hans gudomelige hjelp och bistånd, som vi dess faderlige mildhet allt här till spöria och befinna kunne; sedan att vi betrachta det höge kongelige vilkor, som Gud oss hafver låtit födas till, och fördenskull icke finné oss kunna undandraga fäderneslandsens nöd och tarfver; sidst uppäggiar oss ocli så den trohet, rättrådighet och oförtrutne hielp, tiänst och bistånd, så och lydno och hörsamhet, soin vi spörie i våre ungdoms år vara oss af våre trogne män, råd och undersåter till vår rätts och kongelige cronos erhållande bevist, och de nu icke allenest uppreppa, utan och oss hafve försäkrat och sig förobligerat att vela här efter bevisa oss och fäderneslandet all trogen tiänst, lydno och hörsamhet, så och efter all deres förmågo hielpa oss att detta rikes regerings börda, hvar efter sin condition, stånd ocli värde, att draga och utföra; ty hafve vi rätt och skäligt befunnet oss menige riksens råds och ständers underdånigste begäran och åstundan att beqväma och alltså här med riksens vårt käre fäderneslands konungelige regering i den helge Trefaldighets nampn anamma och vedertaga, önskandes att den högste Gud af sin mildhet oss bistå, med sin anda regera och oss förstånd, krafter och lycka där till förläna ville. Så på det riksens råd och ständer där emot måge vara försäkrade på vår christelige och ordentlige regering, så och vår gode och gunstige intention och atfektion, där med vi dem sampt- och synnerligen äre tillgedan ocli be-

vågne; ty hafve vi dem på efterfölliande punkter aller-nådigst velat förvissa och försäkra :

Först vele vi hålla alle riksens ständer, högre och lägre, fattige och rike, ved vår christelige evangeliske religion, grundat i de prophetiske ocli apostoliske skrifter, förklarat i den oförändrade ausburgiske confessionen och sedan anno 1593 i Ubsala concilio af alle riksens ständer allmänneligen samtyckt och vedertagen, icke tillåtandes någon annan religions öfning oppenbarligen eller hemligen att niutas eller instingas här i riket, efter som vi icke heller dem, som af annan religion äre, till kall och embeten i riket och där underliggiande provincier vele befordra eller befordra låta, doch krigstiänsterne undantagne, så och att dem, som sig stilla förhålla, att må vistas och handla i landet, så länge de sig hålla innan om rolighets skranker.

Jfr KF. 1611 §§ 1, 2; RF. 1634 § 1.

Till det andra vele vi ocli låta oss vara anläget, att enighet och likformighet i kyrkioceremonierne måtte rätt fattas och stadgas kunna, med deres som vederbör samtycke; enkannerlig att en god och beqvemb kyrkioordning måtte

blifva upprättat, och alltså all confusion i kyrkio-väsendet genom Guds bistånd afhulpet.

Jfr KF. 1611 § 7.

Till det tredie, vi vele och hålla och hafva vårt elske-lige riks råd i tillbörlig vyrdning och ära, och med deres råd styra och regera vårt rike och icke blifva någon ogunstig eller taga upp till vedervillia, fast än icke allt det som sades oss vore behageligit; mycket mindre illa uttyda, hvar icke allt nådde den effekt, man intenderar och gärna önskar.

Jfr KF. 1611 § 3 midten; rådets forsiikr. d. 4 jan. 1612.

Till det fierde, vi vele och regera och styra riket i alla måtto efter konungens ed, som den beskrefven står i det fierde capitlet i konungsbalken, och såsom den på konungelige cro-ninger är van att göras och besvärias, särdeles såsom vår salige käre her fader den anno 1617 hafver affatta låtit.

KF. 1611 § 4.•206

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1644.

Till det fempte, emot alle våre trogne män ocli undersåtare, fattige och rike, högre och lägre, andelige och verldslige, vele vi oss förhålla såsom en trygg, trogen och rättrådig konung, såsom och hålla vid macht riksens rätt, så väl som hvart och ett stånds, enkannerligen ridderskapeds, välfångne friheter, herligheter, immuniteter och privilegia, och icke tillstädia, att någon emot sin tillbörlige hafvande rätt må ske intrång, såsom och detta allt som föreskrit står på vår lyckelige cröning efter lag och plägsed med vår liflige ed stadfästa och bekräfta.

Jfr KF. 1611 § 3 slutet.

Sidst, så mycket regeringsformen vedkommer, hade vi gärna sedt, att den på detta möte hade kunnat fulkombligen beslutas, hälst efter vi icke allenast förnimme henne af vår sal. högtärade käre her fader vara föreslagen och allareda på "samma sätt begynt i lians sal. M:ts tid att practiceras, utan hafve och i vår omyndighets är af henne en god probe, men efterdy vi ved denne tid med sä månge besvärligheter äre invecklade, att hvarken vårt elskelige riks råd eller andre, sedan vi sjelfve, hafve nogsampt tid henne rätt att nagelfara och allt som det sig bör resolvera, ty är gott funnet att skiuta stadfästelsen upp till vår lyckelige cröning, att imedlertid allt rätt öfverläggias och dä att med riksens ständers samtycke confirmeras till en lag, som everdeligen skall här i riket observerat varda. Doch vele vi imedlertid rätta oss efter som hon här till är författat och henne alltså behålla i sin vigor och till exekution.

Till yttermera visso, att vi detta således bevilliat och lofvat hafve, vele och så i alla sine punkter obrotsligen hållet hafva, dy hafve vi detta med egen hand underskrifva och vetterligen låtit sättia vårt secret här nedan före. Gifvit och skrifvit på vårt slott Stockholm den siunde decembris år efter Christi börd ett tusend sexhundrade på det fyrationde och fiärde.

CHRISTINA.

(L. S.)

J. Silfverstiärna. Konungaförsäkran 1654.

Försäkran afgifven af konung Karl Gustaf

daterad Upsala den 6 juni 1654. ')

Vi Gari Gustaf, med Guds nåde Sveriges, Götes, ocli Vendes konung, storfurste till Finland, hertig uti Estland, Carelen, Brehmen. Verden, Stettin-Pommern, Cassuben och Venden, furste till Rügen, herre öfver Ingermanland och Vismar, pfaltzgrefve vid Rhein, i Beyern, till Gülich, Cleve och Bergen hertig &c., göre här med vitterligit, att efter som Sveriges rikes råd och ständer, högre och lägre, andelige och verldslige, hafva för några år sedan, först anno 1649 och sedan anno 1650, genom den stormechtigste furstinnas ocli frus, fru Christinas, Sveriges, Götes och Vendes drottnings, storfurstinnas till Finland, hertiginnas uti Estland, Carelen, Brehmen, Verden,

Stettin-Pommern, Cassuben och Venden, furstinnas till Rügen, frus öfver Ingermanland och Vismar &c. vår elskelige käre fru moders gunstige och gode affection och bevågenhet emot oss, så och dess idkesamme inrådande, förmaning, tillstyrkiande och egen bevillning, samtyckt och oss anammat och förklarat först för en successor till riket, på fall att hennes M:t något dödeligit komme att vederfaras, och enkannerligen på det sidsta året 1650 bevilliat och samtyckt oss, så väl som våre echte manlige bröstarfvingar (där Gud

') Original på pergament i Riksarkivet. — Redan den 20 okt. 1650 hade Karl Gustaf såsom utkorad »prins och arffurste» afgifvit en försäkran till drottningen, rikets råd och ständer, motsvarande de punkter, som ständerna upptogo i riksdagsbeslutet den 6 nov. samma

år (Stiernman II, s. 1153, 1169).

några beskärandes varder) för Sveriges rikes arffurstar ocli oss in specie för utvald konung, på vilkor som föreskrifvet står, efter som samma riksdags beslut vidare uttrycker ocli beskrifver; hvar oppå nu följt är, att Hennes M:t af egit bevåg hafver täckts träda af riket och regementet, dess tillhörige provincier, ocli hvad där mera för högheter, härligheter, rätter och rättigheter tillhöra, och det oss ordenteligen låta förtro och tillkomma, efter som sielfve afsäjelse- ocli abdikationsskriften, så och publique akterne vidare och klarligare allt utvisa och betyga: alltså äre välbemälte Sveriges rikes råd och ständer efter Hennes M:ts nådige villie och påfordran enhälleligen, underdånigst och ödmiukeligen till oss trädde, sin gode villie, ödmiuke ti 11-försicht och fasta förtroende förklarat, sin redebogne hörsamhet, tiänst och villighet, så och trohet och upprich-tigliet anpræsenteradt, och därjämpte af oss underdånigst fordrat och begärat, att vi deras nådigste konung vara ocli Sveriges crono opå oss anamma, dem där opå efter skäl och rätt, så och framfarne konungars enkannerligen vår högstärade käre moderbroders fordom konung Gustaf Adolphs den stores, så och Hennes M:ts vår högstärade elskelige fru moders exempel, på deres christelige religion och vår ordentelige rikes regering försäkra ville. Hvarföre såsom vi deres åstundan och förslag hafve funnet helso-sampt och gott och äre där hän sielfve intenderade, ty hafve vi för oss taget samma konung Gustaf Adolphs anno 1611 den sidste decembris och Hennes M:ts den 7 decembris anno 1644 i Stockholm utgifne försäkring, med riksens råd och ständer den öfverlagdt och hvad som tiderne eller andre vichtige orsaker icke hafve förandrat, allt låtet upp-reppa, sterkia och bättre förklara, efter som vi det allt här med lofve, tillsäje, styrkie och stadfäste på sätt och vis som föllier:

1.

Först, vele vi hålla, handliafva och beskydda alle Sveriges rikes ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vid deres christelige religion, Guds rena och klara

ord ocli de högvärdige sacramentens rätte, sanskyllige bruk, grundade uti den helga prophetiske ocli apostoliske skrift och uti den oförandrade ausburgiske confession, kejser Carl den V:te öfverantvardat år 1530, artikelsvis är stelt och författat, alldeles såsom hon i konung Gustafs sidste och konung Johans (begge i liögloflig ihugkommelse) första \'ege-ments tid i detta riket hafver varit brukelig, och sedan uti Upsala concilio år 1593 af salig konung Carl den IX:de vår högtärade käre moderfader, riksens råd och ständer, som dä församblade vore, enhälleligen samtyckt, vedertagen och besluten blef. Och vele vi, att ingen af ständerne eller andre af uudersåterne i här underliggiande provin-cierne, högre eller lägre, en eller flere, någon annan religion anten med lockande eller trugande anmoda eller påbiuda skall, ej heller någon annan, af hvad annan nation, stånd eller vilkor som ban vara kan, någon annan religionsöfning eller exercitium offentligen eller hemligen tillstädia uti vårt rike eller dess tillhörige provincier, än denna som förbemält är.

KF. 1611 § 1. Jfr KF. 1644 § 1.

2.

Till det andra, ingen som af annan religion är, det vare sig papistisk, calvinisk, photinianisk, anabaptistisk eller

någon annan än den som förbemält är, enkannerligen den sig till oppenbar ogudachtighet och förargelig atheismum slår och märkia låter, skall måge brukas i något riksens embete, anten i råd, i collegierne, på slott och fästningar, i land och städers regeringar, hvarken i högre eller mindre kall. Mycket mindre skole sådane lidas eller brukas uti kyrkioväsendet eller ungdoms upptuktan, information och scholeväsendet, enkannerligen att ingen, som af annan religion finnes än i förre artiklar beskrefven står, skall förordnas eller brukas till biskop, superintendent, hofpredikant, professor i academierne eller gymnasierne, kyrkioherder i stä-derne och på landsbygden, scholemästare eller i andre lärembeten och ungdombs eller åhörares information, det vare sig i barnescholar eller privat hus; så att Guds för-

sarabling i fäderneslandet och dess underliggiande provincier ma ren, oturberat och i en stadig enighet till Guds nampns ära, församblingenes uppbyggelse och vår och riksens välfärd erhållen varda.

Jfr KF. 1611 § 2; 1644 § 1.

3.

Till det tridie, detta föreskrefne vele vi således, som förbemält är, i riket och dess underliggiande provincier hållit hafva och icke tillstädja, att någon licentie enom eller androm tillåtes här emot, efter som af oss till dess conservation en viss ordning göras skall. Och vele vi fördenskull att biskoparne, superintendenterne, consistorierne, så och andre af magistraterne, högre och lägre, så i landet som städerne, hafva där ett flitigt och noga opseende uti, på det de, som göra där emot, måge anten förekommas, afstraffas och verkligen hindras i tid, förr än allt ritar in och om sig, och att all ting således genom Guds nådige försyn må kunna sättias i sitt rätta lag. Men alldenstund tvenne besvär falla där uti, först att främmande potentaters och republikers sändebud eller residenter, som af annan religion äre, sändes här in en tid här att blifva och sig uppehålla eller strax att resa tillbakars igen, hvilkom sin gudstiänst att disputera eller hindra icke skäligt synes för månge orsaker skuld; nu komma och andra hinder in, sompt för tiänster, enkannerligen krigstjänster skull, sompt att drifva sin köpenskap, handel, handtverk och näring; hvarföre vi och dem, förbe:de legater och residenter, deres religions exercitium för sig och sitt medfölliande folk och tiänare i sitt hus icke kunna förvägra; doch så, att ingen annan än deras enskilte och medfölliande tiänstefolk det samme tillåtes i deras hus, och att allom androm, eho de äre, förbiudes deres gudstiänst att bivistas och besökia, först dem, som äre af samme religion och för andre Orsaker skuld här i riket vistandes, och mycket mera flere, som sig till vår gudstiänst bekänna. Hvad vidkommer andre främmande, som sig med tiänster här i riket, anten hos

oss eller för handel ocli handtverker skull inlåta, vistas eller nedersättia, de måge, så länge de sig in privato ro-ligen, stilla och utan förargelse förhålla, förrätta sine tiänster och andre sine skälige förehafvande och för sig sjelfve i sine hus göra det deres gudstiänst fordrar, men hvarken hålla samqvämbder hemligen eller uppenbarligen eller draga någon lärare in i landet och i deras hus under hvarjehanda prætext, anten till religionsöfning, deres barns information, eller annan sådan intention, vid högsta straff tillgörandes, som framdeles specificeras och beskrifvas skall. Skulle ocli någon, af hvarjehanda religion han vore eller prætenderade, finnas i riket och dess provincier, som bruste ut med ord eller gerningar att förtala eller försmäda Guds ord och vår christelige gudstiänst, den skall som blasphemus och en Guds ords försmädare efter föregången domb ifrån sin hafvande tiänst casserat och efter brottet till lifvet straffat varda.

Jfr KF. 1611 § 2 slutet; 1644 § 1 slutet. För §§ 1—3 jfr ock RF. 1634 § 1: K. Majits stadga om religionens rätta öfning och conservation d. 25 juni 1655.

4.

Till det fiärde, vi lofve och tillsäje här med att vela styra och regera vårt rike Sverige efter konungens ed, som i

konungsbalken i det fiärde kapitlet beskrefven, och efter som eden på riksdagen i Stockholm anno 1617 med allmänt samtycke författat är. Och vele vi liär efter beställa och besättia riksens höge och förnäme embeten, drotses, marsks, ammirals, cantslers, skattmästares, presidenters i hofrätterne, i handelscollegio, i bergscollegio, så och riksråds och råds i andre collegier, sampt lagmäns, guvernörers i provincierne, ståthållares, landshövdingars och på de förnämbste befästningarne, riksmarskalks, generals af artilleriet, riksstallmästares, riksjägemästares med infödde svenske män af ridderskapet och adelen; vele och bära åhåga och omsorg däröfver, att domstolerne i öfre och underrätterne måge rätt försedde och beställte blifva, så att hög och låg, fattig och rik, måge ved Sveriges lag och

sin hafvande rätt oväldt handhafd och emot orätt försvarat varda. Vi vele och så hålla embeten i deras skälige och laglige respekt och vyrdning, att allt måtte kraftigt och ordentligen föras kunne, efter som vi och hvar och en efter sin tiänsts värde och riksens medel hvart embete och tiänst försi och försöria vele med torftigt underhåld, efter som vi framdeles allt med riksens råds råde beställa och förordna vele och kunne.

Jfr KF. 1611 §§ 4, 5, 8; 1644 § 4.

5.

Till det fempte, med biskopernes, superintendenternes och kyrkioherde valet skall hållas efter vedertagne och samtyckte kyrkieordningen, opträttat år 1571., och dem deras tillbörlige och laglige macht och myndighet till sitt embetes rättmätige utförande erhålles och styrkias. Vi vele och så academierne i Upsala, Åbo och Dorpt sampt gymnasier och scholar, så och hospitalerne hålla vid macht och ved deres väl undfångne inkompster och rättigheter conservera, och bisperne, professores, pastores i städerne, scholemästare, så och provester och kyrkioherdar å landet, ved sine underhåld förvara, att de sine embeten utan trångmål väl skole föra kunna; i lika måtto och så bära omsorg för dom-kyrkiorna och hospitalerne i landet, att allt med byggning och gott välstånd erhållet varda måtte. Och äre vi tillfreds att sysslemännerne och æconomi äre prästmän, som si på räntorne och dem förestå och drifva oppå domkyrkiones byggning, doch så att de årligen lefverera i cronones räntekammar en klar och oförfalskat räkenskap för det, som dem förtrodt är och de förestått hafve.

Jfr KF. 1611 § 7.

6.

Till det siätte, vi vele och så hålla ständerne sampt och synnerligen vid Sveriges lag och så vid hvars och ens välfångne rätt, privilegier och egendomb och freda efter vår förmågo riket, så att intet krig eller örlig begynnes

eller företages, och där något i riket till dess bästa, säkerhet, opkompst och tarf vore nödigt att förandras, att sådant allt måtte ske och företagas med riksens råds råde och ständernes vettenskap och samtycke.

Jfr KF. 1611 §§ 3, 6; 1644 § 5.

Till yttermera visso, att vi alle desse förbemälte punkter troligen och obrotsligen hålla vele, och icke anten sielfve där emot göra eller andre att göra tillstädia, hafve vi detta med egen hand underskrifvit och med vårt sekret försegla låtit. Gifvit och skrifvit på vårt slått Upsala den siätte dag uti junii månad år efter Christi börd ettusend sexhundrade på det femtionde och fiärde.

CARL GUSTAF.

Lars Canthersten. Konungaförsäkran 1672.

Försäkran afgifven af konung Karl XI

daterad Upsala den 18 dec. 1672. ')

Vi Carl med Guds nåde Sveriges, Götes och Vendes konung och arffurste, storfurste till Finland, hertig uti Skåne, Estland, Lifland, Carelen, Brehmen, Verden, Stettin-Pommern, Cassuben och Venden, förste till Rügen, herre öfver Ingermanland och Vismar, så och pfaltzgrefve vid Rhein, i Bayern, till Gülich, Cleve och Bergen hertig göre vitterligit, att emedan menige Sveriges rikes råd och ständer uti vår späde ungdom, då Gud den aldrahögste af sin outransakelige försyn monde ifrån denne verlden ocli till sig i en evig glädie affordra fordom den stormächtigste förste och herre, herr Carl Gustaf, Sveriges, Götes och Vändes konung, storfurste till Finland, hertig uti Skåne, Estland, Lifland, Carelen, Brehmen, Verden, Stettin-Pom-mern, Cassuben och Venden, furste till Rügen, herre öfver Ingermanland och Vismar, så ock pfaltzgrefve vid Rhein, i Bayern, till Gülich, Cleve och Bergen hertig, vår högtärade elskelige k. herr fader, christeligst och glorvyrdigst i åminnelse, hafve sig behörligen påmint den arfförening, som år 1650 af dem enhälleligen samtycht, sluten och för-afskedat, så och år 1654 vardt upprepat och stadfäst, jämväl till följe däraf uppå de tvenne riksdagar, som hölles år 1660, den förste i Göteborg och den andre här i Stockholm, oss för deras rätte konung och herre sampt arftagande till riket och alle dess tillhörige landskaper erkändt, hyllat och förklarat, lofvandes och sig förplichtandes emot oss

') Original på pergament i Riksarkivet.

till all huldskap, tjenst och trohet, såsom redelige, upp-richtige och hörsamme undersåtare ägnar och bör; hvilket de uti förflutne våre omyndighets år icke allenast efterkommit, utan och nu mera vid detta deras allmänna möte och håldne riksdag oss för myndige förklarat, sampt fri- och godvilleligen uppdraget och öfverantvardat vårt rikes fullkomblige regering, med underdånigste och ödmiu-keste begäran, att vi den samme nu tillträda och till allas deras säkerhet och välfärd, såsom en christelig och laglig konung, väl och ordenteligen utföra vele: hvarföre ändocli vi nogsampt förutse, hvad svår börda oss här igenom blifver pålagt, likväl såsom vi betänkie att detta icke utan Guds särdeles försyn och välbehag sig således skickat hafver, visserligen förtroendes att han sin nåde och välsignelse till detta sitt värk mildeligen förlänar och oss med sin gudomelige hielp sampt Helge Andes styrelse styrker och understödjer, vi och där hos med synnerlig hugnad för-spörie det underdånige, hulde, trogne och rättrådige hjertelag, som samptlige vårt rikes råd och ständer till oss dragé, och förty tryggeligen ålite den fäste försäkring, som de både nu och tillförende oss gifvit hafve, att vela och skola bevisa oss ocli fäderneslandet all trogen tienst, lydno och hörsamhet, så ocli att göra oss allt tillbörligit och verkeligit bistånd, efter hvars och ens yttersta förmågo, ämbne och vilkor; alltså hafve vi icke kunnat eller bordt längre oss undandraga detta vårt kongl, embete, till hvilket vi äre födde och arffalne, utan heller för godt och skäligt pröfvat oss till företalde vårt rikes råds och ständers underdånige begäran och åstundan att beqväma, jämväl till föllie däraf riksens regering nu i det helga Trefaldighets nampn vedertaga, och där hos dem sampt- och synnerligen efter skäl och rätt, så och framfarne våre konungslige förfäders, enkannerligen vår högtärade elskelige käre herr faders, loflige exempel, om vårt christelige ocli ordentelige regemente sampt nådige och rättrådige förhållande allernådigst försäkra velat, efter som vi det allt här med lofve, tillsäje, styrke ocb stadfäste, på sätt och vis som föllier:

Jfr inledningen till GuBtaf Adolfs försäkran.

1.

Först, såsom vi uti den christelige evangeliske religionen, grundat i de prophetiske och apostoliske skrifter, förklarad i den augsburgiske bekännelsen, och sedan år 1593 uti Upsala möte af alle riksens ständer upprepat, samtyckt och vedertagen, till hvilken efter konung Gustafs den förstes slutne arfförening med riket alle dess successorer Sveriges konungar, såsom till en fundamental lag, bebundne äre, äre vordne uppfödde och alldeles stadfästade. jämväl igenom Guds nåde tänkie och vele in till vår dödsstund icke allenast framhärda, utan och våre successorer och lifs-arfvingar, när Gud efter sin försyn oss därmed skulle välsigna vela, såsom Sveriges arffurstar i samma religion vela uppfostra låta, alldeles som i förbemälte konung Gustafs den förstes arfförening, såsom och vår sal. käre ner faders gifne försäkring anno 1650 är utlofvat; alltså lofve vi och desslikest att hålla, handhafva och beskydda alla Sveriges rikes ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vid företalde vår

christelige religion, Guds rena och klara ord och de högvärdige sacramentens rätta, sann-skyllige bruk, alldeles som det i konung Gustafs sidste och konung Johans (begge högloflig i åminnelse) förste regement^ tid i detta riket hafver varit uti öfning, men sedan uti ofvanberörde Upsala möte förmedelst allmänt och enhälligt slut uttryckt, gillat och bekräftat blef. Och vele vi ingom af ständerne eller andre af undersåtare i här underliggiande länder, högre eller lägre, en eller flere, någon annan religion, anten med lockande eller trugande anmoda eller påbiuda, ej heller någon annan, af hvad annan nation, stånd eller vilkor, som han vara kan, någon annan religionsöfning offentligen eller hemligen tillstädia uti vårt rike eller dess tillhörige provincier, än denna som förbemält är.

Jfr KF. 1654 § 1.

2.

Till det andra — erhållen varda

Se KF. 1654 § 2.KONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

217

3.

Till det tridie, detta föreskrefne vele vi således, som förbemält är, i riket och dess uiiderliggiande provincier hållet hafva och icke tillstädia, att någon licentie enom eller androm tillåtes häremot, eftersom af oss till dess conservation de härtill giorde förordningar, särdeles i vår elskelige käre herr faders tid, så och i vår minorennitet, alldeles approberas, gillas och stadfästas, hvilka vi och, så vida det af nöden vill vara, vela till den ändan formera och förbättra låta, och vele vi fördenskull — — orsaker skull; sedan komma och andra hinder in, sompt för tiänster, enkannerligen krigstjänster skull, sompt för dem, som drifva sin köpenskap, handel, handtverk och näring; hvarföre vi och dem, förberörde legater och residenter, deras religionsöfning — vidare specificeras--ifrån sin hafvande tiänst

afsatt och efter brottet till lifvet straffat varda.

Se för öfrigt KF. 1654 § 3; jfr k. förordn. »/. 1666, 19 3 1667, 2V2 1671.

4.

Till det fierde, vi vele och icke allenast älska, ära och uti vyrdning hålla den stormächtigste högborne förstinna och fru, fru Hedevig Eleonora, Sveriges, Götes ocli Vändes drottning, storfurstinna till Finland, hertiginna uti Skåne, Estland, Lifland, Carelen, Brehmen, Verden, Stettin-Pommern, Cassuben ocli Vänden, förstinna till Rügen, fru öfver Ingermanneland ocli Vismar, så och pfaltzgrefvinna vid Rhein, i Beyern, till Gülicli, Cleve och Bergen hertiginna, boren hertiginna till Schlesvig-Holstein, Stormarn ocli Ditmarschen, grefvinna till Oldenborg och Delmenhorst, vår högtärade elskelige käre fru moder, utan och däröfver hand hålla, att de med hans sal. kongl. maj:t vår högtärade elskelige käre herr fader upprättade äktenskapsfördrag, så ocli andre undfångne bref och förskrifvelser, måge i alla måtto oför-kränkte förblifva och handhafvas, alldeles såsom de först år 1655 och sedan år 1660 af samptlige riksens ständer förmedelst deras beslut och biafsked upprättade, samtyckte och stadfäste äre.

Jfr KF. 1611 § 3 början.218

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

5.

Till det femte, vi vele och — — gerna önskar.

Se KF. 1644 § 4.

6.

Till det siette, vi lofve och tillsäje — — riksjägmästarens embeten och tiänster med--vele och kunne.

Se i öfrigt KF. 1654 § 4.

7.

Till det siunde, med biskopernes--vi vele och så

academierne sampt gymnasier--erhållet varda måtte.

Se KF. 1654 § 5 intill sista punkten »Och äre vi — förestått hafve», som här är utesluten.

8.

Till det ottonde, vi vele och så--till dess försvar,

säkerhet, uppkomst och tarf--vetenskap och samtycke.

Se i öfrigt KF. 1654 § 6.

Till yttermera visso, att vi alle desse förbemälte punkter troligen och obrotsligen hålla vele, och icke anten sielfve där emot göra, eller andre att göra tillstädia, hafve vi detta med egen band underskrifva och med vårt sekret försegla låtit. Gifvit och skrifvit uppå vårt slott Stockholm den adertonde dag uti decembris månad år efter Christi börd ett tusend sexhundrade på det sjutionde och andra.

CAROLUS.

J. P. Olivekrans. Konungaförsäkran 1719.

Kongl. Maj:ts allernådigste försäkran till saiutl. riksens ständer

daterad Stockholm den 21 februari 1719.')

Vi Ulrica Eleonora med Guds nåde Sveriges etc. utkorade drottning etc. göre härmed vitterligit att, såsom vi af riksens besluter och arfföreningar jämväl högstsal. hans Kongl. Maj:ts vår högstälskelige herr faders testamente af den 15 augusti 1693 hafva befunnit, det ingen arfsrätt hvarken för oss eller någon annan till Sveriges krono numera öfrig eller tillständig är, och riksens här församlade råd och ständer af en vördsam benägenhet frivilligen hafva utkorat och antagit oss till Sveriges rikes drottning samt våre manlige lifsarfvingar, där Gud några beskärandes varder, till kongl, tronens arftagare med den förpliktelsen att vara oss och dem i alla måtto hulde, trogne och rättrådige undersåtare, vårt samt riksens gagn och bästa sökia och all skada i tid afvärja, samt riksens tjenst befordra, så ock bud ocli be-falning stånda i allo ty försvarligit är för Gudi ocli man-nom oss att bjuda och dem att göra, allan rätt håldnan, theras och vårom, som trogne män och undersåtare ägnar och bör samt de med lag och skäl sin konung skyldige äre; alltså emottage vi med mycken erkänslo sådan Sveriges rikes ständers genom deras frivillige val emot oss betygade ära och vördsamma benägenhet. Och på det de däremot måge förnimma vår kongl, välvilja samt uppriktige välmening, jämväl i alla måtto finna deras trygghet och sä-

') Af Ulrika Eleonoras försäkran finnas fem exemplar på pergament i Riksarkivet.220

kerhet; ty hafve vi om vårt christelige och ordentelige regemente samt milda och rättrådiga förhållande välbemälte samtelige Sveriges rikes råd och ständer igenom denne öppne skrift nådigst velat försäkra, eftersom vi det allt härmed lofva, tillsäja, styrka och stadfästa, på sätt och vis sotn följer:

Jfr Kon. balken i landslagen kap. 2, 5.

1.

Såsom uti den christelige evangeliske religionen, grundad i de prophetiske och apostoliske skrifter, författad i den oförändrade augsburgiske bekännelsen och sedan år 1593 uti Upsala möte af alle riksens ständer upprepad, samtyckt och vedertagen samt i libro concordiæ förklarad, till hvilken efter konung Gustafs den förstes slutne arf-förening med riket alle dess successorer, Sveriges konungar, såsom till en fundamentallag, bebundne äre, vi äre vordne uppfödde och alldeles stadfästade, jämväl igenom Guds nåde tänkie och vele intill vår dödsstund icke

allenast framhärda, utan ock våre successorer och lifsarfvingar, när Gud efter sin försyn oss därmed skulle välsigna täckias, såsom Sveriges arffurstar i samma religion vela uppfostra låta, alldeles som i förbemälte konung Gustafs den förstes arfförening, såsom ock vår sal. k. herr faders gifne försäkring år 1672 är utlofvat; alltså lofve vi ock desslikest att hålla, handhafva och beskydda alla Sveriges rikes ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vid företalde vår christelige religion, Guds rena och klara ord och de liög-värdige sacramentens rätta sannskyllige bruk, alldeles som det i konung Gustafs sista och konung Johans (bägge hög-loflige i åminnelse) förste regementstid i detta riket hafver varit uti öfning, men sedan uti Upsala möten år 1593 och 1693 förmedelst allmänne och enhällige slut uttryckt, gillat och bekräftat blef. Och vele vi ingen af ständerne eller andre af undersåtare i Sverige och dess underliggande länder, högre eller lägre, en eller flere, någon annan religion anten med lockande eller trugande anmoda eller på-KONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

bjuda, ej heller någon annan, af hvad nation, stånd eller vilkor som ban ock vara kan, någon annan religionsöfning offenteligen eller hemligen tillstädja uti vårt rike eller dess tillhörige provincier, än denna som förbemält är.

KF. 1672 § 1.

2.

Till det andra, ingen, som af annan religion är--

samt vår och riksens välfärd erhållen varda.

Se KF. 1672 § 2; 1654 § 2.

3.

Detta föreskrefne vele vi således, som förbemält är, i riket och dess underliggande provincier hållit hafva ocli icke tillstädja att något sjelfsvåld enom eller androm till-lätes häremot, efter som de till dess conservation härtill gjorde förordningar, särdeles 1655 års religionsstadga ocli 1686 års kyrkiolag, i detta mål af oss alldeles approberas, gillas och stadfästas, hvilka vi också, när ständerne så nödigt pröfva, vele till den ändan formera och förbättra låta. Och vele vi fördenskull att guvernörerne och landshöfdingarne, biskoparne, superintendenterne, consistorierne, så ock andra af magistrateriie, högre och lägre, så i landet som städerne, hafva därpå ett flitigt och noga inseende, på det de, som göra däremot, måge anten förekommas, afskaffas ocli verkeligen hindras i tid, förr än allt riter inom sig, så att all ting således genom Guds nådige försyn må kunna sättias i sitt rätta lag. Men alldenstund tvenne svårigheter därvid möta, först att främmande potentaters och republikers sändebud eller residenter, som af annan religion äro, sändas här in en tid här att blifva och sig uppehålla eller straxt att resa tillbakars igen, hvilkom sin gudstjenst att förmena och hindra icke skäligit synes för mångahanda orsaker skull; sedan inkomma också andra främmande, somlige för tjenster, enkannerligen krigstjen-ster skull, somlige för köpenskap, handel, handtverk och annan näring; hvarföre vi ock dem förberörde legater ocli222

residenter deras religionsöfning för sig och sitt medföljande folk och tjenare i sitt hus icke kunna och vele förvägra; dock så, att ingen annan än deras enskilte och medföljande tjenstefolk det samma tillåtes i deras hus, och att allom androm, eho de äro, förbjudes deras gudstjenst att bivista och besökia, först dem, som äro af samma religion och för andra orsaker skull här i riket vistandes, och mycket mera flere, som sig till vår gudstjenst bekänna. Hvad vidkommer andra främmande, som sig för tjenster här i riket, för handel och handtverken samt annan näring skull nedsättia eller vistas, de måge, så länge de sig in privato roligen, stilla och utan förargelse förhålla, förrätta sine tjenster och andre sine skälige förehafvande och för sig sjelfve i sine hus göra det deras gudstjenst fordrar, men hvarken hälla samqvämer hemligen eller uppenbarligen eller draga någon lärare in i landet och i deras hus under hvarjehanda pretext, anten till religionsöfning, deras barns upptuktelse eller i annat sådant uppsåt, vid det straff, som förordningarne innehålla. Jämväl skola deras barn, så framt de vilja njuta

burskap, i följe af detta rikes stadgar och förordningar, uppfostras uti föromtalte vår christelige lära. Skulle någon, af livad religion han ock vore, finnas i riket och dess provincier, som bruste ut med ord eller gerningar att förtala eller försmäda Guds ord och vår chri-steliga gudstjenst, den skall som en Guds ords försmädare efter föregången dom ifrån sin tjenst afsatt, samt efter brottet och dess omständigheter till lifvet eller eljest utan nåder straffad blifva.

KF. 1(572 § 3. Jfr Add. 1660 § 1 och för §§ 1—3 RF. 1719 § 1.

4.

Såsom Sveriges rike aldrig må delas, utan alltid förblifva tillhopa en kropp under den regerande konungen; alltså vele ej heller vi afsöndra därifrån något förstendöme, land, stad, slott eller län igenom arfskifte, donationer eller förläningar. Men ifall Gud oss någre lifsarfvingar skulle beskära, då bore åt arffurstarne, som till regementet ej komma,

inge förstendömen eller länder anslås, såsom i forna tider med rikets skada skedt är, utan böra de, jämväl ock prin-sessorne, låta sig benöja med den stat och underbåld i penningeinkomst, som med riksens råds ocb ständernes samtycke dem kan tillagd varda; och prinsessorne, då de ut-giftas, böra undfå deras vanlige brudeskatt.

Jfr Riksdagsbeslutet 1650 (Stiernman, II, sid. 1169); Karl Gustafs förs. 1650 § 3 (ibid. sid. 1155).

5.

Och emedan vi finnas benägne, till Svea rikes goda styrsel samt vår och ständernes rätts bibehållande, att alltid instämma med samtl. riksens ständer, såsom makt ägande nu ocb framdeles att göra sådane besluter, stadgar och förordningar om sig ocb riket, som dë kunna pröfva tjenlige till det allmänna bästa samt deras sällhet; ty försäkre vi härmed för oss och våre efterkommande allmänne-ligen och uppenbarligen, såsom vi det igenom ett vårt bref till samtl. ständerne af den 20 januarii innevarande år1) redan gjordt hafve, det vi vele bruka den oss numera uppdragne kongl, makten till att efter yttersta förmågo befordra rikets allmänne samt hvars mans besynnerlige välgång; det vi tänkie grunda vår myndighet med mildhet och rättvisa uti undersåtarenas hjertan; det vi vele och skole styra och regera efter riksens stadgar, besluter, samt i synnerhet efter den regeringsform, hvilken samtelige riksens ständer nu författat hafva eller som de framdeles efter tidernes förändringar samt tillfällens angelägenheter kunna med oss pröfva nödigt därutiniiaif»ågot att förändra, göra och stadga.

RF. 1719 § 4.

6.

Yi kunna ock nu i början af vårt regemente icke gifva riksens oss älskelige ständer ocb samtelige inbyggiare ett kraftigare och mer öfvertygande prof af sådan vår upprik-

') Stiernman, III, s. 2165.

tige välmening än därigenom, att vi med dem betyga ett rättvist misshag ocli billig osmak för den så kallade sou-veräneteten eller det oinskränkte konungslige enväldet, livars verkan på mångahanda sätt har skadat, förminskat, stympat och nästan ödelagt riket. Fördenskull vi jämväl för vår person och våre efterkommande nu och i alla tillkommande tider ett sådant skadeligit envälde härigenom alldeles afskaffe, förqväfje, utkaste och till intet göre; förklarandes vi, äfven som riksens ständer det gjordt hafva, den böra vara kongl, tronen förlustig samt anses som en riksens fiende, hvilken anten genom uppenbart våld eller förborgade stämplingar kunde vilja sig till enväldig upphäfva. Jämväl vele vi såsom en landsförrädare utan alla nåder anse ehvem af undersåtarne, som beträdes med slike stämplingar umgå; såsom vi ock till ingen andelig eller verldslig större eller mindre beställning och förvaltning i riket och dess underliggande länder vele komma låta den där icke förut med liflig ed

efter det uppsatte formuläret har afsvurit sådant förderfveligit emot landets nöje och välfärd löpande envåldsregemente.

Formuläret till den s. k. suveränitetseden är intaget i valakten d. 21 febr. 1719 (Stiernman, III, s. 2170).

7.

Vi vele ock hålla vårt älskelige rikes råd i tillbörlig heder och värde samt styra och regera riket med och således icke utan, mindre emot deras råd, icke blifva någon ogunstig eller med vedervilja upptaga, fastän icke allt det som sades oss vore behageligit, mycket mindre illa uttyda, om icke allt nädde den verkan man påsyftar. Äfvenså försäkre vi att uppå riksdagar och ständernes sammankomster intet intrång göra uti deras deliberationer, ej heller någon af dem tillräkna ocli till misstycke taga, hvad samtal, rådslag och slut vid slike tillfällen kunna förelöpa; lemnandes vi ständerne alltid fritt att välja och sjelfve utse både deras utskickade till riksdagarne, jämväl vid sjelfva riksdagen deras sekrete utskott, isynnerhet ridderskapet ochKONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

adelen att sjelfva utnämna landtmarskalken. Och emedan bondeståndet behöfver en, som förer pennan för dem vid riksdagssysslorne, så kunna talemännen af alla fyra stånden träda tillsamman och välja en sekreterare för bondeståndet, hvilken, sedan han således är väld, samma förrättning sig antaga skall.

KF. 1672 § 5. EF. 1719 §§ 13, 14 slutet, 37.

8.

Vid riksens råds samt högre och ringare ämbetens be-sättiande och handhafvande lofve vi att i alla delar följa den nu inrättade regementsformen, såsom ock hålla ämbeten i deras skälige och laglige heder och värde, på det riksens angelägne sysslor och ärender med så mycket större myndighet ocli eftertryck måtte kunna föras och förrättas; isynnerhet att justitien igenom de af forna tider vanlige och väl inrättade rättegångsinstautierne må hafva dess förre lopp, och att de öfrige riksens ärender igenom de därtill förordnade collegier drifvas ocli fortsättias. Och såsom vi äro benägne att med all omsorg befordra boklige konsters drift och öfning i riket, sa att ymnighet af tjenlige ämnen till riksens angelägna sysslor och ämbeten måge formeras samt finnas i förråd, så vele vi ock vid tjensters besät-tiande, så under civil- som krigsstaten till lands och vatn, förnämligast anse personernes bepröfvade skickelighet och förtjenst, men intet annat. Dock till de angelägnare och ansenligare beställningar lofve vi, äfven som våra förfäder det gjort hafva, att hälst ihogkomma dem af adelen, som igenom studier, krigsförrättningar och flere nyttige vettenskaper gjort sig till befordran värdige; men särdeles hafva där akt på, att till hvart och ett ämbete inge andre utses och sättias, än de, som till det slags sysslor tjenlige äro eller därtill en bekant skickelighet och erfarenhet hafva, emedan det allmänna bästas sannfärdige nödtorft, som för alle andre afseenden bör gå, detta kräfver, att duglige ämbnen till hvart och ett riksens angelägne verk förordnas, men icke att någons förvärfvade höghet och anseende må

gifva honom insteg i sådane sysslor ocli ämbeten, hvartill han icke skickelighet och erfarenhet hafver. Så vele vi icke heller utan laga ransakning och dom låta sättia någon utur det ämbete ban bekläder, så länge han förmår samma skicke-ligen att förvalta.

Jfr KF. 1672 § 6-, KF. 1611 § 5 slutet; Add. 1660 §§ 8. 11 (i afs. pä slutet); RF. 1719 §§ 12, 34 samt §§ 2, 6, 12 i denna KF.

9.

Riksens ständer, högre och lägre, andelige och verldslige, vele vi bibehålla vid Sveriges beskrefne lag, riksens frihet, samt hvart och ett stånd särskilt vid sine privilegier, sådane, som de nu öfversedde och till närvarande tider lämpade varda, jämväl dem vid deras rättigheter och ägendom handhafva, ingalunda tillstädjandes, att

någon utan föregången laga dom därutur må sättias.

KF. 1672 § 8; 1611 § 9 slutet. RF. 1719 §§ 38, 40.

10.

Vi vele icke heller något krig och örlig begynna, ingen ny lag göra eller ständerne påträngia, ej heller någon gammal och vedertagen lag förvandla eller afskaffa förutan riksens råds råde samt menige ständernes ja och samtycke; ej heller någre påbud och förbud utgå låta eller ordningar göra, som menige riket angå, det vare sig anten med krigshjelper, gärder, tullar eller andre pålagor, utskrifnin-gar eller flere allmänne besvär, förutan riksens råds råde och ständernes samtycke. Mycket mindre skall någon guvernör och landshöfdinge eller annan befälhafvare, högre eller lägre, läggia å landet någon gärd eller hjelp, stor eller liten, skjutsningar och slikt, utan vår egen befallning och annorledes, än hvart och ett stånds välfångne privilegier samt de vid riksdagarne af ständerne gjorde slut och bevillningar sådant kunna medgifva. Enär ock så en ordning således lagligen gjord är eller förbud och påbud skedt, så vele vi det, så länge det vara skall, icke förändra eller upphäfva och någrom någon särdeles frihet däremot till-KONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

227

städja, vidare än hvart och ett stånd allmänt kommer att njuta; icke heller någon ständernes bevillning längre och på längre tid extendera, än den i sjelfva bokstafven lyder.

KF. 1611 § 6. Jfr KF. 1672 § 8 i afs. på krig; RF. 1719 §§ 4-6.

11.

Riksens mynt i gull och silfver vele vi, så snart nånsin görligit är, återställa på den fot, som det var i högstsal. hans Kongl. Maj:ts vår högstälskelige herr faders tid, och handhafva förre gjorde mynteordningar samt således därutinnan ingen förändring göra utan med riksens råds och ständernes samtycke, sedan vi däröfver inhämtat vederbörande collegiers underdånigste betänkande.

Jfr RF. 1719 § 9.

12.

Biskoparne och superintendenterne skola väljas och förordnas, alldeles som 1686 års utgångne kyrkiolag förmår, och dem deras tillbörlige och laglige makt. och myndighet till deras ämbetes rättmätige utförande erhållas och styrkas. Men med kvrkioherdarnes tillsättiande vele vi låta förblifva vid det sätt, som för år 1680 varit hafver, till hvilken ända ärkiebiskopen, biskoparne, superintendenterne med consistorierne böra uppgifva, hvilke gäld, som för den tiden regale varit eller haft jus patronatus, och hvilke efter församlingarnes val af consistorierne med kyrkio-herdar försedde blifvit, hvarefter vi en kommission förordna vele utaf någre riksens råd, biskopar och andre redelige män, som samma öfverse skola och efter skäl och bevis därutinnan ett slut göra, hvaremot biskoparne och consistorierne intet måge göra församlingarne något intrång. Så vele vi ock kyrkiorne, academierne samt gymnasierne och skolarne, hospitalerne samt Stockholms barnhus vid makt hålla och vid deras fundationer, anslagne inkomster och rättigheter handhafva och hvarken sjelfve därutinnan göra någon förändring eller tåla andras egenvilliga inträng; jäm-228

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

väl biskoparne, superintendenterne, professoren^, pasto-rerne i städerne, skolemästare, probstarne, kyrkioherdarne å landet med de öfrige af prästerskapet vid sine underhåld förvara, så att de sine ämbeten förutan trångmål väl skola föra kunna. I lika måtto vele vi ock bära omsorg om dom- och andre kyrkiors samt skolårs och hospitalers byggnad, så att de i godt stånd måge uppehåldne blifva.

KF. 1611 § 7-, 1672 § 7. RF. 1719 § 34.

13.

Stipendierne, anten af forna Sveriges konungar eller private personer instiktade, vele vi hålla hand öfver, så att de icke emot första instiktarens rätta mening samt testa-menternes tydelige ord och innehåld måge anten dragas till andre behof, icke heller annorledes administreras och utdelas; särdeles vele vi sjelfve icke tillägna oss någon disposition öfver de stipendier, som af kronan intet härflyta, ocli där någre sådane dispositioner uti framfarne konungars tid skulle vara förelupne emot testatorernes mening och testamenternes innehåld, så vele vi sådant, när med skäl däröfver klagat varder, ändra och allt till sin rätta instik-telse bringa låta.

Till yttermera visso, att vi alle desse förbemälte punkter troligen och obrottsligen hålla vele och icke anten sjelfve deremot göra eller andre att göra tillstädja, hafve vi detta med egen hand underskrifva och med vårt kongl, sigill försegla låtit. Gifvit i Stockholm den 21 februarii år efter Christi börd ett tusend sjuhundrade och nitton.

ULRICA ELEONORA.

S. Barck. Konungaförsäkran 1720.

H. K. H. Fredriks arfprinsens af Hessen-Cassel samt Sveriges rikes generalissiini försäkring till Svea rikes ständer

daterad Stockholm den 22 mars 1720. ')

Alldenstund Hennes Kongl. Maj:t min högtälskelige gemål har medelst dess skrifvelser af den 22 och 29 fe-bruarii sistledne hemstält samtl. riksens ständer, om icke dem skulle behaga att uppdraga mig konungamakt och värdighet samt lemna Hennes Maj:t att åter få träda till den kongl, tron och regeringen, i fall mig någon dödelighet förr än Hennes Maj:t timade; fördenskull och på den händelsen riksens här församlade ständer till denne Hennes Maj:ts giorde proposition skulle samtycka och mig till Svea rikes konung frivilleligen antaga, varder jag med mycken erkänslo en sådan Sveriges rikes ständers emot mig betygade ära och särdeles benägenhet upptagandes, med kraftigaste försäkran, att mitt rätta och allvarsamma uppsåt skall vara rikets upprättelse och välgång efter yttersta för-mågo att befrämja samt följande skälige förbindelser hålla och efterlefva.

') Af denna försäkran finnes ett egenhändigt undertecknadt och besegladt exemplar på papper bland Akterna till 1720 års adelsprotokoll i Riddarhusarkivet. Redan den 27 februari 1720 afgaf arfprinsen Fredrik en kortare försäkran för den händelse han skulle blifva väld till konung, hvilken, egenhändigt undertecknad, förvaras i samma samling.230

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

1.

Sedau jag under mitt vistande här i riket hafver inhämtat någon närmare och grundligare kunskap, än jag för detta haft, om den rena evangeliska läran, sä finner jag mig icke allenast föranlåten densamma att antaga och den reformerte läran afsäja, utan ock utlofvar och försäkrar till min dödsstund därvid stadigt att förblifva samt att låta mina lifsarfvingar, som Gud mig med Hennes Maj: t min nu varande gemål förlänandes varder, uti den lutter-ske religion uppfostra; hvarföre jag ock i alla delar stadfäster och bekräftar den af Hennes Maj:t min högtälskelige gemål år 1719 deu 21 februarii underskrefne försäkringsskrift och då upprättade regeringsform angående den rena och oförfalskade evangeliske religion, som är gruudad uti de prophetiske och apostoliske skrifter, i den oförändrade augsburgiske bekännelsen, förklarad in libro concordiæ och sedan år 1593 uti Upsala möte af alla riksens ständer samtyckt och vedertagen, till hvilken efter konung Gustaf den förstas slutne arfsförening med riket alla dess succes-sorer, Sveriges konungar, såsom till en fundamentallag förbundne äro. Jag lofvar ock desslikes att vilja hälla, hand-hafva och beskydda alla Sveriges rikes ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vid förenämde lutterske religion, Guds rena ocli klara ord ocli de högvärdige sacra-menters rätta och sannskyllige bruk, alldeles som det i konung Gustafs sista och konung Johans första regementstid i detta riket hafver varit uti öfning, men sedan uti Upsala möten år 1593 och 1693 förmedelst allmänne och enhällige slut gillat och bekräftat blef. Och skall jag ingen af ständerne eller andre af undersåtarne i Sverige ocli dess

underliggande länder, högre eller lägre, en eller flere, någon annan religion antingen med lockande eller trugande anmoda eller påbjuda, ej heller någon, af hvad nation, stånd eller vilkor han vara må, offentligen eller hemligen tillstädja någon annan religionsöfning uti riket eller dess tillhörige provincier, än den förbemälte evangeliske läran, hvilken jag uti en oföränderlig renhet vill bibehålla ochKONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

emot allt kätteri och uppenbart våld redeligen försvara och beskydda och därtill, enär det erfordras, hafva lif och blod ospart.

K K. 1719 § 1.

2.

Ingen af annan religion, det vare sig papistisk, cal-vinistisk eller reformert, anabaptistisk, photinianisk och alla svärmerier eller någon annan, än den som förbemält är, enkannerligen den sig till uppenbar ogudaktighet ocli förargelig atheismum slår och märkia låter, skall brukas i något riksens ämbete, antingen i råd, i collegier, på slott ocli fästningar, i land och städers regeringar, hvarken i högre eller mindre kall. Mycket mindre måge sådane lidas eller brukas uti kyrkio- och skoleväsendet eller ungdomens upp-tuktan. I synnerhet skall ingen, som af annan lära finnes, än uti föregående articul beskrifven står, förordnas eller brukas till biskop, superintendent, hofpredikant, professor i academierne. lektor vid gymnasierne, kyrkioherde i stä-derne eller på landsbygden, skolemästare eller i andre läroämbeten och ungdomens eller åhörares information, det vare sig barneskolar eller private bus, så att Guds församling i fäderneslandet och de underliggande provincier må ren, oturberad och i en stadig enighet till Guds namns ära, församlingens uppbyggelse samt rikets välfärd erhållen varda.

KF. 1719 § 2. Genom k. kung. af d. 27 aug. 1741 medgafs åt alla, som tillhörde engelska och reformerta kyrkan, fri religionsöfning, rätt att i sjöstäderna utom Karlskrona bygga kyrkor samt att i öfrigt åtnjuta samma förmåner som landels öfriga undersåtar.

3.

Hvad sålunda föreskrifvit är vill jag i rikets och dess underliggande provincier hålla och handbafva, samt icke tillstädja att något sjelfsvåld enom eller androm häremot tillåtes, efter som de till dess bibehållande gjorde förordningar, särdeles 1655 års religionsstadga och 1686 års232

kyrkioordning i detta mål af mig alldeles gillas ocli stadfästas, hvilka jag ock efter ständernes godtfinnande skall låta formera och förbättra. Och bore fördenskull guvernörer och landshöfdingar, biskopar, superintendenter, konsistorier, så ock andre af magistraterne, högre och lägre, så på landet som i städerne, hafva därpå ett flitigt och noga inseende, på det de, som göra däremot, måge förekommas, afskaffas och verkeligen hindras i tid, förr än allt ritar inom sig. så att all ting således genom Guds nådige försyn må förblifva uti dess rätta lag. Men alldenstund tvenne svårigheter därvid möta, först att främmande potentaters och republikers sändebud eller residenter, som äro af annan religion, sändes hit in en tid sig liär att uppehålla eller att straxt resa tillbaka igen, hvilkom deras gudstjenst att förmena icke skäligt synes för mångahanda orsaker skull; hvarföre man dem deras religionsöfning i deras hus för sig och sitt medföljande folk och tjenare icke kan förvägra; sedan inkomma ock andre främmande, hvilka för köpenskap, handel, handtverk och annan näring sig här nedsätta eller vistas; de måge väl för sig sjelfva i sina hus göra hvad deras gudstjenst fordrar, så länge de in pri-vato stilla och utan förargelse sig förhålla och deras skä-lige förehafvande förrätta; men inga samqvämer, hvarken hemligen eller uppenbarligen, måge efterlåtas dem att hålla eller någon lärare in i landet eller deras hus att draga under hvarjehanda pretext, antingen till religionsöfning, deras barns upptuktelse eller i annat uppsåt, vid det straff, som förordningarne innehålla. Jämväl skola deras barn, så framt de vilja njuta burskap, i följe af detta rikets stadgar och förordningar, uppfostras uti förr omtalte christe-liga lära. Skulle någon, af hvad religion ban ock vore, finnas i riket och dess provincier, som bruste ut med ord eller gärningar att förtala eller försmäda Guds ord och vår christeliga gudstjenst, den skall som en Guds ords försmädare efter föregången dom ifrån sin tjenst afsättas, samt

efter brottet och dess omständigheter till lifvet eller elljest utan nåder straffas.

KF. 1719 § 3. Jfr prestersk. priv. 1723 § 1 och för §§ 1—3 RF. 1720 § 1.

4.

Utlofvar jag icke allenast till min dödsstund att älska, ära ocli i vördning hålla min liögtälskelige gemål den stormäktigste furstinna Ulrica Eleonora, Sveriges, Götes och Vendes drottning etc. etc., utan ock med skyldigste vördnad erkänna den gunst och välvilja, som Hennes Maj:t till min upphöjelse uppå den konglige tronen velat förklara och å daga gifva.

Jfr Karl XI:s försäkran 1672 § 4 i afs. på hans moder enkedrottning Hedvig Eleonora.

5.

Jag vill ej heller från riket afsöndra något furstendöme, land, stad, slott eller län igenom arfskifte, donationer eller förläningar, på det Svea rike med dess underliggande provincier ej må delas, utan alltid under den regerande konungen förblifva en kropp tillhopa. Men i fall Gud med min nu varande gemål Hennes Maj:t drottning Ulrica Eleonora någre lifsarfvingar beskära skulle, då bör åt arfförstarne, som till regementet ej komma, inga förstendömen eller länder anslås, som i forna tider med rikets skada skedt är, utan måste de, jämväl ock prinsessorne, låta sig benöja med den stat och uuderhåld i penningeinkomst, som med riksens räds och ständernes samtycke dem kan tillagt varda, och prinsessorne, dä de utgiftas, undfå deras vanlige brudskatt.

KF. 1719 § 4.

6.

Såsom jag städse är benägen, till Svea rikes goda styrsel samt min och ständernas rätts bibehållande, att alltid instämma med samtlige riksens ständer, såsom maktägande nu och framdeles att göra sådane beslut, stadgar och förordningar om sig ocli riket, som de pröfva tjenlige till det allmänne bästa samt deras säll- och trygghet; alltså försäkrar jag härmed allmänneligen och uppenbarligen

att vilja bruka den kongl, makt, som mig uppdrages, efter yttersta förmågo till att befordra rikets allmänna samt hvar mans besynnerlige välgång, tänkandes grunda min myndighet med mildhet och rättvisa uti undersåtarnes hjertan, såsom ock att styra och regera efter riksens stadgar, beslut ocli i synnerhet efter den regeringsform, hvilken samtlige riksens ständer förledit år författat hafva eller nu och framdeles till deras säkerhet och välgång pröfva nödigt att förbättra och stadga.

KF. 1719 § 5. EF. 1720 § 4.

7.

Jag kan ej heller gifva riksens ständer ocli samtlige inbvggiare ett kraftigare och mer öfvertygande prof af sådan min uppriktige välmening, än därigenom att jag med dem betygar ett rättvist misshag och en billig osmak för den så kallade souveräniteten eller det oinskränkte konungsliga envåldet, hvars verkan på mångahanda sätt har skadat, förminskat och märkeligen försvagat riket. Fördenskull och på det ett sådant skadeligit envälde nu och i tillkommande tider alldeles må förqväfvas och till intet göras, förklarar jag, äfven som riksens ständer det gjort hafva, den böra vara kongl, tronen förlustig samt anses som en riksens fiende, hvilken antingen genom uppenbart våld eller förborgade stämplingar kunde vilja sig till enväldig upphäfva; och bör den såsom en landsförrädare utan all nåde afstraffas, hvilken af undersåtarne beträdes med slika stämplingar umgå. Hvarföre ingen till andelig eller verldslig, större eller mindre beställning och förvaltning i riket ocli dess underliggande länder komma skall, den där icke förut med liflig ed efter det uppsatte formuläret har afsvurit sådant förderfveligit emot landets nöje ocli välfärd löpande en våldsregemente.

KF. 1719 § 6. Jfr denna KF. § 22; RF. 1720 ini., § 14. Formuläret till suveränitetseden är äfven intaget i ständernas förening ang. arfprinsen Fredrits val d. 24 mars 1720.KONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

235

8.

Och till att än vidare förekomma misstanka om sou-veränitetens införande så utlofvar jag, att sådane angelägne saker, hvilka riksens ständer uti regeringsformen och cantsli-ordningen utnämna och förklara, ej skola uti kabinettet företagas, efter som det ock för öfverheten är omöge-ligit att alltid kunna påminna sig alla sakers omständigheter, då ärenderne för vissa afsikter uti kabinettet torde förebringas; och till undvikande af allt sådant måste ingen vid sin tjensts förlust understå sig inför öfverheten annorledes att föredraga något angelägit mål, af hvad art ocli beskaffenhet det vara må, än uti sittiande råd, hälst för en gudfruktig och rättsint konung är alltid säkrare, att riksens råds tanka och mening öfver alla slika saker inhämtas, så att allt efter pluraliteten af rösterne afslutas, än att låta något ärende ankomma uppå en persons enda föreställning.

Jfr RF. 1720 §§ 20, 28; Kansliordn. 1720 § 14.

9.

Utfäster jag att vilja styra och regera riket med riksens råds råde och således icke utan, mindre emot deras råd, ej heller blifva någon ogunstig och med vedervilja upptaga, fastän icke allt det som säjes mig vore behage-ligit, mycket mindre illa uttyda, om icke allt nådde den verkan man påsyftar; blifvandes råden riksens ständer ansvarige, om något medelst deras omröstande emot regeringsformen, fundamentallagen och ständernes rätt och friheter sker eller företages. Jag försäkrar äfven att ej göra något intrång uppå riksdagar och ständernes sammankomster uti deras deliberationer, ej heller någon af dem tillräkna eller till misstycke taga hvad samtal, rådslag och slut vid slike tillfällen kunna förelöpa, utan förklarar härmed att vilja hafva en allmän välvilja och kärlek för riksens inbyggiare. så att allt, hvad hvar och en af patriotisk zele för det all-mänua bästa har tält eller hädanefter talandes varder, inga-236

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

lunda skall lända honom till men ocli förfång, utan vill fast heller vid alla tillfällen sådane nitälskande män med nåd och ynnest ihugkomma och belöna. Skulle någon härdagsman under varande riksdagar af en eller annan med ord eller gärning antastas och illa handteras, så bör sådant med edsöres plikt anses ocli afstraffas; ej heller bör någon härdagsman inmanas uti häktelse, där icke han be-trades med särdeles grofva förgripelser, hvarom ständerne genast behörig kunskap gifves. Ständerne lemnas alltid fritt icke allenast sjelfve att utse och välja deras utskickade till riksdagar, utan ock vid riksdagen sjelfve att förordna deras sekrete utskott och öfrige deputationer. Sammaledes tillkommer ridderskapet och adeln sjelfve att utnämna landtmarskalken, ocli alla de öfrige stånden att välja deras talmän. Men emedan bondeståndet behöfver en, som förer pennan vid riksdagssysslorne, fördenskull kunna talmännen af alla fyra stånden träda tillsammans och välja en sekreterare, hvilken, sedan ban således är väld, samma förrättning sig antaga skall; dock måste ingen sekreterare emot bela bondeståndets vilja dem påtvingas. Inga vid riksdagarne hållne protokoller, hvarken uti stånden eller sekrete utskottet och deputationerne, skola af mig utfordras, utan måge de på sina orter uti godt förvar orubbade ligga.

KF. 1719 § 7. RF. 1720 §§ 13, 46—48.

10.

Vid riksens råds samt högre och ringare ämbetens besättiande och handhafvande lofvar jag i alla delar att följa den regeringsform, som riksens ständer förledit år upprättat, så vida den icke geuom denne försäkringsskrift är förändrat eller ännu vidare af alle riksens ständer kan förbättras, såsom ock att hälla ämbeten i deras skälige och laglige lieder ocli värde, på det riksens angelägne sysslor och ärender med så mycket större myndighet och eftertryck måge kunna förrättas. Och som en oinskränkt makt och välde med tjensternes förgifvande af många torde ansesKONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

såsom ett medel till souveränitetens införande i framtiden, så utlofvar jag att alla tjenster ifrån och med öfverste till fältmarskalkar och alle desse ofvannämdes vederlikar skola af mig i sittiande råd efter pluraliteten af rösterne bort-gifvas; hälst en öfverhets förnämsta afseende bör vara att tjensterne besättas med ärlige, lärde, skickelige ocli förståndige män, hvilket härigenom tyckes vinna sitt ändemål, enär riksens råd, som hafva sig folket bäst bekant, uppå deras samvete, ed och ansvar coram protocollo förklara deras meningar om personernes egenskap och skickelig-het. Men med alla öfrige tjensters bortgifvande förblifver det vid regeringsformen; dock så att de alltid af mig i sittiande råd utdelas, på det jag må förnimma riksens råds tanka och utlåtelse öfver de föreslagne personer, och blifver mig sedan ej betagit af de föreslagne att befull-mäktiga den. som jag finner därtill skickeligast. Till att befordra bokelige konsters drift och öfning uti riket, så att ymnighet af tjenlige ämnen till riksens angelägne sysslor ocli ämbeten måtte förökas, så skall vid tjensternes be-sättiande, så under civil- som krigsstaten till lands och vatten, förnämligast anses personernes bepröfvade erfarenhet och förtjenst, hvilka igenom studier, krigsförrättningar och flere nyttige vetenskaper gjordt sig till befordran värdige, men särdeles därpå akt hafvas, att till hvart och ett ämbete inga andre sättias än de, som till det slags sysslor tjenlige äro och därtill all nödig kunskap hafva, emedan det allmänna bästas sannfärdige nytta och välfärd, som för alle andre afseenden bör gå, kräfver att dugelige ämnen till hvart och ett riksens angelägne verk förordnas, men icke att någons förvärfvade höghet, gunst och anseende må gifva honom insteg uti sådane sysslor och ämbeten, hvartill lian ingen skickelighet och erfarenhet hafver.

Jfr §§ 2, 7, 14, 20; KF. 1719 § 8; RF. 1720 §§ 12, 20, 40.

11.

Skall ingen utan föregången laga ransakning på någon tid afhållas ifrån dess ämbetes verkelige förrättning, ej•238

heller utan föregången dom sättas därutur, så länge han förmår detsamma skickeligen att förvalta, e.j heller emot sin vilja flyttias.

KF. 1719 § 8 slutet. Add. 1660 §§ 8, 11 slutet.

12.

Riksens ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vill jag bibehålla vid Sveriges beskrefne lag, deras rätt ocb friheter, förmåner och privilegier, så att de därvid oförkränkté handhafvas; skolandes inga privilegier ett helt stånd angående utan samtelige ständernes vettenskap och gjorde påminnelser utgifvas och meddelas.

KF. 1719 § 9. RF. 1720 §§ 49, 51.

13.

Riksens medel till större och mindre summor, utom ständernes författade stat, skola disponeras med råds råde och efter behörigt omröstande, hvarvid all möjelig sparsamhet i akt tages, så att utgifterne alltid lämpas efter inkom-sterne.

Jfr RF. 1720 § 31 slutet.

14.

Jag förbinder mig inga främmande och utländske, (fet vare sig förstår, printsar eller andre personer, här uti riket att indraga, naturalisera och till några riksens beställningar in- eller utomlands att bruka, hvarken i civil eller militärståndet, ej heller uti de angelägne tjenster vid hofvet, vidare än några få, som jag för de Casselske affärerne oumgängeligen behöfver, hvilka ej hafva att befatta sig med riksens mindre eller större ärender.

Jfr RF. 1720 § 40.

15.

Utlofvar och försäkrar jag att till ingen, eho den vara må, vilja eller skola afstå de länder och härskaper, som mig igenom arfsrätt i Tyskland kunna tillfalla, utan att dettaKONUNGAFÖRSÄKRAN 1654.

239

riket äfven däraf skall hafva dess nytta och förmån att förvänta.

16.

Och på det alla ärender, som uti rådet efter plura-liteten äro afgjorde, måge genast och utan drögsmäl utfärdas, så böra riksens råd, i fall jag vore sjuk, hindrad eller frånvarande, ega makt expeditionerne att underskrifva, hvilka så gällande vara skole, som vore de af mig sjelf underskrefne.

Jfr RF. 1720 § 16.

17.

Förklarar jag härmed, det ingen successionsrätt till detta riket må sträckia sig till mine herrar bröder och anhörige, emedan de ingen rätt eller pretension till Sveriges rike och dess krona på något sätt ega eller förebära kunna; utan hafva samtlige riksens ständer till större säkerhet att utnämna i deras successionsordning, där de så nödigt pröfva, hvilken de förmena böra komma till kronan efter mig, Hennes Maj:t min nu varande högtälskelige gemål eller mina manliga bröstarfvingar, där Gud mig dem med henne förlänandes varder.

18.

Jag skall icke heller något krig eller örlig begynna, ingen ny lag göra eller ständerne påtränga, ej heller någon gammal och vedertagen lag förvandla eller afskaffa förutan riksens råds råde samt menige ständernes ja och samtycke; ej heller någre påbud och förbud utgå låta eller ordningar göra, som menige riket angå, det vare sig med krigshjel-per, gärder, tullar eller andre pålagor, utskrifningar eller flere allmänne besvär, förutan riksens råds råde och ständernes samtycke. Mycket mindre skall någon guvernör och landshöfdinge eller någon annan befälhafvare, högre eller lägre, lägga å landet någon gärd eller hjelp, stor eller liten, skjutsningar och slikt, utan öfverhetens befallning och an-240

KONUNGAFÖRSÄKRAN 1611.

norledes, än hvart och ett stånds välfångne privilegier samt de vid riksdagarne af riksens ständer gjorde slut och bevillningar sådant kunna medgifva. Enär en ordning således lagligen gjord är, eller förbud och påbud skedt, så vill jag det, så länge det vara skall, icke förändra eller upphäfva och någrom någon särdeles frihet däremot till-städja, vidare än hvart och ett stånd allmänt kommer att njuta, icke heller någon ständernes bevillning vidare eller på längre tid extendera, än den i sjelfva bokstafven lyder.

KF. 1719 § 10. Jfr EF. 1720 §§ 4—6.

19.

Riksens mynt i gull och silfver vill jag, så snart någonsin görligit och nyttigt är, återställa på den fot, som det var i högstsal. Hans Maj:t konung Carl den XI:tes tid, och handhafva förre gjorde mynteordningar samt således därutinnan ingen förändring göra utan med riksens råds och ständernes samtycke, sedan jag däröfver inhämtat vederbörande collegiers betänkande.

KF. 1719 § 11. Jfr RF. 1720 § 9.

20.

Uti erkiebiskopsvalet skola alla consistorier i riket hafva sina röster. Men vid de öfrige biskopars och superintendenters utnämnande förhålles således, att trenne af dem, som ega stiftets masta vota, blifva öfverheten af con-sistorio föreslagne, hvilka angelägne tjenster med råds råde besättas, på det af de föreslagne den mätte förordnas, som genom grundelig lärdom, nit om den evangeliske religion och ett exemplariskt lefverne gjordt sig

därtill skickelig och välförtjent; dessutom skall dem tillbörlig och laglig makt och myndighet till deras ämbetens rättmätige utförande tilläggas. Med kyrkioherdarnes tillsättande vill jag låta förblifva vid det sätt, som för år 1680 varit hafver, till hvilken ända erkiebiskopen, biskoparne, superintendenterne med consistorierne skola uppgifva, hvilka gäld för den tiden varit regale eller haft jus patronatus, och hvilka efter för-

samlingarnes val af eonsistorierne med kyrkioherdar försedde blifvit, hvarföre en kommission bör förordnas utaf någre riksens råd, biskopar och andre redelige män, som densamma öfverse och efter skäl och bevis därutinnan ett slut göra, hvaremot biskoparne och eonsistorierne ej måge göra församlingarne något intrång. Jag vill ock kyrkiorne, academierne, gymnasierne, skolarne, hospitalerne samt barnhus vid makt hålla ocli dem vid deras fundationer, anslagne inkomster och rättigheter handhafva och hvarken sjelf därutinnan göra någon förändring eller tåla andras egenvillige intrång; jämväl biskoparne, superintendenterne, professo-rerne, probstar och pastorerne i städerne och på landet, skolemästare med de öfrige af presterskapet vid sina under-håld förvara, så att de sine embeten förutan trångmål väl utföra kunna. I lika måtto skall jag ock bära omsorg om dom- och andra kyrkior samt skolårs och hospitalers byggnad, sä att de i godt stånd uppehållas.

KF. 1719 § 12. Jfr EF. 1720 § 40; prestersk. priv. 1723 §§ 2 -4, 16, 18.

21.

Stipendicrne, antingen af forna Sveriges konungar eller private personer instiktade, skall jag hålla hand öfver, så att de icke emot första instiktarens rätta mening samt te-stamenternes tydelige ord och innehåld måge antingen dragas till andre behof eller annorledes administreras och utdelas. Särdeles vill jag sjelf icke tillegna mig någon disposition öfver de stipendier, som af kronan ej härflyta, och där någre sådane dispositioner uti framfarne konungars tid skulle vara förelupne emot testatorernes mening och testa-menternes innehåld, så skall sådant, enär med skäl däröfver klagat varder, ändras och allt till sin rätta instiktelse bringas.

KF. 1719 § 13.

22.

Och på det samtelige riksens ständer så mycket mera måge vara försäkrade om min opriktige tanka och ömhet

för det allmänna bästa, så förklarar jag, det ständerne alldeles skola vara frie ifrån deras huld- och trohetsed, i fall jag å min sida skulle finnas hafva öfverträdt den ed och försäkring, jag riksens ständer härmedelst gör, eller hvad ständerne vidare pröfva nödigt till deras religions, välfärds och säkerhets bibehållande att fastställa.

23.

Såsom jag finner nödigt denne hos mig fastställte utlåtelse hvarjom och enom att kungöra och till underrättelse lämna, alltså skulle jag med särdeles misshag och onåde förspörja, där någon emot förmodan illa betänkt skulle finnas ibland riksens inbyggiare, hög eller låg, inhemsk eller främmande, eho den vara må, som ville mig till behag påstå eller föreslå häruti någon ändring eller tillskynda mig större makt och myndighet än ofvannämde punkter innehålla ocli förmäla, emedan jag ingen högre myndighet begärar än på ena sidan vinna alla redelige och förståndige mäns hjertan och på andra sidan sjelf vara deras starkaste försvar emot allt inbrott uti deras rättmätiga och ädla frihets bibehållande och stadfästaude; hvilket allt jag med min egenhändige hands underskrift och liflige ed bekräftar obrottsligen att efterlefva och fullgöra, så sant mig Gud hjelpe till lif och själ. Stockholm den 22 martii 1720.

FRIEDRICH 1. z. Hessen.

(L. S.) Konungaförsäkran 1751.

Svea konungaförsäkran afgifven af konung Adolf Fredrik

daterad Stockholm den 25 november 1751.')

Vi Adolph Friedrich med Guds nåde etc. göre vitter-ligit, att alldenstund Svea rikes ständer genom deras frivillige val och förening af den 23 junii 1743 förklarat oss till efterträdare på den kongl, svenska tronen, såsom ock efter oss våre manlige bröstarfvingar, arfvinge efter arfvinge, till arftagare af Sveriges krono, på sätt som Sveriges rikes successionsordningar innehålla och förmå; och de nu mera i kraft derutaf uppdragit oss konungamakt ocli myndighet samt oss för Sveriges, Götes och Vendes konung förklarat; fördenskull, jämte det vi med mycken erkänslo anse riksens ständers oss i så måtto betygade kärlek och förtroende ocli vi deremot redan afgifvit våre försäkringar af den 17 oktober 1743 och 26 martii innevarande år, ut-fäste vi oss ännu ytterligare på det kraftigaste, att vårt alfvarliga och högsta uppsåt städse vara och framgent förblifva skall riksens välgång och förkofring efter yttersta förmågo, som Gud den aldrahögste oss förlänandes varder, i alla måtto befrämja samt efterföljande skäliga förbindel-

') Ett egenhändigt underskrifvet exemplar pl pergament i Riksarkivet med intyg att det var lika lydande med det af riksens ständer gillade exemplaret. — Som tronföljare afgaf Adolf Fredrik den 17 okt. 1743 en försäkran, likaledes vid tillträdet till regeringen den 26 mars 1751, då han lofvade att försvara den rena läran, styra riket efter Sveriges lag, regeringsformen af år 1720 och hans egen försäkran 1743, samt att som sina och rikets fiender och fosterlandsförrädare hålla dem, som på något sätt försökte återinföra enväldet.

ser heligt och obrottsligen att hålla, efterlefva ocli fullborda.

§ 1.

Som vi uti deu rena evangelisk-lutherska läran icke allenast äre födde och uppfostrade, utan ock om dess gudomeliga sanning äre öfvertygade, så utlofve och försäkre vi att igenom Guds nåd in till vår dödsstund dervid stadigt förblifva samt låta våre lifsarfvingar, som Gud oss med Hennes Maj:t vår högstälskeliga gemål förlänt eller för-länandes varder, uti den lutherska religionen uppfostra, så att vi enligit den år 1720 den 2 maji upprättade och faststälte regeringsformen bibehålla den rena och oförfalskade evangeliska religionen, som är grundad uti de pro-phetiske och apostoliske skrifter, korteligen författad uti den oförändrade augsburgiska bekännelsen samt i libro concordiæ förklarad och sedan år 1593 uti Upsala möte af alla riksens ständer samtyckt och vedertagen, till hvilken efter konung Gustaf den förstes arfförening med riket alla dess successorer, Sveriges konungar, såsom till en fundamentallag, förbundne äro.

Vi lofve ock desslikes att vilja handhafva och beskydda alla Sveriges rikes ständer, andelige och verldslige, högre och lägre, vid förenämde lutherska religion, Guds rena och klara ord och de högvärdiga sacramenternes rätta och sannskyldiga bruk, alldeles som det i konung Gustafs sista och konung Johans första .regimentstid i detta riket hafver varit uti öfning, men sedan uti Upsala möten år 1593 och år 1693 förmedelst allmänne och enhällige slut gilladt och bekräftadt blef. Och skole vi den förbemälte evangeliska läran uti en oföränderlig renhet bibehålla, emot allt kät-terie och uppenbart våld redeligen försvara och beskydda, samt dertill, enär det erfordras, hafva lif och blod ospardt.

KF. 1720 § 1.

§ 2.

Ingen af annan religion, än den, som förbemäld är, eller af sådan, som är med svärmerie besmittad, mindre någon, som sig till uppenbara ogudaktighet och förargeligt atheisterie slår och märka låter, skall brukas i något riksens embete eller tjenst, antingen i råd, vid vårt hof, i collegier, på slott och fästningar, i land och städers styrsel, hvarken i högre eller lägre kall. Aldraminst måge sådane lidas eller brukas uti kyrkio- eller skoleväsendet eller ungdomens upptuktan. Enkannerligen skall ingen, som af annan lära finnes, än uti föregående articul

beskrefven står, förordnas eller brukas till biskop, superintendent, hofpredikant, professor vid academierne, lektor vid gymna-sierne, kyrkoherde eller komminister i städerne eller på landsbygden, skolemästare eller i andre läroembeten och ungdomens eller åhörares information, det vare sig i barne-skolar eller private hus, så att Guds församling i fäderneslandet och de underliggande provincier må ren, oanfäktad och i en stadig enighet till Guds namns ära, församlingens uppbyggelse samt rikets välfärd erhållen varda.

KF. 1720 § 2.

§ 3.

Hvad sålunda föreskrifvit är vele vi i riket och dess underliggande provincier hålla och handhafva, samt ej något sjelfsvåld enom eller androm tillstädja emot förordningarne, särdeles 1655 års religionsstadga och kyrkoordningen. Och böra fördenskull alla rikets embetsmän, högre eller lägre, så å landet, som i städerne, derå hafva ett flitigt och noga inseende, så att all ting igenom Guds nådiga försyn må förblifva uti dess rätta lag. Skulle någon vara så obetänksam att utbrista med försmädelse i ord eller gerning emot Gud och vår christeliga lära, skall med den samma utan anseende till personen förfaras efter allmän lag.

KF. 1720 § 3. Jfr för §§ 1—3 RF. 1720 § 1.246

KONUNG AFÖRSÅKRAN 1751.

§ 4.

Ifrån riket vele vi icke aflåta eller afsöndra något furstendöme, land, län, fästning, slott och gods eller något af rikets drätsel genom arfskifte, donationer eller förläningar, på det Svea rike med dess underliggande provincier ej måge delas eller försvagas, utan alltid under den regerande konungen förblifva en kropp tillhopa, hvarföre åt arffurstarne inga furstendömen eller länder skola anslås, ej eller de mer än vi sig någre frälsegods tillhandla, utan måste de, jämväl ock prinsessorne, låta sig nöja med den stat och underhåll i penningar, som med riksens råds och ständers samtycke dem kan tillagdt varda, och prinsessorne, då de utgiftas, undfå deras vanliga brudskatt. Enär prinsarne och furstarne komma till den ålder, att de kunna göra oss och riket nyttig tjenst, skola de sig derifrån icke undandraga, utan antaga något rikets värf och förrättning då och på så lång tid, som vi med riksens ständer sådant nödigt finne. Med den huldhetsed, som arffurstarne ocli prinsarne skola oss ocb riket göra, förhålles efter den förordning, som derom särskilt belefvas.

KF. 1720 § 5. Jfr adelspriv. 1723 § 24.

§ 5.

Såsom vi inför Gud äre förpliktade att låta oss Svea rikes goda styrsel samt vår och ständernes rätts bibehållande framför allt om hjertat vara, jämväl ock städse äro benägne att alltid instämma med samtelige riksens ständer, såsom maktägande nu och framdeles att göra sådane beslut, stadgar och förordningar om sig och riket, som de pröfva tjenlige till det allmänna bästa samt deras frihet, säll- och trygghet; alltså försäkre vi härmed allmänneligen ocb uppenbarligen att vilja bruka den konungsliga makt, som oss uppdragen är, efter yttersta förmågo till att befordra rikets allmänna samt hvars mans enskylte trefnad och välgång och således grunda vår myndighet med mildhet och rättvisa uti undersåtarnes hjertan, såsom ock att styra ochKONUNGAFÖRSÄKRAN 1751.

247

regera efter riksens lag, stadgar och beslut, den år 1720 författade och faststälte regeringsform samt denna vår försäkring.

KF. 1720 § 6. Jfr RF. 1720 § 4.

§ 6.

Vi betyge fördenskull, lika som riksens ständer, ett rättvist misshag och en billig afsky för det oinskränkta konungsliga envåldet eller den så kallade souveräniteten. Och på det ett så skadeligit och för riket förderfveligit

regeringssätt nu och i tillkommande tider aldrig mera må kunna påtänkas, mindre i riket införas, förklare vi, äfven som riksens ständer det gjordt hafva, den böra vara den kongl, tronen förlustig samt anses som en riksens fiende, hvilken antingen genom uppenbart våld eller förborgade stämplingar skulle vilja sig till enväldig upphäfva. Och bör den eller de, en eller flere, såsom våre och rikets hätskaste fiender samt fäderneslandets argaste förrädare utan all nåde anses och afstraffas, hvilken eller hvilka, lön-ligen eller uppenbarligen eller under hvad sken det vara må, söker eller söka det oinskränkta enväldet åter att införa, vägen dertill bana eller riksens fundamentallagar att rubba eller dertill anledning gifva; som ock ingen till andelig och verldslig beställning och förvaltning i riket eller dess underliggande länder komma skall, den der icke förut med liflig ed efter det utsatte formulär har afsvurit sådant förderfveligit emot landets bästa och välfärd stridande en-våldsregimente.

Jfr § 23. KF. 1720 § 7.

§ 7.

Värt rike vele vi enligit regeringsformen styra och regera med och således icke utan, mindre emot riksens råds råde. Till hvilken ända ej eller några andre saker skola uti kabinettet till afgörande företagas, än de, som uti regeringsformens 20 § och i cancellieordningen nämde äro, och mä ingen vid hårdt ansvar understå sig inför oss

annorledes att föredraga något mål, af hvad art och beskaffenhet det vara må, utan böra alla öfriga ärender i sittiande råd öfvervägas och der efter fläste rösterne afgöras. Vid samma ansvar bör ock af dem, som ärenderna föredraga skola, det aktas, att inga kabinettssaker blifva i rådet föredragne, likmätigt 20 § i regeringsformen. För öfrigit vele vi icke blifva någon ogunstig eller med vedervilja upptaga, fastän icke allt det, som säges, vore oss be-hageligit, mycket mindre illa uttyda, om icke allt nådde den päsyftade verkan. Men om emot förmodan något medelst riksrådens omröstande emot regeringsformen, riksens lag och ständernes rätt och friheter ske eller företagas skulle, så blifva de derföre riksens ständer ansvarige.

KF. 1720 §§ 8, 9 början. RF. 1720 §§ 13, 20. Jfr Kansli-ordn. 1720 § 14.

§ 8.

Uti riksdagsmannaval vele vi intet intrång göra eller tillåta, som ock riksens ständer äga oförkränkt frihet att vid riksdagarne utvälja deras sekrete utskott och öfrige de-putationer. Sammalunda tillkommer ock ridderskapet och adelen sjelfve att utnämna landtmarskalken och alle de öfrige stånden deras talemän. Och emedan bondeståndet behöfver en, som förer pennan vid riksdagssysslorne, så kunna talemännen af alla fyra stånden träda tillsammans ocli dertill utvälja någon, som samma förrättning sig åtager. Dock måste ingen sekreterare emot bela bondeståndets vilja dem påtvingas. Vi försäkre äfven att vid riksdagar och ständernes sammankomster ej göra något intrång uti deras öfverläggningar, dem inga andra propositioner föreställa låta, än de, som af oss med råds råde utfärdas, och ej eller någon af dem tillräkna eller till misstycke taga, livad samtal, rådslag och slut dervid förefalla och be-lefvas kunna, utan förklare härmed att vilja hafva en allmän ynnest, benägenhet och kärlek för riksens ständer, så att allt, hvad hvar och en af patriotisk ömhet för det allmänna bästa har talt eller hädanefter talandes varder, ingalunda skall lända honom till men och förfång, utan vele

fast hädre vid alla tillfällen sådane nitälskande män med nåd och ynnest ihugkomma och belöna. Inga vid riksdagen hållne protokoller, hvarken uti stånden eller sekrete utskottet och deputationerne, skola af oss utfordras, utan måste de på sine orter uti godt förvar orubbade ligga. Skulle ock någon herredagsman under varande riksdagar af en eller annan, med ord eller gerning, antastas eller illa handteras, så bör sådant med edsöres plikt anses och straffas. Ej eller må någon riksdagsman uti häkte inmant varda för andre och mindre förbrytelser, än antingen då ban sig emot duellsplakatet försedt eller ock å färsk gerning och flyende fot varder tagen för sådane grofva brott, som dödsstraffet förtjena, hvarom ständerne genast behörig kunskap gifves, med mera, som riksdagsordningen till riksens ständers fri- och rättigheters bibehållande stadgar.

KF. 1720 § 9 slutet. För de 2 sista punkterna jfr KF. 1720 § 46; RO. §§ 22, 23.

§ 9.

Med riksens räds val och kallelse skall förhållas, på sätt som 12 § i 1720 års regeringsform föreskrifver. Presidenten i cantselliet utnämnes på det sätt, som riksens ständer vid denne riksdag särskilt fastställandes varda. Men öfverstemarskalken förordne vi i sittiande råd, dock utan omröstning.

Hvart och ett embete vele vi hälla i sin laga och tillbörliga heder och värde samt tjensterne i riket till frihetens så mycket säkrare bibehållande på följande sätt utdela: alle högre embetens bortgifvande, ifrån och med öfver-star till och med fältmarskalkar och deras vederlikar, tillkommer oss uti sittiande råd efter ett af rådet upprättadt förslag på trenne värdige och förfarne män. Men med sändebuds och ministrers föreslående och utnämnande förfares efter regeringsformen och cancellieordningen. De mindre tjenster förgifvas uti kabinettet i tvenne riksens råds närvaro efter vederbörande collegiers och embetsmäns förslag. Vid militärstaten förhålles med förslagerne efter högstsalig konung Carl den XII:tes förordnande af den 6250

november 1716. Skulle vi finna för godt att gå från förslaget och nämna någon annan, åligger det riksens råd efter lag inför protokollet sig deröfver att utlåta. Sammaledes bör ock vid de tillfällen, då någon blifver uti kabinettet utom förslag nämd till en ledig beställning, målet i rådet föredragas, och derest en sådan befordran skulle finnas stridande emot Sveriges lag och regeringsformen och lända andra redeliga och välförtjente undersåtares välfärd och förtjenst till förfång, vele vi låta riksens råds tankar och utlåtelser efter fläste rösterne hos oss gälla och någon annan dertill utnämna, emot hvilken ingen slik erindran kan anföras. Och skall vid tjensternas besättande, så under civil-som krigsstaten till lands och vatn, förnämligast anses per-sonernes bepröfvade skickelighet, erfarenhet och förtjenst, och hvilka igenom studier, krigsförrättningar och flere nyttige vettenskaper gjort sig till ihugkomst och framsteg värdige, och särdeles derpå akt hafvas, att till hvart och ett embete inga andre sättias än de, som till det slags sysslor tjenlige äro och all nödig kunskap hafva. Men ingens förvärfvade gunst och anseende må lända honom till befordran uti sådane sysslor och embeten, hvartill han ingen skickelighet och erfarenhet hafver.

Jfr §§ 2, 6, 13, 19, 21 i denna KF; KF. 1720 § 10; KF. 1720 §§ 12, 40; Kansliordn. 1720 § 50. Genom ständernas beslut d. 12 och 13 dec. 1751 afgjordes frågan om tillsättande af kanslipresident. Endast en person skulle af ständerna föreslås Kongl. Maj:t till utnämning, RSt. skrifv. "/, 1752.

§ 10.

Ingen skall utan föregången och vid laga domstol an-släld ransakning eller deras bepröfvande, som dertill efter förordningarne rättighet äga, på någon tid afhållas från dess embetes verkeliga förrättande, ej eller utan laga dom afsättas. Så skall ock ingen emot sin vilja flyttas till någon annan tjenst och embete; dock att härunder icke begripes våre utrikes ministrer eller de, hvilkom andre extraordinarie förrättningar varit uppdragne, de der på viss tid ankomma.

KF. 1720 § 11.

§ 11.

Riksens ständer, ridderskap ocli adel, andelige och verldslige, högre och lägre, samt hvar Svea rikes undersåte, vele vi bibehålla vid Sveriges beskrefne lag, deras rätt och friheter, förmåner och privilegier, så att de dervid oförkränkte handhafvas, skolandes inga privilegier, ett helt stånd angående, utan samtelige ständernes vetskap och samtycke, utgifvas och meddelas, ej eller något stånds privilegier utan alla fyra riksens ständers enhällige samtycke vidröras och förändras. Yi vele också föranstalta låta, att allt hvad för hvart och ett stånd är resolveradt måtte utan förtydning emellan riksdagarne verkställas.

Jfr KF. 1720 § 12.

§ 12.

Riksens medel till större och mindre summor utom ständernes författade stat skola disponeras med råds råde och efter behörigt omröstande, hvarvid all möjelig sparsamhet i akt tages, så att utgifterne alltid lämpas efter inkomsten.

KF. 1720 § 13.

§ 13.

Vi förbinde oss inge främmande och utländske, det vare sig furstar, prinsar eller andre personer, här uti riket utom riksens råds råde eller ständernes samtycke att indraga eller naturalisera, utan skola endast och allenast infödde svenske män och undersåtare brukas uti rådet och alle andre riksens tjenster, vare sig vid hofvet eller annorstädes.

KF. 1720 § 14.

§ 14.

Utom riksens ständers vetskap och samtycke vele vi icke, undantagandes till rikets försvar vid påkommande fejd, begifva oss utur Svea rike och dess gränsor på längre252

eller kortare tid; såsom ock de kongl, prinsar ocli prin-sessorne ej skola resa utrikes eller träda uti äktenskap utom vår ocli riksens ständers vetskap ock samtycke. Men derest deras eller riksens synnerliga angelägenhet och välfärd sådant fordra skulle, så att det ej tålte drögsmål, till dess ständerne hinna sammankomma, vele vi med räds råde derom sluta och förordna. Skulle ock genom arf eller på annat sätt något utrikes land, furstendöme eller herrskap oss tillfalla, skall riket deraf hafva verkelig förmån och nytta att förvänta, och vi det ej annorlunda emottaga, än att vi ändå enligit 1604 års Norrköpings arfförening uti Sverige ständigt vele boende blifva och vår regering föra.

Jfr för början RF. 1720 § 10; för slutet KF. 1720 § 15. Enligt Norrköpings arfförenina 1604 förbehöllo sig ständerna, att arffurstarne ej inläte sig i något giftermål, »med mindre än riksens ständer är derom först vinterligt, om de kunna pröfva, att det är deras furstl. Nåder och hela riket gagneligt», likaså rätt att utse gemål åt den furstedotter, som skulle bestiga tronen (dock ej mot hennes vilja), hvarjämte öfriga prinsessors rätt till brudskatt var beroende af, att de ej gifte sig utan med ständernas »enhälliga samtycke och fria vilja.» I samma lag heter det ock, att ingen arfkonung skulle »hafva makt vid andra land och konungariken taga, med mindre han alltid vill i Sverige boende blifva.»

§ 15.

Och pä det alla ärender, som uti rådet efter plurali-teten äro afgjorde, måge genast och utan drögsmål utfärdas, så böra riksens råd, i fall vi vore med sjukdom besvärade, hindrade eller frånvarande, äga makt expeditio-nerne att underskrifva, hvilka så gällande vara skola, som voro de af oss underskrefne.

KF. 1720 § 16. RF. 1720 § 16.

§ 16.

Den arfsrätt till Sveriges krona, som Svea rikes ständer genom deras förening af den 23 junii 1743 tillagt våre manlige bröstarfvingar, dem Gud nådeligen förlänt eller förlänandes varder, arfvinge efter arfvinge, skall ej sträcka sig till någon annan af våre anhörige eller annor-

lunda förtydas, än orden i berörde förening i bokstafven lyda.

Jfr KF. 1720 § 17.

§ 17.

Intet krig eller örlig skole vi begynna, ingen ny lag göra eller ständerne påtränga, ej eller någon gammal ocli vedertagen lag förvandla eller afskaffa förutan riksens råds råde samt ständernes ja och samtycke; ej eller ty förutan någre förbud och påbud utgå lata eller ordningar göra, som menige riket angå, det vare sig med krigshjelper, gärder, tullar eller andre pålagor, utskrifningar eller andre all-männe besvär. Enär en ordning vederbörligen fastständ är eller förbud ocli påbud lagligen skedt, så vele vi det, så länge det vara skall, icke förändra och upphäfva och nå-grom någon enskylt frihet deremot tillstädja, vidare än hvart och ett stånd allmänt kommer att njuta; icke eller någon ständernes bevillning vidare eller på längre tid uttyda, än i sjelfva bokstafven lyder. Skulle ock någon ostyrig och vrångvis inländsk eller hätskefull utrikes fiende med härsmakt och uppenbara våld oroa riket och öfverfalla dess gränsor, så skall sådant ondt sinne och uppsåt i rättan tid med riksens råds råde utan att först afvänta ständernes sammankomst bemötas, riket försvaras, fredas och frälsas, samt nödvändig och ounigängelig gärd dertill utskrifvas, till dess riksens ständer hinna sammankomma.

KF. 1720 § 18. I afs. på sista punkten jfr RF. 1720 § 6.

§ 18.

Riksens mynt i guld och silfver vele vi bibehålla till skrot och korn, som det nu är, samt handhafva förre gjorde mynteordningar, och således derutinnan ingen förändring göra, utan med riksens råds och ständernes samtycke. Likaledes confirmere och bekräfte vi alle de af våre glor-vyrdige företrädare, Svea rikes konungar, banken förundte privilegier och förmåner, så att bankoverket hädanefter, som härtills och allt ifrån dess första inrättning, kommer254

att stå under ständernes egen och enskylta vård och förvaltning och för allt intrång hägnas.

Jfr RF. 1720 § 9; KF. 1720 § 19 i af8. pä början.

§ 19.

Uti ärkebiskopsvalet skola alla consistorier i riket hafva sine röster, men vid de öfrige biskopars och superintendenters utnämnande förhålles således, att de trenne, som äga stiftets mästa vota, blifva af consistorio föreslagne, hvilka angelägne tjenster med råds råde besättias, och skall dem tillbörlig och laglig makt och myndighet till deras embetens rättmätiga utförande lemnad varda. Med kyrkioherdarnes tillsättiande vele vi låta förblifva vid det sätt, som för år 1680 varit hafver och år 1723 efter en tillförordnad kommissions undersökande om prästegälds egenskap och natur fastställt blifvit, hvaremot biskoparne och consistorierne ej måge göra församlingarne något intrång. Vi vele ock kyrkiorne, academierne, gymnasierne, skolarne, hospitalerne, samt barnhusen vid makt hålla och dem vid deras fundationer, anslagne inkomster och rättigheter hand-hafva och hvarken sjelfve derutinnan göra någon förändring eller tåla andras egenvilliga intrång; jämväl biskoparne, superintendenterne, professoren^, probstar och kyrkioher-dar, koinministrerne i städer och på landet, skolebetjente med de öfrige af prästerskapet vid sine underhåll förvara, så att de sine embeten förutan trångmål väl utföra kunna. I lika måtto skole vi befrämja hvad som kan lända till dom- och andre kyrkiors, samt skolårs och hospitalers byggnad och upprätthållande.

KF. 1720 § 20.

§ 20.

Vi skole ock hålla der hand öfver, att alle stipendier, antingen af forna Sveriges konungar eller private personer instiktade, icke emot instiktarens rätta mening samt testa-menternes tydeliga ord och innehåll måge antingen dragas till andre behof eller annorledes administreras och utdelas.

Särdeles vele vi sjelfve icke tillägna oss någon disposition öfver de stipendier, sora af kronan [ej]1) härflyta, ocli der någre sådane dispositioner uti framledne konungars tid skulle vara förelupne emot testatorernes mening och testa-menternes innehåll, så skall sådant, enär med skäl deröfver klagat varder, ändras och allt till sin rätta instiktelse bringas.

KF. 1720 § 21.

§ 21.

Städerne i riket vele vi bibehålla vid deras rättighet att till borgmästare-, rådmans- och stadssekreteraretjenster sjelfve få utvälja och föreslå de personer, som de dertill skickelige och förtjente finna, och att ingen utom förslag skall emot städernes vilja dem påtvingas, hörandes alle öfrige städernes betjente endast af magistraterne tillsättias och med fullmakter förses, utan att något intrång derutinnan skall dem tillfogas.

Beträffande städernes enskylte medel, så äga magistraterne tillika med borgerskapet dem till aflöningar ocli publique byggnader efter staten och privilegierne att disponera, och bör öfverskottet till inga andra usus användas än till städernes upprätthållande, prydnad och förbättring, samt flere deras nödige behof, kommandes med redogörandet för städernes medel att förhållas på sätt, som särskilt stadgat är.

Jfr RF. 1720 § 51; K. Maj:ts nåd. förklaring d. 1 mars 1748 ang. revision af städernas räkenskaper.

§ 22.

De redan i riket inrättade och än till inrättande fabriker och manufakturer vele vi ej allenast vid deras privilegier bibehålla, utan ock på allt sätt dem till allmän uppmuntran upphjelpa, skydda och befrämja, samt alla de

') Ej saknas såväl här som i Gustaf III:s försäkran, ehuru meningen kräfver det. Det saknas ock i det tryckta exemplaret af k. Fredriks försäkran, men förekommer i det handskrifna.

författningar, riksens ständer derom gjort eller görande varda, pä det ömmaste handhafva låta. Hvarjämte vi ock försäkre att icke allenast vilja handhafva bergslagerne i riket vid de allmänna privilegier, fri- och rättigheter, som dem af förre konungar, våre glorvyrdigste företrädare, tid efter annan förlänte och af riksens ständer faststälte blifvit, utan ock bibehålla menige allmogen ocli andre vid deras undfångne besittnings- och stubberättigheter enligit. derom andfångne resolutioner, som de i bokstafven lvda, samt befordra verkställigheten af de till landskulturens upphjelpande gjorde författningar, så att cle, som till oländig marks uppodlande använda möda och kostnad, orvggeligen måge njuta de genom förordningarne dem tillsagde förmåner till godo.

§ 23.

Pä det samtelige riksens ständer så mycket mera måge varda försäkrade om vårt orvggeliga uppsåt ocli uppriktiga ömhet för det allmänna bästa, förklare vi, det ständerne alldeles skola vara frie ifrän deras huld- och trohetsed, i fall vi å vår sida skulle finnas hafva med vett och vilja öfverträdt den ed och försäkring, vi riksens ständer härmedelst göra, eller hvad ständerne vidare i kraft af regeringsformen och denna vår försäkring pröfva nödigt till deras religions, frihets, välfärds och säkerhets bibehållande att fastställa. Och som. utom hvad ofvanförmält är, rikets öfrige fundamentale lagar innefatta åtskilligt, som här icke är vordet upprepadt eller till sine omständigheter kunnat inflyta, sä finne vi äfven nödigt härigenom att förklara, det meningen icke är, att något af det, som berörde rikets fundamentale lagar förmå och innehålla, skulle dymedelst vara upphäfvit eller till sin verkan försvagadt, hvarjämte vi göre oss försäkrade, det riksens ständer enligit deras eds plikt oss rätta lydno hålla och bud våre fullkomna i allt ty för-svarligit är för Gudi och mannom oss att bjuda och dem att göra, allan rätt hålinan, vår ocli deras, som trogne män och undersåtare ägnar och bör.

KF. 1720 § 22. Slutet hemtadt ur koDungabalkeu i landslagen kap. 5.

§ 24.

Såsom vi tinne nödigt denna vàr försäkran och utfästelse allmänneligen att kungöra, så kunne vi ej annat än derjämte förklara, det vi ined särdeles missnöje och onåd anse, derest einot förmodan skulle finnas någon sä illa betänkt, eho den vara mä, inländsk eller främmande, som ville oss till behag påstå eller föreslå häruti någon ändring eller tillskynda oss större makt och myndighet, än föregående vår försäkran innehåller och förmäler, emedan vi ingen högre myndighet begäre än på ena sidan vinna våre trogne undersàtares hjertan och på den andra sidan sjelfve vara deras starkaste försvar emot allt inbrott uti deras rättmätiga frihet. Hvilket allt vi med egenhändig underskrift och liflig ed bekräfte obrottsligen att efterlefva och fullgöra, sä sant mig Gud hjelpe till lif och själ. Stockholm den 25 novemb. 1751.

KF. 1720 § 23.

ADOLPH FRIEDRICH.

17 Konungaförsäkran den 4 mars 1772.

Svea konungaförsäkran afgifven af konung Gustaf III

daterad Stockholm den 4 inars 1772.')

Vi Gustaf med Guds nåde etc. göre veterligit, att aldenstund igenom den högste Gudens försyn och skickelse vi, i förmågo af riksens ständers fastställte successionsord-ning, efter högstsalig Hans Kongl. Maj:t vår högtälskelige herr fader Adolph Friedrich, glorvördig i åminnelse, äre]iå den kongl, svenske tronen uppstigne; fördenskull, jämte det vi med vördnad emottage af den högstes hand detta vårt dyra kall och embete, hvarvid vi redan afgifvit vår försäkran, tecknad under vår utrikes resa i Paris den 15 martii nästledit år 1771, utfäste vi oss ännu ytterligare och på det kraftigaste, att vårt allvarliga och högsta uppsåt städse vara och framgent förblifva skall riksens välgång och förkofring efter yttersta förmågo, som Gud den aldra-högsta oss förlänandes varder, i allo måtto befrämja och oafbrutit regeringen föra samt efterföljande skäliga förbindelser heligt och obrottsligen att hålla, efterlefva och fullborda.

') Original på pergament i Riksarkivet med bifogad förklaring att genom denna försäkran intet stånds välfångna rättigheter och privilegier kunde anses rubbade. — Den 15 inars 1771 afgaf Gustaf III i Paris en försäkran att styra riket efter Sveriges lag och 1720 års regeringsform samt att som förrädare och fiender anse dem, som försökte att införa enväldet.

§ 1.

Som vi uti den rena evangelisk-lutherska läran icke allenast äre födde och uppfostrade, titan ock om dess gudomeliga sanning öfvertygade, så utlofve och försäkre vi att igenom Guds nåd intill vår dödsstund dervid ständigt förblifva samt låta våre lifsarfvingar, som Gud oss med Hennes Maj:t vår högtälskeliga gemål förlänandes varder, uti samma christeliga lära uppfostra, så att vi enligt den år 1720 upprättade och fastställte regeringsformen bibehålle den rena och oförfalskade evangeliska religionen, som är grundad uti prophetiska ocli apostoliska skrifter, korteligen författad uti den oförändrade augsburgi-ska bekännelsen, samt i libro concordiæ förklarad och sedan år 1593 uti Upsala möte af alla riksens ständer samtyckt och antagen, till hvilken, efter konung Gustaf den Irstes arfförening med riket, alle dess successorer, Sveriges konungar, såsom till en fundamentallag förbundne äro.

Vi lofve ock desslikes att vilja handhafva och beskydda samtelige rikets inbyggare vid förenämde christeliga religion, Guds rena och klara ord och de högvärdige sacramenternes rätta och sannskyldiga bruk, på lika och enahanda sätt, som dermed varit uti slutet af konung Gustaf den I:stes och början af konung Johan den Ilhdjes regementstid och enligt hvad sedan uti Upsala möten år 1593 och år 1693 förmedelst allmänna och enhälliga slut derom gilladt och bekräftadt blifvit, och skole vi den förbemälte evangeliska läran uti en oföränderlig renhet bevara, emot allt kätteri och uppenbart väld redeligen försvara och beskydda, samt dertill, enär det erfordras, hafva lif och blod ospart.

KF. 1751 § 1.

§ 2.

Ingen af annan religion än den, som förbenämd är. eller af sådan, som är med villosatser besmittad, mindre någon, som känd är för uppenbar ogudaktigliet, atheisteri, fritänkeri och gudlöshet, skall brukas i något rikets em-

bete eller tjenst, antingen i råd, i collegier, vid vårt hot', på slott och fästningar, i land och städers styrsel, hvarken i högre eller lägre kall ocli sysslor. Icke eller skola sådane någonsin lidas uti predikoembetet och vid skoleverket till ungdomens handledande och upptuktan. Således skall ock ingen, som tinnes vara af annan lära, än uti föregående § beskrifven står, förordnas eller brukas till biskop, superintendent, hofpredikant, professor vid academierne. lektor vid gymnasierne, kyrkoherde eller komminister i städerne eller på landsbygden, skolemästare eller i andre läroetnbeten till ungdomens och åhörares undervisning, det vare sig i barneskolar eller enskilte hus, så att Guds heliga ord och vår sanna lära i fäderneslandet och de underliggande provincier må ren och oanfäktad och i en stadig enighet till Guds namns ära, församlingens uppbyggelse samt rikets välfärd erhållen varda.

KF. 1751 § 2.

§ 3.

Hvad sålunda föreskrifver är----uti dess rätta lag.

Skulle någon utbryta i försmädelse mot Gud — — efter allmän lag.

I öfrigt lika med KF. 1751 § 3.

§ 4.

Ifrån riket vele vi icke afsöndra eller atiåta något furstendöme, land, län, fästning, slott och gods eller något af rikets drätsel, genom arfskifte, donationer eller förläningar, på det Svea rike med dess underliggande provincier ej måge delas eller försvagas, utan alltid under den regerande konungen förblifva en kropp tillhopa, hvarföre hvarken åt arffurstarne väre käre bröder, prins Carl och prins Friedrich Adolph, eller åt våre manlige lifsarfvingar, om Gud oss några med vår högtälskeliga gemål förlä mindes varder, några furstendömen eller länder skola anslås, ej eller de mer än vi sig några frälsegods eller annan jord tillhandla, utan måste de, jämväl ock prinsessorne, låta sig nöja med den stat och underhåll i penningar, som med•

riksens råds ocli ständers samtycke dem kan tillagdt varda, ocli prinsessorne, dä de träda uti giftermål, med den vanliga brudskatt, de då böra erhålla. Arffurstarne Carl och Friedrich Adolph, som till den ålder komne äro, att de kunna göra oss och riket nyttig tjenst och efter deras gångne ed oss och riket med tro och huldhet förbundne äro, skola sig derifrån än vidare icke undandraga, utan i rikets värf och förrättningar nyttjas och brukas, på så läng tid och på sätt som vi med riksens ständer finna nödigt och bäst vara.

KF. 1751 § 4.

§ 5-

Såsom vi inför (iud — — ined riksens ständer — —

uppenbarligen att vilja utöfva den konungsliga makt---

försäkran.

] öfrigt lika med KF. 1751 § 5.

§ 6.

Vi betyge fördenskull -— — anledning gifva; som och ingen till något embete, tjenst eller förvaltning i riket —

— envåldsregemente.

1 öfrigt lika med KF. 1751 § 6.

§ 7.

Värt rike vele vi — - medelst riksens råds omröstning — — ansvarige.

1 öfrigt lika med KF. 1751 § 7.

§ 8.

Uti riksdagsmannaval vele vi intet intrång göra eller tillåta, utan dem, som sådant göra, med högsta onåde anse. Riksens ständer ega ock oförkränkt frihet — — åtager. Dock måste ingen sekreterare emot hela ståndets vilja dem påtvingas. Vi försäkre äfven — — för det allmänna bästa sig kan hafva yttrat eller yttrandes varder, ingalunda skall lända — — utan måste de på sina behöriga ställen uti262

godt förvar orubbade ligga. Skulle ock någon riksdagsman

under riksens ständers sammanvaro af en eller annan--

stadgar.

I öfrigt lika med K K. 1751 §

§ 9.

Med riksens räds val ocli kallelse skall förhållas pä sätt, som 12 § i 1720 års regeringsform och kongl, förordningen till lagarnes behörige verkställighet af den 12 november 1766 föreskrifver. Presidenten i cancelliet utnämnes på det sätt, som riksens ständer vid 1751 àrs riksdag derom särskildt fastställt; men öfverste-marskalken för-ordne vi i sittande råd, dock utan omröstning.

Hvart och ett embete vele vi hålla i sin laga och tillbörliga heder och värde samt tjensterne i riket till frihetens så mycket säkrare bibehållande på följande sätt utdela: alla högre embetens bortgifvande, ifrån och med öfversta!-till och ined fältmarskalkar och deras vederlikar, tillkommer oss uti sittande råd efter ett af rådet upprättadt behörigt förslag; de förtrolighetseinbeten dock undantagne. hvarom af riksens ständer särskildt förordnadt är. Med sändebuds — •— till lands och vatten, endast anses per-sonernes bepröfvade skickelighet, erfarenhet och förtjenst

--kunskap hafva. Men ingens förvärfvade gunst, caracter.

stånd och anseende må lända till befordran uti rikets embeten ocb sysslor, hvartill skickelighet, förtjenst och erfarenhet fordras, utan bör dervid regeringsformens 40 § endast tjena till obrottslig efterlefnad, samt ofvannämde kongl, förordning af den 12 november 1766, så hvad embetens och tjensters förgifvande vidkommer, som i allt annat noga iakttagas.

I öfrigt lika med KF. 1751 § 9. Jfr KF. 1720 § 40 aum.

§ 10.

Ingen skall — — utrikes ministrer eller de, om hvilkas sysslor i anseende till deras särskildt» beskaffenhet annorlunda förordnadt är.

I öfrigt lika med KF. 1751 § 1(1.•263

§ 11.

Riksens ständer samt hvar Svea rikes undersåte vele vi bibehålla vid Sveriges beskrefne lag, deras rätt ocli friheter, förmåner ocli privilegier, sådane som de äga nu eller framdeles lagligen kunna få, så att de dervid oförkränkte handhafvas, skolandes inga — — måtte utan förtydning verkställas.

I öfrigt lika med K K. 1751 §11.

§ 12.

Riksens medel — — inkomster.

Se K K. 1751 § 12.

§ 13.

Vi förbinde oss — — annorstädes.

Se KF. 1751 § 13.

§ 34.

Utom riksens ständers — — kortare tid. De kongl, prinsar och prinsessorne skola ej resa — — samtycke, men derest emellan riksdagarne deras eller rikets — — regering föra.

I öfrigt lika med KF. 1751 § 14.

§ 15.

Pä det alla ärender — — underskrefne.

Se KF. 1751 Sj 15.

§ 16.

Den arfsrätt till Sveriges krona, som Svea rikes ständer genom deras förening af den 23 junii 1743 tillagt vår högstsalige käre herr fader, konung Adolph Friedrichs, glorvyrdig i åminnelse, manlige bröstarfvingar, arfvinge efter arfvinge, skall ej annorlunda uttydas, än orden i nyssnämde förening i bokstafven lyda.

KF. 1751 § 16.264

KONUNGAFÖRSÄKRAN" 1772.

§ 17.

Intet krig — — lagligen skedt, så vele vi det icke förändra — — lyder. Skulle ock någon inländsk eller utrikes tiende ined härsmakt och uppenbara väld oroa riket och öfverfalla dess gränsor, så skall sådant i rattan tid med riksens råds råde, utan att först afvänta ständernes sammankomst, med den högstes bistånd bemötas, riket försvaras, fredas och frälsas, samt nödvändig och oumgänge-lig gärd dertill utskrifvas, till dess riksens ständer hinna sammankomma.

KF. 1751 § 17.

§ 18.

Riksens mynt — — vele vi behålla — — utan med riksens råds råde och--hägnas.

I öfrigt lika med KF. 1751 § 18.

§ 19.

Uti erkiebiskopsvalet skola alla domkapitlen i riket, lika som Upsala stift, hafva sina röster, men — — kommissions undersökning — — upprätthållande.

[öfrigt lika med KF. 1751 § 19.

§ 20.

Vi skole hålla hand deröfver — — bringas.

Se KF. 1751 § 20.

§ 21.

Städerne i riket vele vi, enligt 51 § i regeringsformen, bibehålla vid deras fri- och rättigheter och öfver dem hålla så kraftig hand, att de hvarken under någon förevändning till sin grund och varelse rubbas, upphäfvas och genom stridig förtydning ändras och kraftlöse göras eller i verkställigheten, af eho det vara må, få någon annan tillämpning, än de i sjelfva bokstafven fordra och tillåta; kommandes all förtydning ocli inbrott emot städernes sä en-skildte, som allmänna privilegier och kongl, resolutioner

att ådraga vederbörande allt det ansvar, som regeringsform och instruktioner jiimte allmänna lagen samt särskilte förordningar i sådant fall utsätta. Likaledes vele vi bibehålla städerne vid deras rättighet — — stadgadt är.

1 öfrigt lika med Kl'. 1751 § 21.

i? 22.

l)e redan — — utan ock pä lika sätt bibehålla vår och kronans allmoge samt hvar man vid deras undfångne egande rätt till skattejord, sådan som vi och kronan den till köparen försålt, enligt skatte- eller köpebrefvens tydeliga innehåll, hvadan vi ock ej eller kronoskatteräntor till någon annan, under hvad namn det vara må, vele aflemna och bortbyta, ridderskapets och adelens privilegiers 28 § rörande kronohemman eller annan lägenhet dock oför-kränkt, hvarjämte vi ock skole ständigt bibehålla vår och kronans allmoge samt hvar man vid deras äbo-, stubbe-och besittningsrätter enligt derom undfångne resolutioner, --till godo.

I öfrigt lika med KF. 1751 § 22.

§ 23.

På det samtelige — — ägnar och bör.

Se KF. 1751 § 23.

§ 24.

Såsom vi finne — frihet,

Se KF. 1751 § 24.

Hvilket allt vi med egenhändig underskrift och liflig ed bekräfte, obrottsligen att efterlefva och fullgöra, sä sant mig Gud hjelpe till lif och själ. Stockholm den fjerde martii 1772.

GUSTAF. Konungaförsäkran den 21 aug. 1772.

Försäkran af konung Gustaf III afgifven flen 21 aug. 1772.')

Vi Gustaf med Guds nåde etc. göre veterligt, att alldenstund Guds underbara försyn så skickat, att det ifrån flere är tillbaka i detta riket öfver handen tagne ocli på lagarnes förakt bygde sjelfsvåld blifvit till sin grund utrotat, den urgamla svenska friheten upplifvad samt Sveriges gamla lagar, sådane som de före 1680 varit, till deras väsente-ligaste delar genom en ny fundamentallag återstälte; alltså försäkre vi härmed på det kraftigaste, att vi vele styra och regera riket efter denne nu antagna fundamentallag, afsägande oss härmed, såsom vi det redan gjort, det för-hateliga konungsliga enväldet eller den så kallade suveräniteten och anseende städse såsom vår största ära att vara den förste medborgaren ibland ett rättskaffens fritt folk, hvilket allt, såsom vi det onödde och otvungne af en fri vilja och välbetänkt råd beslutit, alltså bekräfte vi med vår egenhändiga underskrift och liflig ed att sådant efterlefva och fullgöra, så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.

Stockholm den 21 augusti 1772.

GUSTAF.

') Original på pergament i Riksarkivet. Konungaförsäkran faststäld 1779.

Svea ocli (xiita kon un gärs försäkran såväl vid deras anträde till regementet som oek vid deras kröning

faststäld på riksdagen 1778—177!'.')

Vi X. X. med Guds nåde Sveriges, Götes ocli Vendes konung etc. göre veterligit, att som den högste Guden

behagat ifrån detta lifvet hädankalla den fordom stormägtigste högborne furste och herre herr N. N. Sveriges, Götes och Vendes konung, vår i lifstiden högtälskelige herr N. N. (här införes slägtskapen), ocli vi enligt och i kraft af Sveriges fastställe successionsordning uppstigit på den svenska tronen; så lofve och tillsäge vi samtelige riksens ständer ocli alle våre undersåtare, höge och låge, så födde som ofödde, att alldenstund Guds underbara försyn så skickat, att under den stormägtigste högborne furstes och herres herr Gustaf den tredjes Sveriges Götes och Vendes konungs högstsalig i åminnelse regementstid den urgamla svenska friheten blifvit upplifvad samt Sveriges gamla lagar, sådane som de före 1680 varit, till deras väsenteligaste delar igenom

') Formuläret till denna ständiga konungaförsäkran intogs i 1779 års riksdagsbeslut och följdes af Gustaf IV Adolf vid hans öfvertagande at' regeringen den 1 nov. 1796. äfvensom vid hans kröning i Norrköping 18Ö0. Vid det senare tillfället uteslöts dock ordet oryggeliga framför regeringsform af den 21 aug. 1772 och tillades istället samt förenings- och säkerhetsakten af den 21 febr. och april 178il. liksom något högre upp efter fundamentallag: samt en den 21 fehr. och 1 april ingången förenings- och säkerhetsakt.268

en den 21 augusti 177*2 antagen fundamentallag återstälde; alltså försäkre vi härmed på det kraftigaste, att vi vele styra ocli regera riket efter den antagna oryggeliga regeringsform af den 21 augusti 1772, afsägandes oss härmed det förhateliga konungsliga enväldet eller den så kallade suveräniteten och anseendes städse för vår största ära att vara den förste medborgaren ibland ett rättskaffens fritt folk. Hvilket allt, såsom vi det onödde och otvungne af en fri vilja och välbetänkt råd beslutit, alltså bekräfte vi med vår egenhändiga underskrift och liflig ed att sådant efterlefva och fullgöra, sä sant mig Gud hjelpe till lif och själ. Tillägg.

i.

Utdrag ur konungabalken i k. Kristoffers landslag.

1.

Sverikis rike är af liedne värld samankomit af Svea och Götha landh. Svea kalladis nordanskogh ocli Götha sunnanskogh.]) — —

2.

Yfver alt Sverike skal ey koimiigslik krona eller konunger vara utan en. Han ägher styra oc radha horgom oc landom, Upsala ödhom, kronona götz oc allom konungsli-kom rath oc ingäldom, ensak sina hava, dulgadrap oc danaarf oc saköris hruth sin öfver alt Sverike, som lagli och rättir är; tho sva ath andelikit oc värlzlikit frelse niute sin pre-vilegia oc gambla frihet. § 1. Engte af tessoni fornempdom, som för är sagt, ma konunger minska for androm konunge. Gör thet nokor konunger, äglie tha theu konunger, epter komber, valdh thet ater kalla och taka, om han gitlier. i? 2. Alle oc the, som i rike hans byggia oc boa, ägha oc scula honom lvdno halda, budb lians standa oc til tieiiisto vara, serlica a landamärom land ath väria, oc ey ytermere meth herfärd fara utan godvilia thera fanghnom.

Nu är till konungsriket i Sverike konunger väliande oc ey ärfvande, än the konungh mist hava, tessoni lundom.

I det följande uppräknas biskops- och lagmansdönien.•270

afh fornempde lagmen, hvar af laghsagu sinne, sculu tneth samtycke alla thera, i lagsagu boancle äru, 12 men taka, vithra oc snälla, oc meth them a nempdom daghi timelica til Mora tingh koma konung at välia. Första röst ägher laghman af Upland hava oc the meth honom nempde ära han til konungh välia; ther näst hvar laghman epter androm, Sudermanna, Östgöta, Ölandz, Tihäretz, Vesgöta, Verma, Närike, Väsmanna oc Finlandz. The äglia han til krono oc konungadöme välia laudom radha oc rike styra, lagli styrkia oc fridli halda. Tha skal han dömas till Upsala öde. § 1. Hvilkin en af inrikis föddom oc helzt af konunga-synom, än the til ära, af allom tessa laghmanna röstom eller af flästom laghmannom tilnempdom varder til konungs takin, sculu fornempde lagmen han til konungh döma.

' 4.

Nu a sama dagh oc stadh ägher konunger allom inrikis boandom tryggia eda sina sväria oc gänga. § 1. Förste ' articulus är, ath han scal älsca gndh oc the helga kirkio oc rath henna styrkia, oskaddom allom konungslikom räth, kronona oc alz Sverigis alnioga. § 2. Annar articulus är, ath han scal alla räthviso oc sannind styrkia, älsca oc göma oc alla vi-angviso oc osannindh oc allan oräth nidher tryckia både meth räth oc konungsliko välde sino. § 3. Tridia är, ath han scal trygger oc troen vara allom almoga sinom, sva at han scal engen fatighan eller rikan förderfva a lif eller limi, utan han är laghlica forvunnen oc dömder epter Sverikis scrifnom laghom. Ey scal han oc nokra-ledis nokot, götz fast eller löst af nokrom taka eller af-henda lata, utan epter laghum eller lagha domom. § 4. Fierde articulus är, ath ban scal meth sins radz radhe i Sverige rike sino Sverike styra oc rada meth inföddom svenskom mannom og ey utlendzkom oc at han ey utföddan man i rad hans i Sverike taki oe ey lati husom eller landom rada, ey Upsala ödom eller sva gambio kronone godze, ath engen minnis eller af sanne sagu vet, huru thet först under kronona kom. § 5. Fämpte articulus är, ath konungerTILLÄGG.

'271

iigher göm a lais oc land meth arlicom ingeldom thera oc landainärom oc varia epter magt sinne, sva at engtc af tessom fornempdom minskes fore tliem konunge epter koniber. thy ath han ägher väld tliet meth räth ather taka, eller vorde sköt konungsdöme grefvadöme eller minna. 6. Siette articulus är ath konunger ägher lifva vidh Upsala ödhe, kronogotz oc arlika lagha utskylder af landom sinom oc engen nyan tunga eller aleghn a land sit leggia, utan meth sva forskälom, först än utlendzker här, hedin eller cristen vilia landh hans häria eller nokor inländis Säter sik mote konunge och konunger giter sik ey androm lundhom vart, eller barn sit, son eller dotter, giffta, eller konunger scall kronas eller ericsgathu sina ridha, eller konunger torf vidher hus sin eller Upsala ödhe byggia: i tolkom fallom tha scal biscoper oc laghman af laghsagu hvarie oc 6 af hofmannom oc 6 af almoganom thet millan sin vägha, hvat hielp almogen scal oc ma drageligast göra konunge sinom. § 7. Siunde articulus är, at konunger scal kirkiom, klärkom oc klostrum, riddarom oc svenom og hvars thera hionom oc gotzom alt gamalt frelse, frihet oc previlegia halda oc Sverikis lagli, the som almogen meth godvilia oc samtykkio vidertakit haver, halda oc styrkia oc väria, sva ath engen olagh gange öfver räth lagh, serlica ath engen utlendzker rätter draghis in i riket, almoganom til tunga, oc engen ny lagh gifvis almoganom utan ja oc godvilia thera fangnom. Han scal oc almoga sin allan frida oc frelsa, serlica then spaka, som meth späkt oc meth laghom vil lifva, sva for ostyrlicom oc vrangvisoni inlendzkom som for utländzkom; serlica i aminnilse hava oc halda at styrkia kirkiofrid, thingsfrid, qvinnofrid oc hemfridh. Ålder fridher ökis oc ofrider förgångs, epter thy som konunger är rätvis till. § 8. Nu ägher konunger edh sin sväria a bok oc helgo-doma i handh sinne halda oc sva sigia: sva bidher jacli mik Gudh liullan bade til lif oc siel, jomfru sancta Maria oc sancte Erie konung oc all helgon oc helga doma, the jak a halder, ath jak scall alla uptalda oc fornempda articulos styrkia oc halda epter kunnist oc bäzsta samviti mino. Oc ägher konunger meth uphaldne hand sinne272

TILLÄGG.

Gudhi oc almoga sinom a tryggia tro lofva edh sin halda vidh allan almogan sin, ungan oc gamblan, oföddan som föddan, vidh okäran som käran, vidh fra varande som närvarande oc konungs edh hördo oc i engo bryta, utan helder ökia metli allo godho oc serlica meth konungslikom kerlek sinom. Gudz kerleker se meth konunge varom oc allom almoga hans. § 9. Tha ban är sva af laghmannom oc landzmannom valder oc til konungs dömder oc havir edha sina gangit, som för är sagt, tha är ban laghliker konunger öfver alt Sverike. Sidhan ma han län läna, rike sino styra oc allo thy, som för är sagt, thertil i rike sino af Gudhi högsta dom hava öfver alla verlzlica domara oc sva almogans keromal epter laghurn eller epter uthletta fulla sannindh höra, livat han helder vill.

5.

Nu äglier laghman i Uplandom oc hvar af laghsagu sinne oc ålder almogen meth them närvarande, tha konunger taks. tessa edha ganga: § 1. Förste articulus är, ath ålder almogen i Sverike boande scal han fore konung hava, väld hans oc allan konungslikan räth .styrkia. § 2. Annar är, ath vi sculom honom rätta lydno halda oc budb hans fulkoinpna i allo thy, som oss svarlikit är bade for Gudhi oc mannom honom at biuda oc oss ath göra, allom rät

lialdnom hans oc varom. § 3. Tridhi är, ath vi sculom honom trone oc hulle tienista men vara, serlica meth herferdli til landainäris rike oc landh meth honom varia. J 4. Fierde articulus är, ath almogen som af ålder havir varit oc än är skatskylloger, ägher oc scal alla arlica lagha utskylder sina konunge sinom gifva oc utgöra meth godvilia, utan alla trytzsko, hona flytia oc föra epter konungs vilia oc sielfra thera räth. § 5. Sidan scal lagmadher oc almoge alla edha thera sveria a bok oc helga-doma. Tha ägher laghmader hand sina uphalda, bidhiandis sik ok allom almoganom sva Gudk bullan bade til lif oc siel, jomfru sancta Maria, sancte Erie konung oc al helgon oc helgadoma, the han ahalder, ath the scula alla uptaldaTII.LÄGG

oc fornempda articulos vidh konung sin halda oc styrkia epter bäzsta kunnist oc samviti thera oc meth uphaldnom handom Gudhi oc konunge sinom a tryggia tro lofva edh thera halda. Oc meth tessom edom oc trolofvan, som lagli-man oc almoghen havir lofvat oc svorit konunge sinom, bindz bade unger oc gamal, ofödder som födder, okar som kär, fravarande som närvarande, som edha svoro oc tro lofvado.

6.

Handlar om eriksgatan. Förlorade sin betydelse sedan Sverige 1544 blef arf rike.

7.

Nu tha konunger vil, scal han i Upsalom vigias oc kronas eller annar stadz i rike sino epter vilia oc fallom sinom, tha af erchehiscope helzt for värdoghet sculd beggia thera.

8.

Nu tha konunger valder är, tha äglier han radh sit taka oc välia: först erchehiscop oc sva lydbiscopa, sva marga af them, som honom fallit är, af them, som i hans rike boa, oc adhra klerka, som honom ära nytte. § 1. Tolf ägha i konungs råde vara af riddarom oc svenom og ey flere; the fornempde biscopa, clerka, riddara oc svena äglia konunge edh sin sväria: först sculu the sväria a Gudh oc helgadoma, som the ahalda, ath the scula konunge rada. thet som the vita for Gudhi honom oc lande hans nyttogt oc gagnligt vara, thet ey lata fore vild sculd, frendsämio, maghsämio eller venscap. Annat ath the scula han styrkia til rikesens räth meth alle thera magt, ath han moghe alla the edha, som han haver rikeno svorit oc almogen honom, väl ath halda, ocli thet sama sculu the sielfva sik jätta ath halda. Tridia är, ath the scula alt thet lönlikit halda, som konunger vil lönlikit hava, oc hvargen uppenbara, ther honom eller hans rike ma skadi af koma.

9.

Hvar som talar a konung eller konungs radh, en eller flere, thet a beder thera gar eller äro, oc kan thet. ey fultvga; vitna sva 6 gode men, som thet hördo, varde halshuggen. Talar ban annor smälik ordh, som ey ga a hedir eller äro, böte 40 marker eller ligge i konungs hektil-som en manadh oc äti vatn oc bröd.

10.

Nu vil konunger a gipto ganga oc hustru sinne morgon-gafvo gifva; then morgongåfva ägher gifvas rneth saintykke oc råde både biscopa, riddara oc svena, the i hans radhe äro, oc ey androm lundom, huru mykin hon scal vara. § 1. Ey ägher konunger hus eller fäste gifva, utan gifvi af landon! oc gardom. Ev ägher the morgongåfva lenger standa, än i henna lifs dagha. Epter henna daga ägher hon under kronona ganga. ^

Sivtet handlar om det fall, att enkedrottning vill träda i nytt gifte eller fara utrikes, då lösen skulle henne gifvas jör hennes morgongåfva.

11—22.

Handla om vapentjensten till häst eller frälsetjensten, vapensyn, m. m.

23.

Om hur stort följe ärkebiskop, biskopar, riddare och svenner inom ocli utom råds egde hafva, då de redo till konungen.

24, 25.

Om tavevnare (gästgifvare) ocli deras åliggande.

26—28.

Om våldgästning, annan våldsverkan och rån.

29.

Om målseganderätt.TILLÄGG.

30.

Nu än frelsis man eller kona gör jordaskipte eller köp meth tliem, som a skatskyldogoin jordom boande äro. meth tliem skäloni, at hvart thera scal sit agha, dragande svikelica in til sin konungs ingäld; hvar som toligt gör, lian är fulder konungs tjufver, hvar epter thy som tliet är värt til. Hvilken meth tholigo oppenbarlica varder meth fullom skälom og laglium til vunnen, stande tiufs rät oc tlien skatskylloge gelde ather konunge alla arlica utskylder af are livario, som lagh sighia, oc höte 40 mark til konungs ensak. § 1. Sva som frelsisjord ma erfvas oc leggias i skat, om ey haldz af henne tienist uppe, som lagh sigia, sva ma oc skatta jord erfvas i frelse, tha frelsis man eller qvinna är skattabonda. erfvinge, oc bonde eller bondason ma sik i frelse koma, som för är sagt. § 2. Engen bonde havi väld ath köpa mera skatta jord under sik, än han är sielfver fulsäda oc besittiande uppå. Hvilken thet gör, sva ath kronona ingeld ther af minzscas, oc vitnar sva heredznempd, böte konunge ather scadan oc a 40 mark, konungs ensak.

31.

Om den som gerning gör à clen, som konungen tagit i sin frid.

32.

Om den, som bryter konungs dom.

33.

Om den, som kommer till konung med bref å annan om gäld.

34.

Om den som jagar l konungs parker.

35.

Om brott mot konungen af det, som står i konungsbalken.

36.

Om käromål å våldsgerningar för socknemän och konung.

II.

Konungaeden sådan den 1617 bestämdes.1

Jagli etc. lofvar ocli tilsäijer att jag vill älska Gud och hans christelige kyrkio, så och hålla och handhafve alle

riksens ständer ved Guds klare och rene ord efter min försäkrings lydelse, gifven i Nyköping år 1611, och derhos styrkie kyrkiones rätt, oskaddan allan konungsligan rätt, cronones och all Sverigis allmoge.

Till det andra lofvar och tilsäijer jag, att jag vill all rättvisa och sanning styrkia, älska och göma och all vrång-vise och osanning och allom(!) orätt nedertryckia både med rätt och med konungslige välde miliö.

Till det tredie vill jag vara trygger och trogen allan allmoge mino, sä att jag ingen fattig eller rik förderfva vill å lif eller lem, utan han se lagliga förvunnen och dömbder efter Sveriges beskrefne lagom, ej heller något gods, fast eller löst, af någon taga eller afhända låta utan efter lag och laga doinoin.

Till det tierde så vill jag styra och regera mit rike Sverige med arffursternes och mins räds råde med inföddom svenskom mannom och ej utlendskom och ej utfödda män i råd mitt taga och ej låta liusom eller landom råda, ej Ubsala öde eller så gamble cronegods, att ingen minnes eller af sannu sagu vet, huru det först under cronan kom.

Till det fempte så vill jag göma hus och land med årligom ingeldom thera och landamärom ocli värie efter mackt mino, så att intet af tliessom förnembdom minskes för den konung efter kommer.

Till det siette lofvar ocli til]säijer jag, att jag vill lefva ved Ubsala öde, cronegods och ärlige laga utskylder af laiuloni minom och ingen ny tunga eller pålaga på land mit legga, utan med så förskälom, först att utländsker

') Intagen i viksdagsbeslutet 1617. Följdes ännu, med obetydliga ändringar, af Karl XI vid hans kröning 1675.

här heden eller Christen vill land mitt häria eller någon inländsker sättia sig opp emot mig, att jag gitter mig ej annorlundan värt; eller och att mine barn, ett eller flere, skole till gifto gånga; eller jag skall min eriksgatu rida: eller jag tarfver veder hus mino eller Upsala öde byggia. I tolkom fallom och när så behöfves, då vill jag bruka lagmän af hvarie lagsagu med biskope och sex af hof-111 än nom och sex af almogo. De skole emellan sig väga hvad liielp allmogen må drägeligst utgöra.

Till det siuende lofvar och tillsäijer jag, ath jag vill holla riksens arffurster ved min faderfaders konung Gustafs testamente och deras länbref och donationer, såsom och att jag grefver, friherrer, riddare och svener, lärde och lechte, och hvars tliera hion och gods, alt frelse, friheter och privilegier vill holla, och Sverigis lag, the som allmogen med god villie och samtyckie vedertagit hafva, den samme vill jag styrkia, hälla och väria, så att ingen olag skall gånga öfver rätt lag, serdeles att. ingen utländsker rätt drages in i riket allmogen till tunga och ingen ny lag gifvas allmogen utan ja och godvilia tliera fångnan. Jag vill och allan allmoge min freda och frelsa, serlika den spaka, som med späkt ocli lag lefva vill, så för ostyrigoni och vrångvisom inlendskom som för utlendskom och serleka i åminnelse hafva och hålla att styrkia kyrkiufrid, tingsfrid, qvinnofrid och hemfred och allan fred hielpa till att föröke och all ofred hielpa till att förminske. Att jag alle desse artikler af trygge tro hålla vill allan allmoge min, ungom och gamblom, oföddom som föddom, okiärom som kiärom, frånvarande som närvarande, och dem i inge måtte bryta utan heller med allo godo öka och serdeles med all konungslig kerlek minom, lägger jag min haml på denne bibliska skrift och beder mig så Gud bullan till lif och siäl, som jag detta troligen håller.

III.

Öfversikt af riksdagar, på hvilka ändringar i 1809 års HF. gjorts.

1815 §§ 4, 20, 35, 41, 42, 49, 53, 56, 61, 69, 70, 93,

94, 97, 103. 1817/18 §§ 41, 81. 1823 §§ 61, 97.

1828/30 §§ 37, 56. 69, 97, 98, 103, 108. 1884/35 § 63.

1840/41 §§ 5—13, 15, 24, 26, 28, 32, 34, 35, 38, 42,

43, 60, 99, 106. 107. 1844 45 §§ 4, 17, 22, 34. 39, 43. 49, 56, 87, 11)6. 1850 51 S 72.

1853 54 §§ 28, 53, 70, 71.

1850 58 §§ 28, 35, 56, 69, 81, 98, 110.

1859/60 §§ 17, 22.

1882/03 §§ 28, 31, 39—43, 51, 52, 85, 90, 91, 95. 1865 66 $§ 1, 17, 28. 31. 37, 38. 41, 42, 49—66, 68—73, 75 —77, 79—85, 87—91, 93-101, 103—111, 113, 114. 1870 § 28. 1873 §§ 29, 72.

1876 §§ 5, 6, 11, 12. 22. 26. 32, 34, 35, 80. 1882 §§ 53, 87:i. 1885 §§ 11, 12, 32.

Register öfver Sveriges Regeringsformer och Konungaförsäkringar.

* vid ett ord eller siffra hänvisar till anmärkningar under paragraferna.Förklaring af förkortningar, se i början af boken.

Domstolarne, i öfver- och underrätterne, skola blifva rätt försedda och bestälda, KF. 1654, 4; 1672, 6: •— å landet återställas i sitl gamla skick, RF. 1719, 18; — skola dööia efter lag och laga stadgar, RF. 1809, 47; — hvar och en har rätt att blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hörer, RF. 1772. 16; 1809, 16. Jfr Högsta domstol.

Dorpt, hofrätten derstädes, RF. 1634, 8; — akademien, KF. 1654, 5.

Drabanterna, kaptenlöitnanteu, löjtnanterna och qvurtermästareu vid dem ha förtroendesysslor, RF. 1772, 31; jfr RF. 1720. *40. Jfr Lifdrabanterna.

Ekonomisk lag, huru vid dess stiftande förfares. ItF. 1809, 89; jfr RF. 1772, *42.

Elektorer, riksens ständers, utse justitieombudsman. RF. 1809,97: samt en suppleant för denne, ib.. 98: — utse komiterade för trvckfri-hetens vård, RF. 1809, 108.

Embeten och tjenster, deras tillsättande, RF. 1719.34: 1720.20,40: KF. 1719, 8, 12; 1720, 10, 20; 1751, 9, 19; 1772, 9. 19; HF. 1772, 10; FSA., 1: RF. 1809, 28—33; — dervid skall regeringsformen följas, KF. 1719, 8; 1720, 10: regeringsformen och förordningen om lagarnas verkställighet, KF. 1772, 9; — skola förses med underhåll, KF. 1611, 5; 1654, 4; 1672, 6; (i afs. på de presterliga och skolan) KF. 1611.7: 1654,5; 1672.7: 1719.12; 1720, 20; 1751. 19: 1772, 19; — hållas i heder och värde, KF. 1654. 4; 1672, 6; 1719,8; 1720,10; 1751,9; 1772,9; — skola besättas med infödde svenske män. KF. 1611, 5, 8: 1654. 4: 1672, 6; jfr Add. 1660, 8; RF. 1720. 40: KF. 1720, 14; 1751, 13; 1772. 13; 1(F. 1809, 28; — undantag derifrån. KF. 1644, 1; Add. 1660, 8; RF.

1719, 34: 1772. 10: 1809. 28*; — vid deras besättande attenderas

personernas capacitet och meriter, sä att ingen för ståndets skull allena befordras, Add. 1660, 8: bör endast ses på förtjenst och skicklighet, RF. 1719. 34: förnämligast ses derpå, KF. 1719, 8: förnämligast anses erfareuhet och förtjenst, RF. 1720. 40; KF.

1720, 10; 1751, 9; endast anses skicklighet, erfarenhet och förtjenst, KF. 1772, 9; endast skicklighet och erfarenhet utan afseende på gunst och födsel, då de ej äro förenade med skicklighet, RF. 1772, 10; med undantag för riksens höga och förnämsta embeten och de i konungars hof endast skicklighet och förtjenst. FSA., 4: endast förtjenst och skicklighet, men icke börd, RF. 1809. 28: — riksens höaa (och förnäma) embeten förbehållas adeln. KF. 1611, 5; 1654, 4; i672, 6: Add. 1660, 8; — till angelägnare och ansenligare embeten ihågkommas helst de af adeln, KF. 1719, 8; — riksens höga och förnämsta embeten och de i konungens hof förbehållas adeln, FSA., 4: —- embete, som ofrälse man haft för ofrälseståndens säkerhet, lemnar han, om han adlas, ib.,; — flere tjenster få ej cumnleras på en person, Add. 1660, 8: — tjensternn skola ej bringas i förakt genom utdelande af högre karakter, RF.284

REGISTER.

1720. 42. Jfr Embetsmän, Riksens råd, Förtroendesysslor, Infödde män, Utländske män.

Einbets- och tjenstemän, tillsättning i allmänhet, RF. 1634. 4;

1719. 84: 1720. 40: 1772. 10; 18u9, 28; KF. 1611, 5; 1654, 4; 1672. 6: 1719. 8; 1720. 10: 1751, 9; 1772, 9; — presterliga särskildt. KF. 1611. 7; 1654, 5: 1672. 7; 1719, 12; 1720. 20; 1751, 19: 1772, 19: RF. 1809, 29, 30; — skola förestå sitt embete, tills tiden är ute, RF. 1634. 35; — skola göra sin tjenst äfven under konungs frånvaro, sjukdom eller omyndighet, RF 1634, 55; — skola förvalta sina värf efter gifua föreskrifter. RF. 1809. 47; — äro skyldige att aflägga redovisning inför konungen eller något kollegium. RF. 1634, 36; — redovisa inför kollegierna. RF. 1719,31:

1720, 37: — äro konungen ansvarige, RF. 18Ö9, 47; — deras fel beifras af justitiekanslern. RF. 1809, 27; af justitieombudsmannen. RF. 1809. 96; — skola ej afsättas eller degraderas utan laga dom, KF. 1611, 5; — skola

ieke utan brott och vigtiga orsaker removeras, utan det sker till förbättring, Add. 1660, 8, 11: — skola icke utan laga dom och ransakning afsättas. KF. 1719, 8; ej heller mot sin vilja flyttas, KF. 1720, 11; 1751, 10; 1772, 10; undantag derifrån, KF. 1751, 1772. 10; — skola ej kunna afsättas utan ransakning och dom. med undantag af dem som innchafva förtroende-tjenster, RF. 1772, *2; med undantag af dem. som ha tromans-rang eller taga del i landtregeringen, FSA. stadf.: — kunna ej utan dom och ransakning afsättas, om de ej inneha förtroendesysslor, ej heller mot sin vilja flyttas, RF. 1809, 36; — huru långt riksens ständers pröfning af deras till- och afsättning sträcker sig, RF. 1809. 90; — skola vara af den rena evangeliska läran. RF. 1634. 1; 1772, 1; jfr KF. 1611, 2; 1644. 1; 1654, 2; 1672, 2; 1719, 2; 1720, 2; 1751, 2; 1772, 2; undantag derifrån för krigstjenster. KF. 1644, 1; — civila embetsmän och domare skola vara af den rena evangeliska läran, RF. 1809, 28*; — måste aflägga den s. k. suveränitetseden, KF. 1719, 6; 1720, 7; 1751. 6; 1772, 6; — i hvilka fall de kunna hugnas med högre karakter, RF. 1720, 42; — afsättas, om de till andra meriterades förfång af egennytta rekommendera eller befordra någon, RF. 1720, 41; — skola ha inseende öfver religionsstadgarnes och kyrkoordningens efterlefnad, KF. 1751, 3; 1772, 3; — må ej obehörigen verka i riksdagsmannavalet RF. 1809. 112. Jfr Domare, Embeten, Förtroendesysslor. Städerna, Infödde män, Utländske män.

Embetsmannamöte för ömsesidig redovisning hålles årligen. RF. 1634. 42, 43; — öfriga föreskrifter derom, RF. 1634, 36—42; — der afgöras ärenden, som icke behöfva allmän riksdag, RF. 1634, 43: — kan stundom förstärkas med ombud för ridderskapet, presterskapet och städerna, RF. 1634, 44; — de årliga embetsredovisnin-garna kunna uppskjutas. Add. 1660, 13.

Enighet i religionen är grundvalen för ett varaktigt regemente och skall bibehållas och försvaras, RF. 1719,1; 1720,1; jfr RF. 1634.1:1772,1.REGISTER.

Enskilde medborgares och korporationers förhållanden kunna icke komma under riksens ständers öfverläggningar i andra fall. än grundlagen föreskrifver, RF. 1809, 90. Envåldsregementet, det oinskränkta, se Suveräniteten. Evangeliska läran (evangeliska religionen), den rena (kristeliga), KF.

1644. 1; 1672, 1; 1719. 1; 1720', 1; 1772, 1; RF. 1809, 2, 4.28; jfr KF. 1611, 1; 1654, 1; RF. 1634, 1; 1772, 1; Add. 1660, 1.

Jfr Guds rena ocli klara ord. Expeditionerna underskrifvas af de fem höga embeten under konungs frånvaro, sjukdom eller omyndighet, RF. 1634, 54; — af enkedrottningen och de fem höga embeten under konungs omyndighet. Add. 1660, 15; — af riksens råd, om konungen är bortrest eller sjuk, RF. 1720, 16; om han är sjuk, hindrad eller frånvarande. KF. 1720, 16; 1751, 15; 1772, 15; skola vara kontrasiane-rade, RF. 1772, 21; 1809, 38*, utom i kommandomål, ib. Expeditionschefer i statsdepartementen inneha förtroendesvsslor, RF. 1809, *35.

Extra utgifter, anslag dertill, RF. 1720, 31: 1772, 24; jfr RF. 1719.

25: KF. 1720. 13; 1751, 12; 1772, 12. Extraordinarie domstolar äro afskaffade, RF. 1772, 16. Extraordinarier skola ej förordnas i kollegierna och vid regementena,

så framt ej vederbörande sjelfva föreslå någon, RF. 1720, 43. Extraordinarie utlagor, se Bevillningar.

Fabriker och manufakturer skola bibehållas vid sina privilegier och skyddas, KF. 1751, 22; 1772, 22.

Fisken, kronans, se Lägenheter.

Fogdar skola utses i tillräckligt antal bland infödda svenska män,

KF. 1611, 8; — få ej vara häradshöfdingar i sitt fögderi, ib., 9. Fortifikationsväsendet, chefen för detsamma innehar förtroendesvssla. RF. 1809, 35.

Fred rr.ed främmande makter får ej ingås utan riksens råds och ständernas vetskap och samtycke, KF. 1611, 6; — huru sådan slutes. RF. 1719, 7; 1720, 7; 1772, 6; under konungs omvndighet, RF. 1634. 64; Add. 1660, 16; — slutes af konungen, FSA. 1; RF. 1809, 13. Friherrligt stånd utdelas af konungen, men sparsamt, RF. 1719, 35;

utredes af statsutskottet, RF. 1809. 53; — dit hörande medel få ej användas till andra behof, ib., 68;

— ang. tryckningen af dess protokoll, ib., 86. Riksjägmästaren, hans åligganden, RF. 1634, 21; jfr Add. 1660, 8;

— skall ordinarie vara i Stockholm, RF'. 1Ö34, 22; — skall årligen312

aflägga redovisning, RF. 1635, 37; — utses bland ridderskapet och adeln, KF. 1654, 4; 1672, 6; jfr Add. 1660, 8. Rikskanslern iir ordförande i kanslikollegium, RF. 1634, 12; — har rikets stora insegel i förvar, ib.; — skall vara af ridderskapet oeh

adeln, KF. 1611, 5; 1654, 4; 1672, 6. Riksmarskalken (öfverste-) tillhör riksens råd, RF. 1634. 18; 1719, 29; 1720, 12, 35; 1772, 29; — hans åligganden, ib.; — skall ordinarie vara i Stockholm, RF. 1634, 22; — embetet stadfästas, Add. 1660. 8; utses bland ridderskapet och adeln, KF. 1654, 4; 1672. 6; — förordnas i sittande råd. dock utan omröstning. KF. 1751, 9; 1772, 9. Riksmarsken (fältherren) är ordförande i krigskollegium. RF. 1634, 10; — ang. hans underhåll, då han är i fält, RF. 1634, 50, 51; — skall vara af ridderskapet och adeln. KF. 1611, 5; 1654. 4; 1672, 6.

Riksrätten (rikets rätt), sammansättning, RF. 1634, 9; 1772, 16; 1809. 102, 106; — hvilka mål eller personer den skall döma. RF. 1634. 9. 41; 1772. 16; 1809, 101. 106; dömen kan ingen ändra, men K. Maj:t kan göra nåd, RF. 1772, 16; 1809, 102. Riksskattmästaren iir ordförande i räknekammaren, RF. 1634, 13: skall vara af ridderskapet och adeln. KF\ 1611. 5: 1654, 4: 1672. 6.

Riksstallmästaren, hans åligganden. RF. 1634, 20; — skall ordinarie vara i Stockholm, RF'. 1634, 22; — skall årligen aflägga redovisning, RF1. 1634, 37; — hans embete stadfästas. Add. 1660. 8: skall förvaltas af ridderskapet och adeln utom rådet, Add. 1660, 8; — utses bland ridderskapet och adeln. KF". 1654. 4: 1672, 6.

Riksstaten, 1696 års stat ligger till grund för densamma. RF. 1719. 25; 1720, 31: 1772, 24; — överskrides icke annat än i nödfall.

ib.. — der upptages en summa handpenningar till K. \laj:ts behof.

likaså en summa till extra utgifter, ib.; jfr KF. 1720, 13; 1751, 12; 1772, 12; — summorna anslås i densamma under bestämda hufvudtitlar. RF. 1809, 62; — enligt densamma anordnas statsmedlen. RF. 1809. 64. 65; — om den ej reglerats, innan riksens ständer åtskiljas. RF. 1809, 109. Riksstånden ega att besitta ocb förvärfva jord i sitt fädernesland, FSA., 3; — nämna sina talman vid riksdagarne, RF. 1720, 47; KF. 1720, 9; 1751, 1772, 8; borgare- och bondestånden få dem utnämnda af konungen, RF. 1772, *42; 1809, 52: — om riksstånden icke kunna förena sig om hvad utskotten föreslagit, RF. 1809, 56*, 69, 71, 81*. Jfr Ridderskapet och adeln, Presteståndet, Borgarståndet, Bondeståndet, Riksens ständer. Rikstygmästaren. hans åligganden, RF. 1634, 19; — är medlem af krigskollegium, RF1. 1634. 10, 19; — skall ordinarie vara i Stockholm, RF. 1634, 19, 22; — hans embete stadfästas, Add. 1660,8:REGISTER.

skall förvaltas af ridd. och adeln utom rådet, ib.; — skall årligen aflägga redovisning, 111°. 1(334, 36. Riksvårdande ärenden (riksens allmänna vårdande ärenden, allmänt vårdande mål) afgöras i rådet medelst omröstande, RF. 1719, 15;

— vid deras afgörande skola alla riksens råd sammankallas, RF. 1720, 19 (jfr RF. 1809, 8); — skötas på sätt. konungen nyttigast synes, FSA., 1.

Rotering, ingen ny eller ökad rotering kan tillkomma utan konungs

och ständers sammanstämmande beslut, RF. 1809, 80. Ryttmästare vid regementena kallas till riksdagar, RF. 1(334, 31, 45. Rå- och rörshemman, besittningsrätten förbehålles adeln, FSA., 3;

— äro befriade från skjutsningsbesväret, ib. Rådmanstjenster, städerna i riket utvälja och föreslå dertill förtjente

redovisning, RF. 1720, 37; — hans instruktion skall öfverses och lämpas efter regeringssättet, RF. 1720, 39; — har förtroendetjenst, RF. 1772, 31; 1809, 35.

Äldre Regeringsformer.

'21